

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KRİZ YÖNETİMİ AÇISINDAN DOĞU AKDENİZ
DENİZ YETKİ ALANLARI UYUŞMAZLIĞI**

**TUĞÇE KAFDAĞLI
10716019**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. FUAT AKSU**

İSTANBUL

2013

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK
LİSANS PROGRAMI

KRİZ YÖNETİMİ AÇISINDAN DOĞU AKDENİZ DENİZ YETKİ
ALANLARI UYUŞMAZLIĞI

TUĞÇE KAFDAĞLI

10716019

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih .....

Tezin Savunulduğu Tarih .....

Tez Oy birliği / Oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Unvan Ad Soyadı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fuat Aksu
Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Esra Hatipoğlu
Doç. Dr. Ozan Erözden

İmza

Bu tez TÜBİTAK 1001 Projesi (Proje no: 112K172) kapsamında desteklenmiştir.

İSTANBUL
TEMMUZ 2013

ÖZ

KRİZ YÖNETİMİ AÇISINDAN DOĞU AKDENİZ DENİZ YETKİ ALANLARI UYUŞMAZLIĞI

TUĞÇE KAFDAĞLI

TEMMUZ, 2013

Bu tez çalışmasında, Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı kriz yönetimi bağlamında analiz edilecektir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) 2001 yılından itibaren Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları ile ilgili çalışmalar yapmaktadır. Kıbrıs Adası etrafında Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) ilan etmiş; Mısır, Lübnan ve İsrail ile MEB Sınırlandırma Antlaşmaları imzalamıştır. İlan ettiği MEB’de Hidrokarbon Arama Ruhsat Sahaları ilan etmiş ve bunları ihaleye açmıştır. İhalelerin ilk sonucu olarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD) merkezli Noble Enerji Şirketi 13. sahada ruhsat sahibi olmuş ve sondaj faaliyetlerine başlamıştır. Türkiye, GKRY’nin fiili durum yaratmasını kıyı devlet olarak hak ve menfaatlerine zarar verdiğini ve Kıbrıs Sorununun çözüm sürecini de olumsuz etkileyeceği için kabul etmemektedir. Türkiye için karar alıcıların algılarına bağlı olarak bir kriz hali alan bu süreçte kriz yönetim stratejileri olarak önce zorlayıcı diplomasi stratejisi kullanılmıştır. Daha sonra değişen uluslararası konjonktür ile beraber misilleme ve zamana yayma stratejisi uygulamasına geçilmiştir.

Bu çalışma kriz yönetimi bağlamında Türkiye’nin önce zorlayıcı diplomasi uygulayıp sonra stratejisini daha yumuşa bir söyleme dayanan zamana yayma ve misillemeye kaymasındaki süreci ve nedenlerini açıklamaya çalışmaktadır. Bu bağlamda birinci bölümde kavramsal ve kuramsal kısma yer verilecektir. Burada uluslararası ilişkiler teorisi olarak Neoklasik Realist çerçeve verilecek ve kriz ve karar almaya ilişkin bilgiler aktarılacaktır. Üçüncü bölümde Türk Dış Politikasında karar alıcıların neler olduğu ve Anayasa’da ya da kurucu yasalarda belirlenen dış politikaya ilişkin görev ve yetkilerine değinilerek Türk dış politikasında karar alma mekanizması hakkında bilgi verilecektir. Son bölümde ise Doğu Akdeniz Deniz

Yetki Alanları Uyuşmazlığı'nın arka planı anlatılarak kriz yönetimi bağlamında analizi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Akdeniz, Kıbrıs, Kriz, Kriz Yönetimi, Uyuşmazlık Çözümü, Dış Politika Krizi, Deniz Yetki Alanları.

ABSTRACT

DISPUTES OVER EASTERN MEDITERRANEAN MARITIME JURISDICTION AREAS IN THE CONTEXT OF CRISIS MANAGEMENT

TUĞÇE KAFDAĞLI

JULY, 2013

In this thesis, Eastern Mediterranean Maritime Jurisdiction Areas Dispute will be examined in the context of crisis management. There have been many studies conducted with regard to Eastern Mediterranean Maritime Jurisdiction Dispute by The Greek Cypriot Administration 2001. Exclusive Economic Zone (EEZ) has announced in around Cyprus Island that Egypt, Lebanon, and Israel have signed the Exclusive Economic Zone agreement. Exclusive Economic Zone announced by The Greek Cypriot Administration 2001 has also announced Hydrocarbons Licensing Courses and tendered them for a contract. The very first result of the contract has revealed that US-based energy company, Noble, was licensed in 13th zone and began drilling. Turkey hasn't approved the The Greek Cypriot Administration's real presence because of Turkey's being a coast state. Because The Greek Cypriot Administration's behaviors harm the rights and benefits of Turkey, and Turkey's considering that it will negatively affect the Cyprus negotiation process. Depending on the decision makers' perceptions for Turkey, coercive diplomacy strategy was firstly adopted as one of the Crisis management strategies. Later, *tit for tat* and *buying-time* strategies were adopted together with changing international environment.

This study has attempted to explain the reasons and the process of Turkey's moving to spreading-out and retaliation, which can be claimed to be a softer discourse, from coercive diplomacy, which can be claimed to be a harsher discourse. In this context, in first chapter, theoretical and conceptual parts will be analyzed. In the second chapter, Neoclassic Realist frame as a Theory of International Relations will be introduced and basics regarding crisis and decision making will be cited. In the third

chapter, the discussion will continue with examining what the decision-makers in Turkish Foreign Policy are and Constitution or founding duties set forth in foreign policy with regard to Turkish foreign policy decision-making mechanism. In the last chapter, Eastern Mediterranean Maritime Jurisdiction Areas Dispute's back story will be introduced and its analysis in the context of crisis management will be examined.

Key words: Eastern Mediterranean, Cyprus, Crisis, Crisis Management, Dispute Resolution, Foreign Policy Crisis, Maritime Jurisdiction Areas.

ÖNSÖZ

Doğu Akdeniz'in hidrokarbon açısından zengin olduğu haberleri kıyı ülkelerini hareketlendirmiştir. Özellikle Yunanistan ve GKRY bu konuda girişimlerde bulunmuştur. GKRY, Kıbrıs Türklerinin haklarını gözetmediği gibi kıyıdaş ülke olarak Türkiye'nin hak ve menfaatlerine zarar verecek davranışlarda bulunmuştur. Kıbrıs Adası etrafında MEB ilan etmiş; Mısır, Lübnan ve İsrail ile MEB Sınırlandırma Antlaşmaları imzalamıştır. İlan ettiği MEB'de Hidrokarbon Arama Ruhsat Sahaları ilan etmiş ve bunları ihaleye açmıştır. Bu gelişmeler Türkiye'yi kriz yönetimi sürecine sokmuştur. Çözülmemiş Kıbrıs sorunu, Avrupa Birliği (AB) üyeliği adayı olan Türkiye AB üyesi GKRY karşısında krizi yönetmek zorunda kalmaktadır. Diğer taraftan bölge ülkeleri ile ilişkilerin değişmesi süreci etkilemiştir. İsrail ve Suriye ile olumsuz yönde değişen ilişkilerin GKRY'nin AB üyeliği ile sahip olduğu güç asimetrisine eklenmesi Türkiye'nin stratejisini gözden geçirmesine sebep olmuştur. Doğu Akdeniz'de GKRY'nin verdiği hidrokarbon arama ruhsatı sahibi olan Noble Energy'nin de ABD merkezli şirket olması da Türkiye'nin kararlarını etkileyen bir unsur olmuştur. Bu süreç bağlamında Türkiye zorlayıcı diplomasi olarak belirlediği kriz yönetim stratejisini misillime ve zaman kazanma stratejisi olarak değiştirmiştir. Bu çalışmada krizde yaşanan bu süreç analiz edilecektir.

Çalışma sürecinde katkılarından dolayı değerli hocam Sayın Fuat Aksu'ya, tez metninin gözden geçirilmesinde yardımcı olan Yiğit Koru'ya, aileme, cesaret verici desteklerinden dolayı Sayın Aydın Şihmantepe'ye ve proje ekibimize teşekkür ederim.

TUĞÇE KAFDAĞLI

İSTANBUL, TEMMUZ-2013

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar	x
ŞEKİLLER	xi
KISALTMALAR	xii
1. GİRİŞ	1
2. ULUSLARARASI İLİŞKİLER, DIŞ POLİTİKADA KARAR ALMA VE KRİZ YÖNETİMİ: KAVRAM VE KURAM	7
2.1. Uluslararası İlişkiler Kuramlarında Aktör Karar Alma ve Kriz.....	7
2.1.1. Uluslararası İlişkiler Kuramlarında Aktör ve Karar Alma	7
2.1.2. Uluslararası İlişkiler Kuramlarında Kriz	23
2.1.3. Neoklasik Realizmde Aktör Karar Alma ve Kriz	29
2.2. Dış Politika Analizi ve Karar Süreci	36
2.2.1. Dış Politika ve Analizi	36
2.2.2. Karar Alma Modelleri	38
2.2.2.1. Rasyonel Karar Alma Yaklaşımı	38
2.2.2.2. Bürokratik Karar Alma Yaklaşımı	39
2.2.2.3. Örgütsel Davranış Yaklaşımı	39
2.2.3. Karar Alma Süreci	40
2.3. Kriz Kavramı.....	41
2.3.1. Kriz Tanımı.....	42
2.3.2. Krizin Çeşitleri.....	46
2.3.2.1. Taraflarına Göre Krizler	46
2.3.2.2. Coğrafyaya Göre Krizler	46
2.3.2.3. Zamanına Göre Krizler	47
2.3.2.4. Tarafların Niyetine Göre Krizler.....	48
2.3.3. Kriz Analiz Düzeyi	49
2.3.4. Krizin Evreleri	50
2.3.5. Kriz Yönetim Stratejileri	51
2.3.5.1. Saldırı Amaçlı Stratejiler	51
2.3.5.1.1. Şantaj Stratejisi	51
2.3.5.1.2. Sınırlı, Tersine Çevrilebilir Ölçüm	52
2.3.5.1.3. Kontrollü Baskı Stratejisi	53
2.3.5.1.4. Oldu-Bittiye Getirme Stratejisi	53
2.3.5.1.5. Yıpratma Stratejisi	54
2.3.5.2. Savunma Amaçlı Stratejiler	54
2.3.5.2.1. Zorlayıcı Diplomasi	54
2.3.5.2.2. Sınırlı Tırmandırma Stratejisi	57
2.3.5.2.3. Misilleme Stratejisi	57

2.3.5.2.4. Kapasite Testi Stratejisi.....	58
2.3.5.2.5. Kırmızı Hat Stratejisi	58
2.3.5.2.6. Taahhütlerin Yerine Getirilmesi Stratejisi	59
2.3.5.2.7. Uzlaşma Zeminine Varmak İçin Zaman Kazanma Stratejisi	59
2.3.6 Kriz Yönetiminin İlkeleri	60
3. TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KRİZ YÖNETİMİ VE KARAR ALMA SÜRECİ.....	61
3.1. Türk Dış Politikasında Karar Alıcılar	61
3.1.1. Yasama Organı Olarak TBMM	61
3.1.2. Yürütme	63
3.1.2.1. Cumhurbaşkanı	63
3.1.2.2. Bakanlar Kurulu ve Başbakan	65
3.1.3. Dışişleri Bakanlığı.....	67
3.1.4. Türk Silahlı Kuvvetleri.....	69
3.1.5. Milli Güvenlik Kurulu.....	70
4. ÖRNEK OLAY OLARAK DOĞU AKDENİZ DENİZ YETKİ ALANLARI UYUŞMAZLIĞI.....	76
4.1. Krizin Arka Planı.....	76
4.1.1. Krize Yol Açan Gelişmeler	76
4.1.2. Karar Alıcının Rolü.....	90
4.2. Krizin Analizi.....	94
4.3. Kriz Yönetim Süreci	98
4.3.1. Kriz Yönetiminde İzlenen Stratejiler	98
4.3.1.1 Birinci Evre: Zorlayıcı Diplomasi Stratejisi	98
4.3.1.1.1. Stratejinin Temelini Oluşturmak	98
4.3.1.1.2. Zorlayıcı Diplomasinin Türüne Karar Vermek	105
4.3.1.1.3. Hedef Ülkenin Karar Alıcılarının Rasyonelliğine İlişkin Veriler	108
4.3.1.1.4. Krize Özgü Bağlamsal Değişkenleri Dikkate Almak	112
4.3.1.1.5. Krizde Zorlayıcı Diplomasi Stratejisi: Başarıyı Etkileyen Koşullar.....	113
4.3.1.2. İkinci Evre: Tırmanma Korkusu Yaratma / Karşı Tırmandırmayı Engellemek/ Misilleme Stratejileri	124
4.3.1.2.1. Strateji Değişikliğinin Nedenleri	124
4.3.1.2.2. Stratejinin Uygulanması	125
5. SONUÇ.....	134
KAYNAKÇA.....	140
ÖZGEÇMİŞ.....	148

TABLÖLAR

Tablo 1: Aktör ve Sistem Seviyesinde Kriz Elemanları.....	50
Tablo 2: Türkiye Karar Alıcıları.....	93
Tablo 3: Kriz Hakkında Genel Bilgiler	97
Tablo 4: GKRY Karar Alma Süreci Aktörleri.....	108
Tablo 5: Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Krizi Süreçsel Özeti.....	132

ŞEKİLLER

Şekil 1: Neoklasik Realizm Karar Alma Modeli	33
Şekil 2: GKRY-Mısır MEB Sınır Anlaşması.....	77
Şekil 3: GKRY-Mısır ve GKRY-Lübnan MEB Sınır Antlaşması	80
Şekil 4: GKRY Hidrokarbon Ruhsat Blokları	81
Şekil 5: Türkiye'nin Hukuki Argümanları ve Ruhsat Sahaları.....	83
Şekil 6: GKRY-İsrail MEB Sınır Anlaşması.....	85
Şekil 7: KKTC-Türkiye (TPAO) MEB ve Ruhsat Bölgeleri.....	89
Şekil 8: Türkiye'nin Hukuki Argümanları.....	100
Şekil 9: Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Krizi Tırmanma Süreci.....	133

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
AKEL:	Anorthotiko Komma Ergazomenou Laou (Emekçi Halkın İlerici Partisi)
AKP:	Adalet ve Kalkınma Partisi
BM:	Birleşmiş Milletler
BMDHS:	Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
CENTO:	Central Treaty Organization (Merkezi Antlaşma Örgütü)
CHP:	Cumhuriyet Halk Partisi
DISY:	Dimokratikos Synagermos (Demokratik Seferberlik Partisi)
DİKO:	Dimokratiko Komma (Demokratik Parti)
GKRY:	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
KKTC:	Kuzey Kıbrıs Türk Yönetimi
MEB:	Münhasır Ekonomik Bölge
MGK:	Milli Güvenlik Kurulu
NATO:	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü)
RMMO:	Rum Milli Muhafız Ordusu
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TSK:	Türk Silahlı Kuvvetleri

1. GİRİŞ

Devletler arasındaki ilişkiler zaman zaman çeşitli sebeplerle gerginleşir. Bu durum bazen diplomatik seviyelerde kalırken kimi zaman ilişkileri anormalleşmesi ve askeri güç kullanım riskini de içerebilecek boyuta ulaşabilmektedir. İlişkilerin normal halinden farklı bir boyuta gelmesi kriz varlığına işaret etmektedir. Krizin farklı tanımları olsa da en genel anlamıyla kriz ülkenin ulusal/temel/öncelikli değerlere tehdidin algılanması ve sonrasındaki sürece karşılık gelmektedir. Tehdidin algılanıp tehditte en az seviyede zarar görmeye odaklanarak bu sürecin stratejiler doğrultusunda karar alıcı tarafından yönetilmesi ise kriz yönetimi olarak tanımlanabilir.

Türk Dış Politikasına baktığımızda gerek dış politika gerek uluslararası krizler yaşandığını görmekteyiz. Bu bağlamda kriz yönetim sürecindeki karar alma mekanizmasında Anayasa'nın belirlediği görev yetkiye sahip unsurlar bulunmaktadır. Bu organların dış politikada karar alma sürecindeki rolleri anlatılıp Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı kriz yönetimi açısından analiz edilecektir.

Kriz örneğinde incelenecek olan uyuşmazlık deniz yetki alanları olarak adlandırılrsa da uyuşmazlığın esas konusu Münhasır Ekonomik Bölge'dir. Devletlerin denizlerde kendi ülkesinin parçası olarak yetkili olduğu alanlar içsular, karasuları, takımada suları ve boğazlardır.¹ Uluslararası deniz alanını oluşturmakla birlikte kıyı devletinin belirli birtakım egemen haklara sahip olduğu alanlar ise bitişik bölge, balıkçılık bölgesi, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgedir.² Uyuşmazlığın konusu olan *"münhasır ekonomik bölge, bir kıyı devletinin karasuları esas çizgisinden başlayarak 200 mile kadar varan ve karasuları dışında kalan su tabakası ile deniz yatağı ve onun toprak altında bu kıyı devletine münhasır ekonomik haklar*

---

¹ Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap** (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 571, 1989), 263.

² Pazarcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri...**, 311.

ve yetkiler tanınan deniz alanıdır"³. MEB kavramı 1974 yılında Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin destekleriyle Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı'nda görüşülmeye başlamıştır.⁴ Görüşmelerin sonucunda BMDHS'de münhasır ekonomik bölge yerini almıştır. BMDHS'nin 74. maddesine göre komşu devletler arasında münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması konusunda kıta sahanlığı sınırlandırılması için kabul edilen hükmünü kabul etmektedir.⁵ Buna göre, münhasır ekonomik bölge sınırlandırılmasında da temel ilke, bunun anlaşma yoluyla ve uluslararası hukuka uygun olarak hakça bir sonuca varılacak biçimde gerçekleştirilmesi olmaktadır.⁶ Bu çerçevede, sınırlandırma ya antlaşma yoluyla ya da antlaşma dışı yöntemlerle fakat mutlaka hakça ilkelere uygun olarak, gerçekleştirilmek zorundadır. Hakça ilkelerle belirlenen MEB'de kıyı devletinin hak ve yetkileri bulunmaktadır. Kıyı devleti münhasır ekonomik bölgesi üzerinde iki ana grupta toplayacağımız ekonomik nitelikli haklara sahiptir. Bu haklardan birinci grubu, 200 mile kadar varan gerek deniz yatağında ve toprak altında, gerekse su alanında kıyı devletinin doğal kaynaklar üzerinde münhasır olarak sahip olduğu haklara ilişkindir. İkinci grup ekonomik nitelikli haklar ise, bu deniz alanının işletilmesi ile ilgili öteki hakları içermektedir. Kıyı devleti bu deniz alanında ayrıca egemenlik yetkilere de sahiptir. Bu çerçevede kıyı devleti özellikle üç ana konuda yönetsel ve yargısal yetkilere sahip bulunmaktadır: Her türlü tesis, araç-gerecin bu alana yerleştirilmesi ve kullanılması, bilimsel araştırma yapılması, çevrenin korunması ve düzenlenmesi.⁷ Kıyı devletinin yanında üçüncü devletlerinde BMDHS'ne göre MEB'de hakları bulunmaktadır. Bu haklar temelde ulaşım ve belirli koşullar dahilinde kaynaklardan faydalanmaya yöneliktir.⁸ Doğu Akdeniz özelinde düşünüldüğünde Anadolu kıyıları ile Kuzey Afrika kıyıları arasındaki mesafe 400 deniz milini aşmadığı için bu alanda münhasır ekonomik bölge ile kıta sahanlığı

---

³ Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri...**, 333.

⁴ Enver Bozkurt, "Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı", **Uluslararası Hukuk ve Politika**, c.2, s.5 (2006): 63.

⁵ "United Nations Convention on the Law of the Sea", article 73,
http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

⁶ "United Nations Convention on the Law of the Sea", article 74,
http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

⁷ Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri...**, 334.

⁸ Ayrıntılar için bkz United Nations Convention on the Law of the Sea, articles: 58, 61, 62, 69, 70.

bölgesi örtüşmektedir.⁹ Dolayısıyla deniz yetki alanları denildiğinde aslında bu bölgedeki kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge üzerindeki hak ve yetkilerin sınırlandırılması, paylaşılması anlaşılmaktadır. BMDHS'ne uygun olarak bakıldığında hiçbir kıyıda ülke bu denizde tek başına bir münhasır ekonomik bölge veya kıta sahanlığı sınırı çizerek diğer kıyıda ülkelerin bu sınıra uymasını bekleyemez. Bu nedenle Doğu Akdeniz'de hem yan sınırlar hem de karşılıklı sınırlar bakımından kıyıda ülkeler arasında bir anlaşmanın yapılması gerekir ki çatışmaya yol açmayan, hakkaniyet ölçülerine uygun bir sınırlandırma-paylaşım anlaşması yapmak mümkün olabilsin. Kıbrıs özelinde değerlendirildiğinde ise durum daha da karmaşık bir hal almaktadır. Kıbrıs'ta henüz kalıcı barışın sağlanması ve ortak bir devletin kurulması mümkün olmadığından Kıbrıs adasının geniş anlamda deniz yetki alanlarının saptanması özgün bir uzlaşmazlık konusu olarak ortaya çıkmaktadır.

2001 yılında Doğu Akdeniz'de özellikle Kıbrıs'ın güneyi ve güney doğusunda zengin petrol ve petrol yatakları olduğuna ilişkin haberler Yunan ve Rum basınında yer almaya başlamıştır.¹⁰ Bu haberler doğal kaynaklara erişim için kıyı ülkelerini harekete geçirmiş ve Akdeniz'de kıta sahanlığı sınırlandırmasını gündeme getirmiştir. Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) Doğu Akdeniz'de petrol olduğu haberleri üzerine kendi alanlarını maksimize eden kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmaları tasarlamaya başlamışlardır. Yunanistan ve GKRY kıyı ülkeleriyle konu ile ilgili görüşmeler yapmaya başlamışlardır. Doğu Akdeniz'e kıyısı olan ülkeler Türkiye, Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), Mısır, Filistin, İsrail ve Kıbrıs Adası'ndaki Akrotiri ve Dikelya üsleri ile İngiltere'dir. Deniz yetki alanlarındaki sınırlandırma her kıyı ülkesini ilgilendirirse de bu çalışmada krizin tarafları açısından GKRY ve Türkiye'yi ilgilendiren kısmı üzerinden gidilecektir. Bu sebeple önce Rum tarafı ve Türkiye'nin deniz yetki alanları ile ilgili durumlarına bakmak ve gelişmeleri birlikte değerlendirmek gerekir.

---

⁹ BMDHS'nin 76. Maddesine göre kıyıda ülkenin kıta sahanlığı en fazla (4-6. Maddedeki istisnai durumlar hariç) 200 deniz mili olabilmektedir. Bu konuda bkz.; "United Nations Convention on the Law of the Sea", http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

¹⁰ Sertaç Hami Başeren, **Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı** (İstanbul: Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları No:31, 2010), 2.

Rum Yönetimi'nin karasuları 12 mildir, 200 metre derinlik ya da işletilebilirlik esasına göre kıta sahanlığı olduğunu öngören yasaya sahiptir.¹¹ Mayıs 1993'te esas hatlarını Birleşmiş Milletler (BM) 'e koordinat olarak ve haritada gösterir şekilde bildirmiştir.¹² 5 Nisan 2004'teki yasası ile 24 mil bitişik bölge, 200 mil Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) ilan etmiş ve karşılıklı kıyılar söz konusu olduğunda anlaşma sağlanana kadar ortay hattın geçerli olduğunu kabul etmiştir.¹³

Türkiye,1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi ve 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) 'ne taraf değildir. Ulusal hukukta kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge ile ilgili düzenlemesi bulunmamaktadır. Karasuları genişliği 6 mildir. Fakat Akdeniz ve Karadeniz'de 12 mil uygulanmaktadır. Yürürlükte olan Karasuları Kanunu'na göre hakkaniyet, mütekabiliyet gibi ilkeler göz önünde tutularak karasuları ve esas hatların belirlenmesi yetkisi Bakanlar Kurulu'na aittir.¹⁴

GKRY, 2004'te çıkarttığı deniz alanları ile ilgili yasanın hazırlıklarını yaparken diğer taraftan Suriye, Lübnan, Mısır ile konu dâhilinde görüşmelere yapmaktaydı. 2004 yılında nihai haline kavuşan Kıbrıs'ta çözümü amaçlayan Annan Planı, Ada için kıta sahanlığı sınırlandırma konusunu tarafların sorunun çözümüne kadar adım atmaması gereken bir başlık olarak değerlendirmişti. Buna rağmen Rum tarafı bu konuda hazırlıklar ve görüşmeler yapmaktaydı. Nitekim 2004 yılında Mısır ile Antlaşma imzalayarak ilk adımı atmış ve Doğu Akdeniz'de statükoyu bozmuş oldu.

GKRY'nin Doğu Akdeniz'de komşularıyla MEB antlaşmaları yapması ve ilan ettiği MEB'lerde araştırma ve sondaj ruhsatları vermesini bu denizde egemenlik hak ve çıkarları bulunan Türkiye tarafından nasıl algılanmıştır? GKRY tarafından

---

¹¹ The Territorial Sea Law, No:45 of 1964,
http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/CYP_1964_Law.pdf
Continental Shelf Law, Law No. 8 of 5 April 1974
http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/CYP_1974_Law.pdf
[22.07.2013].

¹² “Legal Information Relevant to The United Nations Convention On The Law of the Sea, Cyprus, Geographical coordinates showing baseline for measuring the breadth of the territorial sea”, **Law of The Sea Bulletin**, No:24 (Aralık 1993): 6-10.

¹³ Başeren, **Doğu Akdeniz Deniz...**, 11.

¹⁴ Nurser Gökdemir Işık, **Kıta Sahanlığı, Hukuki Rejimi ve Ege Denizi Uyuşmazlığı**, (İzmir: Dokuz Eylül Yayınları,2010), 143.

oluşturulan fiili durum yaratarak yapılan oldu-bitti Türkiye tarafından nasıl bir kriz yönetimi stratejisi ile karşılık bulmuştur?

Türkiye güç kapasitesi ile doğru orantılı olarak savunmacı bir kriz yönetim stratejisi olan zorlayıcı diplomasiyi seçmiştir. Fakat zamanla meydana gelen uluslararası gelişmelerle yine savunmacı stratejiler olan zamana yayma ve misilleme stratejilerini kullanmıştır. Türkiye Rum Yönetimi'nin yaptığı ve yapacağı herhangi bir faaliyeti tanımayacağını belirtmiş ve eyleminden vazgeçmesi için strateji geliştirmiştir. Türkiye karşı tarafın yani GKRY'nin yaptığı eylemden vazgeçmesi ya da durdurması yönünde zorlama stratejisini uygulamaktadır.¹⁵ Bu diplomatik hamle Alexander L. George'un kullandığı zorlayıcı diplomasi kavramıyla açıklanabilir. Zorlayıcı tehditler ya da sınırlı güç kullanımı tehdidi ile karşı tarafı ikna ederek eyleminden vazgeçirmeyi amaçlar.¹⁶ Zorlayıcı diplomasi güç kullanma tehdidini içerse de askeri anlamdaki zorlamadan farklıdır. Askeri zorlamada olduğu gibi kuvvet kullanma ile vazgeçirme yolunu değil kuvvet kullanma tehdidi ile karşı tarafı ikna etmeyi amaçlar. Kuvvet kullanımı öncesinde karşı tarafın geri adım atması için zaman verilir. Bu hali ile askeri değil diplomatik bir stratejidir.¹⁷ Kuvvet, stratejiyi destekleyen bir unsur olarak kullanılır.

Doğu Akdeniz'de Rum Yönetimi ile Türkiye arasında yaşanan krizde tam da zorlayıcı diplomasi tanımında olduğu gibi Türkiye Güney Kıbrıs'ı statükoyu bozan eyleminden vazgeçirmek için kuvvet kullanma tehdidini de kullanarak ikna etmeye çalışmaktadır. İkna sürecinde faaliyetin durması için kuvvet kullanma tehdidi ile sopa gösterilirken bazı karşı tarafı motive edecek havuç da gösterilmektedir.

Gelişen uluslararası süreçle beraber Türkiye stratejisini değiştirme ihtiyacı hissetmiştir. Bu gelişmeler Arap Baharı, İsrail ile Davos'taki gerilim ve Mavi Marmara olayı ile bozulan ilişkiler ve Avrupa Birliği (AB) ile ilişkiler olarak sıralanabilir. Bu süreç bağlamında Türkiye zamana yayma ve misilleme stratejisi kullanmayı uygun bulmuştur. Çalışma bu strateji değişikliğini ve nedenlerini de analiz edecektir.

---

¹⁵ Fuat Aksu, **Türk Dış Politikasında Zorlayıcı Diplomasi**, (İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2008.), 27.

¹⁶ Alexander L. George, "Strategies for Crisis Management", **Avoiding War**, ed. Alexander L. George, (USA: Westview Press, 1991), 384.

¹⁷ George, "Strategies ...", 384.

Çalışma giriş bölümünden sonraki ikinci bölümde kuramsal/kavramsal çerçeve oluşturulacaktır. Çalışmanın temelini oluşturacak neoklasik realizme ulaşmak için diğer uluslararası ilişkiler teorilerine yer vererek neoklasik realizmin seçilme nedenleri verilecektir. Ayrıca dış politika analizi ve karar alma süreci ile ilgili bilgi verilip, krizin tanımı yapılarak kriz yönetimi ve analizine ait temel noktalara değinilecektir.

Üçüncü bölümde Türk Dış Politikası'na ait karar alma sürecinden bahsedilecektir. 1982 Anayasasına göre dış politikada etkili olan karar alıcılar anlatılacaktır. Bunların dış politikaya ilişkin görev ve yetkileri anayasal ve ilgili kanunlar düzeyinde açıklanmasının yanında zaman zaman tarihsel süreçteki etkilerinden de bahsedilecektir.

Dördüncü bölüm örnek olay olarak Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı'na aittir. Burada kriz yönetimine dair bir analiz yapılacaktır. Hukuksal temelleri ve argümanları olan bir uyuşmazlık yaşanan süreçle beraber bir krize dönmüştür. Taraflar kriz olarak algılayarak bu yönde stratejiler geliştirmiştir. Türkiye krizde savunmacı bir strateji olarak zorlayıcı diplomasi'nin hafif bir türü olan denegörü kullandıktan sonra zamana yayma ve misilleme stratejilerini kullanmıştır. Bu bölümde bu durum ve nedenleri analiz edilecektir.

Sonuç bölümünde olaya ait genel bir özetin yanı sıra hipotezlerimize ilişkin bulgular aktarılacaktır. Ayrıca seçtiğimiz uluslararası ilişkiler kuramı neoklasik realizmin faydalı ve uygun olup olmadığından da bahsedilecektir.

2. ULUSLARARASI İLİŞKİLER, DIŞ POLİTİKADA KARAR ALMA VE KRİZ YÖNETİMİ: KAVRAM VE KURAM

2.1. Uluslararası İlişkiler Kuramlarında Aktör Karar Alma ve Kriz

Uluslararası ilişkiler kuramlarını incelememizi yaparken dikkat edilecek temel noktalar kuramların dış politika, çatışma, savaş, barış ve kriz yönetimi konularına yaklaşımları üzerinden olacaktır. Kuramların bu konulara değinip değinmediklerine ve değiniyorlarsa hangi argümanları kullandıklarına bakılacaktır.

Bu sebeple çağdaş uluslararası ilişkiler kuramlarının belli başlıları esas alınarak tartışılacaktır. İdealizm, Liberalizm, Neoliberalizm, Realizm, Neorealizm, Davranışsalcılık, İngiliz Okulu, Marksizm, Konstrüktivizm, Eleştirel Teori ve Postyapısalcılık incelenecek kuramlar arasındadır. Çalışmanın dayanacağı Neoklasik Realizm yaklaşımına ulaşmaya çalışılırken yaklaşımın temel ölçütlerinin uygunluğu gösterilecektir.

2.1.1. Uluslararası İlişkiler Kuramlarında Aktör ve Karar Alma

Uluslararası ilişkilerin resmen bir disiplin olarak kabul görmesi Birinci Dünya Savaşı sonrasında Aberystwyth'teki Galler Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler kürsüsünün kurulmasıyla olmuştur.¹⁸ Uluslararası ilişkilerin konuları bu zamana kadar farklı disiplinlerde tartışılmış olsa da Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki dönem kadar yaygın tartışmalar olmamıştır. Bunda savaşın yarattığı korkunun etkisi büyük olmuştur. Savaşın neden başladığı, neden bu kadar felakete yol açtığı ve böyle bir felaketin kötü etkileri ve bir daha olmaması nasıl önlenebilir soruları sıkça tartışılır hale gelmişti.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonuçları yeni tanımlar ve açıklamalar yapma gereği doğurduğunu savunanlardan Alfred Zimmern ve Noel-Baker gibi düşünürler

---

¹⁸ Scott Burchill and Andrew Linklater, "Introduction", **Theories of International Relations**, ed. Scott Burchill ve diğ., 3. bs. (New York: Palgrave Macmillan, 2005), s. 5.

ön plana çıkmışlardır.¹⁹ Onlara göre devletlerin iç politikada kullandıkları kavramların ve pratiklerin uluslararası alana taşınmasını sağlayacak hukukun üstünlüğünü içeren kolektif güvenlik sistemi ile barış mümkün olabilirdi.²⁰ Bu insan aklına dayanan ilerlemeci görüş ile desteklenmekteydi.

İdealistler sistemdeki devletleri kazananlar ve kaybedenler olarak ayırmaktadır. Kazananların öncülüğünde yeni bir savaş yaşanmaması, barışın kurulması ve devam ettirilmesi için yeni bir düzen kurulması öngörülmüştür. Barış ortamının sağlanması ve sürdürülmesinde kazanan devletleri ve uluslararası örgüt olarak Milletler Cemiyeti'ni görmekteyiz. Bu ikisinin sistemde karar almaya yetkili olduğu üzerinden yeni sistemin onarılması ve kalıcı barışın sağlanması üzerinde durulmuştur. Sağlanacak barış ortamında devletler de dış politika yapıcı olarak topluma hesap verebilir ve demokratik hale getirileceklerdir.

İkinci Dünya Savaşı'nın meydana gelmesi idealizm fikrini çürütmüştü. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası ilişkilerin idealizmin barışçıl düzeni ile açıklanamayacağı fikrinin aksine Sovyetler Birliği'nin dağılması ile uluslararası ilişkilerde bir değişim ortaya çıktı. Bunu açıklamak için rasyonalizme, ilerlemeye, demokrasiye, insan haklarına eğilen bir teori olarak liberalizm etkisini arttırmaya başladı. Liberallere göre bir şekilde sonunda liberalleşen ve demokratikleşen devlet temel aktörü değildir. Dış politikayı belirleyen temel aktör, rasyonel faydayı elinde tutmaya gayret gösteren sosyal örgütlü gruplardır ve bu gruplar siyasi-idari birimler, şirketler, iş dünyası ve çıkar gruplarından oluşmaktadır.²¹ Liberalizme göre bu gruplar arasındaki ilişkiler sonucunda ortaya dış politika çıkmaktadır. Dış politikanın analizi yapılırken bu devlet içi aktörlere bakılır ve bu sebeple de devlet bütüncül bir aktör değildir.

Liberal anlayış ile uluslararası ilişkilere yönelik devletlerin davranışları iç düzen ile açıklanabilir. Bu görüş içeriden dışarıya bakış tarzını yansıtmaktadır.²² Dış politika kararları realizmin aksine güç ve güvenlik ekseninde alınmazlar. Meşru iç

---

¹⁹ Burchill and Linklater, "Introduction", 6-7.

²⁰ Burchill and Linklater, "Introduction", 7.

²¹ Ertan Efeğil, **Dış Politika Analizi Ders Notları** (Ankara: Noble, 2012), 61.

²² Scott Burchill, "Liberalism", **Theories of International Relations**, ed. Scott Burchill ve diğ., 3. bs. (New York: Palgrave Macmillan, 2005), 56.

siyasi düzenin belirlediği ekseninde olan liberal demokratik devletler güç kullanmaktan kaçınarak kararlarını alırlar.²³

Serbest ticaretin önündeki engellerin kaldırılması liberal anlayışa ek olarak karşılıklı bağımlılık teorisini gündeme getirmiştir. Avrupa’da bölgesel entegrasyonun gelişmesi devletler arasında ticari işbirliği ile çatışmaların azaltılabileceği düşünülmektedir. Devletler kendi çıkarlarını koruma amacıyla diğer devletlerin refahını koruyarak işbirlikleri oluşturabilirler. Bu önce tarafların kazançlarını sağlayacak teknik alanlarda yapıldıktan sonra diğer alanlara doğru yayılabilir.²⁴ Bu argümanları savunan neoliberaler, liberaller gibi devletin bütüncül bir aktör olmadığı varsayımından hareketle iç aktörlerin dış politikayı belirlemede etkin olacağını düşünmektedirler.²⁵ Uluslararası işbirliğini destekleyerek kurumlara önem verse de neorealizmin yapısal fikrinden de ayrışır. Çünkü sistemin devlet içi aktörleri ve bu bağlamda da çıkar kavramını açıklama da eksik kaldığını düşünmektedirler. Devletlerin davranışlarını açıklamada rasyonel seçim ve oyun teorisini kullanırken anarşik sistemde dahi devletlerin işbirliğini sağlayıp koruyabileceklerini savunurlar. Neoliberalere göre devletler çıkarlarını maksimize ederken diğerinin kaybetmesi gerektiği yönüyle bakmayıp işbirliğine yönelik davranışlar sergilerler.

İdealizm, liberalizm ve neoliberalizm dış politika analizinde seçtikleri temel aktör farklılık göstermektedir. İdealizm ve neoliberalizm temel aktörü devlet olarak görürken liberalizm devlet içindeki grupları temel aktör olarak tespit eder. Bu teoriler aktör incelemesi açısından farklılık gösterebilir de dış politikada karar almanın işbirliğine dayandığını savunmaktadırlar. İdealizme göre uluslararası örgütler ve uluslararası hukukla sağlanacak düzende alınan kararlar, liberalizme göre devletlerin çıkarları sebebiyle kazan-kazan yaklaşımıyla hareket edilerek alınan kararlar ve neoliberalizmde ise aktörlerin karşılıklı bağımlılıkları sonucu işbirliğine yönelen kararlar alınmaktadır. O halde üç kuramın işbirliğine yönelik karar alma prensibi içinde olduklarını söyleyebiliriz. Fakat karar alıcıların çıkarları her zaman aynı yöne

---

²³ M. Doyle demokratik devletlerin güç kullanma yoluna gitmedikleri fikrini savunur. Liberal demokratik devletlerin arasında savaşın varolup olmadığı üzerine hipotezler geliştirmiştir. M. Doyle, **Ways of War and Peace: Realism, Liberalism and Socialism** (New York, 1997).

²⁴ David Mitrany, “The Functional Approach to World Organisation”, **International Affairs**, c. 24, s. 3 (1948): 24.

²⁵ Efegil, **Dış Politika...**, 63.

bakmayabilir ve çatışabilir. Bu noktada işbirliğine yönelik kararlar alıp aktörün bu yönde davranacağını söylemek zor gözükmektedir. Ayrıca idealizm temelinde kararları uluslararası hukuka uygun bir etik içinde alındığı varsayımının da çıkar çatışmalarının var olduğu hallerde işler olmadığı görülmektedir.

Aydınlanmaya dayanan barışçı ve liberal görüşün karşıtı olarak realizm İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası ilişkilere hâkim teori haline geldi. İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan yıkımda idealizmin düzeninin kalıcı olmadığı görülmüş oldu. Uluslararası örgütlerin ve hukukun etkisiz olmasıyla barış ve düzenin bozulması sonucunda güç, çıkar ve sistemin anarşik yapısı özelliğine vurgu yapan realizm dillendirilmeye başladı. İlerleyen zamanlarda realizmin çeşitli versiyonları birbirlerini eleştirir ya da tamamlar halde ortaya çıkmıştır.

Klasik realist teori Morgenthau'nun *Politics Among Nations* kitabında açıkça anlatılmıştır.²⁶ Bu kitapta uluslararası ilişkiler Hobbescu bir gelenekle insan doğasının değişmezliği üzerinden anlatılmıştır. İnsan doğası gereği bencil ve çıkarına düşkündür. İnsanın bu durumu devletlere de yansımaktadır. İnsan doğasındaki bencil ve çıkar peşinde olma halinin devletlerde de bulunmasıyla herkesin her şeyi istediği ve bir otoritenin olmadığı anarşik bir düzen hâkim olmaktadır. Rasyonalite, anarşik sistem ve devlet merkezilik başlıca realist öncüllerdir.²⁷ Realistlerin devlet merkezci bakış açıları vardır. Klasik realistler için temel aktör devlettir. Anarşik uluslararası sistemde devletler çıkarları doğrultusunda hareket ederek dış politikalarını belirlerler.

Sistemdeki barışa uygun kararlar almayı uygun bulan idealistlerin aksine realistler; insan bencilliğinin, gücün ve anarşinin siyaset üzerinde yarattığı kısıtlamalara vurgu yaparlar.²⁸ Anarşik uluslararası sistemde devletler çıkarları doğrultusunda hareket ederek dış politikalarını belirlerler. Devletlerin çıkarları güçleri ile doğru orantılı olarak oluşturulmuş hedeflerinden oluşmaktadır. Bu hedeflerin yerine getirilmesi ehliyetine sahip olan aktör devlettir. Devlet kar-zarar hesabı yaparak rasyonel bir davranış sergiler.

---

²⁶ Hans J. Morgenthau, **Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace** (Boston: McGraw-Hill Higher Education, 2006), 3-17.

²⁷ Jack Donnelly, "Realism", **Theories of International Relations**, ed. Burchill ve diğ., 3. bs. (New York: Palgrave Macmillan, 2005), 30.

²⁸ Donnelly, "Realism", 30.

Karar alıcı olarak rasyonel devleti gören realistler iç politika ile dış politika arasında kesin bir ayırım olduğunu kabul ederler. İç politika alçak politika konularının değerleri ve çıkarlarıyla ilgilenirken, dış politika yüksek politika konularının değer ve çıkarlarıyla ilgilenir.²⁹ Böylece birbirlerinin konularına karışmayarak ayrı dururlar. Bu ayrılığın sonucu olarak devletlerin iç dinamikleri dış politika karar alma sürecinde etkisizdir. Temel aktör olarak devletler realizm için birbirinden farklı değillerdir. İç politikanın dış politikayı etkilemediği ve birbirinin konuları ile ilgilenmedikleri kabulüyle sistemdeki devletler iç özellikleri bakımından birbirinin aynısıdır. Bu devletler güçleri ile orantılı olan çıkarlarının peşinden gitmek suretiyle sistemde davranışta bulunurlar.

Realizm dış politika analizi yaparken dış politika ile iç politikayı ayrı tutması devletlerin dış politikadaki davranışlarını açıklayabilmemiz için iç politika etkilerinin eksik kalmasına sebep olmaktadır. Aktörlerin ya da devletlerin karar alıcı birimler olarak dış politika çıktılarını inceleyebilmek için dış dünyada olanlar kadar aktörün veya devletin içini bilmek de gerekmektedir. Çünkü iç yapıdaki farklılıklar da karar almada etkili olmaktadır. Diğer taraftan klasik realizmin güvenlik eksenli yaklaşımı ile kararlarda siyasi ve ekonomik etkiler göz ardı edilmektedir. Bu sebeplerledir ki karar alma analizi yapılacağı noktada klasik realizmin eksik olduğunu görmekteyiz.

Klasik realizmin politik çıkar ve güç dengesi kavramlarını uluslararası sistemin merkezine oturtması ve ilişkilerin ekonomik boyutunu göz önünde bulundurmaması kuramın Neorealizm diye adlandırılan revizyonist eleştirilerini getirmiştir.³⁰ Klasik realizmi uluslararası ilişkilerin ekonomik boyutunu da ele alan nesnel kuramla değiştirmeyi amaçlayanlar ilk başta modern realist, yapısalcı realist diye kendilerini adlandırmışlarsa da 1980’li yıllarda bu ekoller neorealist olarak tek başlık altında toplanmıştır.³¹

Neorealistler içinde önemli bir ayırım devletlerin sisteme verdikleri tepkiye göredir. Bu bağlamda iki tür neorealizm karşımıza çıkar: Savınmacı/defansif ve saldırgan/ofansif. Waltz’un da öne sürdüğü gibi “savunmacı/defansif” neo-realist teorisyenler, daha çok gücün daha az güvenliğe, yani bir bakıma güvensizliğe neden olacağını düşünürler. Buradan hareketle uluslararası sistemin, hükmetmek isteyen

---

²⁹ Efgil, **Dış Politika...**, 60.

³⁰ Burcu Bostanoğlu, **Türkiye-ABD İlişkilerinin Politikası**, (Ankara: İmge Kitabevi, 2008) , 94.

³¹ Bostanoğlu, **Türkiye-ABD...**, 94.

devletleri değil, statükoyu koruyan devletleri ödüllendirdiğini vurgulamaktadırlar. En etkin John Mearsheimer'ın olduğu “saldırgan/ofansif” neo-realist düşünürler ise devletlerin sistemdeki güvenliklerini, elde edebilecekleri kadar çok güçle sağlayabileceklerini ve bu nedenle revizyonist devletlerin daha güvenli olduklarını varsaymaktadırlar.³²

Neorealist teori realizm gibi devletçidir. Devlet uluslararası ilişkilerin temel aktörüdür. Kollektif çıkarlara yönelik amaçlar doğrultusunda karar alan devlettir. Devlet akılcı davranışları ile rasyoneldir ve aynı zamanda faydacı davranmaktadır. Devletler güçlerine göre çıkarlarına sahiptirler ve bu gücün dağılımı da güç dengesine dayanmaktadır. “Waltz’a göre dengenin oluşabileceği uluslararası arena, ‘anarşik’ bir düzendir ve düzenin aktörleri devletler de varlıklarını sürdürmek yönünde güdülenmiştir.”³³ Kenneth N. Waltz Theory of International Relations isimli kitabında realizm yerine yapısal ve tümden gelimci bir büyük kuram oluşturmaya çalışmıştır.³⁴ ‘Sistem’ ve ‘birim’ kavramlarını kullanarak açıklamasına başlamıştır. Waltz’a göre sistem yapıdan ve birbiri ile etkileşen birimlerden meydana gelmektedir.³⁵ Yapı sistemi bir bütün olarak ele alır ve tüm sistemi kapsar. Sistem örgütlenişini yapı ile açığa vurmaktadır. Yapı, birimlerin bir araya gelerek sistemin bir bütün oluşturma kurallarını ortaya koymaktadır.³⁶ Devletler birbirlerinin çıkarları ile ilgilenmemektedir; bu kendi başının çaresine bakma anlamına gelmektedir ve bu zorunluluk sistemin düzenleyici ilkesidir.

Klasik realizmden farklı olarak yapısal realizm dış politikanın belirleyenin uluslararası sistem olduğunu söylemektedir.³⁷ Neorealistler ne kadar sistemin belirleyiciliğini savunsalar da realistler gibi aktör olan devletin rasyonel kararlar aldığı varsayımındadırlar. Uluslararası sistemdeki güç dağılımı devletlerin dış politika kararlarını belirlemektedir. Yapısal realist olarak Waltz “devletin güç

---

³² Atilla Sandıklı ve Bilgehan Emekler, “21. Yüzyılda Yeni Güvenlik Anlayışları ve Yaklaşımları”, **Uluslararası Balkan Kongresi, 28-29 Nisan 2011** (Kocaeli Üniversitesi, 2011): 24.

³³ Bostanoğlu, **Türkiye-ABD...**, 98.

³⁴ Bostanoğlu, **Türkiye-ABD...**, 101.

³⁵ Bostanoğlu, **Türkiye-ABD...**, 101.

³⁶ John Ruggie, **Constructing The World Polity: Essays on International Institutionalization** (Londra ve New York: Routledge, 1998)’den aktaran Bostanoğlu, **Türkiye-ABD...**, 101.

³⁷ Efeğil, **Dış Politika...**, 60.

kapasitesi dışında tüm niteliklerden soyutlanması” gerektiğini söyler.³⁸ Bu sebeple dış politika analizi yaparken devletlerin kendi iç dinamikleri göz ardı edilerek yapılacak olması sebebiyle neorealizm eksik kalmaktadır. “Devletlerin maruz kaldığı yapısal baskıları anlatabiliriz, anlayabiliriz. Baskılara nasıl tepki verdiklerini ise onların iç yapılarının bilgisi olmadan öngörmek mümkün değildir.”³⁹ Oysaki neorealizm devletlerin dış politikadaki davranışlarının sadece sistemin etkileri yönünde şekillendiğini ifade etmektedir. Devletlerin davranışlarını her zaman sistem içerisindeki güçleri ve güç dengesi ile analiz etmek yeterli olmayabilir. Devletlerin güçleri dışındaki etmenler de karar almada etkili olmaktadır.

1950’ler ve 1960’larda realizme gelen bir diğer eleştiri daha bulunmaktaydı. Bu eleştiri realizmin daha çok metoduna ilişkin olan davranışsalci ekolden gelmekteydi. Realizm ile davranışsalcılar arasında başlayan tartışma nasıl bir bilimsel teori inşa ederiz çevresindeydi.⁴⁰ 1960’larda belirginleşen bilimsel yöntemi benimseyen davranışsalcıların temel derdi uluslararası ilişkilerin ayrı bir bilim dalı olduğunu göstermekti.

Davranışsalci ekol, hipotezin kişisel yargılardan soyutlanarak oluşabileceğini düşünür. Doğru ve güvenilir bilgiye ancak gözlemlenebilir verilerle ulaşılabilir. Bunun için realizm gibi ön kabullerle değil tümevarımla analiz yaparlar. Temel varsayımlar dayanan önermelerin evrensel bilime uygun olmadığını düşünürler. Bilimsel, nesnel ve evrensel önermeler ideolojik, öznel ve tarihsel önermelere değerli kılınmalıydı.⁴¹ Bilimsel ile felsefi olan arasında ayırım yapmaya ihtiyaç vardı. Uluslararası ilişkilerin bilimsel olması için felsefi etkilerden arınmalıydı. Gelenekselciler analizlerini tarih, hukuk ve felsefeyi veri olarak yaparlarken davranışsalcılar insan ilişkileri, olasılık, istatistik gibi yöntemleri kullanarak analiz yaparlar. Benzer olayları sınıflandırmaya, olayları karşılaştırmaya, olayların farklarını ortaya koymaya çalışırlar. Bunu yaparken kesin bilimsel kanıtlara ulaşmanın gereği üzerinde durmuşlardır. Kamuoyu araştırmaları, oyun teorisi,

---

³⁸ Burchill and Linklater, “Introduction”, 9.

³⁹ Burchill and Linklater, “Introduction”, 9.

⁴⁰ Aytekin Yılmaz, **Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler**, (Ankara: Kadim Yayınları, 2012), 140.

⁴¹ Oktay F. Tanırsever, “Yöntem Sorunu: Gelenekselcilik ve Davranışsalcılık Tartışması”, **Devlet Sistem ve Kimlik**, ed. İhsan D. Dağı ve diğ., 12. bs. (İstanbul: İletişim, 2010): 91.

istatistikler, model kurma, bilgisayar analizleri davranışsalcılarının yöntemleri arasındadır.

Davranışsalılık B.F. Skinner tarafından geliştirilen psikoloji bilimine ait bir yaklaşımdı. J. E. Dougherty ve R. L. Pfaltzgraff davranışsalılığı uluslararası ilişkilere uyarlamışlardır. Bunun için bazı gerekçeleri vardı. İlk olarak var olan gelenekselci yaklaşımın disiplinin sorunlarını çözmediğini düşünüyorlardı. Geleneksel yaklaşım 19. yüzyıla ait güçler dengesi yaklaşımını benimsemesi sebebiyle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan düzeni açıklamakta eksik kalıyordu. Gelenekselciler devleti homojen olarak gördüklerinden karar alıcıların sorunlarını açıklayamıyordu. Ayrıca insan doğası ile uluslararası ilişkileri açıklamanın doğru olmadığını düşündükleri gibi güvenlik, iktidar, güç gibi disipline ait kavramların ortak bir tanımı olmadığından disiplin içi iletişimi eksik buluyorlar. Bu sebeplerle nicel yöntemlerin ve kuramsal çerçevelerin doğru sonuçlara ulaştıracağını düşünüyorlardı.

Lijphart davranışsalıcı yaklaşımla eski sorunların yeni yöntemlerle yeniden değerlendirilmesinden çok paradigmatik bir sıçramayı temsil ettiğini savunmuştur.⁴² Lijphart'a göre davranışsalcılar sistem kuramını uluslararası ilişkilere ithal ederek bir devrim yapmışlardı. Bu devrim gelenekselci yaklaşımın iç ve dış siyaseti ayırdığı anarşik düzenine karşıydı. Uluslararası sistem kavramını sistematik olarak ilk kullanan K. W. Deutsch devleti temel analiz birimi olarak almayıp anarşi düzeninde kalıcı barışın var olabileceğini vurgulamıştır. Sistem kuramının amacı devletlerin uluslararası alanda yaptığı davranışlar üzerinden genellemeler yaparak sistemdeki değişimler öngörmektir. Bunun uluslararası ilişkilere bilimselliği getireceğini düşünüyorlardı.

Charles McClelland uluslararası sistem modellerini tümevarımcı bir yaklaşımla oluşturmuştur. Ona göre devletler çevreden aldıkları ve verdiklerinin nicel ölçümü ile devlet davranışlarının nesnel olarak tanımlanabilmesi mümkündür. Bunun için McClelland devlet davranışlarının uluslararası krizlerde ortaya çıkardığı kalıplardan hareket ederek potansiyel krizlere ilişkin genellemelerde bulunmak için

---

⁴² A. Lijphart, "The Structure of The Theoretical Revolution in International Relations", **International Studies Quarterly**, c. 18, s.1, (1974): 41-74'den aktaran Tanrısever, "Yöntem Sorunu...", 97.

gerekli verileri ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Bunun için nüfus, ittifaklar, örgüt üyelikleri gibi bilgilerle bilgisayar veri tabanları oluşturulmuştur.

Haywart R. Alker ve Arthur I. Burns nicel tekniklerin uluslararası ilişkilerde nasıl uygulanacağını göstermeye çalışmışlardır. Diğer taraftan H. Guertzkow, Donald L. Reinken ve M. Kaplan sistem kuramının uluslararası ilişkilere uygulanması ile oyun kuramı çerçevesinde güç dengesi kuramı gibi realizmin temel yaklaşımlarının ne derece uluslararası ilişkilerin gerçekleriyle uyumlu olduğunu savunmuşlardır.⁴³ Nicel tekniklerin kullanımıyla uluslararası ilişkiler kuramları ideolojik, öznel ve tarihsel özelliğinden sıyrılıp bilimsel, nesnel ve evrensel olacaktır.

Davranışsalcılar ilk başta realizm gibi devlet merkezli yaklaşımı benimseseler de tartışma ilerledikçe bu yaklaşımı sorgulamaya başladılar.⁴⁴ Devleti homojen ve rasyonel aktör olarak gören, aktörün iç yapısını dışlayarak devleti anarşik düzendeki yerleri ile değerlendiren realizmi eleştirirler. Devletlerin rasyonel aktör olduğu varsayımına bir eleştiri Snyder, Bruck ve Spain'den gelmiştir.⁴⁵ *“Onlara göre, devletlerin davranışlarını anlamak için karar alıcıların kararlarını nasıl aldıklarına bakılmıyordu. Bu araştırmacılar karar alıcıların durumları nasıl algıladıklarının bilinmesinin, onların davranışlarının nedenlerine ilişkin, aktörlerin akılcı olarak davrandığı varsayımından daha gerçekçi olacaktır. Ayrıca, bu karar alma yaklaşımı sayesinde devletlerin dış politikalarına ilişkin genellemeler yapılabilirdi”*⁴⁶

Davranışsalcılar karar almada nicel verilere daha fazla önem verseler de dış politikada olayların ve verilerin niceliğinden çok niteliği daha önemli olabilmektedir. Ayrıca dış politika davranışları için analiz ve genelleme yaparken nicel verilerle veri tabanı oluşturulması sırasında verilerin çokluğu sorun yaratabilmektedir.⁴⁷ Diğer taraftan bu verilerin nitel yönleri üzerinde kontrol sağlanmasının güçlüğü ile de sağlıklı bir analiz zorlaşmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra idealizmin yanı sıra realizme de alternatif olarak çıkan bir teori daha gündeme geldi. Bu teori Aslında bunlara yenilik

---

⁴³ Tanrısever, “Yöntem Sorunu...”, s. 102.

⁴⁴ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika** (İstanbul: Alfa Yayınları, 2004), 117.

⁴⁵ Tanrısever, “Yöntem Sorunu...”, s.103.

⁴⁶ Tanrısever, “Yöntem Sorunu...”, s.104.

⁴⁷ Atilla Eralp, “Theory in International Relations: Three Major Debates”, yayınlanmamış makale Ankara: ODTÜ, 1989)’ den aktaran Tanrısever, “Yöntem Sorunu...”, s.100.

getirmekten ziyade ikisinin de argümanlarını kullanarak orta yol bulmaya çalışan İngiliz Okuluydu. İngiliz Okulu, Britanyalı ve Britanya'dan etkilenen bir grup yazarın tanımlamak için 1970'lerde kullanılmaya başlayan bir ifadedir.⁴⁸ İngiliz Okulu II. Dünya Savaşı sonrası dönem İngiltere'sinde ortaya çıkmış bir uluslararası ilişkiler kuramıdır. Kuramın temellerini Britanya Uluslararası Politika Kuramı Komitesi'nde çalışan Herbert Butterfield, John Vincent, Martin Wight, Adam Watson ve Hedley Bull atmıştır diyebiliriz. Özellikle Martin Wight'ın Londra İktisat Okulu'nda verdiği ve Komite yayınlarından bastırıldığı dersleri hem İngiltere içinde hem de dışında birçok uluslararası ilişkiler çalışmalarını etkilemiştir.

İngiliz Okulu üyeleri arasında Hedley Bull, Martin Wright, John Vincent ve Adam Watson 1960'lardan 1980'lerin sonlarına kadar; Robert Jackson, Tim Dunne ve Nicholas Wheeler, Barry Buzan, Richard Little, Andrew Hurrell 1990'lardan itibaren etkili olanlardır.⁴⁹ İngiliz Okulu üyeleri realizm ve idealizmden beslenmiş ve kendilerine bir orta yol aramışlardır. Rasyonalizm veya Grotiusçu gelenekten gelirler. Hugo Grotius Savaş ve Barış Hukuku eserinde kuvvet kullanımının hiçbir zaman haklı çıkarılamayacağı ve şiddetin yerini barışın aldığı bir düzen düşünmüştür.⁵⁰ “*Wight, bundan hareketle iki savaş arası dönemde realizm ve ütopyacılık arasında nasıl bir orta yol (via media) bulamadıklarından üzüntü ile bahsetmiştir.*”⁵¹

İngiliz Okulu uluslararası toplumu temel alan bir inceleme yapar. Temel iddiası egemen devletler bir toplum oluştururlar ve üstün bir otorite olmadığı için bu anarşik bir toplumdur. Devletler egemen eşit bir hale gelerek başarılı olurlar. Üst bir gücün olmaması devletler arasında şiddet eğilimini azaltır. Şiddet küçümsenmez fakat uluslararası hukuk ve ahlak bu anarşik yapıyı şiddete gerek duymadan düzenler.⁵²

İngiliz Okulu'nun temelini oluşturan dört temel argümanı aşağıdaki gibidir:

---

⁴⁸ Andrew Linklater, “The English School”, **Theories of International Relations**, ed. Burchill ve diğ., 3. bs. (New York: Palgrave Macmillan, 2005): 84.

⁴⁹ Linklater, “The English...”, 84.

⁵⁰ Hugo Grotius, **Savaş ve Barış Hukuku**, (İstanbul: Say, 2011),

⁵¹ Linklater, “The English...”, 85.

⁵² İngiliz Okulu'nda sistemin özelliklerinin ayrıntıları için bkz. Hedley Bull, **The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics** (Londra: Macmillan, 1977).

“1.Uluslararası ilişkilerin birincil oyuncuları egemen devletlerdir (Şehir devleti ya da ulus-devletler).

2.Uluslararası ilişkilerde, iki ya da daha fazla devletin aralarında ilişki olduğu ve birbirlerinin kararlarına yeterince etki edebildikleri sürece, bir devletler-sistemi vardır.

3.Uluslararası sistem anarşiktir. Anarşi ortak hükümet olmaması anlamına gelir.

4.Uluslararası sistemde devletler, ortak çıkarları ve değerleri çerçevesinde kendilerini sınırladığını düşündükleri ilişkileri düzenleyen ortak kurallar ve birlikte yürütülen kurumların oluşturduğu bir ‘uluslararası toplum’ içinde var olurlar.”⁵³

İngiliz Okulu devlet merkezli bir analiz kullanır. Uluslararası siyaset, devletlerin stratejik etkileşimlerinin bir sonucudur ve her ne kadar uluslararası toplumun önemi kabul edilse de araştırmacılar devleti analizlerinin temelini oturtmuşlardır. Uluslararası toplum İngiliz Okulu’nun en temel argümanlarından. Martin Wight, devletlerin içinde hareket ettikleri bir uluslararası toplum olduğunu ve devlet adamlarının sadece güç çerçevesinde hareket edip doğruluk ve adalet gibi kavramları hiç dikkate almadıklarını varsaymanın bir aşırılık olacağını söyler. Wight, uluslararası sistemde çatışmalar kadar diplomasi, uluslararası hukuk ve örgütler bağlamında işbirliğinin de var olduğunu belirtir.⁵⁴ Ona göre yeryüzündeki diğer bütün toplumlardan daha kapsayıcı olduğu için uluslararası toplum başka hiçbir topluma benzemez.

Analiz birimi olarak devleti kullanan İngiliz Okulu devletin içini realizmde olduğu görmezden gelmiştir. Devletler uluslararası toplumda davranışları ve buradaki düzen içinde karar alırlar. Devletler idealist gelenekten gelen çıkarlarının bir şekilde işbirliğine götürecek varsayımıyla sistemde varlıklarını sürdürürler. İdealizm ve realizm geleneğinden eklettik olarak oluşmuş İngiliz Okulu bu yönleriyle iki geleneğe gelen eleştirilere maruz kalmaktadır. Karar alıcı olarak devleti sadece uluslararası toplumdaki etkileşim ve ilişkileri ile açıklamaya çalışması dış politika analizinde yetersiz görünebilir. Karar almayı etkileyen sistem dışındaki unsurlar İngiliz Okulu’na analiz konusu olmamaktadır.

Buraya kadar incelediğimiz uluslararası ilişkiler kuramları temel olarak barışçıl bir düzeni hedefleyen idealizm etrafında ya da güç eksenindeki realizm etrafında şekillenmişti. Dış politikaya bunların dışında farklı bir açıdan yaklaşan bir uluslararası ilişkiler teorisi de Marksizm’dir. Marksizm’e bakarsak uluslararası

---

⁵³ Balkan Devlen ve Özgür Özdamar, “Uluslararası İlişkilerde İngiliz Okulu Kuramı: Kökenleri, Kavramları ve Tartışmaları”, **Uluslararası İlişkiler**, c. 7, s. 25 (2010): 48.

⁵⁴ Martin Wight, **Power Politics**, ed. Hedley Bull ve Carsten Holbraad, 2. bs, (London: Penguin, 1986), 25’den aktaran Devlen ve Özdamar, “Uluslararası İlişkilerde...”, 50.

ilişkilerle çok fazla ilgilenmediğini görmekteyiz. Marksizm'in özünde olan sınıf çatışması ile açıklama prensibi uluslararası ilişkiler çalışmalarında da hakim olmuştur. Marksizm'e göre sınıf çatışmasının var olması sebebiyle devlet ancak hâkim sınıfın aracıdır. Dış politika toplumun genelinin isteklerini yansıtmamaktadır.⁵⁵ Bunun için devletin yürüteceği bir dış politika yoktur. Marksizm devletler, devletlerin çıkarlarının varlığını ve bu çıkarlar bağlamında bir dış politikayı kabul etmemektedir.

Marksist yaklaşımdan türeyen Bağımlılık Kuramı dış politika ile ilgili çalışmalara odaklanmıştır. Johan Galtung ve Immanuel Wallerstein gibi akademisyenlerin merkez-çevre ve merkez-yarı merkez / yarı çevre-çevre yaklaşımlarını temel alan Jeanne A. K. Hey gibi araştırmacıların geliştirdiği bir kuramdır.⁵⁶ Üçüncü Dünya ülkeleri için geçerli bu anlayışa göre çevre ülkeler kapasitesi az olan küçük ülkelerdir. Merkez ülkeler ise gelişmiş ve sanayileşmiş ülkelerdir. Çevre ülkeler kendi çıkarları doğrultusunda dış politikalarını belirlemeleri mümkün değildir. Merkez ülkelerin belirlediği ve merkez ülkelerin çıkarlarına uygun politikalar geliştirirler. A. K. Hey çevre ülkelerin bazı sebeplerle merkez yanlı bazı sebeplerle de merkez karşıtı politikalar izleyebileceğini belirtmiştir.⁵⁷

Marksizm dış politika yapım sürecini hâkim sınıfın isteklerinin uygulanması olarak değerlendirir. Bu sebeple dış politika kararları sadece ekonomik temellerle şekillendiği kabulü vardır. Aynı zamanda Neo-Marksist bir kuram olarak değerlendirilen Bağımlılık Kuramı da devletleri gelişmişlikleri açısından sınıflandırması sadece ekonomik güç temel alınarak yapılmaktadır. Her iki kuram uluslararası ilişkiler ve dış politikaya sadece ekonomik argümanlarla yaklaşarak karar almayı etkileyen diğer unsurları değerlendirmemektedir. Ekonomik değerlendirme tek başına aktör ve karar alma analizi için yeterli olmamaktadır.

Liberalizm, Realizm ve Marksizm gibi teorilerin insanı ikinci planda ele aldığını ileri süren Eleştirel Kuram, öncelikli olarak incelenmesi gereken unsurun insan olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle Eleştirel Kuram çizgisindeki düşünürler, temel sorunsal olarak insanın özgürleşmesini ele almış, Marksizm'deki sınıf kavramına bağlı özgürleşme hedefini daha geniş bir çerçevede incelemiştir. Eleştirel

---

⁵⁵ Efegil, **Dış Politika...**, 64.

⁵⁶ Efegil, **Dış Politika...**, 64.

⁵⁷ Ayrıntılar için bkz. Jeanne A.K. Hey, **Theories of Dependent Foreign Policy and the Case of Ecuador in the 1980's**, (Ohio University Press, 1995).

Kuram, uluslararası ilişkilerin klasik devlet egemenliği çerçevesi dışına çıkarak bireylerin özgürlüğüne önem vermiştir.⁵⁸

Eleştirel Kuram, kökeni Aydınlanmaya Kant, Hegel ve Marks'a götürülen bir düşünce geleneğidir. 20. yüzyılda Frankfurt Okulu ile birlikte anılmaya başlanmıştır. Max Horkheimer, Theodor Adorno, Walter Benjamin, Herbert Marcuse, Eric Fromm, Leo Lowenthal eleştirel teorisinin önemli isimleri iken son zamanlarda Axel Honneth ve Jürgen Habermas'ın çalışmaları eleştirel teoriye önemli katkılar sağlamıştır.

Eleştirel Kuram'ın temeli tarihsel, siyasal ve sosyal yaşamın gelişimini anlayarak var olan sorunlarını anlamaya dayanır. Çağdaş toplumun özellikleri anladıktan sorunlu hallerin üstesinden gelmeyi amaçlar.⁵⁹ Modern dünyada özgürleşme amacıyla sorunların ortadan kalkması için insan eylemlerinin rasyonel örgütlenmesi üzerindeki engeller eleştirel olarak incelenmelidir.

Horkheimer geleneksel ile eleştirel teori arasında ayrımı şöyle ifade etmiştir:⁶⁰ Geleneksel teori incelediklerine doğa biliminde olduğu gibi nesnel bakar, dışındadır. Nesne ile inceleyen özne birbirinden ayrıdır. İnceleyen inanç, ideoloji ve değerlerini bir kenara bırakıp nesnel olmalıdır. Eleştirel teori incelemesini sosyal bağlamda yapar. Sosyal biçimleri meşrulaştırmak değil onlardan özgürleşmek gerekir. Adaletsizliği ortadan kaldırarak insanın yaşam koşullarını düzeltmek gerekmektedir. Çünkü teori sadece somut olanı değil aynı zamanda değişime de yol göstermelidir.

Marksizm kökenli ve Frankfurt Okulu'ndan olan Habermas'a göre bilgi insanın ihtiyaç, ilgi ve çıkarları ile oluşur. Toplumda üç bilgi oluşturuç çıkar/ilgi ile bunlara cevap veren üç çeşit bilim vardır:

“1. Pozitif ampirik-analitik bilimlerin karşıladığı, toplum ile onun materyal çerçevesinin etkileşiminden kaynaklanan insanın içinde yaşadığı ortamı öngörme ve kontrol etme arzusu; 2. tarihsel-yorumsamacı (hermeneutic) bilimlerin karşıladığı insan doğasının düşünce ürünü yapısından kaynaklanan ve insan davranışlarının sadece niyetlerinin anlaşılması/yorumlanması ile anlaşılabilceği fikrinden hareketle anlamın anlaşılması için duyulan ilgi ve ihtiyaç; 3. eleştirel

⁵⁸ Atilla Sandıklı ve Erdem Kaya, “Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Barış”, **Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri**, ed. Atilla Sandıklı, (İstanbul: BİLGESAM Yayınları, 2012): 151.

⁵⁹ Richard Devetak, “Critical Theory”, **Theories of International Relations**, ed. Burchill ve diğ., 3. bs. (New York: Palgrave Macmillan, 2005): 138.

⁶⁰ M. Horkheimer, **Critical Theory** (New York, 1972), s. 215'den aktaran, Burchill ve diğ., **Theories...**, 139.

*teorinin karşıladığı, Habermas'ın bir güç ve dominasyon mahalli olarak tanımladığı toplumun insan davranışlarını anlamaktan öte bunları değiştirme arzusundan hareketle dominasyondan kurtulma, özgürleşme ve rasyonel otonomiye ulaşma ile bağımsız olma konusundaki çıkar/ilgi.*⁶¹

Marks ve Gramsci'nin etkileri ile Cox realizmin pozitivist açıklamalarına Eleştirel Teori ile meydan okumaktadır. Geleneksel teoriyi sorun çözücü teori diye adlandırır. Bu pozitivist teorilerin sosyal ve siyasal yapıları meşrulaştırdığını söyler. Sorun çözücü teori dünyayı olduğu gibi alır ve bilgiler verilir. Güç ve çıkar ilişkisi ile bilgiler şekillendirilmez. Diğer taraftan eleştirel teori siyasal çikara bağlı süreçleri eleştirel olarak değerlendirir. Uluslararası ilişkiler teorileri sosyal, kültürel ve ideolojik olarak etkilenir eleştirel teori bunu ortaya çıkarmaya çalışır.⁶² Cox'a göre teori her zaman bir amaca hizmet eder ve belirli bir grubun ki bu genellikle elit gruplardır. Problemlerinin çözümüne yöneliktir. Bu pozitivist yöntemlerle yapılmaz. Çünkü Eleştirellere göre nesnel bilgi yoktur. Sorun çözücü teoriler pozitivist iken Eleştirel Teori yorum bilim ve ideoloji kritiktir. Eleştirel Teori, siyasal hayatın adil ve demokratik düzenin tüm insanlığa ait olmasını ister.

Eleştirel teori yapıların nasıl ortaya çıktığını ve davranışları belirlediğini açıklamaya çalışır. Yapılar sosyal olarak inşa edilir. Cox'a göre *“onlar, halkın ilgili gruplarının öznel arası varlığına içkin olması sebebiyle nesnel dünyanın bir parçası olur.”*⁶³ Yapılar somut sonuçlar verir çünkü insanlar onlar gerçekmiş gibi davranır. Hem bireysel aktörlerin hem de sosyal yapıların tarihin etkisiyle nasıl ortaya çıktığını açıklamaya çalışırlar.

Eleştireller, devletin bir durum olduğu yönündeki Westfalya'dan gelen anlayışa karşı çıkarlar. Eleştirel uluslararası teori modern devleti, siyasal topluluğun sosyal ve tarihsel olarak belirlenmiş belirli işlevler, roller ve sorumluluklara sahip özel bir biçimi olarak görür. Realizm gibi devleti verili olarak kabul ederken eleştirel teori devletin gelişimini açıklamak ister. Modern toplumu ve egemen modern devleti açıklamaya çalışırlar.

Eleştirel Kuram, uluslararası ilişkilerde anarşi ve güç gibi değişmez kurallar olduğu fikrine karşı çıkmaktadır. Eleştirel Kuram, uluslararası ilişkilerin klasik devlet egemenliği çerçevesi dışına çıkarak, insanın özgürleşmesini merkeze

---

⁶¹ Mustafa Aydın, “Uluslararası İlişkiler’de Yaklaşım, Teori ve Analiz”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, c. 51, s. 1 (1996): 105.

⁶² Devetak , “Critical...”, 143.

⁶³ Devetak , “Critical...”, 150.

yerleştiren bir analiz yapar. Devletlerin çıkarı yerine özgürleşmeye imkân taniyacak insan hakları ön plandadır. Kültür, kimlik, özgürlük, adalet gibi kavramlar önemlidir. Diğer taraftan devlerin ve karar alıcıların davranışlarını anlayabilmemiz için devletin çıkarları da oldukça önemlidir. Ayrıca eleştirel teori ne kadar devletin ötesinde kozmopolitan bir anlayışla olsa da temelde toplumu ele almakta olup toplumlar arası davranışların analizine çok fazla değinmemektedir.

Soğuk Savaş'tan sonra kimliğe, yapıya ve bunların etkileşimine önem atfeden ortaya Konstruktivizm gibi yeni bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Konstruktivizm kimliğe ve aktör ile yapı arasında bağa önem verir. İnsanla toplumu ayrı tutan anlayışı eleştirerek insanları toplumla birleştirir ve toplumları iletişimsel olarak inşa edilmiş kültürel yapılar olarak ele alır. Bu argümanla uluslararası ilişkileri açıklamaya çalışır. Richar Price, Chris Resu-Smith gibi Konstruktivistler dünya siyasetini açıklamaya çalışırken eleştirel teoriden faydalandıklarının altını çizerekler.⁶⁴ Yorumsamacı, söylemsel ve tarihsel bir analiz yaparlar. Fakat bu analizi ampirik yöntemle yapmaları açısından Eleştirellerden ayrılırlar.

Konstruktivistler üç merkezli ontolojik önermeyi anlaşır kılmaya çalışıyorlar.⁶⁵ İlk olarak birey ya da devlet siyasi ve sosyal aktörlerin eylemlerini sistemik yapıların şekillendirdiğini söylerler. Materyal yapıların yanı sıra normatif yapılar da şekillendirmede etkilidir. Aktörlerin fikir, inanç ve değerleri yapısal özellikler göstermektedir. Bu özellikler sosyal ve siyasi eylemlerin belirlenmesi üzerinde etkilidir. İkinci önermeleri materyal olmayan yapıların aktörlerin kimliklerini belirlemede önemli olduğudur. Çünkü kimlikler çıkarları belirler, çıkarlar da eylemleri belirler. Wendt'e göre kimlikler çıkarların belirleyicisidir.⁶⁶ Bu sebeple birey ve devletin sosyal kimliklerine odaklanırlar. Son olarak ise konstruktivistler aktörler ile yapıların birbirlerini karşılıklı olarak inşa ettiğini ileri sürerler. Normatif ve fikirsel yapılar kimlikleri, kimlikler çıkarları şekillendirir. Ancak yapılar aktörlerin eylemleri ile vardır. *“Kurumsallaşmış normlar ve fikirler aktörün anlamı ve kimliğini ve bu aktörlerce gerçekleştirilen ekonomik, siyasi ve*

---

⁶⁴ Christian Reus-Smit, “Constructivism”, **Theories of International Relations**, ed. Burchill ve diğ., (New York: Palgrave Macmillan, 2005): 194-195.

⁶⁵ Reus-Smit, “Constructivism”, 196.

⁶⁶ Reus-Smit, “Constructivism”, 197.

kültürel eylemleri tanımlar. Kimlik ve çıkarları belirleyen sosyal yapıları karşılıklı etkileşim ortaya koyar ve harekete geçirir.”⁶⁷

Konstrüktivist kuram fikirler ve normları dış politikayı oluşturan ve devletlerin davranışları ile uluslararası sistemin yapısını belirleyen temel unsurlar olarak ele alırlar.⁶⁸ Fikirler devletlerin karşılıklı etkileşimleri ile oluşmakta ve yeniden üretilmektedirler. Ulusal ve uluslararası normlar ve bireylerin fikirleri devletlerin çıkarlarını ve davranış kalıplarını belirler.⁶⁹ Devletler arasındaki etkileşim sosyalleşme ve öğrenme sürecidir. Bunun sonucu olarak devletin kimlikleri ve öncelikleri oluşur.

Konstrüktivistler için sistemin yapısı sürekli anarşik değildir. Çünkü farklı aktörler farklı anlamalar sonucunda sistemi tanımlarlar. Öznel olarak yapılan tanımlamalar ile bazı aktör için anarşik olan sistem diğerleri için olmayabilir. Dış politikayı belirleyen fikirlerin değişmesi ile sistem algısı da değişir. Konstrüktivistlere göre dünya aktörler ile uluslararası çevrenin etkileşimi sonucunda oluşur. Bunun için dünya sosyal olarak inşa edilmiş sosyal bağların bütünüdür. Devlet çıkarları bu bağlar ile oluşur ve sosyal kurallar tanımlanır. Sosyal kurallar uluslararası sistemi ve dış politikayı şekillendirir. Devlet inşa edilmiş sosyal bir yapıdır ve bu sosyal yapı içinde hareket eden bireyin davranışları ile dış politika oluşur.

Konstrüktivistler için aktör bencil ve kopuk değil, sosyal varlıklardır. Norm, değer, kimlik aktörün sosyal olmasını sağlar. Bu aşamada Konstrüktivistler karar alıcıyı toplumsal etkilerin şekillendirdiğini söyler. Fakat karar alıcının kişisel özellikleri karar almada oldukça önemli olmaktadır. Kendi kişiliği dış politikadaki davranışların oluşumunda önemli olmaktadır.

Bir kısım eleştireller Jacques Derrida ve Roland Barthes gibi Fransız poststruktüralistlerden etkilenerek bir uluslararası ilişkiler kuramı geliştirmeye çalışmışlardır.⁷⁰ Bu teori metinlerarasıcı yani söylemlerin örtülü kalan yanlarını

---

⁶⁷ Reus-Smit, “Constructivism”, 198.

⁶⁸ Efegil, **Dış Politika...**, 68.

⁶⁹ Jeffrey T. Checkel, “Constructivism and Foreign Policy”, **Foreign Policy: Theories, Actors and Cases**, ed. Steve Smith, Amelia Hadfield ve Tim Dunne (Oxford: Oxford University Press, 2008), 71-82’ den aktaran Efegil, **Dış Politika...**, 69.

⁷⁰ Bostanoğlu, **Türkiye-ABD...**, 174.

eleştirel olarak ortaya çıkarmaya çalışan bir yöntem izler. Poststrukturalizm, dekonstrüksiyon ve metinlerarasıcılık, modernist teorinin evrenselci ve rasyonalist üstünlüğüne karşı çıkar. Biz/öteki, özne/nesne, savaş/barış, anarşi/düzen dikotomilerini ortadan kaldırmayı amaçlar. Postsrütüalizm'in iki iddiası vardır:

“1) Sosyal bilimlerin herhangi bir alanı veya tarih hakkında bir fikre sahip olmamıza yardım cden tek bir rasyonellik veya tarihsel anlatım yoktur;

2) Sosyal bilimlerin görünüşte akılcı ve kurala uygun kategorileri ve diğer ifade formları, politik hayat konusunu rasyonel yaklaşımların ifade ettiğinden daha karmaşık ve belirsiz yapan kimlikler ve anlamlar çeşitliliğini gizler.”⁷¹

Poststrukturalizm gerçeği pozitivism ile açıklamayı reddedip bilginin özünde bir anlatı olduğu iddiasını taşır.⁷² Poststrukturalizm teori modern devletin egemenliğini sosyal anlatının tanımı olarak görmektedir. Devlet merkezli aktör kavramını eleştiren Poststrukturalizm devleti rasyonel bir varlık olarak değil her şeyin üzerinde idare kurmaya çalışan keyfi bir ilişki bütünü olduğunu ileri sürmektedir. Poststrukturalizm devletten ziyade egemenlik kavramını eleştirmektedir. Çünkü egemenlik insanların bilemesini sınırlar. Egemenlik insanların dünya siyasetindeki dinamikleri anlamasını kısıtlar.

Poststrukturalizm karar almada karar alıcı olarak devleti ve devletin egemenliğini sorgulaması yönüyle dış politika analizi için var olan yapılar göz önüne alındığında eksik kalmaktadır.

2.1.2. Uluslararası İlişkiler Kuramlarında Kriz

Savaş sonrası büyük yıkımın yeniden yaşanmasını istemeyen idealistler savaş kavramının kapsamlı bir incelenmesi ve devletlerin bir daha bu büyüklükte bir çatışmanın yaşanmayacağı bir dünya düzeninin kurulmasıyla mümkün olacağı kanaatindeydiler. Bu düzenin temeli olarak kabul ettikleri uluslararası hukuk ve kurumlar yaşanan uyuşmazlıkları çözümü için çabalayacaktır. Devletler yaşadıkları uyuşmazlıkların savaşa gitmemesi için uluslararası hukuktan ve kurumlardan faydalanmalıdırlar. Zaten demokratikleşen ve hesap verebilen devletler artık barışçıl sistemin ideal parçaları olacaklardır ve yenedünya düzeni çatışmaların olmadığı, barışın var olduğu bir ortam olacaktır.

---

⁷¹ Aydın, “Uluslararası İlişkiler...”, 108.

⁷² Bostanoğlu, **Türkiye-ABD...**, 180-181.

İnsan doğasının barışa eğilimli olduğunu kabul eden Liberalizm, liberal demokrasilerin sürdürülebilir küresel barış için en uygun yönetim şekli olduğunu savunmuştur. Bireylerin haklarını devlete karşı koruyabilecek liberal anayasalarla yönetilen demokrasiler iç barışını muhafaza edebilecektir. Ulusal düzeyde liberal demokratik düzeni tesis etmiş ülkeler uluslararası seviyede diğer devletlerle ortak siyasi ve ekonomik çıkarlar doğrultusunda işbirliğine gidecektir. Joseph A. Schumpeter, liberal kurumların ve değerlerin barış üzerindeki olumlu etkisine işaret etmiş, kapitalizm ve demokrasinin barışın tesisinde iki önemli dinamik olduğunu ileri sürmüştür.⁷³

İdealizm/liberalizm ekseninden çatışma, barış ve krize bakacak olursak devletler işbirliğine yöneldikleri sürece çatışma/kriz olmayacaktır. Bu durum idealist gelenkle sistemde oluşturulacak kurallar bütünüyle neoliberalizmde ise karşılıklı bağımlılıktan kaynaklanan işbirliği ile olacaktır. Oysaki devletler her zaman işbirliğine gitmek istemeyebilecekleri gibi sistemde üst bir otoritenin bulunmaması sebebiyle düzen içindeki kurallara uymayabilirler. Neoliberaler karşılıklı bağımlılığı ekonomiye dayandırmışlardır. Devletler ekonomik açıdan bağımlıdırlar ve bu işbirliği içinde olmalarına sebep olacaktır. Fakat devletler her zaman ekonomik çıkarlarıyla hareket etmezler. O halde devletler ne kadar karşılıklı bağımlılık gereği işbirliği içinde olsalar da diğer çıkarlarının çatışması halinde aralarında bir kriz yaşanması mümkündür. Bu sebeplerle İdealizm, Liberalizm ve Neoliberalizm işbirliğine dayalı bir barışı hedeflerken sistemde çıkacak krizlerle ilgili açıklamada bulunamamaktadır.

Anarşik sistemde çıkarları peşinden giden devletler bu çıkarları söz konusu olduğunda uymaları gereken ahlaki kurallar bulunmamaktadır. Bu sebeple de realizm için çıkarların hedeflerine ulaşırken krizler yaşanması muhtemeldir. Krizi yönetecek olan karar alıcı realizmin aktörü devlet olacaktır. Realistler iç politika aktörlerinin dış politikayı etkilemediğini düşünürler. Realizmin bu varsayımı karar alma ve kriz analizinde eksik kalmaktadır. Çünkü karar alma ve kriz analizinde karar alıcı olarak kabul ettiğimiz aktörler iç politikanın da aktörleridir. Krizin yönetilmesi ve karar alınması esnasında bunları etkileyen iç politikaya ilişkin etkenler bulunabilmektedir. Devletin siyasi yapısı, karar alıcı, ulusal destek kriz yönetiminde devletin içine ait etkili olan etkenlerdendir. Özellikle karar alıcıya özgü özellikler çok önemli hale

⁷³ Sandıklı ve Kaya, "Uluslararası İlişkiler...", 138.

gelebilmektedir. Karar alıcının eğilimleri, inançları, kişisel özellikleri vb. karar alma sürecinde ve kriz yönetiminde etkili olmaktadır. Bu sebeple klasik realizm karar alma ve kriz analizi yapılırken eksik kalmaktadır. Ayrıca realizm iç politikanın etkisiz olduğunu düşünmesini tüm devletlerin iç yapılarını eşit kabul ederek aşmaya çalışır. Oysa her devletin karar alma mekanizmasının aynı olaylar karşısında aynı kararlar alabileceğini söylemek mümkün olmamaktadır.

Uluslararası ilişkilerin işleyişinde realistlerin aktör olarak devlete ve devletin karar alıcısına fazlaca rol yüklemeleri Neorealistler tarafından eleştirilmiştir.⁷⁴ Neorealistler aktörden çok sistemin belirleyiciliği üzerinde durmaktadır. Yapısalcı olarak Waltz, Morgenthau ve Henry Kissinger'ı sistemin kurgulanımı ve kendini üretiminde aktörlerin/kişilerin öznel algılarına önemli rol yüklemeleri nedeniyle eleştirmektedir.⁷⁵ Oysa kriz yönetiminde aktörün etkisini göz ardı etmek mümkün değildir. Aktörün inançları, kişiliği, özellikleri kriz yönetimindeki tutumunu son derece etkilemektedir. Neorealistler veya yapısalcılar sistemin etkilerine fazlaca önem vererek aktörün etkilerini göremezden gelmeleri ile kriz analizinde eksik yönleri bulunmaktadır.

Marksizm'e göre özel mülkiyet, kâr edinme ve maddî çıkarlar üzerine kurulu ve sermaye birikimine dönük işleyen kapitalist sistem, doğası gereği adaletsiz ve haksız bir düzendir. Kapitalizm, elitlerin menfaatine hizmet ederken kitlelerin sömürülmesine ve ötekileşmesine yol açmakta, böylece toplumdaki sınıf yapısını muhafaza etmektedir. Bu çelişkileri kapitalist sistemin şiddetli bir devrimle bertaraf edilmesi sonucunu doğuracak; sosyal adalet ve ekonomik eşitliğin sağlandığı, özel mülkiyetin olmadığı bir düzende barış tesis edilebilecektir. Hakim sınıfın denetiminde olan küresel ekonomi, ticaret, devletler ve uluslararası teşkilatlar, kaynakların bu zümrenin çıkarları doğrultusunda kullanılmasına, dolayısıyla adaletsizliğe ve çoğunluğun yoksul kalmasına yol açmaktadır. Kapitalizm devletler arasında dengesiz bir gelişmeye neden olduğu için kapitalizmin uluslararası çatışmaların temel sebebi olduğunu ileri sürer.⁷⁶ Dünya barışının önündeki temel engel kapitalizmdir. Serbest piyasa kuralları uyarınca gerçekleşen uluslararası ticaret,

---

⁷⁴ Bostanoğlu, **Türkiye-ABD...**, 95.

⁷⁵ Bostanoğlu, **Türkiye-ABD...**, 95.

⁷⁶ Sandıklı ve Kaya, "Uluslararası İlişkiler...", 149.

merkez ile çevre arasında merkezdeki gelişmiş ülkeler lehine asimetrik bir bağımlılığa neden olmaktadır.

Johan Galtung'un merkez-çevre teorisine göre ulusal ölçekte ve uluslararası düzeyde barış; emperyalizmin sürekliliğini sağlayan yapısal şiddetin kaldırılması ile tesis edilebilir. Kaynakların eşit dağılımı ve kaynakların dağılımında eşit yetki tahsisi ile gerçekleştirilecek "*dikey kalkınma*"⁷⁷ aralarında hayat kalitesi farkı olmayan toplumları meydana getirebilecektir. Böylece yapısal şiddet ortadan kaldırılacak ve barış gerçekleşebilecektir.

Marksist teorilerin çatışma, kriz, savaş ve barış ile ilgili argümanları ekonomik düzeydedir. Zaten devleti aktör olarak tanımlamayan Marksistler devletin güç ve çıkarı gibi tanımları da devletin tümüne atfetmeyerek sadece hakim sınıfa atfetmişlerdir. Bunun için çıkarlar ve gücü ekonomiye dayandırmıştır. Bu açıdan bakınca devletin tüm özellikleri ele alınmadan bir kriz yönetimi analizi yapılmış olacaktır.

Hukuk felsefecisi Hugo Grotius'tan esinlenen İngiliz Okulu'nun temsilcileri uluslararası ilişkilerde devletlerin yarattığı bir toplumdaki bahsediler. Grotiuscuların ana varsayımı devletlerin arasında işbirlikçi oldukları ve bu durumun hukukun uygulandığı bir uluslararası toplum yarattığıdır. Bull ve Wight, Grotiuscu geleneğin Makyavelci ve Kantçı yaklaşımların arasında bir duruşu olduğunu iddia etmiş ve İngiliz Okulu'nu da bu çerçevede kurmuşlardır.⁷⁸ Okul'un kuramcıları devletleri uluslararası sistemin temel oyuncularını olarak kabul ettiklerinden gerçekçilere, devrimlerin dünya siyasetine etkilerini kabul ettikleri için de Kantçı devrimcilere yakındır. Onlara göre toplum içinde devletler ne sürekli çatışma halindedir ne de tam bir işbirliği vardır. Okula uluslararası toplum çatışma ve işbirliğinin bir arada gözlemlenebildiği bir sosyal ve ekonomik ilişkiler bütünüdür.⁷⁹

İngiliz Okulu Realizm'de olduğu gibi sistemin anarşik yapısı olduğuna inanırlar. Ancak realistlerin savaş ve çatışmanın uluslararası ilişkilerin kaçınılmaz ve daimi özelliği olduğu görüşüne katılmazlar. Ayrıca anarşi tam düzensizlik anlamına

---

⁷⁷ Johan Galtung, "Violence, Peace, and Peace Research", **Journal of Peace Research**, c.6 sayı 3 (1969):183'den aktaran Sandıklı ve Kaya, "Uluslararası İlişkiler...", 149.

⁷⁸ Martin Wight, "Why Is There No International Theory?", **Diplomatic Investigations**, ed. Herbert Butterfield ve Martin Wight (Londra: Allen and Unwin, 1966.)'den aktaran Sandıklı, **Teoriler Işığında...**, 46.

⁷⁹ Devlen ve Özdamar, "Uluslararası İlişkilerde...", 46.

da gelmez. Anarşi üst bir otoritenin olmadığına işaret eder. Wight, uluslararası ilişkilerde çatışma kadar işbirliğinin var olduğunu vurgular. Zaten idealizm ile realizm arasında orta yol arayan İngiliz Okulu diplomasinin, uluslararası hukukun, örgütlerin sistemi düzenlediğine işaret eder.

Uluslararası sistem realistlerin iddia ettiğinden daha düzenli ve medenidir. Fakat idealistlerin düşündükleri gibi de kalıcı bir barış mümkün değildir. Bull liberal veya idealistlerin bir dünya topluluğunun imkânı üzerinde durmaları, realistlerin uluslararası sistemde güç ve güvenlik odaklı olduklarını söyleyerek İngiliz Okulu'nun bu iki kuramın saptamalarını içerdiğini kabul eder.⁸⁰ Devletlerin güç ve güvenlik çerçevesinde kuvvet kullanabilmeleri ortak çıkarlar ile sınırlandırılmıştır ve böylece anlaşma mekanizmaları gelişmiştir. Bunun sonucunda da uluslararası toplum oluşmuştur.

İngiliz Okulu'nun uluslararası toplum kurma ve bunu sürdürme çabasının yanında bunu zor olduğunu da söylemiştir. Statükodan karı olmayan devletler bu düzeni bozabilirler. Bu ya savaş ya da savaşa varmadan krizlerin var olabileceği anlamına gelmektedir. İngiliz Okulu bu gibi durumlarda sistemde meydana gelebilecek krizlerin nasıl çözüleceği, bozulan toplumun kendini yeniden nasıl toplayacağı konusu üzerinde durmamıştır. Uluslararası toplum şiddet kullanılma korkusu ile işbirliğine giderken devletlerin sistemin bir parçası aktör olarak kendine has özellikleri ile bu krizlerde nasıl davranacağı bilinmemektedir. Devlet realistlerden ödünç alınarak içi boş bırakılmıştır. Bu da realizmde olduğu gibi İngiliz Okulu'nu kriz analizinde eksik bırakmaktadır. Statükonun ihlali ile krizi kabul eden İngiliz Okulu devleti yeterince açıklamaması, uluslararası topluma yani sisteme fazlaca odaklanması ile kriz davranışlarının açıklanması yetersiz olmaktadır.

Eleştirel Kuram; kurumları, toplum ve iktidar ilişkilerini mevcut biçimiyle değerlendirmek yerine sorgulamayı tercih eder.⁸¹ Tarihi süreci yönlendiren insan topluluklarının iradesidir. İnsanlar toplu halde hareket ederek barışın önündeki yapısal engelleri kaldırabilir. Değişmezlik ilkesinin kabul edilmesi, var olan uluslararası sistemin ve sosyal yapıların yol açtığı eşitsizliklerin ve gelir dengesizliklerinin sürdürülmesine devletler, devletlerarası teşkilatlar, uluslararası

---

⁸⁰ Linklater, "The English...", 86.

⁸¹ Sandıklı ve Kaya, "Uluslararası İlişkiler...", 153.

finans kurumlarının yanında bireyler, sosyal hareketler ve sivil toplum kuruluşları da uluslararası adaletin sağlanması ile gerçekleşecek barışa katkıda bulunabilir. Çatışma ve barışa bu şekilde yaklaşan eleştireller gücü görmezden gelmeleri ile krizde önemli bir unsur göz ardı ederler. Kriz yönetiminde askeri ve ekonomik güç önemli bir yer tutmaktadır. Kriz yönetiminde izlenecek stratejilerin seçilmesinde güç önemli bir etkidir. Ayrıca eleştireller devleti değil insanı analizlerinin temeline oturtmaktadırlar. Bu sebeple de devletin çıkarları önemsiz hale gelmesi sebebiyle kriz analizi yapmak eksik kalabilmektedir.

Konstrüktivizm sistemik ve çevresel etkilerin aktörün algılarını şekillendirdiğini söylemektedir. Karar almada devletin ve karar alıcının sistemik etkileri üzerinde durmaktadır. Oysa karar alıcının kendi psikolojik durumu gibi unsurlar karar alma ve kriz yönetim sürecinde etkilidir. Ayrıca konstrüktivistlerin aksine devletin yapısı her zaman sistem tarafından belirlenmeyebilir. Bu sebeplerle konstrüktivizm kriz analizi için çalışmamızda uygun bir teori olarak görülmemiştir.

Postyapısalcılık, Pozitivizm ve Pozitivist uluslararası ilişkiler teorilerine yönelik gelişen eleştirel akımın ikinci önemli ayağını oluşturmuştur. Postyapısalcı bakış açısı, dünya barışının tesisi konusunda Aydınlanma felsefesi kaynaklı akılcı ilerleme, evrensel normlar ve devlet-merkezli yaklaşımlara itiraz etmektedir. Postyapısalcı düşünceye göre ortodoks uluslararası ilişkiler teorileri, güçlü aktörlerin hegemonyasına ve çıkarlarına entelektüel düzlemde meşruiyet kazandıran kisve işlevindedir. Batılı ontolojik, metodolojik ve epistemolojik kaynaklardan temelini alan Liberalizm ve Realizm geleneklerinin varsayımları bu nedenle barışa hizmet edemez. Gerçeği yansıtmayan ve nesnel olmayan bu varsayımlarla bağlantılı olarak savunulan değerler başat aktörlerin menfaatlerini korumaktadır. Postyapısalcı bakış açısı bu sebeple kalıcı barışın tesisi için uluslararası ilişkilerin anlam dünyasında yeni bir ontoloji ihtiyacına işaret etmiştir.

Postyapısalcı yaklaşım, barışın nasıl gerçekleştirilebileceğine ilişkin bir yol haritası sunmasa da tesis edilebilecek barışın niteliklerini açıklamaktadır. Barış, mevcut uluslararası sistemdeki hegemonyaya karşı toplumlararası bir dayanışma ve direnç siyasetinin geliştirilmesiyle gerçekleşebilir.⁶³ Barışın tesisi Eleştirel teoride olduğu gibi insanların özgürleşmesi demektir. Ancak Postyapısalcı düşüncede, barışın getireceği özgürleşme sadece hâkim güçlerin sultanından kurtulmak değil Aydınlanma felsefesinden kaynağını alan Batı menşeli anlayış tarzının dışına

çıkabilmektedir. Postyapısalcı düşüncede, aynı evrensel değerlere bağlı tek bir barış anlayışından ziyade yerel değerlerle bütünleşmiş farklı barışların birlikte var olduğu çoklu barış anlayışı vardır. Bu barış anlayışları da sabit ilkelere bağlı olmayıp değişen şartlarda farkı biçimlerde sürdürülebilir niteliktedir. Postyapısalcılık'ta barışın temel özelliği hegemonya karşıtlığına dayanmasıdır.

Postyapısalcı teori insan merkezli bir teori olarak devletin çıkarları ve güç analiz nesnesi olmamaktadır. Devletin temel aktör olmayışı kriz analizini güçleştirmektedir. Diğer taraftan toplumlar arası barışın dayanışma ile sağlanabileceğini söylemesi ile de kriz ortamını bertaraf etmeye çalışır. Fakat bu süreç devletler ötesinde bir durumdur. Böylelikle kriz analizinde devlet merkezli, devlet çıkarlarına dayalı bir analiz yapmak mümkün olmamaktadır.

2.1.3. Neoklasik Realizmde Aktör Karar Alma ve Kriz

Bir krizi incelerken aktör ve karar alma üzerine odaklanmış oluruz. Aktörü ve karar alma sürecini incelerken yukarıda kısaca özelliklerine değindiğimiz teoriler açıklamamızda eksik kaldığını gördük. Aktörün özellikleri, devletin iç yapısı, sistemdeki yeri, devletin sisteme etkileri, sistemdeki durumun ve değişmelerin devlete etkisi kriz incelemesinde ele alınacak konular arasındadır. Hem sisteme değinmesi hem de devletin iç yapısına bakması açısından diğer taraftan aktörün özelliklerine de yer verdiği için Realizm'in yeni bir versiyonu olan Neoklasik Realizm çalışmamızda teorik perspektif oluşturacaktır. Bunun için öncelikle Neoklasik Realizm'in temel argümanlarına yer verilecek daha sonra kriz ve kriz yönetimi ile ilişkisi anlatılacaktır.

Neoklasik realizm ilk olarak Gideon Rose'un *World Politics*'de yayınlanan "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy" adlı makalesi ile uluslararası ilişkiler literatürüne kazandırılmıştır.⁸² Bu teori çerçevesinde, Kenneth Waltz ve Robert Gilpin'in yapısalcı realizm anlayışı ile E.H. Carr ve Hans Morgenthau'nun klasik realizm yaklaşımından yeni bir sentez meydana getirilmiştir. Neoklasik realizmin önde gelen savunucuları arasında Randall Schweller, Fareed Zakaria, Thomas Christensen, Jack Snyder, William Wohlforth ve Aaron Friedberg gibi

---

⁸² Gideon Rose, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy", **World Politics**, 1998, Vol. 51, No. 1, 144-172.

teorisyenler gösterilebilir.⁸³ Neoklasik realizm, devlet ve sistem düzeylerini birlikte ele alarak analiz yapmaktadır. Devletlerin uluslararası sistem dahilinde karşılıklı etkileşimde bulduklarını kabul etmekte ve devletlerin izlemiş oldukları politikaların nedenlerine ve devletlerin farklı zaman dilimlerinde neden benzer bazı politikalar takip ettiğine ilişkin bir takım açıklamalar getirmeye çalışmaktadır. Neoklasik realizm, realist kuramın dış politikayla ilgilenen kısmı olarak da kabul edilmektedir. Neoklasik realist teori, devletlerin dış politika davranışlarını analiz etmek için kapsayıcı bir çerçeve oluşturmaktadır.

Neoklasik Realizm'in ilk olarak yapısalcı bir özelliği olduğunu söylemek gerekir. Devlet davranışının onun gücü veya anarşik sistemdeki yerine bağlı olduğuna vurgular. Yapısal realizmden farklı olarak iç ve dış girdileri harmanlayıp bir analiz yapar. Bunu yaparken devletin kara kutusunu açar. Ulusal faktörlerin etkisine bakar. Çünkü bunlar dış politikanın şekillenmesine yardımcıdır.

Neoklasik Realizm analizinde üç değişken kullanır. Birincisi bağımsız değişkendir. Bu anarşik sistemde ülkenin görece gücüdür. İkincisi ara değişken olarak sistem baskısından etkilenen karar alıcının algısı ve ülkenin araçlarının dayanıklılığıdır. Bunlar sistemden etkilendiği için bu değişken iç ile dış arasındaki bağı vurgu yapar.⁸⁴ Üçüncüsü bağımlı değişken olarak dış politika çıktısıdır. Tüm bu değişkenler nedensellik zincirinde bağlıdır. Neoklasik realizm için nedensellik zincirindeki üç adımı bütünüyle düşünmeyi sağlamak önemlidir. Eğer güç ihmal edilir ya da önemsiz görülürse analiz realist değildir.⁸⁵ Eğer ara değişkenler ihmal edilirse belki realist olabilir fakat neoklasik olamaz ve eğer dış politika çıktıları yeterli ayrıntılandırılmazsa analiz tamamlanamaz.

Neoklasik Realistler aslında devletin tek aktör olduğu varsayımını bırakmak isterler. Analizlerini sistem baskılarının esas belirleyicileri olduğu aracılığı ile yaparlar. Bu sistem baskısı devlet davranışına dönüşür. Uzun dönemde devlet davranışı yapısal faktörlerde birleşir. Bu birleşim ile sistem baskısının olduğu iç değişkenler Neoklasik realizmin temel yeniliklerinden birini getirir. Onlar sistem

---

⁸³ Balkan Devlen and Özgür Özdamar, "Neoclassical Realism and Foreign Policy Crises", **Realism Today: A Paradigmatic Inventory**, ed. Annette Freyberg-Inan, Ewan Harrison, and Patrick James (Baltimore: John Hopkins University Press, 2009): 137.

⁸⁴ Rose, "Neoclassical...", 150.

⁸⁵ Rose, "Neoclassical...", 153.

baskısına karşılık devletlerin politikaya varmaları ve davranışlarına karar vermeleri olarak içsel sürecin açıklanmasını sağlarlar

Brian Rathbun, Neoklasik realizmi yapısal realizme gerekli ve mantıklı ekleri getirilmiş hali olarak görür.⁸⁶ İç faktörlerin nasıl ideal dış politikadan saptırdığı açıklar. Neoklasik Realizm neorealizmin nesnellik öncülleri ve üniter aktörü ile uyum sağlayan ideal devlet davranışı önermesi ile başlar fakat bu koşullar deneysel olarak karşılanmadığını gösterir. Diğer bir taraftan Rose'un neoklasik realizme uygun dış politika analizi olarak daha detaylandırarak dış politika parçalarının açıklanmasını içerebilen bir varsayım olarak görür.⁸⁷

Bu teori rasyonel varsayımı kabul eder fakat rasyonellik sınırlıdır. Güç uygulanan devlet olasılık sırasıyla davranır. Bunu uygulamak için rasyonelliğe ihtiyacı vardır. Fakat devletler sistem baskısının yarattığı bu boşluk içinde davranırlar. Seçeneklerin sırası içinde devletler çıkarlarını maksimize etmeyi amaçlarlar ve bunu risk, şans, maliyet ve fayda ölçerek yaparlar. Bu maksimizasyonu takip ederken insanlar kendi tarihini yapar fakat sadece kendi memnuniyetindeki gibi kendi seçtikleri koşullarda değil, geçmişten gelen verili kısıtlanmış koşullar altındadır. Yani kısaca Fox'un dediği gibi gelecek yarı karar verilmiştir.⁸⁸

Diğer değişle devletin kapasitesinin sınırları içinde yapabilir. Rasyonellik varsayımı vardır. Fakat kapasitenin getirdiği koşullar içinde rasyonel kararlar almak mümkündür. Rasyonellik kesin ve tutarlı değildir. Fakat bu olay çalışmaları üzerinden anlatılabilir. Bu yüzden çoğu araştırma konularına bağlı olarak arayacaklar bağlamsal değişkenlerle dış politikada karar almada hükümetlerin rasyonelliği incelenebilir.

Neoklasik realizm dış politikayı açıklamak için teorik çerçeve sağlar. Öznenin nesneye objektif fakat aynı zamanda toparlayıcı ve yüksek kaliteli araştırmasına izin verir. O temel kurallara dayanır ve bağlamsal değişkenler ile tamamlanır. İç politikayla birlikte devlet davranışını tanımlar.

---

⁸⁶ Rathbun, Brian "A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism as the Logical and Necessary Extension of Structural Realism", **Security Studies**, Vol. 17 (1994): 294-321.

⁸⁷ Rose, "Neoclassical...", 152.

⁸⁸ William T.R. Fox, "E.H. Carr and Political Realism: Vision and Revision," **Review of International Studies**, No:11 (1985): 1-16.

Neoklasik Realizm teorisinin sınırlarını reddeder. Araştırma alanını esneklik olarak kabul eder. Morgentau gibi tek faktörlü açıklamaların uygunluğunu reddeder. Ayrıca aynı bağlamsal değişkenlerin farklı koşullar altında farklı sonuçlar vereceğini kabul eder. Neoklasik realizmin dış politikanın büyük teorisi olma iddiası yoktur, yalnızca dış politika analizi için vardır.⁸⁹ Bu yüzden dış politika analizi için bir çerçevedir.

Rosian ve Zakarian yaklaşımında güç bağımsız değişkendir. Neoklasik realizm bazı durumlarda güç dış politikanın temel belirleyicisi olduğunu kabul eder. Fakat diğer taraftan bazı koşullar altında ve dar araştırma konseptinde içsel faktörlerin dış politikayı etkilemesi daha mümkündür. Bu varsayımı kesinleştirmek zordur. Bunun için olay incelemeleri bunu açıklamada yardımcı olur. Neoklasik realistlerin hedefleri en azından Rathbunian yaklaşımı takip edenlerin daha sınırlı ve daha pratik detaylı çerçeve oluşturmak için yalnızca devletin ideal dış politikası için değil, aynı zamanda bunu nasıl yapacağı önemlidir. Bu öneriler başarılı olmasa bile, her şeye rağmen devletin gerçek dış politikasını değerlendirmek için bir ölçüdür.

Neoklasik realist yaklaşım, sistemsel değişkenlerin sınırlandırıcı ve belirleyici etkisini dikkate almaktadır. Bununla beraber, sistemsel etkilerin dış politikaya nasıl yansıdığını ve nasıl algılandığını da araştırma konusu yapmakta ve bunun uluslararası sistemdeki güç dağılımını anlamak kadar belirleyici ve önemli olduğunu öne sürmektedir.

Neoklasik realizme göre, liderler ve karar alıcılar hem iç hem de uluslararası politik ortam tarafından kısıtlanabilmektedir. Siyasetçiler, bürokratlar ve askeri liderler dış politika seçeneklerini oluştururken kendi algılamalarından, nispi güç hesaplamalarından ve diğer devletlerin niyetlerinden etkilenmektedir.⁹⁰ Bu nedenle Neoklasik realizmde liderlerin uluslararası sistem ve iç politika ile ilgili algı ve inançlarının saptanması önemli bir yer tutmaktadır. Dış politika kararları, siyasi liderin ve karar verme sürecinde yer alan elit kesimin olayları algılayış ve değerlendirilme biçimine göre alınmaktadır.⁹¹ Liderlerin olayları algılayış biçimi ile devletlerin sergilemiş oldukları dış politika davranışları arasında bir bağ olduğu

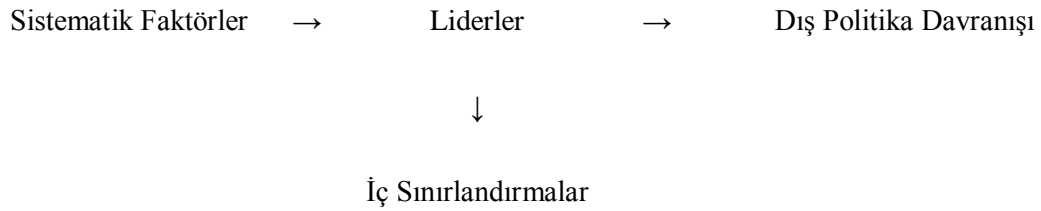
---

⁸⁹ Rose, "Neoclassical...", 153.

⁹⁰ Jeffrey W. Taliaferro, "State Building for Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource Extractive State", **Security Studies**, Vol. 15, No. 3 (2006):485.

⁹¹ Rose, "Neoclassical...", 147.

varsayılmaktadır. Ayrıca liderlerin dış politika sorunlarını değerlendirirken iç faktörlerin etkisi altında kaldıkları öne sürülmektedir.⁹² Örneğin; her siyasi liderin temel endişesi görevde kalmak ve görevini sürdürmektir. Görevde kalabilmek için liderler seçmenin taleplerini dikkate almak zorundadır. İç siyasi destekten yoksun liderler, çatışmalardan kaçınma eğilimi içindedir. Çünkü lider için başarısız bir politikanın maliyeti görevi bırakmak olacaktır. Neoklasik realistler, güç kavramı ile politika gereklilikleri arasındaki ilişkinin ortaya konması gerektiğine inanmaktadır. Devletlerin temel amacının kendi güvenliklerini sağlamak olduğuna inanan Neorealist teorinin aksine, Neoklasik realistler, devletlerin temel amacının uluslararası anarşik ortamdan kaynaklanan belirsizliklere cevap vermek olduğunu varsaymaktadır. Devletlerin bunu kendi dış çevrelerini şekillendirerek ve kontrol ederek yaptığı ifade edilmektedir. Neoklasik realistler de Neorealistler gibi, anarşik uluslararası sisteme ve güç dağılımının önemine vurgu yapmaktadır.⁹³

Şekil 1: Neoklasik Realizm Karar Alma Modeli

Balkan Devlen ve Özgür Özdamar, "Neoclassical Realism and Foreign Policy Crises", **Rethinking Realism in International Relations: Between Tradition and Innovation**, (Eds), A. Freyberg-Inan, E. Harrison and P. James, (Johns Hopkins University Press, 2009), 144.

Dinamik özellikler neoklasik realistler için önemlidir. Nedensel zincirinde her değişkenin geribildirim etkisi vardır. Sonuç olarak, güç değişkendir, devlet davranışları belirli ya da statik değildir ve değişir. Verili ara değişkenin dış politikadaki etkisi güç bileşenine sebep olabilir. Bu gücün nedensel etkisini değiştirir. Yani, bir ara değişken diğerini etkileyebilir hatta zincirin dinamiğini değiştirebilir. Nedensel zincirindeki üç adım arasında bağımlılık vardır. Birinin değeri değiştiği zaman diğerlerini de etkiler.

---

⁹² Devlen ve Özdamar, "Neoclassical...", 137.

⁹³ Taliaferro, "State Building...", 485.

Genel olarak Neoklasik realizm eldeki metodolojik yöntemlerle yetinebilir. Yenilik istemez, diğer realistlerin ihmal ettiği araçları kullanır. Neoklasik realizm araç olarak ise olay incelemesi, süreç takibi ve analitik anlatımı kullanır.⁹⁴

A. George⁹⁵ ve Andrew Bennett olay çalışmalarını tarihin bir bölümünün veya bir yönünün incelenmesi tarihsel açıklamaları test etmek ya da geliştirmek için kullanırlar.⁹⁶ Olay çalışmaları yaklaşımı özellikleri neoklasik realizm için uygundur. Nedensel zinciri detaylarla tasarlamaya yardımcı olur. Olay çalışmaları teorik değiller olmadığı ve *ad hoc* olması sebebiyle eleştirilirler. Neoklasik Realizm bu eleştiriyi reddeder. Olay araştırmasını teorik çerçeve oluşturmak için temel kuralları şekillendirmek ve varsayımları çıkarmak için kullanılabilir bulurlar.

Neoklasik realizmin ontolojik ve epistemolojik yaklaşımı da metodolojik tercihi gibi yapısal realistlerinkinden farklılıklar gösterir. Neoklasik realizm uluslararası politikanın alanına bakar ve detaylandırır. Güç kesin değil ve değişkendir. Devlet için fırsatlar belirsiz ve değişkendir. Devletler uluslararası politikanın temel aktörüdür. Fakat iç faktörlerin çeşitliliği göz ardı edilmez. Dış politika ise uluslararası ve iç sebeplerle ilerletilen bir sürecin sonucudur. Devletler zaman ve duruma göre amaçlarını değiştirirler ve amaçları tek bir şeye indirgemek mümkün değildir. Amaç gücün, güvenliğin, refahın maksimizasyonu olabilir.

Neoklasik realizm böylece kurabiye kalıbı/seri üretim yaklaşımı seçer, özellikle ara değişken seçiminde, sadece verilen olayın ihtiyaçları temelinde alet kutusundan seçilen açıklayıcı faktörü uygun hale getirir. Değişkenler ve teoriler sadece çalıştığın konunun temelinde şekillenmelidir. Melvyn Leffler örneğin şunu diyor: “Eğer gerçeklik tek teori ile anlaşılacak kadar karmaşıksa farklı teoriler; olgu, olay ya da sürecin farklı bölümlerini anlamlandırmaya detaylandırarak yardım edebilir.”⁹⁷ Neoklasik realizm bu eklektik düşünceye farklı bir açıdan bakar. Bir değişken olarak güç *primus inter pares*'tir. O böylece eklektizmde biraz hiyerarşi sağlar. Tek nedenli hesabı ve parsimoniyi reddeder fakat karmaşık çok nedenli hesapları seçmeyi reddeder. Bu bağlamda neoklasik

⁹⁴ Juneau, “Neoclassical Realist...”, 13.

⁹⁵ Bknz. Alexander L. George and Timothy J. McKeown, “Case Studies and Theories of Organizational Decision-Making”, **Advances in Information Processing in Organizations**, ed. Robert Coulam and Richard Smith, (Greenwich: JAI Press, cilt 2, 1985): 21-52.

⁹⁶ Juneau, “Neoclassical Realist...”, 13.

⁹⁷ Juneau, “Neoclassical Realist...”, 17.

realizm tek neden ile çok nedenli açıklama arasında durmayı tercih eder. Tek bir teori her şeyi açıklayamaz farklı teorilerin bileşenleri olayın farklı yönlerini kolayca anlatabilir. Birini öne çıkarmaya gerek yoktur, fakat güçlü ve zayıf yanlarını tespit edip ona göre kullanmalıyız. Bu bağlamda, en uygun epistemolojik yaklaşım yumuşak post-davranışsalcılık ya da neo-pozitivizmdir.⁹⁸ Nitel sosyal bilimler iyi kurulmuş prosedür ile güvenilir çıkarımlara varabilir. Bilimsel araştırmanın amacı dünya hakkındaki bilgileri açıklayıcı ya da tanımlayıcı yapmaktır. Neoklasik realizm bilimsel standartlardan uzak durmaya bakar. Sonuç olarak büyük teoriler ve yaklaşım reddedilerek araştırma çerçevesi oluşturmayı tercih eder.

Buraya kadar Neoklasik realizmin temel özelliklerini ve varsayımlarını değindik. Bu kısımdan sonra kriz yönetimi ve kriz analizi açısından nasıl neoklasik realist bakılır onu göstermek gerekir. Bunu yaparken savaş, barış gibi kavramlara değinirken diğer taraftan karar alıcı ve etkileyenleri üzerinde durulacaktır.

Neoklasik realistler sistem baskısı çalışmalarını ve aktör seviyesi değişkenleri analiz etmeye meyillidirler.⁹⁹ Karar alıcıların algıları da bu analize bir örnek olabilir. Krizlerde karar alıcı algıları önemli olduğundan neoklasik realist teori bu konuda bir zemin oluşturabilir.

Randal Schweller, Fareed zakaria, Thomas Christensen, Jack Snyder, William Wolhforth ve Aaron Friedberg sistem baskıları ara değişkenler süzülür dış politika davranışı üretmek için. Böylece neoklasik realizm devletlerin dış politika davranışlarının analizi için kapsamlı bir çerçeve sağlar. Güç dış politika davranışı analizinde ele alınması gereken önemli bir etkidir. Neoklasik realistler de bu konuda hemfikir olduklarından kriz analizinde güç analizin unsuru olabilecektir. Diğer taraftan yapısal baskılar da analizin inceleme alanına girmektedir.

Rose ve Schweller bir devlet adamına işaret eder. Neoklasik realistler politik elitlerin algısının uluslararası sistemdeki yeriyle ilgisine odaklanır.¹⁰⁰ Analizin merkezinde yapısalcı teoriden gelen kurumlar da bilinçli olarak dahil edilir. Lider ve onun inançları, uluslararası sistem ve iç politikaya odaklanabilir. Bu bağlamda

---

⁹⁸ Juneau, "Neoclassical Realist...", 18.

⁹⁹ Devlen ve Özdamar, "Neoclassical...", 138.

¹⁰⁰ Devlen ve Özdamar, "Neoclassical...", 138.

Neoklasik Realizm ayrıntılı yapısal realist versiyonlar içeren, iç yapının etkilerini de olarak dış politika seçimleri analizine yardımcı olur.

Neoklasik Realizm için sistem otoritenin olmadığı anarşik bir yapıdadır. Çatışma ve savaş normaldir. Fakat bu olasılığı biraz düşük görürler. Çünkü devletler güvenlikten daha çok kendi sorunlarına odaklanmıştır. Neoklasik realistler devletin davranışını bağımsızlığını belirleyen en belirleyicinin devletin gücü onun sistemdeki yeri olduğunu varsayarlar. Güç devlet davranışları ile şekillenir. Fakat diğer faktörler de etkiler.

Sonuç olarak Neoklasik Realizm ulusal faktörleri ve uluslararası yapıyı dış politika davranışlarını açıklarken birbirinden bağımsız olarak ele almamakta aynı zamanda liderlerin algılamaları da dış politika kararlarını etkilemektedir. Nitekim Neoklasik realizmin öngördüğü şekilde güç kavramı da karar alıcılar düzeyinde değerlendirdiği şekilde, liderlerin dâhil oldukları sorunda birbirlerini nasıl algıladıkları sorusu bağlamında değerlendirildiğinde anlaşılabilir. Bu bağlamda sahip olunan güç ya da güç algısı dış politika kararlarını uluslararası alanda şekillendiren bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Güç kapasitesi, uluslararası sistemin etkisi, liderin özellikleri ile beraber karşımıza çıkan neoklasik realizm kriz analizinde kriz sürecini anlatan her unsuru barındırmaktadır.

Neoklasik Realizm devletlerin dış politika davranışlarını inceleyen bir yaklaşımdır. Devletlerin dış politikaları aynı zamanda liderlerin algılamaları tarafından şekillenmektedir. Söz konusu algılamalara ulusal faktörler ve uluslararası sistem birlikte yön vermekle birlikte liderlerin bir karara nasıl vardıkları, karar alırken hangi faktörleri göz önünde bulundurdıkları, seçim yapmak zorunda olduklarında hangi etmeninin onlar için ön planda olduğu soruları önemli olmaktadır. Bu amaçla söz konusu sorulara yanıt aramaya çalışan dış politika analizi ve kriz yönetimi çalışmaları önemli olmaktadır.

2.2. Dış Politika Analizi ve Karar Süreci

2.2.1. Dış Politika ve Analizi

Dış politikanın tam bir tanımı olmasa da özellikle soğuk savaştan itibaren realist anlayışa yakın bir tanım yapılmaktadır. Realist kuram dış politikayı devlet kurumlarının devlet adına devletin egemenlik sınırları içinde uyguladığı politikaların

bütünü olarak tanımlar. Yani dış politika devletin dışını ilgilendiren bir durumdur. Diğer taraftan bir de liberal tanım bulunmaktadır. Liberal anlayışa göre de dış politika toplumsal grupların beklentilerinin yansıdığı stratejilerdir. Liberal anlayış günümüz politikasına daha yakın gözükmektedir. Çünkü soğuk savaştan sonra dış politika sadece devletlerin arasında ki bir sürece işaret etmemektedir. İç politikaya ait gruplarında etkisi gözlenmektedir. Modelski'ye göre dış politika, toplumların başka devletlerin davranışlarını değiştirmek ya da kendi davranışlarını uluslar arası ortama uyumlu hale getirmek için geliştirdikleri faaliyetlerdir.¹⁰¹ Holsti'nin dış politika tanımı ise, devletlerin dış dünyaya yönelik davranışlarıdır der.¹⁰²

Uluslararası İlişkilerde dış politika analizi çalışmaları genel olarak üç çalışma ile şekillenmiştir:¹⁰³ Snyder, Bruck ve Sapin tarafından yazılan, "*Decision Making as an Approach to the Study of International*" 1954, Rosenau'nun, "*Pre-theories and Theories of Foreign Policy*" 1964, Sprout ve Sprout'un 1956 yılındaki "*Milieu Relationship Hypotheses in the Context of International Politics*" çalışması olmuştur. Valerie M. Hudson'ın dış politika analizi ve 1950'lerde başladığını söyler. Bu tarihi göz önünde bulundurduğumuzda 1950'lerde Richard C. Snyder, Henry Bruck ve Burton Sapin'in çalışması dış politikada karar alma üzerine inceleme yapmaktadır Rosean'ın dış politika kuramları dış politika analizinde orta büyük kuramlara ihtiyaç olduğunu söyler. Margeret Sprout ise karar vericinin algılarının uluslararası çevre olarak algıladığı psikolojik çevre olduğunu söyler. Bu yüzden gerçek çevreyi değil psikolojik çevresini algılamıştır. Karar alıcının hata yapması mümkündür ve rasyonel karar alamayabilir.

David Singer, *Uluslararası İlişkilerde Analiz Seviyesi* isimli çalışmasında devlet ve uluslararası sistemi analiz seviyesi olarak belirtmiştir.¹⁰⁴ Marijke Brevning ise *Foreign Policy Analysis* eserinde birey, devlet, sistem olmak üzere üç analiz düzeyi belirlemiştir¹⁰⁵:

---

¹⁰¹ Efegil, **Dış Politika...**, 13.

¹⁰² Efegil, **Dış Politika...**, 15.

¹⁰³ Hudson and Mershon, "Foreign Policy..." , 210.

¹⁰⁴ David Singer, "The International System: Theoretical Essays", **World Politics**, Vol. 14, No. 1, (October, 1961): 77-92.

¹⁰⁵ Marijke Brevning, **Foreign Policy Analysis: A Comparative Introduction**, (New York: Palgrave Macmillan, 2007).

Birey Düzeyi: Analizinde karar alıcıyı temel alır. Dış politika oluşumunda birey önemlidir. Çünkü karar veren bireydir. Bu sebeple kararın oluşumunda liderin özellikleri, inancı, değerleri önem taşımaktadır.

Devlet Düzeyi: Analiz edilen birim devlettir. Devlet kapasitesi siyasi yapısı, değerleri, tarihi, ekonomisi gibi birçok etken göz önünde bulundurulur. Fakat ikiye ayrılır. Bu düzey analizlerinde devletlerarasındaki farklılığı ortaya koymayı amaçlayan çalışmalarda kullanılır.

Sistem Düzeyi: Globalleşmenin getirdiği algıyla dış politika analizine dâhil olmuştur. Devlet, devlet dışı uluslar arası aktörler sistemin yapısı ve değerleri önemlidir. Bu düzey daha çok dış politika da sistemin belirlediğini anlatmak isteyen çalışmalarda kullanılır.¹⁰⁶

2.2.2. Karar Alma Modelleri

Bu başlık altında karar alma sürecinde karşımıza çıkan bazı modellere yer verilecektir. Bunlar; rasyonel karar alma, bürokratik siyaset modeli, örgütsel modeldir.

2.2.2.1. Rasyonel Karar Alma Yaklaşımı

Karar alıcıların, devlet adına kararlar alırken rasyonel¹⁰⁷ davrandıklarını varsayan bu model, Graham Allison'un bir modelidir.¹⁰⁸ Bu modelde karar alıcılar kendileri için en faydalı, hesaplı olan kararı düşünerek hareket ederler. Bunun için ise ilk olarak mevcut durumdaki hedefler/amaçlar sınıflandırılır, daha sonra onları önemlerine göre sıralanır, sonra hedefleri gerçekleştirmek uygun seçenekleri listelenir, ardından bu seçeneklerin getireceği olumlu ya da olumsuz sonuçları araştırılır ve son olarak en iyi sonucu verecek olan seçenek seçilir.

Rasyonel modelde temel aktör olan devlet, stratejik sorunları hesap ederek, belirlenmiş hedeflere iyice tasarlanmış eylemlerle ulaşmaya çalışır. Yani, devlet, çıkarlarını maksimum kılar ve stratejik sorunlara mantıklı çözümler getirir. Allison,

---

¹⁰⁶ Faruk Sönmezoğlu, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi* (İstanbul: Der, 2010), 90.

¹⁰⁷ Graham Allison burada rasyonelliği, belirli sınırlar içinde tutarlı tercihin tespiti olarak tanımlar. Graham Allison and Philip Zelikow, *Essence of Decision: Explaining Cuban Missile Crisis* (New York: Longman, 1999).

¹⁰⁸ Allison and Zelikow, *Essence of...*

modelin iki açıdan sorunlu olduğunu ileri sürmüştür. Öncelikle hareketin tamamen rasyonel olduğu fikridir. Rasyonel hareketin gerekleri hiçbir zaman tam olarak karşılanmaz. Bunlar, en yüksek düzeye çıkarılacak değerler dizisinin tamamen belirlenmiş olmasını, karar alıcının elinde olan tüm olası eylemlerin bir tanımını ve her eylemin sonuçlarını tahmin etmemizi sağlayacak bir dizi algoritmayı kapsar. Böyle mükemmel bir bilgiye ne zamanında ne de sonradan karar alıcı ulaşabilir. Böylesi bir bilgi mesela bir satranç oyunu için tam olarak belirlenmiş bir karar ağacına eşit olabilir ki bu da hala en mükemmel bilgisayar için bile uygulanması imkânsız bir şeydir.¹⁰⁹

2.2.2.2. Bürokratik Karar Alma Yaklaşımı

Bürokrasi, hukuki otoritenin en üst aşaması olup politika oluşturma alanında yetkiler üzerinde uzmanlık, süreklilik sorumluluk gibi birçok avantaja sahiptir. Tarafsız ve bilimsel anlamda ilk defa Alman sosyolog Max Weber tarafından ortaya konmuştur.¹¹⁰

Bürokratik Politik Model de ilk defa 1950'lerde ele alınmış, dış politikada ise Allison, Halperin, Destler, Galluci gibi yazarlar tarafından geliştirilip uygulanmıştır. Bu modelde tek bir aktörden ziyade pek çok aktörden (meclis, medya, dışişleri bakanı, devlet başkanı gibi) söz edilmektedir. Burada karar alıcılar, politika sürecinde birbirleriyle uyuşmakta ve uzlaşmaktadırlar. Kararların alınmasında etkili olan birimler arasında, alınacak karara dair müzakereler yapılmaktadır. Bu modelde birimler arasında sıkı bir ilişki ve rekabet bulunmaktadır. Ayrıca hiyerarşik yapı da daha azdır. Bu rekabet ve ilişkiden dolayı bireyler omuzlarına yüklenen sorumluluk nedeniyle, alınacak kararın yanlış olabilme olasılığından dolayı, genellikle meşruluğundan emin olmadıkları kararları vermekten kaçınmaktadırlar.

2.2.2.3. Örgütsel Davranış Yaklaşımı

Rasyonel aktör modeline alternatif olarak gelen bu modele göre hükümetler, bir örgütler dizisinden oluşmaktadır. Her birim kendi konusuyla ilgilenip bir üste sunmaktadır. Yani burada kararların her birinin, kendine özgü işleme şekli olan çok

---

¹⁰⁹ Chris Brown and Kirsten Ainley, *Uluslararası İlişkileri Anlamak* (İstanbul: Yayınodası Yayınları, 2006), 64-65.

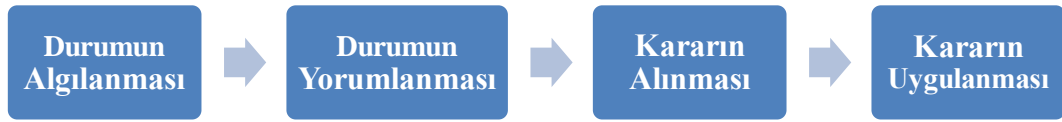
¹¹⁰ Brown and Ainley, *Uluslararası...*, 65.

sayıda örgüt tarafından alındığı ve bu örgütlerin herhangi bir merkezi istihbarat tarafından organize edilmeye dirençli olduğu varsayılmaktadır.

Böylece dış politika, standart davranış örneklerine göre işleyen bir yapı olarak karşımıza çıkacaktır. Burada, örgütler işleri rutin ya da standart işlemler, prosedürler yoluyla yapmaktadırlar. Bu yüzden üst düzey karar alıcıların fikir ve tercihleri çok önemli değildir. Karar alıcıların fikirleri değişse bile prosedürler değişmemektedir. Bir sorunla karşılaşıldığında, o sorununu muhatabı örgütler, sorunu çözmeye sıfırdan başlamak yerine, kurumsal hafızalarını yoklayıp daha önce benzer sorunlarla nasıl başa çıktıklarını hatırlamaya çalışırlar.

2.2.3. Karar Alma Süreci

Dış politikada karar alma süreci genel olarak dört aşamadan oluşmaktadır. Bunlar, Durumun Algılanması ve Yorumlanması, Kararın Alınması ve Kararın Uygulanmasıdır.

Şekil 1: Karar Alma Süreci

Tarafımızdan hazırlanmıştır.

Karar alma sürecinin ilk aşaması olan algılama aşaması, diğer aşamaların belirlenmesinde ve doğru karar verilmesi konusunda büyük önem taşımaktadır. Çünkü doğru algılama, doğru karar vermede, yanlış algılamaların önüne geçmede önemli bir unsurdur. Bu yüzden karar alma sürecine olayın ne olduğunu anlama, yani onu algılamayla başlamak gerekir.

Karar alma sürecinde ikinci aşama ise imajlarla doğru ya da yanlış biçimde algılanan durumun tanımlanması/yorumlanmasıdır. Durumun tanımlanmasında karar

alıcının kişisel özellikleri de belirleyici olabilmektedir. Bu anlamda bazen gerçek durum, karar alıcıların durumu yanlış tanımlaması sonucunu doğurabilmektedir. Aslında burada devletlerin karar alıcıların psikolojik çevresiyle birlikte gelen bilgileri ilk olarak değerlendiren bürokratik yapı da önem arz etmektedir. Çünkü bir duruma ilişkin bilgilerin değerlendirildiği ilk yer burasıdır. Gelen bilgiler, bu kişiler tarafından çeşitli kriterlere göre ayıklanmakta ve yorumlanmakta, durumun ne olduğu tanımlanmaya çalışılmaktadır.

Kararın alınması durumunda karar alıcı ani bir karar vermeyecekse, süreçte yer alacak kişilerin sayısı ve gelen bilgilerin değerlendirilmesinde üç unsur öne çıkmaktadır. Bunlar durumun önceden farkında olma, tehdit derecesi ve karar verme zamanıdır.¹¹¹ Durumun önceden farkında olma durumunda, gerçekleşen bir olayın ya da durumun karar alıcılar tarafından önceden bilinebilme derecesidir. Tehdit derecesine bakıldığında, durum ne derece karar alıcının temel değerlerine ters düşecek sonuçlar doğuruyorsa, tehdit o derece büyük demektir. Bu durum istisnai olup sürece az sayıda kişi/üst düzey yetkililer katılmaktadır. Eğer durum, fazla tehdit içermiyorsa, zaman da varsa, bu defa karar orta ve aşağı düzeyde bürokratlar tarafından ve daha kalabalık bir grubun katılımıyla alınmaktadır. Karar verme zamanı ise, karar alıcının, krizin daha fazla büyümesini veya aleyhine sonuçlar doğurmasını önlemeye yöneliktir.

Karar alma sürecinin son aşaması uygulama ya da eylem aşamasıdır. Bir durumun/olayın algılanmasıyla birlikte, durum değerlendirilir, ilgili bilgiler toplanır ve farklı alternatifler arasında bir tercih yapıldıktan sonra kararın uygulanması ya da eylem aşamasına geçilir. Karar ve uygulama/eylem birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Kararlar, karar alıcının zihninde şekillenen soyut bir hali ifade ederken, eylem/uygulama ise çevresel boyutta yani dış dünyada gerçekleşen ve somut olarak etrafını etkileyen bir tavrı göstermektedir.

2.3. Kriz Kavram

Kavramsal bilgi aktarımı olarak bu başlık altında krizle ilgili bilgiler verilecektir. Öncelikli olarak krizin tanımı yapılacaktır. Sonra krizin bazı özelliklerine göre çeşitlerinden bahsedilecektir. Krizin analizi noktasına gelince

---

¹¹¹ Arı, *Uluslararası...*, 220.

krizin evreleri ve kriz analiz düzeyi anlatılacaktır. Son olarak da kriz yönetimine ilişkin saldırgan ve savunmacı olarak kriz yönetim stratejileri ve kriz yönetim ilkeleri aktarılacaktır.

2.3.1. Kriz Tanımı

Kelime kökeni Yunanca olan kriz kelimesi bugün birçok alanda kullanılmaktadır. Kriz kelimesinin kullanılan alana göre farklı tanımları olduğu gibi dış politika için kullanımına baktığımız da farklı tanımları olduğunu görmekteyiz. Dış politika, kriz yönetimi gibi alanlarla ilgilenenlerin farklı kriz tanımları bulunmaktadır. Bazı tanımlar birbirine yakınken bazısının küçük farklarla ayrı olduğunu söylemek mümkündür. Bu bölümde literatürde sıkça atıfta bulunulan kriz tanımlarına bakacağız.

Kriz tanımına temelde üç farklı açıdan yaklaşmıştır. Bunlar karar verme yaklaşımı, sistem yaklaşımı ve karma yaklaşımdır. Karar verme yaklaşımına göre kriz, "*karar vericilerin yüksek öncelikli amaçlarını tehdit eden, karar vericilerin yanıt verme süresini sınırlayan ve karar verme birimi üyelerine sürpriz teşkil eden bir durum*" olarak tanımlanmaktadır.¹¹² Sistem yaklaşımına göre kriz, "*genel uluslararası sistem veya onun herhangi bir alt sistemindeki istikrarsızlığı ve şiddetin ortaya çıkma ihtimalini arttıran olaylardır.*"¹¹³ Karma yaklaşıma göre kriz, "*tarafar arasında savaş çıkma ihtimalinin yüksek olduğu, kısa bir zaman dilimini kapsayan, iki veya daha fazla devletin birbirine meydan okuması*" olarak tanımlanmaktadır.¹¹⁴

Uluslararası politikada krizin aktörler arasındaki ilişkilerde ve/veya çevrelerinde algılanan dönüm noktası olan tanım Evans ve Nevham'a ait tanımı bulunmaktadır.¹¹⁵ Krizi en temel olarak tanımlaması açısından yerinde bir tanımdır. Uluslararası ilişkilerde bir olayın kriz olması için en azından ikili ilişkilerde bozulma meydana getirmesi gerektiği açıktır. Bu tanıma benzer olarak bir tanımda Kai

¹¹² Charles F. Hermann, **Crises in Foreign Policy: A Simulation Analysis**, (The Bobbs-Merrill Company, Indianapolis, 1969), 29.

¹¹³ Oran R. Young, **The Intermediaries: Third Parties in International Crisis**, (Princeton: Princeton University Press, 1967), 10.

¹¹⁴ Phil Williams, **Crisis Management: Confrontation and Diplomacy in the Nuclear Age**, (London: Martin Robertson, 1976): 25.

¹¹⁵ Graham Evans ve Jeffrey Newham, **The Penguin Dictionary of International Relations**, (London: Penguin, 1998), 101-102'den aktaran Kai Lehman

"Crisis Foreign Policy As Process Of Self Organization", **Cambridge Review of International Affairs**, c. 24, s. 1, (2011): 27.

Lehmann'ın bulunmaktadır. Bu tanıma göre krizler kriz öncesinde var olan sistemin istikrarını bozan ya da tehdit eden olaylardır.¹¹⁶ Lehmann burada önemli olan ögenin istikrar ve sistem olduğunu vurgulamıştır. Evans-Nevham ve Lehman'ın kriz tanımları sistemin kullanıldığı tanımlardır. Sistem krizlerini açıklamaya yardımcı olurlar.

Bir diğer kriz tanımı Snyder-Diesing'e ait tanımdır. Bu tanıma göre bir uluslararası kriz iki ya da daha fazla devletin hükümetleri arasında, gerçek savaştan başka fakat ciddi bir şekilde yüksek savaş algısını içeren, şiddetli uyuşmazlıktaki etkileşimlerinin dizilimidir.¹¹⁷

Hermann'a göre krizin uluslararası politika açısından birçok tanımı yapılırsa da üç tanım dikkate değerdir. Bunlar tanımsal, analiz seviyesi, teorik alt yapısı ve kullanılışı bakımından farklıdır.¹¹⁸ Hermann sistem krizi, uluslararası kriz ve karar alma krizi olarak üç farklı kriz tanımı yapmıştır.

Uluslararası sistemde belirli aktörler belirli kuralların, normların ve kapasitenin olduğu bir yapı içerisinde ilişki halindedirler. Bu sistemdeki stabilitenin bozulması durumuna sistem krizi denir. İkinci tanım olan uluslararası kriz genelde bir aktörün diğer aktör tarafından statükosunun tehdit edilmesi olarak tanımlanır. Durumu tetikleyen ilk tırmanmadan sonra temel dinamik üstü kapalı ya da doğrudan pazarlık içerir. Genellikle iki taraflı olarak düşünülse de zorunlu değildir.¹¹⁹ Yürütme/Hükümsel ya da karar alma krizi: Tek bir devlete odaklanır. Karar alıcılar için sorun olan olaydır. Genellikle karar alıcı olarak algıladığımız politika yapıcının karşılaştığı durumun özelliklerine vurgu yapar. Karar alıcı perspektifinden temel soru şudur: Krizler karar almayı nasıl etkiler? Karar alma krizi uluslararası bir problem içermezler. Olası bir savaşa sebep vermezse iç politikada hükümeti tehdit eden bir unsur olarak kalırlar.¹²⁰

---

¹¹⁶ Lehmann, "Crisis Foreign...", 4.

¹¹⁷ James L. Richardson, "Crisis Management: A Critical Appraisal", **New Issues in International Crisis Management**, ed. Gilbert R. Winham, (Boulder ve London: Westview Press, 1988): 14.

¹¹⁸ Charles F. Hermann, "Crisis", **The Oxford Companion to Politics of the World**, ed. Joel Krieger (New York: Oxford University Press, 1993): 205.

¹¹⁹ Hermann, "Crisis", 205.

¹²⁰ Hermann, "Crisis", 206.

Hermann uluslararası kriz tanımında üç özelliği vurgular: Yüksek tehdit, kısa zaman, sürpriz. Krizin aslında bu üç özelliğin bir kombinasyonu olduğunu belirtir. “Karar alıcının temel hedeflerine tehdidin, istenmeyen durum karşısında karar alıcının sahip olduğu kısa zamanın ve bu durumun sürpriz olarak ortaya çıkmasının kombinasyonudur.”¹²¹ Hermann bu üçünün bir kriz doğması için koşullar olduğunu söylese de buna ek olarak bunlarının üçünün bir arada bulunma durumunun nadir olduğunu belirtir.¹²² Aynı zamanda bu üçünün bir arada bulunmamasının olayın vahametini azaltmadığını da ekler.

Brecher, “kriz anını kriz olmayan dönemden ayıran nedir”¹²³ sorusu üzerinden giderek kriz tanımı yapmıştır. Bu soru üzerine iki farklı tanımının olduğunu görmekteyiz. Birincisi dış politika krizi, ikincisi ise uluslararası krizdir.

Dış politika krizi, bir devletin kendi iç veya dış çevresinden kaynaklanan üç gerekli koşulun var olması ile oluşan durumdur. Devletin karar alıcısının algılarıyla ilgili olan bu koşullar şunlardır¹²⁴:

1. Temel değerlere tehdit (eş zamanlı ya da ardı ardına)
2. Askeri saldırı olasılığı,
3. Dış tehdide karşılık verme için kısıtlı zamanın olduğunun farkında olma.”

Dış politika krizi, devlet için bu üç gerekli ve yeterli koşul ile devletin iç veya dış çevresindeki değişiklikten kaynaklanan bir durumdur.¹²⁵ Devletin üst düzey karar alıcısının algılarının bir durumu kriz olarak algılaması bu üç koşulla ilgilidir.

Dış politika krizi açısından Hermann ve Brecher’in tanımları benzer gözükse de Brecher’in da belirttiği gibi farklar bulunmaktadır:

1. Sürpriz faktörü: Hermann sürprizi krizi oluşturan kombinasyonun bir elemanı olarak görür. Hermann’ın çalışmalarına tarihsel olarak bakacak olursak ilk çalışmalarında Hermann sürpriz unsurunu krizin ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir. Daha sonra krizi oluşturan öğelerin sekiz

¹²¹ Charles F. Hermann, “Threat, Time and Surprise: A Simulation of International Crises”, **International Crises: Insights from Behavior Research**, ed. Charles F. Hermann (Free Press: New York, 1972): 187.

¹²² Charles F. Hermann, “International Crisis as a Situational Variable”, **International Politics and Foreign Policy**, ed. James N. Rosenau, (New York, N.Y.: Free Press, 1969): 408.

¹²³ Michael Brecher, **Decision in Crisis Israel, 1967 and 1973** (London: University Of California Press, 1980), 1.

¹²⁴ Brecher, **Decisions in...**, 1.

¹²⁵ Michael Brecher and Jonathan Wilkenfeld, **A Study of Crisis** (Michigan: The University of Michigan Press, 2003), 3.

farklı kombinasyonunu oluşturduğu çalışmasında sürprizin şart olmadığını fakat krizi ve krizdeki zaman baskısını arttıran önemli bir unsur olduğunu belirtmektedir.¹²⁶ Buna rağmen Hermann için krizin ögesi olarak sürpriz önemini yitirmemiştir. Brecher'a göre ise krizin karar alıcı için her zaman her zaman sürpriz olması mümkün olmakla birlikte sürpriz kriz tanımında göz ardı edilmesi gereken bir unsurdur.

2. Kısa/Kısıtlı Zaman: Hermann için karar alıcının kriz anında seçim yapması için kısa zamanı vardır.¹²⁷ Brecher bunun doğru olmadığını karar alıcının kısa değil kısıtlı zamanının olduğunu belirtir.¹²⁸ Karar alıcının zamanının uzun ya da kısa olması gibi bir durum yoktur. Sadece zaman bir şekilde sınırlandırılmıştır.
3. Tehdidin Kaynağı: Brecher için krize sebep olan tehdit dışarıdan bir diğer ülkeden gelebileceği gibi içten de gelebilir. Karar alıcının tehdit algılamasına sebep olan olay içerde de yaşanabilir. Bunun için üçüncü Dünya ülkelerinde yaşanan rejim değişikliklerinin dış politika krizine sebep olması örneğini verir.¹²⁹
4. Tehdidin Türü/Hedefi: Hermann'ın kriz tanımında tehdit yüksek öncelikli amaçlardır. Brecher algılanan tehdit nesnesinin temel değerler olduğunu söylemiştir.
5. Kuvvet kullanma: Brecher Hermann'ın tanımına ek olarak askeri güç kullanma olasılığından bahsetmiştir. Güç kullanma krizin evrelerine paralel olarak sabit bir seviyede değildir. Algıya ve tehdidin yoğunluğuna bağlı olarak normalden artan bir seviyededir.

Brecher dış politika krizinden başka uluslararası kriz tanımını da yapmıştır. Uluslararası krizi tanımlayan iki koşul gerekli görülmüştür¹³⁰:

- “1. Askeri saldırı olasılığının artması ile iki veya daha fazla devlet arasındaki ilişkilerin değişimi ve/veya ilişkilerdeki yıkımın yoğunluğunun artışı,
2. Küresel, baskın veya alt sistemin yapısını ve ilişkileri bozma. ”

---

¹²⁶ Hermann, “International Crisis...”, 409-421.

¹²⁷ Hermann, “International Crisis...”, 416.

¹²⁸ Brecher, **Decisions in...**, 4.

¹²⁹ Brecher, **Decisions in...**, 5.

¹³⁰ Brecher ve Wilkenfeld, **A Study of...**, 4-5.

Uluslararası kriz yıkıcı bir eylem veya olay ile başlar. Bu bir veya daha fazla devlet için dış politika krizi yaratır. Uluslararası kriz, krize sebep olan durumun sona ermesi ya da hafifletilmesi ile biter.

2.3.2. Krizin Çeşitleri

Krizler özelliklerine göre çeşitlere ayrılabilir. Bu çeşitler farklı kıstaslar temel alınarak olabilir. Burada krizlerin dört farklı özelliği dikkate alınarak çeşitlerine değinilecektir. Krizin taraflarının sayısı, krizin çıktığı coğrafyaya, krizin çıkış zamanı ve krizi çıkaran tarafın niyeti ölçüt olarak alınıp bir sınıflandırma yolu seçilmiştir.

2.3.2.1. Taraflarına Göre Krizler

Krizlerin türlerini aktörlerin sayısına göre sınıflandırabiliriz. Meydana gelen krizleri taraflarına göre üçe ayırabiliriz: Tek taraflı krizler, iki taraflı krizler ve çok taraflı krizler.

Tek bir ülkenin odaklandığı krizler tek taraflı krizlerdir. Bu tür krizler genellikle devletlerin karar alma mekanizmalarıyla ilgilidir. Karar alıcıların algıları önemlidir. Bu algılar temel değerlere tehdidi içerir.¹³¹ Bu tür krizler uluslararası sorunları ya da devlet içi sorunları içerebilir.

İki taraflı krizler tipik olarak dış politika krizleridir. İki devletin uyuşmazlıklarını konu alır. Aktörlerden biri diğerinin istemediği bir statü veya statüko yaratmıştır. Bunun tırmandırılması veya çözülmesi üzerine bir kriz yönetimi söz konusudur. Genellikle kriz pazarlık üzerinedir.¹³² Bu pazarlık tırmandırmadan ve savaşa götürmeden uyuşmazlığı çözmek üzerinedir.

İkiden fazla tarafı olan krizler çok taraflı krizlerdir. Bu krizler genelde sistem krizleridir. Uluslararası sistemdeki düzenin bozulduğu krizlerdir. Krizin sonunda aktörler arasında güç değişikliği yaşanabilir.

2.3.2.2. Coğrafyaya Göre Krizler

Krizler çıktığı ve etkilediği coğrafya bir kriz sınıflandırması yapmamızı sağlayabilir. Krizler çıktığı coğrafyaya göre dörde ayrılır: Yerel krizler, ulusal krizler, bölgesel krizler ve uluslararası krizlerdir.

---

¹³¹ Hermann, "Crisis", 206.

¹³² Hermann, "Crisis", 206.

Yerel krizler bir ülkenin kendi toprakları içinde olan krizlerdir. Konusu itibariyle diğer ülkeleri ilgilendirmediği sürece uluslararası boyutu bulunmamaktadır. Hermann'ın işaret ettiği tek taraflı krizler bu tip krizlerdir. Ulusal krizler dış politika krizleridir. Bir ülkenin bir diğer ülkeyle yaşadığı krizlerdir. Bu krizler krize taraf olan iki ülkenin ilişkilerini etkiler. Bu etkiler krizin konusuna göre siyasi, ekonomik, hukuki ve askeri olabilir. Bölgesel krizler ikiden fazla ülke arasında yaşanan krizlerdir. Bir alt sistem krizidir. Alt sistemdeki dengeleri değiştirir. Bu krizlere bölgesel örgütler dahil olabilir. Uluslararası krizler sayıca çok taraflı olan krizlerdir. Bu tip krizler iki devlet arasında çıkmış olsa da etkileri itibariyle çok fazla tarafı etkilemiştir. Tırmanma aşamasında krizin tarafları artmıştır. Bu tip krizlere uluslararası örgütler de dâhil olabilir.

2.3.2.3. Zamanına Göre Krizler

Hermann'ın kriz tanımı krizlerin ani olarak çıktığını söylemektedir. Fakat Brecher'in dediği gibi krizler her zaman ani değildir. Bu bağlamda krizler çıktıkları zamanın farklılığına göre sınıflandırılabilirler.

Karar alıcı tarafından beklenmedik anda ortaya çıkan krizler ani krizlerdir. Bu tip krizlerde karar alıcı için zaman baskısı oluşur. Bu tür krizler daha önceden tahmin edilemedikleri için tedbir almak zordur. Karar alıcının zamanı kısıtlıysa gerekli bilgileri toplamakta zorlanabilir.¹³³

Yaşanan krizlerin sonundaki durum tarafları memnun etmediyse bu krizlerin yeniden yaşanma olasılığı vardır. Bu şekilde yeniden çıkan krizlere tekrarlayan krizler denir. Bu tip krizlerde karar alıcılar için genellikle zaman baskısı bulunmamaktadır ve ani kriz değildir. Bu krizlerin çözümünde karar alıcılar iki tip yol izleyebilir. Birincisi daha önceki kriz gibi yönetmek, ikincisi yeni alternatiflerin içinden seçim yapmaktır.

Karar alıcılar için ani olmayan krizler olabilmektedir. Olayların birikmesiyle kriz zaman içinde ortaya çıkabilir. Gelişen krizlerin ortaya çıkması uzun zaman alabilir. Bazen krizin ortaya çıkmasına sebep olacak olaylar bulunurken kriz ortaya çıkmamıştır. Kriz öncesi evre yaşanmışken kriz tırmanmamıştır. Bu tip krizler uyuyan krizlerdir. Zamana yayılmış olması açısından gelişen kriz tipine benzese de kriz tırmanma evresine gelmemesi yönüyle gelişen krizden ayrılırlar.

---

¹³³ Hermann, "Threat, Time...", 187.

2.3.2.4. Tarafların Niyetine Göre Krizler

Krizlerin ortaya çıkmasında incelenecek bir diğer husus da krizi çıkaran tarafın niyetidir. Krizin yönetilmesini ve yönetilmesini etkileyen bir unsurdur.

Krizi çıkaran taraf statükoyu kendi lehine çevirmek ya da çıkarlarına uygun durumu kabul ettirmek ya da yeni bir statüko yaratmak için bir kriz planlamış olabilir. Bu tip krizler tasarlanmış krizlerdir. Krizin ihtimalleri krizi çıkaran taraf açısından iyi değerlendirilmesi gerekir. Aksi halde krizin gidişatı planlayan taraf için farklı sonuçlar doğurabilir ve yeni krizler çıkabilir.

Tarafların birbirini yanlış anlaması veya yanlış değerlendirmesi sonucunda ortaya çıkan krizler kaza krizleridir. Bu krizler istenmeden, tasarlanmadan ve desteklenmeden ortaya çıkmışlardır. Yanlış anlaşılma giderildiğinde iki aktörün ilişkilerini ciddi boyutta etkilemez. Bir kaza neticesinde meydana geldiğinden taraflar için ani krizlerdir.

Dış politikada davranış sergileyen aktör kimi zaman davranışının bir kriz doğuracağını hesaplayamaz. Bu durumlarda aktörün istemi dışında karşı tarafın tehdit algılamasıyla bir kriz meydana gelebilir. Bu krizler öngörüsüz krizlerdir. Krizi çıkaran taraf kriz çıkarmak niyetinde olmadığı gibi bunun bir kriz çıkarma olasılığı olduğunu da hesap etmemiştir.

Lebow, savaşın ortaya çıkmasındaki nedenlerden biri olarak "yanlış hesaplanmış tırmandırma ya da tırmandırmanın başarısızlığını"¹³⁴ göstermektedir. Bu tür savaşlar istenmeyen savaşlar olarak nitelendirilir. A. George hiçbir tarafın istemediği ve olacağını tahmin etmediği Lebow'un bahsettiği bu savaşları kasıtsız savaş olarak adlandırır.¹³⁵ Fakat George Lebow'dan farklı olarak bu istenmeyen savaşların kazara mı kasıtsız mı olduğuna açıklık getirir. Bu savaş türünden örnekler krizlerin de kasıtsız türü olabileceğini söylemek mümkündür. Krizi çıkaran taraf dış uyaranlara rağmen sergilediği davranışın sonucunda bir krize sebep olmuşsa bu kasıtsız krizdir. Krizi çıkaran taraf kriz çıkarmak niyetinde olmadığı gibi davranışının krize neden olabileceğini de bilmemektedir.

---

¹³⁴ Richard Ned Lebow, **Why Nations Fight: Past and Future for War** (United Kingdom: Cambridge University Press, 2010), 32.

¹³⁵ Alexander George, "Inadvertent Wars-Introduction", **Avoiding War**, ed. Alexander George, (USA: Westview Press, 1991): 244.

2.3.3. Kriz Analiz Düzeyi

Krizi makro ve mikro seviyelerde incelemek mümkündür. Makro seviye sistem analizi iken mikro seviye aktör analizidir. Kullanılan seviye farklılığı ile karşılaşmanın temeli araştırmanın iki metodunun olmasıdır: Olay incelemesi ve oyun teorisi.¹³⁶ Olay incelemesine daha çok aktörün davranışını açıklamak için başvurulmaktadır. Olaydaki tüm etkenler göz önüne alınarak bir analiz yapmak mümkün olabiliyor. Kriz incelemelerinde olay çalışmalarının tercih edilmesinin sebebi strateji, üçüncül müdahiller ve kriz yönetim çeşidine odaklanılabilmemesinin mümkün olmasıdır. Oyun teorisi ile genellikle krizlere belirli koşullar altında sabit çözümler bulunabilir. Oyun teorisi genellikle krizlere belirli koşullar altında sabit çözümler bulunabilir. Olay çalışmalarına strateji, üçüncül müdahiller (neo klasik realizmde ara değişken) ve kriz yönetim çeşidi için odaklanılır.

Mikro seviyede krizin öznesi karar alıcıdır. Aktörün kriz ile ilgili bazı algıları vardır. Var olmaya, iç rejimine veya ekonomik düzenine vb. yönelen temel değerlere tehdit algıları. Bu durum karar alıcının tamamen algısına bağlıdır. Yani tümüyle öznedir. Aktör olarak karar alıcı kendi yorumuna göre davranır. Mikro seviyede yapılan analizlerde karar alıcının bu öznel durumu değerlendirilir. Krizin taraflarının karar alıcılarının etkileşimi de önemlidir. Bunlar göz önünde bulundurularak analiz şunlar üzerine yapılır:

- “1. Etkileşimi başlatan devletin uyarıcısı,
2. Uyarıyı alan devletin karar alıcısının algısı ve algısı doğrultusunda cevabı,
3. Etkileşimi başlatan devletin aldığı cevapla ilgili algısı.”¹³⁷

Sistem seviyesi analizlerde krizin sistemi ya da sistemin bir parçasını değiştirdiği varsayımıyla hareket edilir. Kriz sistemin temel değişkenlerinde değişikliğe sebep olmuştur. Bu değişim aktörler arasındaki etkileşimden kaynaklanmıştır. Sistem açısından bakacak olursak tehdit sistemin yapısında var olmaya ilişkindir. Sistemin istikrarlı hali temel değerdir ve tehdit buna karşıdır. Sistemdeki tehditlerin yıkıcı ya da değiştirici olasılığı nesneldir.

---

¹³⁶ Hermann, “Crisis”, 206.

¹³⁷ Hermann, “International Crisis...”, 414.

Tablo 1: Aktör ve Sistem Seviyesinde Kriz Elemanları

UNSUR \ SEVİYE	Aktör	Sistem
Tehdit	Temel değerlere	Sistemde var olabilmeye
Zaman	Kısıtlı	_____
Güç Kullanma	Savaş olasılığında artış	Yıkıcı etkileşimde artış

Michael Brecher and Jonathan Wilkenfeld, **A Study of Crisis**, (University of Michigan Press, 1997): 8.

2.3.4. Krizin Evreleri

Kriz genellikle dört evrede gelişir. Birincisi kriz öncesi evredir. Bu evre ilk uyarıların algılandığı evredir. Fakat krizin uyarılarını oluşturan söylem ve/ya eylemler henüz savunmacı tarafın çıkar ya da değerlerini etkilememiştir. İkinci evre tırmanma evresidir. Bu evrede kriz tam anlamıyla başlamıştır. Krize sebep olan olayı tehdit olarak algılayan tarafın karar alıcısı bir davranışta bulunur. Bu davranış karşı taraftan gelen tehdide yöneliktir. Tırmanma evresinde tehdit algılanmış kriz yönetimi için stratejiler belirlenmektedir. Bu evrede karar alıcılar için baskı fazladır. Tırmanma evresi stratejilerin uygulandığı evredir. Bu sebeple kriz yönetiminin en belirgin görüldüğü evredir. Tehdidin yoğunluğunda ve baskıdaki düşüşün başlaması ile kriz üçüncü bir evreye girer. Bu evre yumuşama evresidir. Krizin yönetilmesi sürecindeki uygulanan stratejiler sonucunda krizin tırmanması durmuştur. Tehdit algısı, zaman baskısı ve kuvvet kullanma olasılığı düşüşe geçmiştir. Krizin taraflar arasındaki etkilerinin görüldüğü ve krizin son evresi olan evre kriz sonrası evredir. Kriz süresi boyunca kriz yönetimine bağlı olarak aktörlerin birbiri üzerindeki algılarının oluştuğu etki görülür. Kriz sonrası evredeki tarafların davranışlarını belirleyen en önemli etken krizin sonucudur. Kriz doğru yönetilip sorun çözülmüş ise bu evre sorunsuz devam eder. *Status quo ante* 'ye dönmemiş veya krize neden olan sorun çözülmemiş ise kriz sonrası evredeki algılar neticesiyle yeni krizler yaşanabilir.

2.3.5. Kriz Yönetim Stratejileri

Krizin tırmanma ve yumuşama evreleri krizin yönetim evreleri olarak görülebilir. Karar alıcılar bu evrede tehditle başa çıkabilmek için karşı söylem ve eylemlerini bir stratejiye oturtarak uygulamaya yönelebilirler. Bu stratejilerde taraflar açısından iki ayırım ortaya çıkmaktadır. Birincisi krizi başlatan tarafın kullandığı stratejiler “saldırgan amaçlı strateji”lerdir.¹³⁸ Diğeri ise tehdidi algılayıp krizde reaktif olan tarafın başvurduğu “savunma amaçlı strateji”lerdir.¹³⁹

2.3.5.1. Saldırı Amaçlı Stratejiler

Statükodan memnun olmayan aktör statükoyu değiştirmek ya da yeni bir statüko kurmak için stratejiler kullanabilir. Amaç karşı tarafa riskleri en aza indirerek isteklerini kabul ettirmektir. Bu stratejiler A. George tarafından şöyle sıralanmıştır: “1.Şantaj Stratejisi, 2. Sınırlı-Tersine Çevrilebilir Ölçüm, 3. Kontrollü Baskı Stratejisi, 4. Oldu-Bittiye Getirme Stratejisi, 5. Yıpratma Stratejisi.”¹⁴⁰

2.3.5.1.1. Şantaj Stratejisi

Şantaj, kendisine fayda sağlayacak şeyi elde etmek amacıyla kriz yaratmak için kullanılır.¹⁴¹ Bu stratejiyi kullanan taraf karşı tarafı bir şeylerden vazgeçmemesi durumunda ceza çekeceği ya da zarar göreceği konusunda tehdit eder. Şantajın kriz yönetimi stratejisi olmasının sebebi; şantajcıya fayda sağlayabilmesi için güç kullanmaması halinde avantajlı olmasıdır. Şantajın başarıya ulaşması halinde istenmeyen tırmanma riskinden kaçınır.¹⁴²

Şantaj stratejisinin sunduğu olanak savunan taraf, şantajcının blöfünü görüp talep edileni vermeyi reddetse bile şantajcıya karşı eylem başlatmayabilir. Şantajcının blöfü görülmüşse şantajcı tehditte kullandığı cezalandırıcı hareketi geri almak ya da talebinden vazgeçmek arasında karar verir. Savunmadaki taraf karşı tırmandırma ile inisiyatifi kendi tarafına çekmeye çalışabilir. Şantajcının talebini

---

¹³⁸ George, “Strategies...”, 378.

¹³⁹ George, “Strategies...”, 378.

¹⁴⁰ George, “Strategies...”, 379.

¹⁴¹ George, “Strategies...”, 379.

¹⁴² George, “Strategies...”, 380.

reddedip karşı tehditlerde bulunabilir. Şantajcı bu olasılıkları hesaba katarak stratejiyi kullanmalıdır.

Şantajcı stratejisini uygularken başarısız olursa ortaya tahmin ettiğiinden daha farklı bir kriz içinde bulabilir. Bu durumda şantajcı tamamen geri çekilebilir, isteklerini karşı tarafın kabul edileceği seviyeye indirebilir ya da farklı bir saldırgan stratejiye başvurabilir.¹⁴³

2.3.5.1.2. Sınırlı, Tersine Çevrilebilir Ölçüm

Bazı durumlarda saldırgan taraf, kriz yönetiminin politika ikilemiyle statükoya uygun bir değişiklik getirme süreciyle başlayan bir ölçüm hareketine başvurur.¹⁴⁴ Fakat bunu istenmeyen tırmanmadan kaçınmak için çabuk ve kolayca iptal edebileceği bir davranış ile yapar. Statükoyu etkileyecek olan davranış tırmandırmayı önlemek için hem sınırlı hem de tersine çevrilebilir olmalıdır.

Bu strateji daha çok karşı tarafın istenilene direnip direneceğinin bilinmediği durumlarda uygulanabilir. Savunan tarafın kesin kararındaki belirsizlik ortaya çıkarılmaya çalışılır. Eğer savunan taraf statükoyu savunmada kararlı değilse stratejiyi kullanan taraf tırmandırma olasılığının olmadığını görür ve statükoyu kendi lehine çevirme üzerine yoğunlaşır. Saldırgan taraf tırmandırma riskini ölçer ve bunun tırmandırmaya gitmesini kontrol altında tutmaya çalışır.

Bu strateji kontrollü ve temkinli bir strateji olsa bile dikkat edilmesi gerekenler vardır. Yanlış iletişim, yanlış algılama ve yanlış hesaplama stratejinin başarısız olmasına sebep olabilir. Düşmana niyet açık ve zamanlı olarak bildirilerek ölçüm yapılmalıdır. Savunan taraf saldırganın bir ölçüm yaptığını fark etmeyip karşılık vermeyebilir. Bu durumda stratejiyi kullanan taraf, karşı tarafın statükoyu korumaktan yana olmadığını düşünüp hedefine ulaşmak için yoluna devam edebileceğini düşünebilir. Diğer bir olasılık ise savunan taraf statükoyu korumak istediğini belirtse de saldırgan bunu bir blöf olarak değerlendirebilir.¹⁴⁵ Bu sebeplerle saldırgan taraf stratejide başarılı olmak için ölçümünü doğru şekilde yapmalıdır. Yanlış bir hesaplamada saldırgan taraf kendini belki de istemediği bir tırmandırma içinde bulabilir.

---

¹⁴³ George, "Strategies...", 380.

¹⁴⁴ George, "Strategies...", 381.

¹⁴⁵ George, "Strategies...", 381.

2.3.5.1.3. Kontrollü Baskı Stratejisi

Kontrollü baskı stratejisini kullanarak saldırgan taraf statükoyu değiştirmek için savunmada olan tarafın kararlılığını kaldırmak için düşük seviyeli seçenekleri kullanır.¹⁴⁶ Stratejiyi iyi kullanan meydan okuyucu statükoyu değiştirmek için yeterli kapasiteye sahip değilse küçük ölçekli zorlamalar kullanır.

Savunan tarafın hakkına salam taktiği denen küçük küçük önemli gözükmeyen hareketlerle saldırma ve savunan tarafın direnmesinin tırmandırmaya neden olacağı şeklinde uyarılarda bulunarak statükoya askeri olmayan müdahalelerde bulunmayı içerir. Savunanın aleyhinde bir asimetri oluşması saldırgan için iyi bir fırsat olur.

Kontrollü baskıyla karşılaşan savunmacı statükoyu savunmaktan vazgeçebilir. Saldırgan tarafın askeri olmayan müdahaleleri ile karşılaşan taraf güç kullanıp kullanmayacağı yönünde karar vermek zorunda kalabilir. Eğer savunan tarafın kapasitesi direnmek için yeterli değilse statükonun bozulmasına razı olur ya da savunma stratejisi belirleyerek bunu uygular.

2.3.5.1.4. Oldu-Bittiye Getirme Stratejisi

Saldırgan taraf düşmanın çatışma durumunda pozisyonunu savunmakta kararlı olmadığı konusunda eminse çabuk ve kesin sonuca ulaştıran hareketin statükoyu değiştirmek için en etkili yol olduğunu ve istenmeyen bir tırmandırma olduğunda risksiz olduğunu düşünebilir.¹⁴⁷

Saldırgan taraf oldu-bitti ile oluşan yeni durumu savunan tarafın kabul edeceği varsayımı üzerinden davranır. Ayrıca savunan tarafın yeni durum karşısında gücünü toplamaya zaman bulamadan statükoyu çabuk bir şekilde değiştireceğini de düşünebilir.¹⁴⁸ Çabukça sonuca ulaşmak için kullanılan oldu-bitti stratejisinin başarısız olabilir. Bu başarısızlığa sebep olacak olumsuzlukları şöyle sıralayabiliriz¹⁴⁹:

“1. Saldırgan taraf, rakibinin kendini savunmaktan vazgeçtiği yönünde yanlış bir algıya sahip olabilir.

---

¹⁴⁶ George, “Strategies...”, 381.

¹⁴⁷ George, “Strategies...”, 382.

¹⁴⁸ George, “Strategies...”, 383.

¹⁴⁹ George, “Strategies...”, 383.

2. Saldırgan taraf düşman karşılık vermeden çabuk ve kesin sonuca ulaştırın yolu seçerken kendi kapasitesini olduğundan fazla algılayabilir.
3. Saldırgan tarafın beklentisinin tersine oldu-bitti ile yeni durum ortaya çıkmadan savunan taraf ani bir şekilde statükoyu savunmaya başlayabilir.”

2.3.5.1.5. Yıpratma Stratejisi

Yıpratma stratejisi daha çok baskı ve oldu-bitti stratejilerinin kullanılmayacağı koşullarda kullanılır.¹⁵⁰ Hedefine iyi bir şekilde odaklanmış fakat görece güçsüz aktör düşmanını yok etmek için gerilla ya da terörist türü bir araç ile yıpratma eylemine başvurur. Yıpratma stratejisi daha çok baskı ve oldu-bitti stratejilerinin kullanılmayacağı koşullarda kullanılır.¹⁵¹ Hedefine iyi bir şekilde odaklanmış fakat görece güçsüz aktör düşmanını yok etmek için gerilla ya da terörist türü bir araç ile yıpratma eylemine başvurur. Devleti yıpratma eylemi ile statükoyu değiştirmeye karşı tarafı bir şekilde mecbur etmeye çalışmaktadır. Saldırgan tarafın amacı hedefine ulaşırken karşı tarafın avantajlarını yok etmektir. Yıpratma stratejisinde savunan taraf direnmeye karar verirse karşı tarafa zarar verecek askeri eylemlerde bulunabilir ya da olayı tırmandırarak tehditle karşılık verebilir.

2.3.5.2. Savunma Amaçlı Stratejiler

Meydan okuyan tarafın isteklerine boyun eğmemek için karşı tarafın uygulayabileceği stratejiler bulunmaktadır. Savunmacı durumda olan taraf zararını asgari düzeyde tutmaya çalışırken tırmandırmaktan da kaçınır. A. George savunma amaçlı olan stratejileri şu şekilde sıralamıştır: “1. Zorlayıcı Diplomasi, 2. Sınırlı Tırmandırma Stratejisi, 3. Misilleme Stratejisi, 4. Kapasite Testi Stratejisi, 5. Kırmızı Hat Stratejisi, 6. Taahhütlerin Yerine Getirilmesi Stratejisi, 7. Uzlaşma Zeminine Varmak İçin Zaman Kazanma Stratejisi.”¹⁵²

2.3.5.2.1. Zorlayıcı Diplomasi

Thomas Schelling *Arms and Influence* adlı eserinde ilk kez zorlama kavramını zorlayıcı diplomasi, şantaj ve caydırma birlikte ele alarak kullanmıştır.¹⁵³ Daha sonra Alexander L. George bir diplomatik strateji olarak kullanımı üzerinde durmuştur.

---

¹⁵⁰ George, “Strategies...”, 383.

¹⁵¹ George, “Strategies...”, 383.

¹⁵² George, “Strategies...”, 384.

¹⁵³ Fuat Aksu, *Zorlayıcı Diplomasi*, (İstanbul: Bağlam, 2008), 23.

Zorlayıcı diplomasi stratejisi düşmanı zorlayıcı tehditler ya da sınırlı güç artırımı kullanarak yaptığı eylemden vazgeçirmek için kullanılır. Düşman bir eylemde bulunmuştur ve yaptığı eylemden vazgeçmesi konusunu ikna edilmeye çalışılır.

Zorlayıcı diplomasi askeri zorlamadan farklıdır. Askeri zorlamada düşmanı eyleminden vazgeçirmek için zorlama, baskı kurma varken zorlayıcı diplomasi düşmanı ikna etmeye dayanır. Kaba bir güç kullanmayı değil gücün kullanılabilirliğini göstererek düşmanı uzlaşılacak noktaya getirmeyi amaçlar. Düşmanın eyleminden vazgeçmemesi halinde kuvvet kullanılabileceği yönünde kuvvet kullanma tehdidini içerir. Bu sebeple hemen askeri bir güç kullanmadan önce eski statükoya dönmesi için düşmana zaman verilir. Bu haliyle bakılınca zorlama stratejisi kuvvet tehdidi ile desteklenen diplomatik bir stratejidir.¹⁵⁴

Zorlayıcı diplomasiyi caydırmadan da ayırmak gerekmektedir. Caydırma da zorlama da kuvvet kullanma tehdidini kullanır. Fakat birbirlerinden farklıdır. Caydırma düşmanın eylemini gerçekleştirmeden ilk aşamada önlemeyi amaçlar, zorlama ise düşmanın yaptığı bir eylemi durdurması veya vazgeçirmeyi amaçlar.¹⁵⁵

Zorlayıcı diplomasi askeri maliyeti düşük olduğu için tercih edilebilir. Tehdide karşı kendini savunma istenmeyen tırmandırma riski ile politik ve psikolojik maliyetleri vardır. Ayrıca askeri açıdan güçlü devletler daha zayıf devletlere karşı gözdağı vermek amacıyla da bu stratejiyi tercih ederler. Fakat karşı taraf bu stratejiye karşı direnir zorlayıcı gücü kullananın tehdidini önemsemez veya blöfünü görürse diğeri geri çekilmekle güç kullanma arasında tercih yapmak zorunda kalır.¹⁵⁶

Krizin niteliği ve koşulları göz önünde bulundurularak seçilebilecek dört çeşit zorlayıcı diplomasi çeşidi vardır. Karar alıcı tüm koşullara uygun olarak bunlardan birini kullanmayı tercih edebilir. Bu strateji çeşitleri şunlardır: Ültimatom, zımnî ultiimatom, dene ve gör, baskıyı aşamalı artırma.

Tam bir ultiimatom A. George'a göre üç unsurdan oluşur: Düşmandan istenen spesifik bir talep, talebin yerine getirilmesi için zaman sınırlaması ve talebe uymama halinde uygulanacak cezayı içeren tehdit.¹⁵⁷ Bu stratejiye göre talep belirtilir ve bu

---

¹⁵⁴ George, "Strategies...", 385.

¹⁵⁵ Aksu, **Zorlayıcı...**, 23.

¹⁵⁶ G. A. Craig and A. George, **Güç ve Devlet Yönetimi: Günümüzün Diplomatik Sorunları**, çev. İhsan Dağı ve Emir Yüksel, (Ankara: Dış Politika Enstitüsü, 1997), 183.

¹⁵⁷ Craig and George, **Güç ve...**, 184.

talebin yerine getirilmesi için belirli bir zaman dilimi verilir. Verilen zaman dilimi içinde karşı taraf talebi yerine getirmelidir. Eğer talep yerine getirilmezse askeri tırmandırma göze alınmıştır ve topyekûn savaşa giden süreç başlamıştır.¹⁵⁸ Tırmandırmanın başlaması stratejiyi kullanan tarafın motivasyonunu ve inandırıcılığını gösterir. Eğer zorlayıcı ülke kuvvet kullanmaktan çekinirse veya kuvvet kullanacağına dair karşı tarafı inandıramamışsa başarısız bir strateji uygulamış olur.

Zımnî ulti­matomun farkı talebin yerine getirilmesi için bir zaman dilimi verilmemiştir. Karşı taraf talebi yerine getirmek için geniş bir zamana sahiptir. Zımnî ulti­matomda zamanın belirtil­me­se de aciliyet duygusu farklı yollarda hissettirilmeye çalışılır.¹⁵⁹ Talebin yerine getirilmemesi durumunda uğranılacak zarar üzerinde durarak hedef ülke sıkıştırılabilir.

Dene ve gör stratejisinde talep açıkça belirtilir. Fakat talebin yerine getirilmesi için bir zaman dilimi belirtilmez ve tehdit üzerinde de yoğunlaşmaz. Bu durum düşman üzerinde aciliyet duygusu oluşturmaz. Sadece istem belirtilerek karşı tarafın eyleminden vazgeçip geçmeyeceği beklenir, eyleminden vazgeçmemesi halinde nasıl bir aşamaya geçileceği belirlenmeye çalışılır.

Baskıyı aşamalı arttırma stratejisi dene ve gör stratejisine benzer olarak talep belirtilirken bir zaman dilimi verilmez ve talebin yerine getirilmemesi durumunda karşı tarafa ne gibi bir cezası olacağı belirtilmemiştir. Zorlanan ülke talebi yerine getirmemekte direnirse zorlayıcı ülke aşamalı olarak kararlılığını kanıtlamak için askeri önlemler alarak baskıyı arttırır. Talebin yerine getirilmesi için baskının şiddeti kademeli olarak arttırılır.

Zorlayıcı diplomasi stratejisinin başarısını etkileyen faktörler bulunmaktadır. Bunların ilk beşi bağımsız diğerleri krize özgü olarak bağımlı değişkenler olarak şu şekildedir¹⁶⁰:

- Global stratejik çevre,
- Provokasyonun tipi,
- Savaşın şekli,
- Tek taraflı veya ortaklaşa zorlayıcı diplomasi,

---

¹⁵⁸ Aksu, **Zorlayıcı...**, 31.

¹⁵⁹ Aksu, **Zorlayıcı...**, 32.

¹⁶⁰ Aksu, **Zorlayıcı...**, 35.

- Hasmın izolasyonu,
- Amacın açıklığı
- Motivasyonun güçlülüğü,
- Motivasyonun asimetrisi,
- Aciliyet/Zorunluluk duygusu,
- Güçlü liderlik,
- Ulusal destek,
- Uluslar arası destek,
- Rakibin kabul edilemez tırmanma korkusu,
- Krizin çözümüne ilişkin açıklık.

2.3.5.2.2. Sınırlı Tırmandırma Stratejisi

Krizi başlatan taraf rekabette kendi kurallarını belirlemek ister. Savunan taraf ise kuralları kendine uygun bir hale çevirmek için uğraşır. Bu esnada savunan taraf kendine göre daha uygun şartlar oluşturmak için tasarlanmış sınırlı bir tırmandırma yöntemi kullanabilir. Bu sınırlı tırmandırma aynı zamanda karşı taraftan gelecek olan karşı tırmandırmayı caydırmayı da amaçlar.

Temel kuralları koymak için pazarlık zeminini kabul edilebilir seviyeye getirilmeye ve daha fazla tırmandırmayı sınırlamaya çalışılır. Tercih edilen temel kurallara ve pazarlık amacıyla her tırmandırma tehdidi için dalaverelere, talep ve tekliflere, diğer tarafı razı etme gayreti içerir.¹⁶¹

Bu stratejinin uygulanan iki türü bulunmaktadır. Birincisi krizin kendi konusu içinde tırmandırmayı içeren dikey tırmandırma. İkincisi ise savunan tarafın saldırıyı başka alanlarda zarara uğratmaya çalışan yatay tırmandırma. Krizi diğer alanlara yayma tehdidi pazarlık koşullarını kendi lehine oluşturmada başarılı olabilir.

2.3.5.2.3. Misilleme Stratejisi

Savunan taraf kendisine gelen tehditleri değerlendirdikten sonra misilleme stratejisini tercih edebilir. Kendisine karşı yapılan eyleme aynı şekilde karşılık verir. Savunan taraf misillemeyi kullandıktan sonra düşmanın talep ve şikâyetlerini görüşmek isteyebilir.¹⁶²

---

¹⁶¹ George, "Strategies...", 387.

¹⁶² George, "Strategies...", 388.

Misilleme ile gelen karşılıklar tırmandırmaya neden olmayacak şekilde ölçüsü belirlenmelidir. Çünkü savunan taraf tırmandırmadan kaçındığı için bu stratejiye başvurmuştur ve misilleme tırmandırmaya dönüşür ya da kaşı taraf bu şekilde algılsa başarısız olur. Misilleme başarılı olmuyorsa savunan taraf düşmanı cezalandıracak şekilde daha ağır karşılık vermeye başlayabilir.

2.3.5.2.4. Kapasite Testi Stratejisi

Savunan taraf için koşulların dezavantajlı olduğu ve krizin sonucunun aleyhine olacağı gören savunan taraf bir meydan okuma içine girer. Tırmandırmadan ya da zorlayıcı diplomasiye başvurmadan yeterliliğini göstermeye çalışır.

Savunan taraf var olan yetenekleri ve kapasitesi dahilinde statükonun değişmesine izin vermeyeceğini belirtir. Düşmanın taleplerinden vazgeçmemesi halinde kendisi için tehlikeli bir durum olabileceği izlenimi uyandırır. Elindeki kaynakları kullanarak bu şekilde krizi kendi lehine çevirerek düşmanın girişimini başarısızlığa uğratmaya çalışır.

Krizin sonucunun yeterlilik testi ile tersine çevirmede başarılı olabilmek için savunan tarafın aynı zamanda düşmanı tırmandırmadan uzak tutması gerekmektedir. Bunu sağlamak için savunan taraf askeri kuvvetlerini alarma geçirir; fakat amacın tırmandırmak değildir. Asıl amaç düşmana karşı kapasitesini göstererek taleplerinden vazgeçirmek için tehditler oluşturmaktır.

2.3.5.2.5. Kırmızı Hat Stratejisi

Savunan taraf daha önemli çıkarları ile az önemli çıkarlarını gözden geçirip bunlar arasında bir sınır belirler. Krizin istemediği sonuca ulaşmasını engellemek için bu sınırı düşmanın geçmesi halinde kuvvetli tepkiyle karşılık vereceğini söyler. Savunan taraf bu stratejide krizin tırmandırmasından kaçınmaktadır.

Sınır koyarak neye karşılık vermediğini ve neyin senin tepki vermene sebep olacağını belirtmiş olursun.¹⁶³ Bu sebeple savunan taraf savunmaya geçecek çıkarlarla değmeyecek çıkarları ayırmış ve gereksiz tırmandırmadan kaçınmış olur. Sınır koyma bazı durumlarda ise riskli olabilir. Düşman sınırı gördüğünde sınırı geçmenin maliyetlerini daha kolay hesaplayıp ona göre sınırı geçmeyi göze alabilir.

---

¹⁶³George, "Strategies...", 390.

Diğer taraftan sınır doğru ve açık bir şekilde aktarılmazsa ya da yanlış algılanırsa kriz yönetimi başarısız olabilir.

2.3.5.2.6. Taahhütlerin Yerine Getirilmesi Stratejisi

Saldırgan taraf mevcut durumu değiştirmek için bir mücadele içine gireceğini gösterdiği zaman, savunan tarafın karşı tarafı vazgeçirmek için şansı devam etmektedir. Fakat çeşitli nedenlerden dolayı savunan taraf, uyarı belirtilerinin önemini yeterince kavrayamayabilmekte ve karşı tarafın harekete geçmeyeceği yönünde bir izlenime kapılabilmektedir. Savunan taraf tehdit altında olan mevcut durumu korumak için caydırıcılık politikasından yararlanabilir. Fakat bu caydırıcılık saldırgan taraf üzerinde ciddi bir etki oluşturmayabilir ya da aradan geçen zaman zarfında etkisini kaybetmesi söz konusu olabilir.

Bu çerçevede karşı tarafın yanlış hesap yapmasını önlemek için taahhütleri yerine getirme stratejisi kullanılabilir. Caydırıcılığın sağlanacağı yollar, risk ve maliyet içerebildiklerinden dolayı dikkatlice seçilmelidir. Askeri güçleri çözüm için alarma geçirmek ve konuşlandırmak bazı durumlarda krizin istenmeyen ve arzu edilmeyen bir biçimde tırmanmasına sebep olabilmektedir. Bu tür bir gelişme savaşa sebep olmasa bile krizin diplomatik yollardan çözülmesini zorlaştırıp daha maliyetli alternatiflerin seçilmesine neden olabilmektedir.¹⁶⁴

2.3.5.2.7. Uzlaşma Zeminine Varmak İçin Zaman Kazanma Stratejisi

Düşman statükoyu değiştirmek isteyen eylemde bulunduğu savunan taraf iki tarafında kabul edebileceği bir uzlaşma zemini oluşturmayı talep edebilir. Bu esnada uzlaşma koşulları aranırken seçenekleri değerlendirmek için zaman kazanmayı düşünür. Böylece tırmandırmayı engelleyerek çıkarlarını korumaya çalışır.

Bu stratejinin tercih edilebilir olmasının öncelikli sebebi başarısız olması halinde zarara uğramadan farklı bir strateji uygulamanın mümkün olmasıdır. Savunan taraf için kriz anıysa, kendini hazırlıklı hissetmiyorsa ve henüz bir strateji belirlememişse zaman kazanmak ister. Bunun için uzlaşma zemini aramanın yararlı olacağı konusunda düşmanı ikna etmeye çalışır. Düşman için elde etmek istenenler savunan için olduğundan daha önemliyse düşmanın uzlaşmayı kabul etmesi daha

---

¹⁶⁴ George, "Strategies...", 390-391.

muhtemeldir. Uzlaşma ararken müzakerelerde sorun çözülyorsa bu strateji başarıya ulaşmış demektir. İki tarafta belki bu müzakerelerde ilişkilerini derinleştirme olanağı bulmuş bile olabilir.

2.3.6 Kriz Yönetiminin İlkeleri

Kriz yönetim sürecinde amaç en az risk ve zararla isteneni elde etmek ya da kimi zaman korumaktır. Bu krizin doğru yönetilmesi ile ilgilidir. Krizin doğru yönetilebilmesi için karar alıcıların dikkat etmesi gereken bazı unsurlar bulunmaktadır. A. George kriz yönetimi için yedi ilkeye işaret etmiştir. George krizde istenen sonuca varabilmek için karar alıcının diplomatik-askeri dengeyi sağlamasını gerekli görmektedir. Ayrıca bu süreçte karşı tarafla iletişimin önemini vurgulayarak yanlış anlaşılmalara önleyici davranışların başarılı bir kriz yönetimi sağlayacağını belirtmektedir.

Alexander L. George'ye göre kriz yönetiminin başarısını sağlayacak yedi ilke şu şekildedir¹⁶⁵:

1. *Askeri seçeneklerin üst düzey sivil makamlarca denetiminin devamını sağlamak. Askeri girişimlerin seçimi ve zamanlamasında en üst düzeyde sivil denetim kriz yönetimi için son derece önemlidir. Bu uygulama spesifik taktik manevralar ve düşman birliklerinde istenmedik bir çatışmaya neden olabilecek operasyonları da kapsayacak şekilde genişletilebilir.*
2. *Askeri hareketlenmelerin temposunda duraksamalar yaratmak. Askeri hareketlenmelerin hızının her iki tarafa diplomatik sinyal ve iletişim teatisi için yeterli zaman tanımak, durumu değerlendirmek, karar vermek ve önerilere karşılık vermek için bilerek yavaşlatılması gerekebilir.*
3. *Diplomatik ve askeri hareketlerin koordinasyonu. Hangi askeri hareket başlatılırsa başlatılsın, bunun krizi savaşız sona erdirmenin bir parçası olarak siyasi diplomatik politikalarla koordinasyonu yapılmalıdır.*
4. *Askeri girişimler kararlılık gösterisi ve sınırlı kriz hedefleriyle kontrol edilmelidir.*
5. *Düşmana büyük ölçekli bir savaşa kalkışacağı görüntüsü vererek onu önleyici bir saldırıya zorlayacak hareketlerden kaçınılmalıdır.*
6. *Askeri bir çözüm arayışı yerine müzakere arzusunu gösterecek diplomatik-askeri yöntemler seçilmelidir.*
7. *Düşmana krizden çıkmak için temel çıkarlarıyla uyumlu bir yol bırakacak diplomatik-askeri yöntemler seçilmelidir.*

¹⁶⁵ Craig ve George, **Güç ve...**, 199-200.

3. TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KRİZ YÖNETİMİ VE KARAR ALMA SÜRECİ

3.1. Türk Dış Politikasında Karar Alıcılar

Türkiye’de genel olarak dış politika karar alma sürecinin anayasal bürokratik sürecini yasama, yürütme erklerinin hukuksal zemini üzerinden analiz etmek mümkündür. Dış politika alanı özü itibariyle yürütme gücünün ilgi alanına girmekle birlikte yasamanın da denetim ve onay süreci bakımından yaptığı katkıların olduğu görölmektedir. Gerek yürütme üzerindeki denetlemeleri gerekse dış politika, uluslararası ilişkilerde hükümetin yapmış olduğu antlaşmaların görüşme ve onay süreçleri dikkate alındığında yürütme ile yasama arasında işbirliğinin doğal ve olması gereken bir birliktelik olduğu kolaylıkla söylenebilir. Diğer yandan özellikle dış politika ve uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanma seçeneklerinin gündeme geldiği durumlarda da bu kez yasama organının savaş ilanı kararını elinde bulundurması yoluyla sürece dahil olduğunu görmekteyiz. Söz konusu süreç açısından dikkate alındığında kriz örneğimizin incelendiği süreç Türkiye’de 1982 Anayasası’nın belirlemiş olduğu hukuki-siyasi sorumluluklar çerçevesinde şekillenmektedir. Aőađıda karar alma sürecine dahil olan siyasi aktörlerin hukuki ve yetki sorumluluklarının çerçevesi kriz özelinde analiz edilecektir.

3.1.1. Yasama Organı Olarak TBMM

Türkiye Cumhuriyeti, 23 Nisan 1920’de, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) ’nin kurulmasıyla birlikte parlamenter rejime geçmiştir. TBMM, dış politika yapımında ve karar alma mekanizmasında anayasal olarak etkin bir konumdadır. Yürütme ile ilişkisi açısından bakılacak olunca da hükümet genellikle

meclis içinden çıkmakta ve yürütme organı güvenoyunu Meclis'ten almaktadır.¹⁶⁶
Aynı zamanda yürütme organı meclis tarafından denetlenmektedir.¹⁶⁷

Meclis'in görevleri Anayasa'nın 87. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir¹⁶⁸:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkileri kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak, Bakanlar Kurulu ve Bakanları denetlemek, Bakanlar Kurulu'na belli konularda Kanun Hükmünde Kararname çıkarmasına yetkisi vermek, bütçe ve kesin hesap yasa tasarılarını görüşmek ve kabul etmek, para basılmasına ve savaş ilanına karar vermek, milletlerarası anlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilanına karar vermek ve Anayasa'nın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.”

Meclis'in dış politikaya ilişkin temel olarak etkin olduğu iki durum vardır. Bunlardan biri uluslararası antlaşmaları onaylamaktır. Diğer durum ise savaş ilanı ve silahlı kuvvet kullanıma izin vermeye ilişkindir. Anayasa'ya göre, Türkiye Cumhuriyeti adına yapılan ya da yapılacak antlaşmaların onaylanması TBMM'nin bir kanunla uygun bulmasına ya da Bakanlar Kurulu kararnamesine bağlıdır. Meclisin yasasına ihtiyaç duyulan uluslararası antlaşma Meclis'te görüşülerek uygun bulunduktan sonra onaylanmak üzere Cumhurbaşkanı'na gitmektedir. Anayasa'ya aykırılık söz konusu olduğunda ise, aykırılık iddiası ile yargı yoluna gidilememekte ve yasa ile değiştirilememektedir.¹⁶⁹ Meclis'in antlaşmaları onaylamadığı istisnalar bulunmaktadır. Ekonomik, ticari veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan antlaşmalar, devlet maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, TBMM'nin onayına gerek olmadan yayımlanma ile yürürlüğe konabilir; yayımlandıkları tarihten itibaren iki ay içinde TBMM'ye bilgi verilir.¹⁷⁰

Meclis'in dış politikada etkin olduğu diğer alan, savaş hali ilanıdır. Anayasa'nın 92. maddesine göre, milletlerarası hukukun meşru kıldığı durumlarda TBMM, savaş hali ilanına karar vermektedir. TBMM, tatilde ya da ara vermedeyken ülke ani bir saldırıya uğramışsa, Cumhurbaşkanı da Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kullanılmasına karar vermektedir.¹⁷¹ Aynı madde, Türkiye'nin taraf olduğu antlaşma ve uluslararası nezaket kuralları hali dışında Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı bir

¹⁶⁶ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, Md.110-111.

¹⁶⁷ Bkz. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, Md.98,99,100.

¹⁶⁸ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, Md.87.

¹⁶⁹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, Md.90.

¹⁷⁰ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, Md.90.

¹⁷¹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, Md.92.

ülkeye gönderilmesine, yabancı kuvvetlerin de Türkiye’de bulunmasına Meclis’in karar vereceğini belirtmektedir.¹⁷²

Anayasa’da açıkça belirtilmese de Meclis antlaşmaları uygun bulma yetkisiyle dış politikada hükümeti denetlediği yorumu çıkarılabilir. Bu süreçte etkin rol almasa da iç hukuka uygunluğu açısından bir denetleme söz konusudur. Askeri kuvvetlerin kullanılması söz konusu olduğunda ise tam etkin konumdadır. Bu durumun dış politikada önemli bir etkisi olduğunu söylenebilir. Meclisin bu yetkisine dayanarak aldığı kararın dış politikayı etkilediği önemli örneklerden biri 1 Mart Tezkeresi olmuştur. ABD’nin Irak’a müdahalesi sırasında Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ’nin kullanılması ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türk hava üslerini kullanımına izin veren düzenleme TBMM’deki oylamada reddedilmiştir. Tezkerenin Meclis’ten geçmemesi Türkiye-ABD ilişkilerini etkileyen bir unsur olmuştur.

3.1.2.Yürütme

Anayasanın ilgili maddesine göre yürütme gücü iki bürokratik, kurumsal mekanizmayı içermektedir. Bunlardan biri Cumhurbaşkanlığı diğeri ise Başbakan ve Bakanlar Kurulu’dur.

3.1.2.1. Cumhurbaşkanı

Cumhurbaşkanı, cumhuriyetle yönetilen parlamenter sistemlerdeki devlet başkanıdır.¹⁷³ Cumhurbaşkanları devletin ve milletin birliğini temsil ettiği gibi yürütmenin de temsilini sağlar. Türkiye Cumhuriyeti’nde devletin başı olan Cumhurbaşkanı, Anayasa’nın 8. maddesine göre, yürütme yetkisi ve görevini Bakanlar Kurulu’yla birlikte yürütür.¹⁷⁴ Buna göre yürütme iki başlı bir yapıya sahip olduğu görülür. 1982 Anayasası’yla, devlet başkanı olarak Cumhurbaşkanlığı makamı cumhuriyet ve milletin birliğini temsil ederek Anayasa’yı uygular, devlet organlarının düzenli çalışmasını denetler.¹⁷⁵ Cumhurbaşkanının yasama, yürütme ve yargıya ilişkin görev ve yetkileri bulunmaktadır. Bunlardan dış politikayla ilgili olanlarına baktığımızda 1982 Anayasası Cumhurbaşkanına yabancı devletlere temsilci göndermek ve kabul etmek, milletlerarası antlaşmaları onaylamak ve

---

¹⁷² **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1982, Md.92.

¹⁷³ Necmi Yüzbaşıoğlu, **Anayasa Hukuku El Kitabı** (İstanbul: Beta,2007), s.121.

¹⁷⁴ **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1982, Md.8.

¹⁷⁵ **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1982, Md.104.

yayımlamak, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kullanılmasına karar verme yetkisi tanımıştır.¹⁷⁶

Cumhurbaşkanı, uluslararası antlaşmaların onaylanması ve yayımlanması hususunda yürütmenin başı olarak görevlidir. Antlaşmaların geçerlilik kazanması TBMM'nin uygun bulma yasası çıkarması veya Bakanlar Kurulu kararnamesi gerekmektedir. TBMM'nin antlaşmayı uygun bulma yasası ile bağlayıcılık kazanacak olan antlaşmaların uygun bulma yasalarını Cumhurbaşkanı onaylar. Sonrasında Resmi Gazete'de yayınlanır fakat işlemler tamamlanmış sayılmaz.¹⁷⁷ 244 sayılı kanuna göre milletlerarası antlaşmaların onaylanması Bakanlar Kurulu kararnamesi ile olduğunu söylemektedir.¹⁷⁸ Bu sebeple Dışişleri Bakanlığı bir Bakanlar Kurulu kararnamesi hazırlar ve Başbakanlık aracılığı ile Bakanlar Kurulu'na sunulur.¹⁷⁹ Kabul edilen kararname antlaşma metni ile birlikte Resmi Gazete'de yayımlanır. Böylece TBMM'nin onaylama yetkisine giren bir antlaşmanın onaylama işlemi tamamlanmış olur. Bakanlar Kurulu kararnamesi ile bağlayıcılık kazanacak olan antlaşmalar ise ilgili kararnamenin Cumhurbaşkanı tarafından imzalanması sonrasında antlaşmanın onaylanması iç hukuk açısından tamamlanmış olur.¹⁸⁰

Cumhurbaşkanının Anayasa'nın 104. maddesine göre diğer görevi de temsilci göndermek ve kabul etmektir. Diplomatik ilişkilerde, Cumhurbaşkanı, yabancı devletlere Türk Devleti'nin temsilcilerini gönderir ya da Türkiye'ye gönderilecek yabancı ülkelerin diplomatik temsilcilerini kabul eder.¹⁸¹

Cumhurbaşkanı'nın dış politikaya ilişkin önemli bir yetkisi de savaş ilanına karar vermektir. "Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu sebeple silahlı kuvvet kullanılmasına

---

¹⁷⁶ **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1982, Md.104.

¹⁷⁷ Pazarıcı, **Uluslararası...**, s.75.

¹⁷⁸ "Milletlerarası Andlaşmaların Yapılması, Yürürlüğü Ve Yayınlanması İle Bazı Andlaşmaların Yapılması İçin Bakanlar Kuruluna Yetki Verilmesi Hakkında Kanun (244 S.K.)", **Resmi Gazete**, 11425 (11.06.1963).

¹⁷⁹ Hüseyin Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk** (Ankara: Turhan Kitabevi,2008), 76.

¹⁸⁰ Pazarıcı, **Uluslararası...**, s.75.

¹⁸¹ **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1982, Md.104.

derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir.”¹⁸²

Cumhurbaşkanı, ayrıca TBMM adına TSK'nın Başkomutanlığı'nı temsil eder.¹⁸³ Cumhurbaşkanı'nın bu görevinin sorumluluğu ise, milli güvenliğin sağlanıp Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanması açısından TBMM'ye karşı Bakanlar Kurulu'nun sorumluluğundadır ve herhangi bir savaş durumunda Genelkurmay Başkanı Başkomutanlık görevini Cumhurbaşkanı adına yapar.¹⁸⁴

Cumhurbaşkanı'nın yürütmeye ilgili olarak diğer görevleri şöyle sıralanabilir: Başbakanı atar ve istifasını kabul eder, Başbakanın teklifi üzerine Bakanları atar ve görevlerine son verir; gerekli görürse Bakanlar Kurulu'na başkanlık eder veya Bakanlar Kurulu'nu toplantıya çağırır, Genelkurmay Başkanı'nı atar, Milli Güvenlik Kurulu (MGK) 'nu toplar ve başkanlık eder.¹⁸⁵

Cumhurbaşkanı'nın bu görevleri dikkate alındığında, antlaşmaların imzalanması ve yürürlüğe girmesi konuları dışında, olağanüstü dönemlerde aldığı görevler ve MGK'nın gündemini belirleme ve diğer kurumlarla ilişkileri, zaman zaman diğer ülke devlet başkanlarıyla olan ilişkileri nedeniyle Dış politika ve karar alma sürecinde bazen aktif bazense pasif rol aldığı görülmektedir.

3.1.2.2. Bakanlar Kurulu ve Başbakan

Parlamente sistemlerde yürütmenin ikinci kadadı olan Bakanlar Kurulu, başbakan ve bakanlardan oluşur.¹⁸⁶ 1982 Anayasası da Bakanlar Kurulunu başbakan ve bakanlardan oluşan parlamente sisteme uygun olarak düzenlemiştir. “*Bakanlar Kurulu, Başbakan ve bakanlardan kurulur. Başbakan, Cumhurbaşkanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından atanır.*”¹⁸⁷

---

¹⁸² **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1982, Md.92.

¹⁸³ **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1982, Md.104.

¹⁸⁴ **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1982, Md.117.

¹⁸⁵ **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1982, Md.104.

¹⁸⁶ Yüzbaşıoğlu, **Anayasa...**, 128.

¹⁸⁷ **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1982, Md.109.

Meclis'in güvenoyunu alan Başbakan Türk Dış Politikası'nda sahip olduğu kurumsal yetkilerle ve kendi yetenekleriyle etkin bir güce sahiptir. Başbakanının görevleri anayasada şu şekilde belirlenmiştir¹⁸⁸:

“Başbakan, Bakanlar Kurulu'nun başkanı olarak, Bakanlıklar arasında işbirliğini sağlar ve Hükümet'in genel siyasetinin yürütülmesini gözetir. Bakanlar Kurulu bu siyasetin yürütülmesinden birlikte sorumludur. Her Bakan, Başbakan'a karşı sorumlu olup, ayrıca kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden de sorumludur. Başbakan, Bakanların görevlerinin Anayasa ve kanunlara uygun olarak yerine getirilmesini gözetmek ve düzeltici önlemleri almakla yükümlüdür.”

Anayasa'nın 113. maddesi *“Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri, yetkileri ve teşkilatı kanunla düzenlenir”*¹⁸⁹ demektedir. Bu maddeden hareketle Başbakanlık Teşkilatı Hakkında 3056 Sayılı Kanun bulunmaktadır.¹⁹⁰ 3056 Sayılı Kanun'un 2. maddesinde Başbakanlığın görevleri genel olarak aşağıdaki gibi sıralanmıştır¹⁹¹:

“ Bakanlıklar arasında işbirliğini sağlamak, Hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetmek, Anayasa ve kanunlarla verilen hizmetleri yerine getirmek maksadıyla gerekli tedbirleri almak,

Devlet Teşkilatının düzenli ve müessir bir şekilde işlemlerini temin edecek prensipleri tespit etmek, Hükümet Programı ve kalkınma planları ile yıllık programların uygulanmasını takip etmek,

Kanun, kanun hükmünde kararname tüzük, yönetmelik ve karar tekliflerinin Anayasaya ve diğer mevzuata uygunluğunu incelemek ve Yasama Organı ile olan münasebetleri yürütmek,

Mevzuat hazırlama usul ve esasları ile ilgili ilkeleri tespit etmek ve geliştirmek, yürürlükte bulunan mevzuatın sicillerini tutmak, kodlamak, tek metin haline getirmek, bilgi işlem sistemi içinde takip etmek ve yayınlamak,

İdarede etkinliğin sağlanması, görevlerin tam ve verimli bir şekilde zamanında yerine getirilmesi, idari usul ve işlemlerin basitleştirilmesi,

Devlet Teşkilatının düzenlenmesi için gerekli olan sistem ve prensiplerin geliştirilmesini ve uygulanmasını sağlamak,

Devlet Teşkilatındaki teftiş ve denetim sistemini geliştirmek, uygulanmasını takip etmek, gerektiğinde teftiş ve denetim yapmak,

Türk Devlet ve millet hayatını ilgilendiren tarihi, hukuki, idari, ekonomik, ilmi doküman ve belgeleri toplamak, değerlendirmek ve düzenlemek, film, mikrofilm gibi ileri teknikleri uygulayarak arşiv malzemesini tek nüsha olmaktan kurtarmak, bunların tahribini önleyecek

¹⁸⁸ **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1982, Md.112.

¹⁸⁹ **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1982, Md.113.

¹⁹⁰ Başbakanlık teşkilatını düzenleyen Cumhuriyet dönemi kanunları sırası ile şu şekildedir: 20 Mayıs 1933 gün ve 2187 Sayılı 'Başvekâlet Teşkilât ve Vazifeleri Hakkında Kanun', 19 Nisan 1937 gün ve 3154 Sayılı 'Başvekâlet Teşkilâtı Hakkında Kanun', 23 Haziran 1943 gün ve 4443 Sayılı 'Başvekâlet Teşkilâtı Hakkında Kanun', 9 Mart 1954 gün ve 6330 Sayılı 'Başvekâlet Teşkilâtı Hakkında Kanun', "Cumhuriyetten Günümüze Başbakanlık Teşkilatı", **Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık**, <http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/pHistory.aspx> [22.07.2013].

¹⁹¹ "Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun (3056 S.K.)", **Resmi Gazete**, 18550 (19.10.1984): 2.

arşiv laboratuvarı kurmak, milletlerarası arşivcilik ile ilgili hareketleri takip etmek, önemli arşiv malzemesini yurt ve dünya bilim çevrelerine sunmak,

Ülke güvenliğini etkileyecek ölçekteki deprem, heyelan, kaya düşmesi, yangın, kaza, meteorolojik afet, nükleer ve kimyasal madde kazaları ve göç hareketleri ile ilgili acil durum yönetiminin ülke düzeyinde etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli önlemleri almak ve acil durum yönetimi gerektiren olayların vukuundan önce alınacak, önlemler olay sırasında yapılacak arama, kurtarma ve yardım faaliyetleri ve olay sonrasında gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak.”

Bakanlar Kurulu ya da hükümet ise, Başbakan ve Bakanlardan oluşan, Cumhurbaşkanınca TBMM üyeleri arasından atanan yürütmenin esas kanadadır. Başbakan, TBMM üyeleri veya milletvekili seçilme yeteneğine sahip olanlar arasından Bakanlar Kurulu üyelerini seçer ve bu üyeler, Cumhurbaşkanı tarafından görevlerine atanırlar.¹⁹² Bakanların milletvekili olması zorunluluğu bulunmamaktadır. Gerekli görüldüğünde ise Başbakan'ın önerisi üzerine Cumhurbaşkanınca görevlerine son verilirler.¹⁹³

Devletlerin dış politikalarının resmi olarak karara bağlandığı yer, Bakanlar Kurulu'dur. Devletin dış politikasının hükümetin siyasal görüşüne göre de oluştuğu yer yine Bakanlar Kurulu'dur. Hükümetin belirlediği dış politikayı yürütmek de Dışişleri Bakanı'nın görevidir. Bu yüzden dış politika ve karar alma sürecinde Bakanlar Kurulu'nun da etkili bir yeri bulunmaktadır.

Ayrıca MGK üyeleri arasında Bakanlar Kurulu'nda temsil sayısı fazladır. Başbakan, Savunma Bakanı, İçişleri Bakanı, Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcıları MGK üyeleri arasında bulunmaktadır. Bu sebeple MGK kararlarında Bakanlar Kurulu'nun etkisini fazlaca görmek mümkündür.

3.1.3. Dışişleri Bakanlığı

Bir ülkenin dış politikasının şekillenip uygulanmasında Dışişleri Bakanlığı önemli kurumların başında gelmektedir. Türk Dışişleri Bakanlığı da Türk Dış Politikasının oluşumu ve uygulanmasında etkin bir konumdadır.

Cumhuriyet dönemi dış politikanın temelleri Milli Mücadele yıllarında atılmıştır. 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışının hemen ardından oluşturulan ilk Milli Hükümetle birlikte “Hariciye Vekaleti” de 2 Mayıs

¹⁹² Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, Md.109.

¹⁹³ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, Md.109.

1920 tarihinde resmen kurulmuş ve başına Bekir Sami Bey getirilmiştir.¹⁹⁴ Son derece kısıtlı imkânlarla kurulan Hariciye Vekaleti, Milli Mücadele döneminde dış temasların artan yoğunluğuyla birlikte, tüm zorluklara rağmen özverili biçimde görev yapmış ve Lozan'a giden süreçte önemli rol oynamıştır. 1982 Anayasası'nın 113. maddesine dayanarak Dışişleri Bakanlığı'nın da kuruluşu, görev ve yetkileri Dışişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile belirlenmiştir.¹⁹⁵

Dışişleri Bakanlığının temel görevi, hükümet tarafından tayin ve tespit edilecek esaslara göre yabancı ülke ve uluslararası örgütlerle ülkenin dış siyasetini yürütmektir. Yani bakanlık, ülke dış politikasının tespitinde, yürütme organı için hazırlık çalışmaları yaparak tekliflerde bulunmak, tespit edilen dış politikayı yürütmek ve koordine etme görevlerine sahiptir. Bakanlığın diğer görevleri ise şunlardır¹⁹⁶:

“Ülkenin başka devlet ve uluslararası kuruluşlarla olan ilişkilerini yürütmek ve bu ülke ve kuruluşlarda ülke adına temsil görevini yerine getirmek, diğer bakanlıkların ülke adına başka devlet ve uluslararası kuruluşlarla olan ilişkilerinde temas ve müzakereleri bakanlıklarla işbirliği içinde yürütmek, diğer bakanlık ve kuruluşların dış politikayı etkileyen faaliyet ve temaslarının devletin dış politikaya uygunluğunu sağlamak, başka ülkelerdeki ülke vatandaşlarının hak ve menfaatlerini gözetmek ve korumak, devlet ve dışişleri protokolünü düzenlemek ve yürütmek, yabancı devletler ve uluslararası kuruluşlardaki gelişmeleri takip etmektir.”

Türk Dışişleri Bakanlığı dış politika oluşum ve uygulama sürecinde belirleyici bir yere sahiptir. Bununla birlikte kurum dış politika kararlarının alınması sürecinde diğer kurumlarla uyum içinde hareket etmektedir.

Kriz yönetimi açısından Dışişleri Bakanlığının yeni bir işlevi getirildiğini söylemek mümkündür. Bakanlığın teşkilat yapısını düzenleyen kanunda ana hizmet birimlerinden biri olarak kriz yönetimine ilişkin bir birim oluşturulmuştur. Bu birim Çatışmayı Önleme ve Kriz Yönetimi Genel Müdürlüğü'dür. Teşkilat kanuna göre birimin görevleri şu şekilde sıralanmıştır: *“Bölgesel ve küresel boyutlu çatışmalara yol açma riski taşıyan gelişmeleri ve çatışmaya dönüşmüş uyuşmazlıkları takip eder, bunların önlenmesine, yönetimine ve çözümüne yönelik olarak ilgili ülke ve uluslararası örgütlerle işbirliği içerisinde izlenecek politikaları ve tatbik edilecek*

¹⁹⁴ “Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Tarihçesi”, **Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-cumhuriyeti-disisleri-bakanligi-tarihcesi.tr.mfa> [22.07.2013].

¹⁹⁵ “Dışişleri Bakanlığı Teşkilat Kanunu (6004 S.K)”, **Resmi Gazete**, 27640 (13.07.2010).

¹⁹⁶ “Dışişleri Bakanlığı Teşkilat Kanunu (6004 S.K)”, **Resmi Gazete**, 27640 (13.07.2010): 2.

hareket tarzlarını, ilgili kurum, kuruluş ve Bakanlık birimleriyle eşgüdüm içerisinde belirler."¹⁹⁷

3.1.4. Türk Silahlı Kuvvetleri

Silahlı Kuvvetler, bir devletin bağımsızlığını ve anayasal düzenini dış tehdit ve tehlikelere karşı korumak üzere kurulmuş bir devlet gücüdür. Devleti tehlikelere karşı korumakla görevli olan, milli savunmayı sağlayacak olan kamu gücüdür. Silahlı kuvvetler rejimin çizdiği sınırlar dâhilinde görevlerini yerine getirirler.

Silahlı Kuvvetlerin ve askerin Türkiye’de konumu ve işlevi çoğu ülkeye göre kendine özgü bir haldedir. Bu durum, temelde tarihsel, sosyal ve kültürel gibi bazı etmenlerden kaynaklanmaktadır. Cumhuriyetin kuruluşu da dahil, günümüze kadar olan siyasal süreç içerisinde ortaya çıkmış gelişmelerde askeri göz ardı etmek mümkün değildir.¹⁹⁸

Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), görevi Anayasa’da Türk yurdunu ve Türkiye Cumhuriyeti’ni korumak ve kollamak olarak düzenlenmiştir. Devletin ve milletin geleceğine etken ve hakim olan milli iradenin emrinde ve hizmetinde olduğu kabul edilen TSK’nin ulusal güvenliğin sağlanmasından ve ulusal hedeflerin gerçekleştirilmesinden sorumlu olduğu kabul edilmektedir.¹⁹⁹

1982 Anayasası’nın 117. maddesinde, Başkomutanlığın TBMM’nin manevi varlığından ayrılmayacağı, Cumhurbaşkanı tarafından temsil edileceği, ulusal güvenliğin sağlanmasından ve TSK’nin yurt savunmasına hazırlanmasından TBMM’ne karşı Bakanlar Kurulu’nun sorumlu tutulacağı, Genelkurmay Başkanı’nın da kanunda belirtilen görev ve sorumluluklarından ötürü Başbakan’a karşı sorumlu tutulacağı öngörülmüştür.²⁰⁰

TSK’nin siyasetle ilişkisi pek çok kez tartışılan bir konu olmuştur. Cumhuriyet çizgisinden sapmalar olduğunu düşündüğü dönemlerde siyasi yaşama ve karar alma sürecine darbe ve muhtıra gibi yöntemlerle müdahale ettiği görülmüştür.

---

¹⁹⁷ “Dışişleri Bakanlığı Teşkilat Kanunu (6004 S.K.)”, **Resmi Gazete**, 27640 (13.07.2010).

¹⁹⁸ Osman Metin Öztürk, “Türk-İsrail Askeri İşbirliği Üzerine”, **Avrasya Dosyası İsrail Özel Sayısı**, c. 5, s. 2 (İlkbahar, 1999): 9.

¹⁹⁹ “Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu (211 S.K.)”, **Resmi Gazete**, 10703 (10.01.1961).

²⁰⁰ **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1982, Md. 117.

Türkiye’de ordunun güçlü bir organizasyona sahiptir. Profesyonelleşme düzeyindeki başarı ve devletin güç tekeli elinde bulunduruyor olması TSK’ni öne çıkaran özellikler arasındadır. Bu ayrıcalıklı konumu ve gücü onu karar alma sürecinde de önemli bir konuma getirmektedir. Mesela Cumhuriyet’in kurulmasında aktif rol oynayan ve devleti koruma ve kollama görevini elinde bulunduran kesim ordu kesimi olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında daha çok iç siyasetle ilgilenen ordu Atatürk devrimlerinin gerçekleşmesinde önemli rol oynamış hatta bu devrimleri koruma görevini üstlenmiştir.²⁰¹ Bu dönemde dış politika önce Atatürk sonra İnönü tarafından tek elden şekillenmiştir. Yani ordu dış politika yapım sürecine karışmamıştır.

12 Eylül 1980 Darbesinden sonra hazırlanan Anayasa ile, Türkiye’de silahlı kuvvetlerin devlet içerisindeki konumu hem hukuksal hem de işlevsel olarak yerleşmiştir. 1983 yılında yapılan seçimlerle çok partili yaşamın başlamış olmasına rağmen, önceleri Milli Güvenlik Konseyi eliyle karar alma sürecinde etkin olmuştur.

Dış Politika yapımında TSK’nin daha çok statükocu olduğu görülmektedir. TSK bu rolünü özellikle askeri darbeler döneminde ortaya koymaktadır. Bu müdahaleler siyasi nedenlere dayanmaktadır. Müdahaleler, mevcut siyasal kurumların etkilerinin azalması veya tamamen yitirilmesi ve çeşitli grup ve partilerin çatışmalarının artmasına bir tepki olarak meydana gelmektedir. Müdahale dönemleri, dış politikanın rotasına adeta bir sadakat dönemi olmuştur. Aynı zamanda, 12 Eylül Darbesini yapan komuta heyeti adına konuşma yapan Genelkurmay Başkanı Kenan Evren, NATO ve CENTO’ya bağlılıklarını ifade ederek karar alma sürecinde de aktif olduğunu göstermiştir.²⁰²

3.1.5. Milli Güvenlik Kurulu

Milli Güvenlik Kurulu (MGK), 1982 Anayasası'nın 118’inci maddesi gereği olarak çıkarılan 01 Kasım 1983 gün ve 2945 sayılı Kanunla kurulmuştur.²⁰³ 1982

²⁰¹ Müge Aknur, “TSK’nın Dış Politika Üzerindeki Etkisi”, **Türkiye’nin Değişen Dış Politikası**, ed. Cüneyt Yenigün ve Ertan Efegil (Ankara: Noble, 2010), 129-130.

²⁰² Türkiye’nin 1980’lerde NATO ve ABD ile ilişkileri çoğunlukla TSK tarafından yürütülmekteydi. Dışişleri Bakanlığı’nın rolü bu ilişkilerde azalmıştır. Özellikle Türkiye ve ABD arasındaki görüşmelerde Türk heyeti %95 oranında askeri kesimden % 5 oranında ise sivil bürokrasiden oluşmaktadır. Mehmet Ali Birand, **Emret Komutanım** (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1986), 395.

²⁰³ **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1982, Md. 118. “Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu (2945 S.K.)”, **Resmi Gazete**, 18218 (11.11.1983).

Anayasası'nın belirtilen maddesine ve 2945 sayılı Kanuna göre Milli Güvenlik Kurulu; Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından oluşmaktaydı.²⁰⁴ Millî Güvenlik Kurulu, Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan yardımcıları, Adalet, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri bakanları, Kara, Deniz ve Hava kuvvetleri komutanları ve Jandarma Genel Komutanından oluşur. Kurul toplantılarına üyeler dışında, gündemin özelliğine göre ilgili bakan ve kişiler de çağrılarak bilgi ve görüşleri alınabilir, ancak bu kişiler oylamaya katılamazlar. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri toplantılara katılır, fakat oylamaya katılamaz.

1982 Anayasası'nın 118'inci maddesi Milli Güvenlik Kurulu'nu; Devletin milli güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan kararları ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kurulu'na bildirmekle görevli kılmıştır.

Anayasa'nın söz konusu maddesi çerçevesinde çıkarılan 2945 sayılı Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu'nda ise Millî Güvenlik Kurulu'nun görevleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır²⁰⁵:

“Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili kararların alınması ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusunda görüş tespit etmek;

Devletin millî güvenlik siyaseti doğrultusunda tespit edilen millî hedeflerin ve hazırlanan millî plan ve programların gerçekleştirilmesine ilişkin tedbirleri belirlemek;

Devletin millî güvenlik siyasetini etkileyecek millî güç unsurlarını ve ülkenin siyasi, sosyal, iktisadi, kültürel ve teknolojik durum ve gelişmelerini sürekli takip ederek değerlendirmek; millî hedefler yönünde güçlenmelerini sağlayacak temel esasları tespit etmek;

Devletin varlığı, bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda zorunlu gördüğü tedbirleri tespit etmek;

Anayasal düzeni koruyucu, millî birlik ve bütünlüğü sağlayıcı, Türk Milletini Atatürkçü düşünce, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve millî ülkü ve değerler etrafında birleştirecek millî hedeflere yönlendirici gerekli tedbirleri belirlemek; sayılan bu hususlara yönelmiş yurtiçi ve yurtdışı tehdide karşı

²⁰⁴ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, Md. 118.

²⁰⁵ “Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu (2945 S.K.)”, **Resmi Gazete**, 18218 (11.11.1983).

koymak, bu tehdidi etkisiz kılmak için gerekli strateji ve temel esaslar ile birlikte planlama ve uygulama hizmetleri konularında görüşleri, ihtiyaçları ve ele alınması lüzumlu gördüğü tedbirleri tespit etmek;

Olağanüstü hallerle sıkıyönetim, seferberlik veya savaş hali ilanı için görüş tespit etmek;

Olağan hal ile savaş, savaşı gerektiren ve savaş sonrası hallerde kamu ve özel kurum ve kuruluşlar ve vatandaşlara düşecek topyekûn savunma, millî seferberlik ve diğer konularda hizmet ve yükümlülükler ile bu hususlarda yapılacak planlara temel teşkil edecek esasları tespit etmek;

Devletin millî güvenlik siyasetinin ön gördüğü hususlar ve topluma yönelik hizmetler ile topyekûn savunma hizmetlerinin gerektirdiği mali, ekonomik, sosyal, kültürel ve diğer konulara ilişkin tedbir ve ödeneklerin kalkınma plan, program ve yıllık bütçelerde yer almasını sağlamak üzere gerekli esasları tespit etmek;

Millî Güvenlik kapsamına giren konularda yapılan ve yapılacak milletlerarası anlaşmalar hakkında görüş tespit etmek;

Tespit ettiği bu görüş, tedbir ve esasları Kurul kararı halinde Bakanlar Kurulu'na bildirmek ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek.”

Millî Güvenlik Kurulu, bu görevlerini yerine getirmek için ayda bir defa olağan toplanır. Ayrıca Cumhurbaşkanının gerekli gördüğü ve Başbakan veya Genelkurmay Başkanının önerilerini uygun bulduğu hallerde olağanüstü de toplanabilir. Kurul toplantıları Cumhurbaşkanının başkanlığında yapılır. Cumhurbaşkanı katılmadığı zamanlar Kurula Başbakan başkanlık eder. Kurul, kararlarını çoğunlukla alır ve eşitlik halinde Başkanın bulunduğu tarafın oyuna itibar olunur. Millî Güvenlik Kurulu kararları Başbakan tarafından Bakanlar Kurulu gündemine öncelikle alınmak suretiyle görüşülür ve gerekli kararlar alınır.

2945 sayılı kanunla Başbakana bağlı bir kuruluş olarak teşkil edilen Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'nin görevleri, bahse konu kanunda aşağıdaki şekilde sıralanmıştır²⁰⁶:

“Millî Güvenlik Kurulu'nun görevleriyle ilgili olarak gerekli her türlü çalışma, araştırma, inceleme ve değerlendirmeyi yapmak, bunların sonuçlarını teklifleri ile birlikte Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Millî Güvenlik Kurulu'na sunmak;

Millî Güvenlik Kurulu kararlarının hazırlanmasında, bu kararlara ilişkin Bakanlar Kurulu kararlarının uygulanmasında, Bakanlar ve ilgili kurumlar ve kuruluşlarla müşterek çalışmalar yapmak; uygulamaları takip ve kontrol etmek; düzenleyici, yönlendirici ve koordine edici işbirliğinde bulunmak;

Millî Güvenlik Kurulu'nun sekreterlik hizmetlerini yürütmek;

Bakanlar Kurulu'nun millî güvenliğin sağlanması sorumluluğuna ilişkin olarak; Devletin savunma siyaseti dışında millî güvenlik siyasetini tayini, tespiti, uygulama ve gerektiğinde düzeltme ve değiştirme görevlerini doğrudan veya bakanlık, kurum ve kuruluşlarda yapılacak

²⁰⁶ **Millî Güvenlik Kurulu**, <http://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/hakkimizda> [22.07.2013].

müşterek çalışmalarla araştırmak, incelemek, planları hazırlamak ve bu konudaki uygulamaları takip ve koordine etmek, yönlendirmek, sonuçları değerlendirmek;

Millî Güvenlik Kurulu Kararları ile bunlara ilişkin Bakanlar Kurulu Kararları doğrultusunda 2945 sayılı Kanunun ilgili maddelerinde belirtilen konularda gerekli olan hizmet ve faaliyetleri planlamak, yürütmek ve ilgili Bakanlık, kamu ve özel kurum ve kuruluşlardaki bu konulara ilişkin uygulamaları takip ve kontrol etmek, yönlendirmek ve koordine etmek;

Silahlı Kuvvetlerin görev alanı dışında kalan topyekûn savunma hizmetlerini koordine etmek ve bu konudaki düzenlemeleri takip etmek; bu hizmetlerle ilgili plan ve esasların tespiti, düzeltilmeleri ve değişiklik işlemlerini yürütmek; bu esaslara göre bakanlık, kurum ve kuruluşların yapacakları planların gerçekleşmesi ve uygulamalarını temin ve takip etmek. Milletlerarası antlaşma ve anlaşmalar gereğince aynı konu ile ilgili hizmetleri yerine getirmek ve getirilmesini sağlamak. Olağan hal ve savaş, savaşı gerektiren ve savaş sonrası hallerde topyekûn savunma sivil hizmetleri yönünden kamu ve özel kuruluşlara düşecek görev ve yükümlülüklerle ait kanuni ve idari tedbirleri tespit ederek gerçekleşmesi için faaliyetlerde bulunmak;

Şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması sebepleriyle ilan edilen olağanüstü halde alınacak tedbir, yapılacak iş ve işlemlerin tespit çalışmalarını yapmak; uygulamada işbirliğinin sağlanması için gerekli tedbirleri tespit etmek ve bu konudaki tekliflerini Başbakan'a sunmak;

Millî güvenlik siyasetinin öngördüğü tedbirlerin alınması ve hizmetlerin yürütülmesi ile topluma yönelik hizmetler ve topyekûn savunma sivil hizmetlerinin gerektirdiği mali, ekonomik, sosyal ve diğer tedbirlerin kalkınma plan ve programlarında yer alması, yıllık bütçelerde bunlar için ödenek ayrılması konularında Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ile işbirliği ve koordinasyonda bulunmak;

Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Millî Güvenlik Kurulu'nca ve kanunlarla verilen diğer görevleri yürütmek.”

Genel Sekreterlik birimlerinin kuruluş, görev ve yetkileri ile ilgili diğer hususlar Bakanlar Kurulu'nun 10 Şubat 1984 tarih ve 84/7706 sayılı kararı ile kabul edilen MGK Genel Sekreterliği Yönetmeliği ile düzenlenmiştir.

Türkiye'nin, AB üyelik süreci çerçevesinde çıkarılan ve anayasal ve yasal reformlar içeren uyum paketleri ile 1982 Anayasası'nın 118'inci maddesi gereği olarak çıkarılan 01 Kasım 1983 gün ve 2945 sayılı Kanunla kurulmuş olan Millî Güvenlik Kurulu'na ilişkin bazı değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, Anayasa'nın 118'inci maddesinde 03 Ekim 2001 tarihinde ve 2945 sayılı kanunda 15 Ocak 2003 tarihinde gerçekleştirilen değişikliklerle Millî Güvenlik Kurulu'nun kuruluşu, görevleri ve çalışma usulleri ile ilgili yeni düzenlemeler yapılmıştır. Gerçekleştirilen değişikliklerle şu şekilde düzenlenmiştir²⁰⁷:

“Başbakan Yardımcıları ile Adalet Bakanı da Kurul üyeleri arasına dâhil edilerek, Kurul'un üye sayısı, değişikliğin yapıldığı tarih itibarıyla 14'e çıkarılmış;

Millî Güvenlik Kurulu'nun görev tanımı yeniden yapılmış ve sınırlandırılmış;

Eski kanunda öncelikle dikkate alınması öngörülen Millî Güvenlik Kurulu kararları, Bakanlar Kurulu tarafından değerlendirilerek uygun bulunması halinde kabul edilecek tavsiye kararları haline getirilmiş;

²⁰⁷ **Millî Güvenlik Kurulu**, <http://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/hakkimizda> [22.07.2013].

Kurul'un ayda bir defa yerine iki ayda bir defa toplanması esası getirilmiş;

Kurul'un olağanüstü toplanmasında Genelkurmay Başkanı'nın teklif etme yetkisi kaldırılmıştır.”

Yapılan bu değişiklikler sonrasında Anayasa'nın 118'inci maddesi, “*Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonunun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulunca değerlendirilir*”²⁰⁸ şeklinde değiştirilmiştir.

Gerçekleştirilen değişikliklerle 2945 sayılı kanunda Millî Güvenlik Kurulu'nun görevi ile ilgili olarak yer alan ifadeler, “*Millî Güvenlik Kurulu, 2'nci maddede belirtilen millî güvenlik ve Devletin millî güvenlik siyasetine ilişkin tanımlar çerçevesinde Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili konularda tavsiye kararları alır ve gerekli koordinasyonun sağlanması için görüş tespit eder; bu tavsiye kararlarını ve görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir ve kanunlarla verilen görevleri yerine getirir*”²⁰⁹, şeklinde değiştirilmiştir.

Hâlihazırda işlemekte olan sistemde Kurul toplantıları şu şekilde işler²¹⁰:

Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında yapılmakta; kararları çoğunlukla alınmakta ve eşitlik halinde Kurul Başkanının bulunduğu taraf çoğunluğu sağlamış sayılmakta; Kurul, Başbakanın teklifi üzerine veya doğrudan Cumhurbaşkanının çağrısı ile de toplanabilmektedir. Kurul'un gündemi Cumhurbaşkanı tarafından düzenlenmekte ve gündem hazırlanırken Başbakan ve Genelkurmay Başkanı'nın önerileri dikkate alınmaktadır Kurul üyesi bakanlar ile diğer bakanların gündeme girmesini istedikleri konular, Başbakan'ın da görüşü alınarak Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri tarafından Cumhurbaşkanı'na sunulmaktadır. Kurul toplantılarına gündeme göre ilgili bakanlar ve kişiler de çağrılarak bilgi ve görüşleri alınabilmektedir. Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri de Kurul toplantılarına katılmakta ancak oy hakkı

²⁰⁸ **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1982, Md. 118.

²⁰⁹ **Millî Güvenlik Kurulu**, <http://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/hakkimizda> [22.07.2013].

²¹⁰ **Millî Güvenlik Kurulu**, <http://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/hakkimizda> [22.07.2013].

bulunmamaktadır. Millî Güvenlik Kurulu kararları Başbakan tarafından Bakanlar Kurulu gündemine öncelikle alınmak suretiyle görüşülmekte ve gerekli kararlar alınmaktadır. Yapılan yasal değişiklik çerçevesinde Başbakan, Millî Güvenlik Kurulu'nun tavsiye kararlarının ve görüşlerinin değerlendirilmek üzere Bakanlar Kuruluna sunulması ve Bakanlar Kurulu'nda kabulü halinde bu tavsiye kararlarının uygulanmasının koordinasyonu ve izlenmesi için bir Başbakan yardımcısını görevlendirebilmektedir.

4. ÖRNEK OLAY OLARAK DOĞU AKDENİZ DENİZ YETKİ ALANLARI UYUŞMAZLIĞI

4.1. Krizin Arka Planı

2001 yılında Doğu Akdeniz’de özellikle Kıbrıs’ın güneyi ve güney doğusunda zengin petrol ve petrol yatakları olduğuna ilişkin haberler Yunan ve Rum basınında yer almaya başlamıştır.²¹¹ Bu haberler doğal kaynaklara erişim için kıyı ülkelerini harekete geçirmiş ve Akdeniz’de kıta sahanlığı sınırlandırmasını gündeme getirmiştir. Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) Doğu Akdeniz’de petrol olduğu haberleri üzerine kendi alanlarını maksimize eden kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmaları tasarlamaya başlamışlardır. Doğu Akdeniz’e kıyısı olan ülkeler Türkiye, Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Mısır, Filistin, İsrail ve Kıbrıs Adası’ndaki Akrotiri ve Dikelya üsleri ile İngiltere’dir. Deniz yetki alanlarındaki sınırlandırma her kıyı ülkesini ilgilendirse de bu çalışmada krizin tarafları açısından GKRY ve Türkiye’yi ilgilendiren kısmı üzerinden gidilecektir. Bu bağlamda öncelikle krize yol açan gelişmeler aktarılıp ardından karar alıcının rolüne değinilecektir.

4.1.1. Krize Yol Açan Gelişmeler

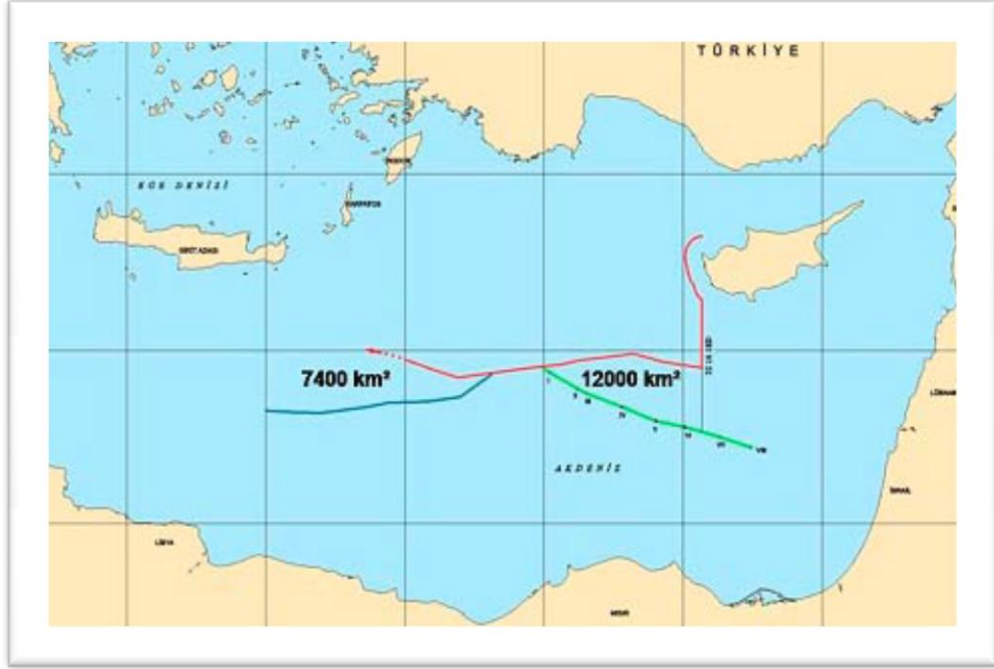
GKRY, 2002 yılında kıta sahanlığı sınırlandırması için harekete geçmiştir. Rum Yönetimi önce iç hukukunda kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgesine ilişkin düzenlemeyi gerçekleştirmiştir. 5 Nisan 2004’te onaylanan yasası ile 24 mil bitişik bölge, 200 mil münhasır ekonomik bölge ilan etmiş ve karşılıklı kıyılar söz konusu olduğunda anlaşma sağlanana kadar ortay hattın geçerli olduğunu kabul etmiştir. 2002 yılında söz konusu yasa Bakanlar Kurulu’nda görüşülüp uygun bulunduktan sonra Mısır ile kıta sahanlığı sınırlandırması için görüşmelere başlamıştır. Yapılan görüşmelerin ardından GKRY ile Mısır arasında 17 Şubat

---

²¹¹ Başeren, *Doğu Akdeniz Deniz...*, 2.

2003'te Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırma Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmada 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) referans alındığı belirtilmiş, sekiz coğrafi koordinat kullanılarak Mısır ile GKRY kıyıları arasında kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan ortay hat ile örtüşen bir sınır çizilmiştir.²¹²

Şekil 2: GKRY-Mısır MEB Sınır Anlaşması

Sertaç Hami Başeren, **Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı**, (İstanbul: Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları No:31, 2010), 150.

Türkiye, Mısır ile GKRY arasında görüşmeler sürerken Mısır yetkililerine antlaşmanın varlığını teyit ettirmiştir. Mısır hükümetine bunu imzalamaktan kaçınılması üzerinde görüş bildirilmiştir. Buna rağmen Mısır ile GKRY arasında 17 Şubat 2003'te imzalanmış ve Şubat 2004'te de Birleşmiş Milletler'e (BM) tescil ettirilmiştir. Antlaşmanın tescil ettirilmesinden sonra Türkiye 2 Mart 2004'te nota ile görüşlerini şu şekilde bildirmiştir²¹³:

²¹² Başeren, **Doğu Akdeniz Deniz...**, 12.

²¹³ T.C. BM Daimî Temsilciliği, "17 Şubat 2003 tarihinde GKRY ile Mısır Arap Cumhuriyeti Arasında Gerçekleştirilen Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırması Antlaşmasına İtiraz Notası", (2004/Turkuno DT/4739, 2 Mart 2004), **Law of the Sea Bulletin**, c. 54, s.127.

- Doğu Akdeniz’de özellikle 32° 16’ 18’’ meridyenin batısında kalan sahalarda MEB/kıta sahanlığı sınırlandırması Türkiye’nin yerleşik uluslararası hukuktan doğan *ab initio* ve *ipso facto* (başlangıçtan ve kendiliğinden) mevcut hukuki haklarını ilgilendirmektedir.
- Bahsedilen meridyenin batısında MEB ve kıta sahanlığı sınırlandırmasının bölgedeki ilgili devletler arasında *equity* (hakça) ilkelere dayalı anlaşmalarla gerçekleştirilmelidir.
- Türkiye’nin uluslararası hukuktan kaynaklanan deniz yatağı, deniz yatağının altı ve üzerindeki su kitlesi dâhil olmak üzere 32° 16’ 18’’ meridyenin batısındaki sınırlandırma sahası ile ilgili tüm hukuki haklar saklı tutulmaktadır.
- Kıbrıs’ı yani Kıbrıslı Rum ve Türkleri temsil edecek fiili ya da hukuki tek bir otorite bulunmamaktadır.
- Tüm bu sebeplerle Türkiye söz konusu antlaşmayı tanımamaktadır.

GKRY, Türkiye’nin notasına karşılık olarak görüşlerini bildiren notayı 28 Aralık 2004’te uluslararası kamuoyuna duyurmuştur²¹⁴:

- Kıbrıs Cumhuriyeti’nin hükümeti, egemen devlet olan Mısır Arap Cumhuriyeti ile 400 deniz milinden yakın olan kıyıları arasında Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırma Antlaşması yapılmıştır ve bu durum egemen hakların kullanımınıdır.
- Sınırlandırma Uluslararası Hidrografi Örgütü’nün konu ile ilgili el kitabındaki uluslararası kabul gören metotlar kullanılarak oluşturulmuştur.
- Sınır çizgisinin uzunluğu üçüncü kıyı devletlerin haklarına zarar vermektan kaçınarak belirlenmiştir.
- Kıbrıs Cumhuriyeti 1974’te kıta sahanlığını beyan eden bir yasa çıkartmış ve 1993’te BM’ye esas hatlarının koordinatlarını belirtmiş ve bununla ilgili harita sunmuştur. Türkiye buna itirazda bulunmamıştır. Uluslararası hukuka göre bu talep ve hakları *inter alia* (diğerleri yanında) zımnen kabul etmiştir.

²¹⁴ Kıbrıs Daimi Temsilciliği, “GKRY’nin, Türkiye’nin 17 Şubat 2003 Tarihinde GKRY İle Mısır Arap Cumhuriyeti Arasında Gerçekleştirilen Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırması Antlaşmasına İtirazı İle İlgili Bildirimi.” (28 Aralık 2004), **Law of the Sea Bulletin**, c. 57, 124-125.

- Türkiye'nin notasında yer alan 32° 16' 18'' meridyenin batısında antlaşma ile sonuca ulaşmayı ima eden bütün iddiaları, uluslararası örf adet ve hukukuna aykırıdır. Bu iddialar 1982 BMDHS'ne (md.56, 71, 121) ve Uluslararası Adalet Divanı (UAD) hükümlerine aykırı olarak adaların ve daha fazlası Kıbrıs Cumhuriyeti'nin herhangi bir deniz alanına sahip olmaktan yoksun bırakılmasını kabul etmekle aynı anlama gelmektedir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin deniz alanlarında hukuka uygun hak ve talepleri bulunmaktadır
- BMDHS'de (md. 74 ve 83) kıyıları karşılıklı ya da bitişik devletler arasında sırasıyla kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmasının hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak için UAD Statüsünün madde 38'de de işaret ettiği gibi uluslararası hukuka uygun olarak antlaşma ile gerçekleştirilmesini ön görülmüştür. Türkiye'nin tutumu bunu kasten ortadan kaldırma yönündedir. Aynı zaman da bu hakkını kullanmak isteyen devletlerin de egemenlik haklarına müdahaledir.

Türkiye, 4 Ekim 2005'te BM Genel Sekreteri'ne konu ile ilgili GKRY görüşleri reddeden bir mektup göndermiştir. Mektupta deniz alanlarının sınırlandırılması tüm devletler için yükümlülükler yaratmakta olduğu, Uluslararası Deniz Hukukuna göre Akdeniz gibi kapalı veya yarı kapalı bir denize kıyısı olan devletler haklarını kullanır yükümlülüklerini yerine getirirken işbirliği yapmak zorunda olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye, bölgede kıyı devleti olarak yapılmak istenen antlaşmaya itiraz etme hakkı bulunduğuna da yer vermiştir.

GKRY 19 Ekim 2006 notasında, Türkiye'nin BM'ye gönderdiği mektupta işbirliğine ilişkin yer alan görüşünü uluslararası kamu hukuku normlarına göre yorumlayıp şu sonuçlara vardıklarını belirtmişlerdir: Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni bir devlet olarak tanımaktadır. Türkiye'den Kıbrıs'ın meşru hükümeti ile anlaşmaya varmak için ikili görüşmelere girmesi beklenmektedir.

GKRY ile Mısır arasında petrol ve doğal gazın işletilmesi konusunda da iş birliği yapılmıştır. Bu konuda ilk mutabakat muhtırası 19 Temmuz 2005 tarihinde GKRY'de Mısır Petrol Bakanı Sameh Fehmi ile GKRY Ticaret Sanayi ve Turizm Bakanı Nikos Rolandis arasında imzalanmıştır. Daha sonra, Tasos Papadopoulos'un 3-7 Mayıs 2006 tarihleri arasında Mısır Başbakanı Ahmet Nazif'i ziyareti sırasında 4

Mayıs 2006 tarihinde bilimsel araştırma, kültür, enerji, elektrik ile petrol ve doğal gaz alanlarında iş birliğini öngören beş adet ikili antlaşma imzalanmıştır.²¹⁵

Şekil 3: GKRY-Mısır ve GKRY-Lübnan MEB Sınır Antlaşması

H. Kepecioğlu, **Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları**, İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, 2008.

GKRY, Mısır ile antlaşma imzaladıktan sonra Lübnan ile benzer bir antlaşma için görüşmelere başlamıştır. Görüşmelerin ardından GKRY Lübnan ile 06 Ekim 2005 tarihinde münhasır ekonomik bölge oluşturulması için İş Birliği Memorandumu imzalamıştır. Antlaşmaya ilişkin görüşmeler devam ederken 2007 Ocak ayında imza aşamasına gelinen bir antlaşma olduğu haberleri çıkmıştır. 17 Ocak 2007’de Lübnan GKRY ile Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırma Antlaşması imzaladığını ilan etmiştir. Söz konusu antlaşma şunları içermektedir: Her noktası tarafların esas hatları üzerindeki en yakın noktalardan eşit uzaklıkta olan ortay hat esas alınarak çizilmiştir. Sınır 1’den 6’ya kadar 6 noktada belirlenmiştir.²¹⁶

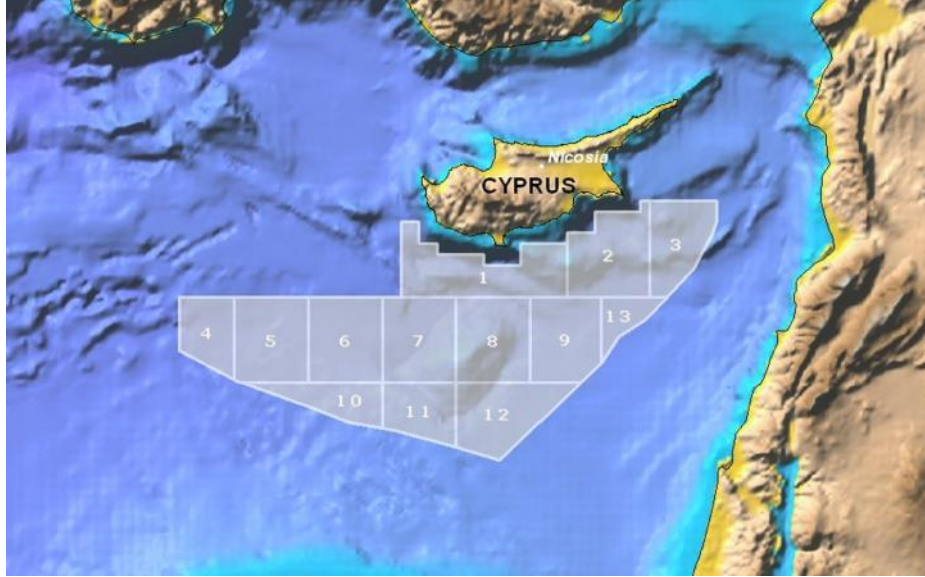
GKRY, Mısır ve Lübnan ile imzaladığı antlaşmalardan sonra GKRY Parlamentosu 26 Ocak 2007’de Kıbrıs Adası’nın güneyindeki belirlenen alanlarda 13 adet petrol arama ruhsat sahası ilan eden yasayı kabul etmiştir. Kıbrıs Adası’nın

---

²¹⁵ Filelefthros, 6 Ekim 2005’den aktaran Sertaç Hami Başeren, **Doğu Akdeniz Deniz...**, 23.

²¹⁶ H. Kepecioğlu, **Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları** (İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, 2008), 54.

güneyinde, Mısır ve Lübnan ile çizdiği sınırların içerisinde bulunmaktadır. GKRY'nin ilan ettiği 13 adet ruhsat sahasının toplam yüzölçümü 70.000 km²'dir. Bunlardan 1, 4, 5, 6 ve 7 numaralı sahalar, Türkiye'nin 2 Mart 2004 tarihli notası ile haklarını saklı tuttuğu Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı alanlarının 7.000 km²'lik kısmını ihlal etmektedir.

Şekil 4: GKRY Hidrokarbon Ruhsat Blokları

GKRY Ticaret Sanayi ve Turizm Bakanlığı, <http://www.mcit.gov.cy> [22.07.2013].

Türkiye Dışişleri Bakanlığı, Rumların petrol arama ruhsat sahalarını ilan eden yasası çıktıktan sonra 30 Ocak 2007'de konuya ilişkin görüşlerini belirten bir açıklama yapmıştır.²¹⁷ Bakanlığın açıklamasında GKRY Kıbrıs Adası'nın tümünü temsil etmediği, Kıbrıs Adası deniz yetki alanlarında KKTC'nin de hak ve yetkileri olduğu vurgulanarak; Rum Yönetimi'nin konu ile ilgili çıkardığı yasaların ve yaptığı antlaşmaların Türkiye açısından bir hükmü olmadığı belirtilmiştir. GKRY'nin vermeye teşebbüs edebileceği hükümsüz ruhsatlara dayanarak petrol ve doğal gaz araştırmasıyla ilgili çalışmalar yapmayı düşünebilecek ülkelere ve şirketlere durumun hassasiyetinin ve Ada'daki diğer kurucu halk olan Kıbrıs Türklerinin iradesinin de dikkate alınması; Kıbrıs sorununun çözüm sürecine etki edecek

---

²¹⁷ "Türk Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması", 30 Ocak 2007, **Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı**, http://mfa.gov.tr/MFA_tr/BasinEnformasyon/Aciklamalar/2007/Ocak/NO18_30Ocak2007.htm [22.07.2013].

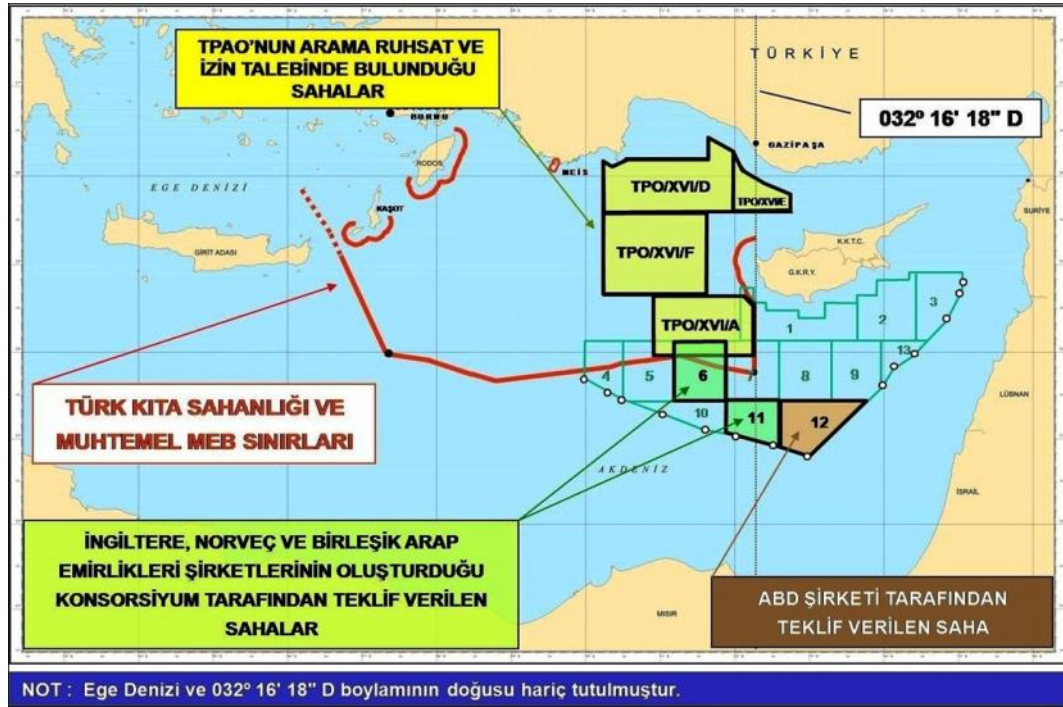
girişimlerde bulunulmaktan kaçınılması gerektiği uyarısında bulunulmuştur. Doğu Akdeniz’de GKRY’nin sınırlandırmaları Türkiye’nin var olan meşru ve hukuki hak ve çıkarlarını ilgilendirmektedir, Türkiye bu hak ve çıkarlarını korumakta kararlı olup bunların aşınması yönündeki girişimlere izin vermeyeceğini açıkça söylemiştir.

Açıklamada, Türkiye Anadolu sahilleri ile 32° 16’ 18’’ meridyeni, 28° 00’ 00’’ meridyeni ve 34° 00’ 00’’ boylamı arasında kalan deniz yetki alanları Türkiye’nin kendi kıta sahanlığıdır; 28° 00’ 00’’ meridyeni batısındaki sınır Ege’de Yunanistan’la belirlenecek sınır kadar batıda olacaktır, ifadesi ile Türkiye’nin kıta sahanlığı sınırları ilan edilmiştir.²¹⁸

Türkiye’nin resmi açıklamasının ardından GKRY, 31 Ocak 2007’de BM Genel Sekreteri’ne ve Güvenlik Konseyi Başkanına mektup göndermiştir. Mektupta Kıbrıs Cumhuriyeti konu ile ilgili aldığı kararlarda 1982 BMDHS’nden kaynaklanan haklarını kullandığını ve bu haklar üzerindeki egemenlikten şüphe duyulmadıklarını, bu hakların kullanımı için Güvenlik Konseyi ve diğer uluslararası organlara başvurmak dâhil uygun yollara başvuracaklarını belirtmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti’nin hak ve menfaat iddialarının 1982 BMDHS başta olmak üzere uluslararası hukukta yeri olmadığını, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin komşuları arasında kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmasına ilişkin bitişik ya da karşılıklı alanı olmaması durumunda müdahale etme hakkı olmadığını iddia etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin niyetinin KKTC’yi hukukileştirmek olduğunu da eklemişlerdir.

---

²¹⁸ Sertaç Hami BAŞEREN, “Doğu Akdeniz’de Gerilim”, **TUDAV**, http://www.tudav.org/index.php?option=com_content&view=article&id=95%3Adouakdenizserhat_hbaeren&catid=40%3Amenhasr-ekonomik-boelge&Itemid=54&lang=tr [2011].

Şekil 5: Türkiye'nin Hukuki Argümanları ve Ruhsat Sahaları

H. Kepecioğlu, **Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları**, İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, 2008.

GKRY petrol ruhsat sahası ilanından sonra bu alanlarını ihaleye açmıştır. Kıbrıs Adası doğusunda kalan 3 ve 13 numaralı sahalar dışında, Türkiye'nin kıta sahanlığı alanına giren bölgeler de dâhil olmak üzere, geriye kalan 11 sahada ruhsat vermek için ihale açmıştır. *"GKRY'nin ihaleye açtığı alanların yüz ölçümü 55.000 km²'ye ulaşmaktadır. Türkiye'nin haklarına tecavüz eden 7.000 km²'lik alandır."*²¹⁹ GKRY, açtığı ihalede teklif verme için ilk sürecini 2007'nin Şubat ayında başlatmıştır. İlk süreçte merkezi Norveç olan DNO Oil, merkezi Birleşik Arap Emirlikleri olan Larsen Oil Gas ve merkezi İngiltere olan Increase Oil Recover şirketleri 6 ve 11 numaralı sahalar için konsorsiyum oluşturmuştur.²²⁰ Fakat daha sonra tekliflerini geri çekmişlerdir. İhalenin sonucu olarak 12 numaralı saha için teklif veren ABD merkezli Noble Energy şirketi ile GKRY petrol arama ruhsatı için

²¹⁹ Başeren, "Doğu Akdenizde...".

²²⁰ Başeren, **Doğu Akdeniz Deniz...**, 13.

anlaşma sağlamışlardır. GKRY, 28 Ekim 2008'de Noble Energy şirketine kendi oluşturduğu petrol arama sahalarından 12 numaralı saha için ruhsat vermiştir.²²¹

GKRY, ilan ettiği petrol arama sahalarını ruhsat için ihaleye açınca Türkiye bu konuda sessiz kalmayacağını belirtmek üzere faaliyete geçmiştir. Önce Akdeniz'de tatbikatlar yapılmaya başlamıştır. 2007 yılının Mart ayında başlayan ve Haziran ayında da devam eden tatbikatların yapıldığı sahalar GKRY'nin ilan ettiği münhasır ekonomik bölge ve petrol arama sahaları ile çakışmakta ancak Kıbrıs Adası'nın karasuları dışında ve uluslararası hukuka tamamen uygun bir şekildedir. 2-5 Mayıs 2007 tarihleri arasında denizaltı, savaş gemileri ve uçaklar ile gerçek mermiler kullanarak yapılan tatbikat, Kıbrıs Adasının ilk kez 12-25 mil güneyinde gerçekleştirilmiştir. Deniz Kuvvetlerinin planlı tatbikatlarından olan Deniz Kurdu tatbikatları, son beş senedir ağırlıklı olarak Ege Denizi'nde yapılırken, 2007 yılında Doğu Akdeniz'de yapılmıştır.

Türkiye, BM daimi temsilcisi eliyle BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon'a bir mektup göndermiştir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de hak ve menfaatlerini korumakta kararlı olduğunu ve BM çerçevesinde Kıbrıs sorununa adil ve kalıcı bir çözümün gerekliliğini bildirmiştir. GKRY, bunu yeni bir kuvvet kullanma tehdidi olduğunu iddia etmiş ve Türkiye'nin hukuki meşru zeminden uzaklaştığını öne sürmüştür.

Türkiye Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığının dört bölgedeki (TPO/XVI/A, TPO/XVI/D, TPO/XVI/E ve TPO/XVI/F) ruhsat ve arama izni taleplerini 9 Ağustos 2007 tarihli Resmî Gazete ile ilan etmiştir. Uluslararası hukuk açısından bakıldığında, Türkiye ilgili bölgelerde kıta sahanlığı haklarına sahip olduğunu üstü örtülü olarak resmen uluslararası kamuoyuna bildirmiştir.

GKRY, imzaladığı antlaşmalara yenisini eklemek için deniz yetki alanları konusunda İsrail ile görüşmelere başlamıştır. 17 Aralık 2010 tarihinde Lefkoşa'da İsrail ile bir Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırma Antlaşması imzalamıştır. Türk Dışişleri Bakanlığı 16 Aralık 2010 tarihinde İsrail'in Ankara Büyükelçisi aracılığı ile İsrail'e konuyla ilgili endişelerini bildirmiştir. Buna rağmen söz konusu antlaşma imzalanması engellenememiştir. Türkiye Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklama ile

---

²²¹ "Offshore Cyprus Hydrocarbon Exploration", **GKRY Ticaret, Sanayi ve Turizm Bakanlığı**, http://www.mcit.gov.cy/mcit/mcit.nsf/dmlhexploration_en/dmlhexploration_en?OpenDocument [22.07.2013].

antlaşmayı şöyle değerlendirmiştir: “Söz konusu Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırma Antlaşması’nın konu aldığı deniz alanlarında ülkemizin bir hak iddiası bulunmamaktadır. Ülkemiz konuya Kıbrıs meselesi bağlamında yaklaşmaktadır. KKTC tarafından da açıklandığı üzere, Kıbrıs Adasının deniz alanlarında Kıbrıs Türklerinin de hak ve yetkileri bulunmaktadır... Bilindiği üzere, GKRY Adanın tümünü temsil etmemektedir. GKRY’nin bölge ülkeleriyle yaptığı anlaşmaların ülkemiz açısından bir hükmü bulunmamaktadır. Ülkemiz, KKTC ile birlikte, Kıbrıs Türklerinin hak ve çıkarlarının muhafazası için diplomatik ve siyasi yollardan gerekli girişimlerde bulunmaya devam edecektir.”²²² GKRY Doğu Akdeniz’de İsrail’i kendine müttefik olarak seçtiğini söyleyebiliriz. Bunda Türkiye ile İsrail arasında gerginleşen ilişkilerde kolaylık sağlamış olabilir. Doğu Akdeniz’de GKRY ile İsrail arasındaki ilişki bir adım daha derinleşmiş ve 14 Ekim 2011’de Doğu Akdeniz’de Arama-Kurtarma İşbirliği Antlaşması imzalanmıştır.

Şekil 6: GKRY-İsrail MEB Sınır Anlaşması

Cihat Yayıcı, “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye”, **Bilge Strateji**, c.4, s.6, Bahar 2012 : 27.

²²² “İsrail ile GKRY Arasında İmzalanan Münhasır Ekonomik Bölge Antlaşması Hakkında Türk dışişleri Bakanlığı Açıklaması”, 21 Aralık 2010, http://www.mfa.gov.tr/no_-288_-21aralik-2010_-israil-ile-gkry-arasinda-imzalanan-meb-anlasmasi-hk_tr.mfa [2011]

2011 Ağustos ayında Akdeniz’de hareketlilik artmaya başlamıştır. Rum Yönetimi’nin petrol arama imtiyazını verdiği şirket olan Noble Energy 12 nolu sahada 1 Ekim 2011’de sondaj faaliyetlerine başlayacaktı. Konuyla ilgili haberler yoğunluk kazanmaya başlayınca Türkiye bunun yapılmamasını aksi takdirde KKTC ile benzer bir anlaşma imzalayıp bölgede petrol arama çalışmalarına başlayacaklarını açıkladı. Fakat Güney Kıbrıs, Türkiye’nin açıklama ve ikazlarını göz önünde bulundurmayıp Noble Energy Şirketi’nin faaliyetlerine belirlenen tarihten daha önce başlayacağı yönünde beyanda bulunmuştur.²²³ GKRY’nin 12. sahada imtiyaz haklarını verdiği, sondaj çalışmalarını yapacak Amerikan Noble Energy şirketi, 25 Ağustos 2011’de İsraili Delek Group’un alt kuruluşları olan Delek Drilling ve Avner Oil-Gas ile Kıbrıs Rum Kesimi’ndeki petrol arama faaliyetlerini birlikte yürütmek için %30 hissesini devrettiği Ortaklık Antlaşması imzalamıştır.²²⁴

Noble Energy’nin sondaja başlayacak olması Türkiye ve KKTC’yi hareketlendirmiştir. 14-17 Eylül 2011 tarihleri arasında Türkiye Cumhuriyeti Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay KKTC’yi ziyaret etmiştir. Bu ziyaret sırasında Kıbrıs Rum tarafının Doğu Akdeniz’de doğalgaz ve petrol arama girişimlerinin ekonomik değil, siyasi bir manevra olduğunu belirterek, Kıbrıs Rum kesimini bu tür provokatif faaliyetlerden kaçınması gerektiği yönünde uyarmıştır. 15 Eylül’de KKTC ve Türk Dışişleri Bakanlığı temsilcileri Ankara’da bir araya gelmiştir. Toplantıya KKTC Dışişleri Bakanlığı, Ekonomi ve Enerji Bakanlığı ile bu bakanlıklara bağlı ilgili daire müdürlüklerinden uzmanların da yer aldığı KKTC heyeti ile Türk Dışişleri Bakanlığı ve diğer bazı kamu kuruluşlarından uzmanlar katılmıştır. Türk Dışişleri Bakanlığı’nda düzenlenen toplantıdan sonra Dışişleri Bakanlığı tarafından Türkiye-KKTC Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Antlaşması Görüşmeleri başlığı altında açıklama yapılmıştır. Yapılan açıklamada, Türk hükümetinin daveti çerçevesinde KKTC’nin ilgili kurum temsilcilerinden oluşan bir heyetle teknik görüşmeler yapıldığı bildirilmiştir. Toplantının sonucunda Güney Kıbrıs’ın Kıbrıs Adası’nın güneyinde sondaj faaliyetlerine başlaması halinde Türkiye ile KKTC arasında bir Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Antlaşması yapılması hususunda mutabakata varıldığı da bildirilmiştir. KKTC Dışişleri Bakanlığı konu ile ilgili görüşlerini KKTC ile

²²³ Çağrı Erhan, “Kıbrıs’ın Kuzeyinde de Biz Petrol Arayalım”, **Türkiye Gazetesi**, 30 Ağustos 2011.

²²⁴ “Noble & Delek Swap Interests in Cyprus Offshore”, **Natural Gas Europe**, 12.12.2011

<http://www.naturalgaseurope.com/noble-and-delek-swap-interests-in-cyprus-offshore-3968>
[22.07.2013].

Türkiye Cumhuriyeti arasında Kıta Sahanelığı Sınırlandırma Antlaşması Mutabakatı'nın, Kıbrıs Türk halkının ada ve çevresindeki tüm doğal kaynaklar üzerindeki eşit haklarının korunması yönündeki kararlılığının göstergesi olduğu yönünde bir açıklama yaparak belirtmiştir.

KKTC hükümetinin daveti üzerine Türkiye Cumhuriyeti Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı başkanlığında Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı ve Dışışleri Bakanlığı yetkililerinden oluşan bir heyet 16 Eylül'de KKTC'de görüşmelerde bulunmuşlardır. Aynı tarihte Kıbrıs Rum yönetimi Dışışleri Bakanı Markulli, uluslararası toplumun, Rum yönetiminin Doğu Akdeniz'de petrol ve doğalgaz çıkarma yönündeki planlarını Türkiye'nin güçlü itirazlarına karşın desteklediğini belirtmiş ve Noble Energy firmasına ait bir platformun petrol araştırmasının yapılacağı bölgeye ulaştığını açıklamıştır.

GKRY'nin 19 Eylül 2011 tarihinde sondaja başlaması üzerine, Türkiye ile KKTC arasında Akdeniz'de Kıta Sahanelığı Sınırlandırılma Antlaşması, 21 Eylül 2011 tarihinde New York'ta imzalanmıştır. Antlaşma, Türkiye ile Kıbrıs Adası arasındaki deniz sahasını 27 noktanın birleştirilmesinden oluşan bir çizgiyle ikiye ayrılıyor.²²⁵ Çizgi, Rumların kontrolündeki Ada'nın en batısıyla Türklerin kontrolündeki en doğu noktası arasında uzanmaktadır. Antlaşma ile öngörülen sınırlandırma çizgisi Türkiye'nin Ege konusundaki görüşleriyle uyumlu olarak oluşturulmuştur.²²⁶ Antlaşmayla Türk ve KKTC tarafı kendi kıta sahanlığına düşen bölgede hak sahibi olmaktadır. Kıbrıs Türkleri 6 maddeden oluşan bu antlaşmayla Ada'nın tümü üzerinde hak sahibi olduğunu kayda geçirmektedir.

“Antlaşmanın 4. maddesinde Kıbrıs Türklerinin Ada'nın kıta sahanlığının tümü üzerindeki meşru, eşit ve ayrılmaz haklarını haleldar etmeyeceği ifadesi yer almaktadır. Bu maddenin amacının, KKTC ve GKRY'nin bundan böyle sadece kendi deniz sahalarındaki kaynaklardan yararlanacakları yönündeki algılamaların

---

²²⁵ “Türkiye – KKTC Kıta Sahanelığı Sınırlandırma Anlaşması İmzalanmasına İlişkin Dışışleri Bakanlığı Basın Açıklaması”, 21 Eylül 2011, **Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/no_-216_-21-eylul-2011-turkiye-_-kktc-kita-sahanligi-sinirlendirma-anlasmasi-imzalanmasina-iliskin-disisleri-bakanligi-basin-ac_.tr.mfa [12.12.2011].

²²⁶ “Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz'de Kıta Sahanelığı Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışışleri Komisyonu Raporu”, **Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık** (1/471, No:105 Sayı:114, 14.10.2011), 4.

önlenmesi ve Kıbrıs Türklerinin Ada'nın tüm kıta sahanlığına ilişkin haklarını mahfuz tuttuğunun kayda geçirilmesi olduğu ifade edilmektedir.”²²⁷ Ayrıca bu madde ile Türkiye'nin ve KKTC'nin Kıbrıs meselesine kapsamlı çözüm bulunması çabalarını sürdüreceğinin de açık bir şekilde vurgulanarak aksi yönde ileri sürülebilecek iddiaların önceden boşa çıkarılması da hedeflenmiştir.

KKTC Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu, 24 Eylül 2011 tarihinde New York'ta Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne konu ile ilgili olarak çözüme ilişkin önerilerini beyan etmiştir. Eroğlu, GKRY ve KKTC'nin denizdeki arama ve sondaj faaliyetlerini karşılıklı ve eş zamanlı olarak durdurmalarını istemiştir.²²⁸ Bu sağlanamaz ise BM aracılığıyla kurulacak üçlü bir komiteyle hidrokarbon faaliyetleri için KKTC ve GKRY'nin yazılı rızalarının alınması, petrol ve doğal gaz gelirlerinin paylaşım oranlarının tespiti ve bu gelirlerin Kıbrıs sorununun kapsamlı çözümünün finansmanı için kullanılması önerilerini sunmuştur.²²⁹

Rum tarafının fiili olarak sondaj çalışmalarına başlamasının ardından Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Ekonomi ve Enerji Bakanlığı arasında, 2 Kasım 2011 tarihinde, KKTC'nin kara ve deniz alanlarında sahip olduğu ruhsat alanlarını kapsayan bir Petrol Sahası Hizmetleri ve Üretim Paylaşımı Sözleşmesi imzalanmıştır.

22 Eylül 2011 tarihinde, KKTC Bakanlar Kurulu'nun Ada'nın etrafında belirlenen yedi sahaya ilişkin ruhsatlar Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına verilmiştir. Masrafların tamamı kendisine ait olmak üzere, TPAO tarafından yürütülecek faaliyetlerin ana hatları ile belirlendiği bu sözleşme, 23 Kasım 2011 tarihli KKTC Resmi Gazetesi'nde yer alan Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmıştır. KKTC Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu, TPAO'ya doğalgaz araştırma yetkisinin “Ada'nın kuzeyini de güneyini de kapsadığını” ifade eden açıklamasında petrol sahalarının Rumların ilan ettiği alanlarla çakışmanın olduğu sinyalleri verilmiştir.²³⁰ Söz konusu sözleşmeye ilişkin haritada TPAO'na ait ruhsat sahalarından F ve G

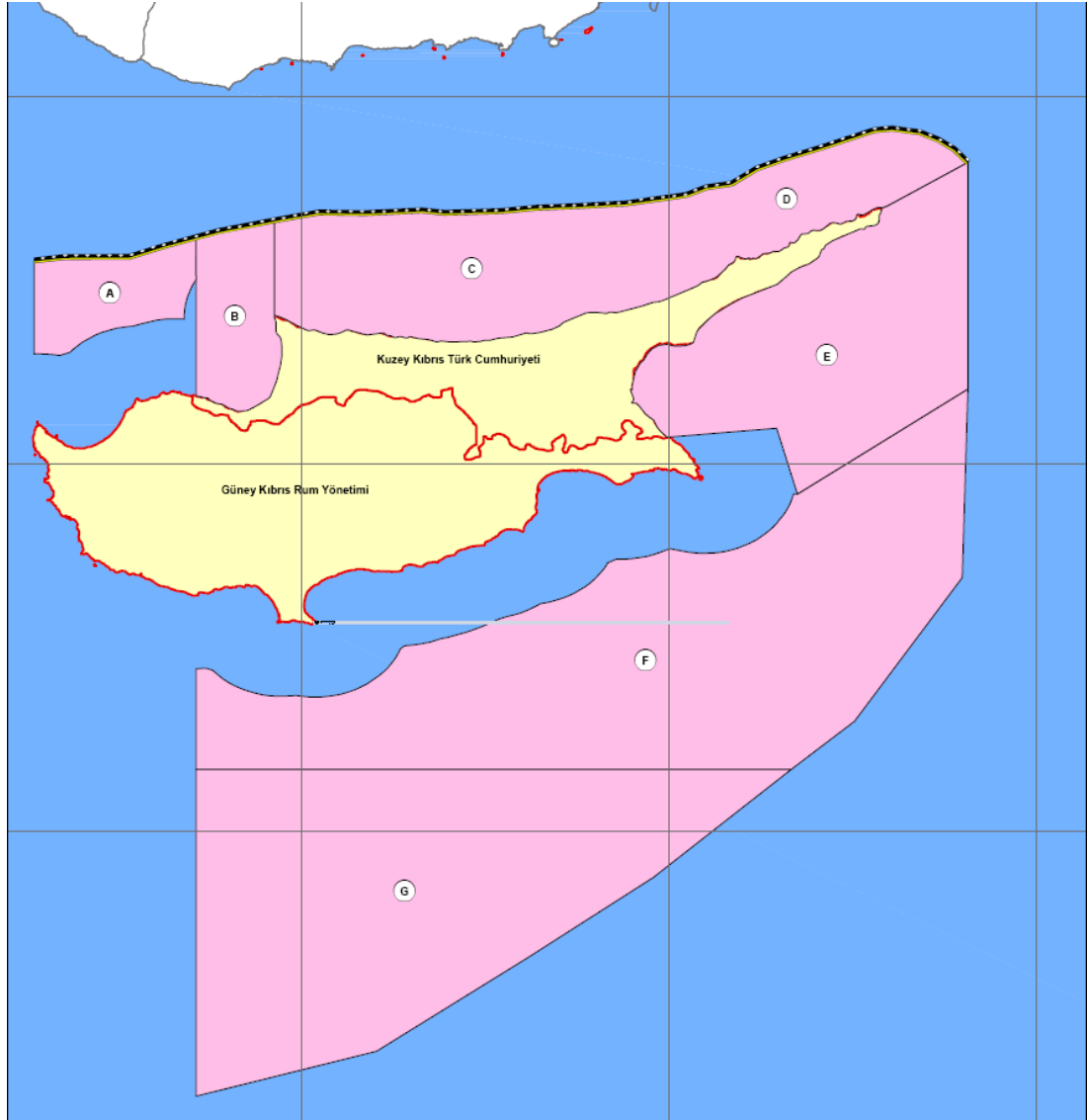
²²⁷ “Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs...”, 6.

²²⁸ “Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs...”, 6.

²²⁹ “Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs...”, 7.

²³⁰ Celalettin Yavuz, “Piri Reis Akdeniz'de: Rumlar ve İsrail'le Yeni Bir Gerilim mi?”, <http://www.turksam.org/tr/a2477.html> [2011].

isimli sahaların Rumların ilan ruhsat sahalarından 2, 3, 8, 9, 12 ve 13 nolu sahaların bir kısmı ile çakışmanın olduğu görülmektedir.

Şekil 7: KKTC-Türkiye (TPAO) MEB ve Ruhsat Bölgeleri

“TPAO - KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanlığı, Petrol Sahası Hizmetleri ve Üretim Paylaşımı Sözleşmesi”, http://www.tpao.gov.tr/tp2/sub_tr/sub_haber.aspx?id=27 [31.07.2013]

AB Resmi Gazetesinin 11 Şubat 2012 tarihli nüshasında GKRY petrol arama ruhsat sahaları için ikinci bir ihale olacağını duyurmuştur. Bu ihale 1, 4, 5, 6 ve 7

no'lu sahalar içindir. Türkiye Dışışleri Bakanlığı, Güney Kıbrıs'ın münhasır ekonomik bölgesinde hidrokarbon ruhsat ihalesine çıkmasını protesto etmiştir²³¹:

“...Rumların tüm uyarılara rağmen attığı bu sorumsuz, tahrikkar ve tek yanlı adımı protesto ediyoruz... Bilindiği üzere, ülkemiz, KKTC ile birlikte, GKRY'nin tek taraflı olarak deniz yetki alanları belirleme, ruhsat verme ve denizde hidrokarbon arama/çıkarma faaliyetlerine en başından beri itiraz etmiş ve bu faaliyetlerin Kıbrıs Türklerinin eşit ve tabii haklarını ihlal ettiğine, halen devam eden BM kapsamlı çözüm müzakerelerinin amacına ve ruhuna aykırı olduğuna ve bölgede gerginliğe sebebiyet verdiği uluslararası toplumun dikkatini çekmiştir... Rumların açtığı ihaledeki ruhsat sahaları sadece Türkiye'nin kıta sahanlığını ihlal etmekle kalmayıp, Ada'nın güneyinde de, KKTC'nin 22 Eylül 2011 tarihinde Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına verdiği ruhsat sahalarıyla da çakışmaktadır...Tüm bu gelişmelerin önlenmesi için KKTC Cumhurbaşkanı Sayın Derviş Eroğlu'nun 24 Eylül 2011 tarihinde yaptığı önerinin hayata geçirilmesi gerektiğini bir kez daha hatırlatmak istiyoruz.Son olarak, GKRY'nin vermeye teşebbüs edebileceği hükümsüz ruhsatlara dayanarak hidrokarbon arama çalışmaları yapmayı düşünebilecek ülkeleri ve şirketleri, sağduyu içinde hareket etmeye, Ada'daki diğer kurucu halk olan Kıbrıs Türklerinin iradesini dikkate almaya ve Kıbrıs meselesinin çözüm sürecine olumsuz etkide bulunacak adımlar atmamaya davet ediyor ve buna göre davranmalarını bekliyoruz”

4.1.2. Karar Alıcının Rolü

Doğu Akdeniz'deki gelişmeler Türkiye'de iç politikada değişimin yaşandığı döneme denk gelmiştir. 1999 yılında görev başına gelen 57. hükümet Bülent Ecevit'in Başbakan görevinde bulunduğu Demokratik Sol Parti, Anavatan Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin koalisyonundan oluşmaktaydı. 3 Kasım 2002 seçimlerinde yeni bir parti olan Adalet ve Kalkınma Partisi 58. Hükümeti kurmuştur. Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, 9 Mart 2003 Siirt Milletvekili Yenileme Seçimi'nde parlamentoya girmesinden sonra, AKP Kayseri Milletvekili Abdullah Gül başkanlığındaki 58. Hükümet, 11 Mart'ta istifa etmiştir. Recep Tayyip Erdoğan başkanlığındaki 59. Hükümet 14 Mart 2003'te kurulmuştur. 2007 ve 2011 genel seçimleriyle 60. ve 61. Hükümetler kurulmuştur. İktidar partisi yine Adalet ve Kalkınma Partisi olup Başbakan Recep Tayyip Erdoğan olmuştur.

Akdeniz'de GKRY'nin adımlarıyla gelişen olaylar Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidar olduğu döneme denk gelmektedir. 2003-2011 yılları arasında Dışışleri Bakanlarına bakacak olursak Abdullah Gül, Ali Babacan ve Ahmet Davutoğlu'nu görmekteyiz. 2003 iktidarı ile yeni politikada Ahmet Davutoğlu 2009'a kadar Dışışleri Bakanlığı ve Başbakanlık'ta başdanışmanlık görevindedir. 2009'da kabinedeki değişiklikler ile Ahmet Davutoğlu Dışışleri Bakanı olmuştur.

²³¹ Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/no_-43_-15-subat-2012_-gkry_nin-actigi-ikinciuluslararası-hidrokarbon-arama-ihalesi.tr.mfa. [22.07.2013].

Davutoğlu'nun danışmanlığı ile başlayan süreç dışişlerinde dönüşümü getirmiştir. AKP dönemi ile dış politikanın farklılaştığını söylemek mümkündür. Özellikle Davutoğlu ile gelen çok yönlü dış politika anlayışı etkili olsa da sert bir söylemin olduğunu söyleyebiliriz.

Kıbrıs ile ilgili yürütülen politikalara bakacak olursak 2002'de ortaya çıkan Annan Planı'na çevresinde gelişen olaylar hükümetin Kıbrıs'a karşı nasıl bir politika izlediğini göstermektedir. Hükümet, iki kurucu yapının oluşturacağı federal bir devleti hedefleyen Annan Planı'nı Türkiye'nin Kıbrıs politikalarına uygun görmüş ve desteklemiştir. Annan Planı'nda kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin konular birleşme sonrası federal hükümetin işi olarak sonraya bırakılmıştır.²³²

Annan Planı'nın 24 Nisan referandumunda Rumlar tarafından kabul edilmeyişinin ardından Birleşmiş Milletler çerçevesinde Kıbrıs için farklı müzakere sürecine girilmiştir. 2004 yılı itibariyle GKRY yaptığı iki taraflı antlaşmalar ve iç hukuk düzenlemesiyle kıta sahanlığı oluşturmaya çalışmasını Türkiye, bu müzakere sürecine zarar veren adımlar olarak nitelendirilmiştir. 20 Haziran 2007 tarihinde gerçekleştirilen Millî Güvenlik Kurulu Toplantısı sonucunda yapılan basın bildirisinde, Doğu Akdeniz'de giriştiği eylemlerle bölgede bir istikrarsızlık unsuru olmayı sürdüren Rum Yönetimi'nin, Ada'nın tümünü ilgilendiren konulardaki girişimlerinin geçerli olmadığı vurgulanmış, ülkemizin Doğu Akdeniz'deki hak ve çıkarlarının korunması yönünde yürütülen çabaların devam edeceği kamuoyuna açıklanmıştır.²³³

2011 yaz aylarında konunun sıkça gündeme gelmesi ve Rumların Doğu Akdeniz'de sondaja başlayacağı haberleri ile hükümetten daha sert tepkiler gelmeye başlamıştır. Avrupa Birliği Bakanı Egemen Bağış *“onlara ait olmayan sularda arama yapmak yasa dışıdır. Türkiye de uluslararası hukukun kendine verdiği hakkı sonuna kadar kullanır, gereğini yapar. Bu Türkiye'nin ciddiyetini bilirler”* diyerek tepkiyi belirlemiştir. *“Deniz Kuvvetleri'ndeki askerlerimizin eğitimi ve teçhizatını; bu orduyu bunun için kurduk. Her türlü opsiyon masadadır, her şey düşünülebilir”* diyerek durumun ciddiyeti üzerinde durmuştur. Egemen Bağış, 18 Eylül'de Kıbrıs

²³² “Kıbrıs için Annan Planı: Vatandaşın El Kitabı”, TESEV, www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DPT/.../Annan%20El%20Kitabi.pdf [13.12.2011].

²³³ Başeren, **Doğu Akdeniz Deniz...**, 28.

gazetesine verdiği demeçte de Kıbrıs Rum kesimini “*hata yapmayın*” diye uyarılmış ve “*Kimseyi tehdit etmiyoruz, gerekeni yapıyoruz*” demiştir.”²³⁴

Türkiye ile KKTC arasında Kıta Sahanelığı Sınırlandırma Antlaşması imzalanmasından sonra Türk Dışışleri Bakanı Ahmet Davutoğlu yapılan anlaşmanın bir boşlukta ortaya çıkmadığını, tek taraflı bir uygulama neticesinde bir durum ortaya çıkması üzerine alınmış bir tedbir olduğunu belirtmiştir. “*Türkiye hiçbir zaman tansiyonu yükseltme gibi bir amacında değildir ve Türkiye her zaman çevresinde barış istikrar ve işbirliği kuşağı oluşturmak ister. Ama tek taraflı uygulamalara sessiz kalındığında yeni bir statüko ortaya çıkıyor, herkes de o statüko realite diyerek o statü üzerinde konuşuyor, buna da izin vermeyiz. Biz var olan statükonun bile barış ve istikrar üretmede yetersiz kaldığını gördüğümüz için müzakerelere teşvik ediyoruz, şimdi bu müzakereler sürerken yeni bir negatif statüko oluşturacak emrivakiler doğru değil. Tutumumuzun haklı olduğunu biliyoruz, nihayetinde hiçbir şekilde tansiyonun yükselmesine izin vermek istemiyoruz, önemli olan şimdi herkesin basiretle adım atmasıdır, tek taraflı uygulamalardan kaçınmasıdır*”²³⁵ şeklinde açıklama yaparak hükümetin davranış modelini açıklamıştır.

Karar alıcı olarak hükümet Kıbrıs sorunu çözüm sürecini ve AB üyelik sürecini düşünerek Doğu Akdeniz’de adımlar atmaya çalışmaktadır. Bir yandan da kendi ilan ettiği deniz yetki alanları ile ilgili hakların zedelenmesi ve Kıbrıs Adası’nda Türk halkının hakları yok sayılmaktadır. Tüm bu değişkenler ile Türkiye krizi tırmandırmadan fakat taviz vermeden krizi çözmeye çalışmaktadır.

---

²³⁴ “Donanmamız Bunun İçin Var”, **Milliyet**, <http://www.milliyet.com.tr/Siyaset/SonDakika.aspx?aType=SonDakika&ArticleID=1433880&Date=02.09.2011&Kategori=siyaset&b=Donanmamiz%20bunun%20icin%20var> [22.07.2013]

²³⁵ <http://www.euractiv.com.tr/yazici-sayfasi/interview/kibrista-sondaj-krizine-fransizlar-da-dahil-oluyor-cozum-onerileri-masada-021338> [22.07.2013].

Tablo 2: Türkiye Karar Alıcıları

Cumhurbaşkanı	Ahmet Necdet Sezer	(16.05.2000-28.08.2007)
	Abdullah Gül	(28.08.2007-Görevde)
TBMM	22.-23.-24. Dönem	
Hükümet Numarası ve Yapısı	58-Tek Parti / 59-Tek Parti / 60-Tek Parti / 61-Tek Parti Hükümeti	
Başbakan	Abdullah Gül	(19.11.2002-12.03.2003)
	Recep Tayyip Erdoğan	(14.03.2003-Görevde)
Başbakan Yardımcıları	Mehmet Ali Şahin / Ertuğrul Yalçınbayır / Abdüllatif Şener	(18.11.2002-14.03.2003)
	Abdullah Gül / Abdüllatif Şener / Mehmet Ali Şahin	(14.03.2003-29.08.2007)
	Cemil Çiçek / Hayati Yazıcı / Nazım Ekren	(29.08.2007-01.05.2009)
	Cemil Çiçek / Ali Babacan / Bülent Arınç	(01.05.2009-14.07.2011)
	Beşir Atalay / Ali Babacan / Bülent Arınç / Bekir Bozdağ	(14.07.2011-Görevde)
Dışişleri Bakanı	Yaşar Yakış	(19.11.2002-14.03.2003)
	Abdullah Gül	(14.03.2003-28.08.2007)
	Ali Babacan	(29.08.2007-02.05.2009)
	Ahmet Davutoğlu	(02.05.2009-Görevde)
Dışişleri Müsteşarı	Uğur Ziyal	(01.10.2001-28.11.2004)
	Ali Tuygan	(01.12.2004-15.12.2006)
	Ertuğrul Apakan	(15.12.2006-25.08.2009)
	Feridun Sinirlioğlu	(25.08.2009-Görevde)
Savunma Bakanı	M. Vecdi Gönül	(19.11.2002-07.07.2011)
	İsmet Yılmaz	(07.07.2011-Görevde)
Genel Kurmay Başkanı	Hüseyin Kıvrıkoğlu	(30.08.1998-28.08.2002)
	Hilmi Özkök	(28.08.2002-28.08.2006)
	Yaşar Büyükanıt	(28.08.2006-28.08.2008)
	İlker Başbuğ	(28.08.2008-27.08.2010)
	Işık Koşaner	(27.08.2010-29.07.2011)
	Necdet Özel	(29.07.2011-Görevde)
Deniz Kuvvetleri Komutanı	Bülent Alpkaya	(24.08.2001-28.08.2003)
	Özden Örnek	(28.08.2003-26.08.2005)
	Yener Karahanoğlu	(26.08.2005-24.08.2007)
	Metin Ataç	(24.08.2007-26.08.2009)
	Uğur Yiğit	(26.08.2009-29.07.2011)
	E.Murat Bilgel	(04.08.2011-Görevde)
MGK GS	Tuncer Kılınç	(26.08.2001-26.08.2003)
	Şükrü Sarıışık	(26.08.2003-16.08.2004)
	M. Yiğit Alpogan	(01.10.2004-16.08.2007)
	Tahsin Burcuoğlu	(01.11.2007-25.01.2010)
	Serdar Kılıç	(01.04.2010-26.04.2012)
	Muammer Türker	(27.04.2012-Görevde)
Diğer		

İlgili kurumların resmi sitelerinden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

4.2. Krizin Analizi

Kıbrıs Adası etrafında deniz yetki alanlarının belirlenmesi konusunda ortaya çıkan uyuşmazlık GKRY, KKTC ve Türkiye özelinde düşünüldüğünde bir kriz yönetimi sürecini ortaya çıkartmaktadır. Çünkü bu uyuşmazlık Kıbrıs sorununa özgü sebeplerle kıyı devletleri arasında krize dönüşmüştür. KKTC ve Yunanistan geri planda tutulur ise burada “taraf” olarak ele alınacak aktörler GKRY ve Türkiye olacaktır. GKRY ve Türkiye arasında deniz yetki alanları uyuşmazlığının bir krize dönmesinin arkasında birçok sebep bulunmaktadır. Öncelikli olarak bölge açısından Doğu Akdeniz'in önemli bir bölge olduğunu söylemek mümkündür. Tarihi sürece baktığımızda, Doğu Akdeniz Bölgesi'nde küresel güç olmak isteyen ve bölgede hâkimiyet kurmak isteyen bütün devletler, öncelikle Kıbrıs'ı elde etmek suretiyle Doğu Akdeniz Havzası'na hâkim olmak istemişlerdir. Yaşadıkları tecrübelerle devletler, Doğu Akdeniz'e hâkim olmadan Akdeniz'e, Akdeniz'e de hakim olmadan dünyaya hakim olunamayacağı gerçeğini görerek, tarih boyunca bu bölgeyi bir küresel mücadele alanı olarak görmüşlerdir. 20. yüzyılda petrol hatlarının buraya yakın olması 21. yüzyılda ise petrol ve doğal gaz açısından zengin yatakların olduğunun öğrenilmesi bölgenin değerini arttırmıştır. Bölgenin önemi göstermektedir ki burada çıkabilecek bir uyuşmazlık iki ülke arasındaki ilişkileri bozabilir ve krize dönüştürebilir. Uyuşmazlığın krize dönüşmesinin taraflarla ilgili sebepleri de bulunmaktadır. Türkiye, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarı ile bölgede aktif bir politika izlemeye başlamıştır. İsrail ile gerginleşen ilişkiler bölgede iki ülke arasında güç mücadelesine dönüşmüştür. Bu bağlamda İsrail'in GKRY ile işbirliğine gitmesi Türkiye için uyuşmazlığın haricinde bölgesel politikalarını da etkiler hale gelmiştir. GKRY ve İsrail arasındaki Doğu Akdeniz MEB Antlaşması imzalanması Türkiye'yi Doğu Akdeniz MEB uyuşmazlığı konusunda etkilediği gibi İsrail ile ilişkiler dolayısıyla bölgedeki hakimiyet mücadelesini de etkilemektedir. Diğer taraftan Adada fiili olarak KKTC ve GKRY olarak iki ayrı yönetim bulunmaktadır. GKRY Türkiye tarafından tanınmamakla beraber AB üyesi bir ülkedir. Adada otoritelerin tanınmaması ile ilgili olan sorunun varlığının yanı sıra bu sorun Türkiye'nin AB üyelik sürecinde önünde durmaktadır. GKRY, AB üyesi bir ülke olarak bu durumu kullanmaktadır. Kıbrıs sorununun çözümü Türkiye'nin üyeliği için bir koşul olarak görülmektedir. Ayrıca GKRY Doğu Akdeniz'deki uyuşmazlıkta AB üyeliğini güç asimetrisini lehine çevirmek için kullanmaktadır. Kıbrıs sorunu, AB

üyelik süreci, İsrail ile ilişkiler, bölgesel güç mücadelesi ve Doğu Akdeniz'in önemi buradaki uyuşmazlığı tarafların kriz olarak algılamasına sebep olmuştur. Kriz tanımlarına baktığımızda da bir devletin çıkarlarına/değerlerine yönelik tehdidin varlığının algılanması koşulunun varlığını görüyoruz.²³⁶ Türkiye Doğu Akdeniz'de GKRY'nin yarattığı tek yanlı fiili durumu ekonomik ve siyasi çıkarlarının ihlali olarak algılamaktadır. Tehdidin algılanması ile Türkiye'nin diplomasi dışında GKRY'ne karşı hamlelerde bulunması krizin ilk evresini başlatmış gözükmektedir.

Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları ile ilgili uyuşmazlık kıyı ülkelerinin hepsini ilgilendirse de bu çalışmada iki ülke arasında bir krize dönüşmesi sebebiyle tarafları olarak Türkiye ve GKRY alınacaktır. Bu haliyle kriz iki taraflı ve dış politika krizidir. Krizin önemli bir bölge olan Doğu Akdeniz'de meydana gelmesi birçok ülkeyi doğrudan taraf olmasa da etkilemesi sebebiyle kriz bölgesel krizdir. Krizin tarafları olarak Türkiye ve GKRY'nin yönetim yapısı olarak hükümetlerine baktığımızda tek parti yönetimi görmekteyiz. Türkiye'de hükümet Adalet ve Kalkınma Partisi hükümeti iken GKRY'de DISY, DİKO ve AKEL süreçteki seçimlerle iktidar partileridir.

Krizin Kıbrıs barış görüşmeleri sürecinde başladığını söylemek mümkündür. Çünkü bu dönemde BM Genel Sekreteri'nin gözetimindeki müzakereler ve Annan Planı ile ilgili süreç devam ederken GKRY Doğu Akdeniz'e ilişkin çalışmalar sürdürmekteydi. KKTC Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu'nun Özel Temsilcisi Kudret Özersay konunun Annan Planı görüşmelerinde nasıl yer aldığını şu şekilde açıklamıştır²³⁷:

“Öte yandan Rum yetkililerin, ‘Türkiye bu konuda birşey yapamaz’ şeklindeki iddiaları da şaşırtıcıdır. Bunu bir tür kışkırtma niyetiyle yapıyorlarsa bence bu boşa uğraştır. Ama buna gerçekten inanıyorlarsa ve çözüm süreci konusunda samimiyseler o zaman 2004 Bürgenstock müzakereleri sırasında ortaya çıkan sorunları hatırlamalarını ve bir kez daha düşünmelerini tavsiye ederim. 2004 yılında İsviçre'nin Bürgenstock kentinde yapılan Annan Planı müzakereleri sırasında gerek Türkiye'nin gerekse Kıbrıs Türk tarafının 2003 Mısır - GKRY münhasır ekonomik bölge antlaşması bir krize neden olmuştu. Ben o tarihte tüm uluslararası antlaşmaların ele alındığı komitenin başkanlığını yürütmekteydim. Mısır ile Rum yönetiminin yaptığı bu antlaşmanın yeni ortaklığı bağlayacak antlaşmalar listesi dışında kalmasa da, saatler süren bir müzakere ve tartışma neticesinde bir dipnotu eklemesiyle Türkiye bakımından herhangi bir sonuç doğurmayacağına kayıt altına alınması hala akıllarımızda. Bu çerçevede bakıldığında henüz 2000'lerin başında başlayan Akdeniz'de kıta sahanlığı sınırlandırma konusunu da henüz tarafların bir adımları olmaması göz önünde bulundurularak sonraya bırakılması Türkiye'nin politikası için de uygun görülmüştür.”

²³⁶ Bknz **2.3.1. Kriz Tanımı** başlığında verilen kriz tanımları.

²³⁷ “Özersay: Rum Tarafı İle Hesaplaşmak Gerekebilir”, **Haber Kıbrıs**, 17.08.2011, http://haberkibris.com/030965cc-2011_08_17.html

Krizin ilk emareleri gazetelerde Doğu Akdeniz’de petrol rezervlerinin olduğu ve GKRY ile Yunanistan’ın bu noktada birlikte hareket ettiği üzerine haberlerin çıkmasıydı. 17 Şubat 2003’te GKRY’nin Mısır ile MEB Sınırlandırma Antlaşması imzalaması krizi tetikleyen olay olmuştur. Bu olayı GKRY gerçekleştirdiği için krizi tetikleyen birim devlettir. MEB Antlaşması sonrasında GKRY MEB ilan etmiş ve buralarda petrol arama sahaları oluşturarak bu alanları ihaleye açmıştır. Bunlar GKRY’nin oldu-bitti stratejisi kullanarak fiili durum yarattığını göstermektedir. 2011 yılında GKRY’nin petrol arama alanlarına ilişkin ruhsata sahip Noble Energy’nin sondaj çalışmalarına başlaması krizi tırmandırmıştır. Bu sürece baktığımızda kriz hala sürmektedir. Bu yönüyle kriz zamanı bakımından gelişen krizdir.

GKRY’nin oldu-bittilerle fiili durum oluşturmasına karşılık Türkiye’nin GKRY’yi eyleminden vazgeçirmek için savunmacı stratejiler kullanmıştır. İlk başta kuvvet kullanma tehdidinden faydalanarak zorlayıcı diplomasi stratejisini kullanan Türkiye değişen uluslararası koşullarla zamana yayma ve misilleme stratejilerini kullanmıştır. Bu stratejini değişmesinde ve genel olarak kriz sürecinde etkili olan üçüncü aktörler Yunanistan, İsrail, Mısır, Lübnan, AB ve BM olmuştur.

Tablo 3: Kriz Hakkında Genel Bilgiler

Tarafları	Türkiye Hükümet Yapısı	GKRY Hükümet Yapısı	Krizin Tetiklenme Tarihi	Krizin Sona Erme Tarihi	
Türkiye-GKRY	Tek Parti	Tek Parti	17 Şubat 2003 (GKRY-Mısır arasında MEB Sınırlandırma Anlaşması imzalanması)	Devam Ediyor	
KRİZİN EVRELERİ					
Kriz Öncesi		Tırmanma	Yumuşama	Kriz Sonrası	
2001- Doğu Akdeniz'in hidrokarbon açısından zengin olduğu haberlerinin ortaya çıkması, GKRY'nin MEB ile ilgili hazırlıkları başlaması		Ekim 2011 Noble Energy şirketinin sondaj çalışmalarına başlaması	∞	∞	
KRİZİN VE KRİZ YÖNETİMİNİN ÖZELLİKLERİ					
Krizi Tetikleyen Birim	Krizi Tetikleyen eylemin Olayın Niteliği	Tehdidin Ciddiyeti	GKRY'nin Kriz Yönetim Stratejisi	Türkiye'nin Kriz Yönetim Strateji	Üçüncü Aktör Müdahalesi
Devlet	Hukuki	Ekonomik Siyasi	Oldu-Bitti Stratejisi	Zorlayıcı Diplomasi Misilleme Zamana Yayma	Yunanistan / İsrail / Mısır / Lübnan / BM / AB
KRİZİN TÜRÜ					
Tarafları Göre		Coğrafya	Zamana Göre	Niyete Göre	
İki Taraflı		Bölgesel (Doğu Akdeniz)	Gelişen	Tasarlanmış (GKRY)	

Proje Grubumuzun Çalışmalarından Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

4.3. Kriz Yönetim Süreci

4.3.1. Kriz Yönetiminde İzlenen Stratejiler

Saldırgan tarafın uyguladığı oldu-bitti / fiili durum yaratma stratejileri hakkında bilgi verildikten sonra Türkiye'nin uyguladığı olduğu savunmacı karakterdeki stratejiler hakkında nasıl bir gelişme sürecinin yaşandığına değinilecek; stratejiler hakkında bilgi verilecektir.

Süreçsel olarak savunmacı karakterdeki stratejilerin zorlayıcı diplomasi (Bkz. Tablo 3 Türkiye'nin Kriz Yönetim Stratejileri) stratejisinin hafif bir seçeneği olan "dene-gör" stratejisinden yine savunmacı bir strateji olan misilleme/misliyle mukabele, zamana yayma stratejisine geçilmesine işaret edilecek.

4.3.1.1 Birinci Evre: Zorlayıcı Diplomasi Stratejisi

Bu kısımda kriz sürecinde kullanılan bir strateji olarak zorlayıcı diplomasi seçimi ve uygulanışı anlatılacaktır. GKRY oldu-bitti (Bkz. Tablo 3 GKRY'nin Kriz Yönetim Stratejileri) ile fiili durum yaratırken Türkiye GKRY'ni kuvvet kullanma tehdidi ile eyleminden vazgeçirmeye çalışmaktadır. Krizin tetikleyenleri baş gösterdiğinde Türkiye önce diplomatik yollardan GKRY'ni uyarmıştır. Karşı taraf eyleminden vazgeçmemiştir. Aksine sahip olduğu güç asimetrisini kullanarak krizi tırmandırmayı rasyonel bulmuştur. Krizin tırmanmaya başlaması ile Türkiye kuvvet kullanma tehdidi ile zorlayıcı diplomasiyi uygulamaya başlamıştır. Bunu yaparken de zorlayıcı diplomasiyi yumuşak bir türü olan "dene-gör"ü tercih etmiştir.

Zorlayıcı diplomasi tercih edilirken stratejinin doğru seçimi ve başarılı olmasını sağlayacak dört aşama bulunmaktadır.²³⁸ Burada özgün olaya ilişkin olarak dört aşama göz önünde tutularak analiz yapılacaktır.

4.3.1.1.1. Stratejinin Temelini Oluşturmak

Hipotez 1: Türkiye krizde saldırgan değil savunmaya dönük kriz yönetim stratejileri benimsemektedirler.

GKRY'nin iç hukukunda kıta sahanlığı/ münhasır ekonomik bölge düzenlemesi yapması, Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Antlaşmaları imzalaması ve

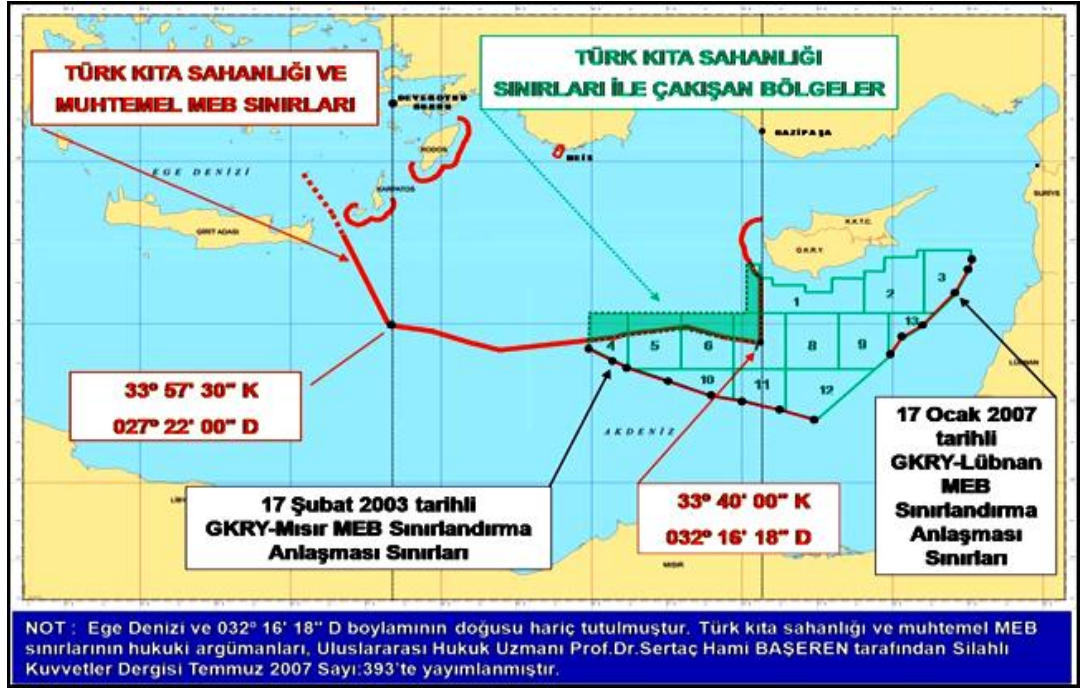
²³⁸ Çalışmanın ikinci bölümünde Zorlayıcı Diplomasi başlığı altında açıklanmıştır.

ardından petrol arama ruhsat sahaları ilan ederek 12. sahada Noble Energy şirketine ruhsat vermesi Doğu Akdeniz’de statükoyu bozan eylemlerdir. Türkiye aleyhine oluşan yeni durum Hipotez-1’de dendiği gibi Türkiye’nin savunma stratejisi oluşturmasına neden olmuştur. Türkiye kıyı devleti olarak kendisinin dâhil olmadığı bir kararla oluşan antlaşmaları tanımadığını belirtmiştir. Çünkü bu antlaşmalar Türkiye’nin kıta sahanlığını ihlal etmektedir. Ayrıca Kıbrıs’taki müzakere sürecini de olumsuz etkileyen davranışlar olarak değerlendirilmiştir. Diğer taraftan da Kıbrıs sorunu, Türkiye’nin AB’ne üyelik süreci Türkiye’nin daha dikkatli tavırlar sergilemesini gerektirmektedir. Fakat her durumunda haklarını koruyacağını konuyla ilgili her açıklamasında bildirmiştir.

İstemin Ne Olacağına Karar Vermek:

Hipotez 2: Rakip taraftan istenen taleplerin karşı tarafa açık, net ve yanlış algılamalara neden olmayacak şekilde iletilmesi, karar vericilerin kriz sırasındaki değerlendirmelerini daha rasyonel hale getirmektedir.

Akdeniz’de statükoyu bozan antlaşmaların gündeme gelmesi ile Türkiye bu konuda tepkilerini göstermeye başlamıştır. Mısır ile GKRY arasında imzalanan Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırma Antlaşması’nın BM’ye tescilinden sonra Türkiye 2 Mart 2004’te görüşlerini bildiren notada isteminin neler olacağını belirtmeye başlamıştır. Bu antlaşmalar Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin yerleşik uluslararası hukuktan doğan *ab initio ve ipso facto* (başlangıçtan ve kendiliğinden) mevcut hukuki haklarını ilgilendirmektedir. MEB ve kıta sahanlığı sınırlandırmasının bölgedeki ilgili devletler arasında *equity* (hakça) ilkelere dayalı anlaşmalarla gerçekleştirilmelidir. Türkiye söz konusu antlaşmayı tanımamakta ve deniz yatağı, deniz yatağının altı ve üzerindeki su kitlesi dahil olmak üzere 32° 16’ 18’’ meridyenin batısındaki sınırlandırma sahası ile ilgili tüm hukuki haklar saklı tutmaktadır. Kıbrıs’ı yani Kıbrıslı Rum ve Türkleri temsil edecek fiili ya da hukuki tek bir otorite bulunmamaktadır ifadesi ile Kıbrıslı Türklerin iradesinin dikkate alınması gerekliliğine de vurgu yapılmıştır. GKRY’nin, Türkiye’nin notasına cevap verdiği açıklamasının ardından Türkiye 4 Ekim 2005’te BM Genel Sekreteri’ne gönderdiği mektupta GKRY görüşleri reddedilmiştir ve Uluslararası Deniz Hukukuna göre Akdeniz gibi kapalı veya yarı kapalı bir denize kıyısı olan devletler haklarını kullanır yükümlülüklerini yerine getirirken işbirliği yapmak zorunda olduğunun altı çizilmiştir.

Şekil 8: Türkiye'nin Hukuki Argümanları

H. Kepcioğlu, **Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları**, (İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, 2008).

Türk Dışişleri Bakanlığı, Rumların petrol arama ruhsat sahalarını ilan eden yasası çıktıktan sonra 30 Ocak 2007'de konuya ilişkin görüşlerini belirten bir açıklama yapmıştır. Bakanlığın açıklamasında GKRY Kıbrıs Adası'nın tümünü temsil etmediği ve konu ile ilgili çıkardığı yasalar ve yaptığı antlaşmalar Türkiye açısından bir hükmü olmadığı ifade edilmiştir. Kıbrıs Adası deniz yetki alanlarında KKTC'nin de hak ve yetkileri olduğu, GKRY'nin vermeye teşebbüs edebileceği hükümsüz ruhsatlara dayanarak petrol ve doğal gaz araştırmasıyla ilgili çalışmalar yapmayı düşünebilecek ülkeler ve şirketler durumun hassasiyetini ve Ada'daki diğer kurucu halk olan Kıbrıs Türklerinin de iradesini dikkate alınması ile Kıbrıs sorununun çözüm sürecine etki edecek girişimlerde bulunulmaması gerektiği belirtilmiştir.

Türkiye'nin BM'ye yazdığı mektuplar ve verilen notalara bakıldığında GKRY'nden istenen kıta sahanlığı ile ilgili faaliyetlerine son vermesidir. Kıbrıs etrafında kıta sahanlığı tespitinin Ada'daki çözüm sonrasına kadar dondurulması

istenmektedir. Akdeniz gibi kapalı veya yarı kapalı denizlerde kıyı devletleri işbirliği içinde olması gerekmektedir. Türkiye'nin Akdeniz'deki *ab inito ve ipso facto* hakları gözetilmediği ve Kıbrıs sorunu çözülmediği sürece Ada etrafında GKRY'nin tek başına kendi inisiyatifi ile kıta sahanlığı sınırları oluşturmaya ilişkin uygulamalarını durdurması istenmektedir.

Aciliyet/ Zorunluluk Duygusu Yaratmak:

Hipotez 3: Karşı tarafın istemleri yerine getirmesi için belirli bir süre verilmesi ve zorunluluk duygusu oluşturmak rakip taraf üzerindeki baskıyı arttırmaktadır.

Türkiye'nin GKRY'ne uyguladığı zorlayıcı diplomasi çerçevesinde istemi eylemden vazgeçmesidir. Türkiye notalarla ve BM'ye iletilen mektuplar ile GKRY'nin Doğu Akdeniz'de statükoyu bozan eylemlerinin Türkiye'nin ve Kıbrıslı Türklerin haklarını zedelediğini ve bu hakları kararlılıkla koruyacağını belirtmiştir. Bu sebeple GKRY'nin Doğu Akdeniz'deki faaliyetlerine son vermesi istenmektedir.

GKRY'nin imzaladığı münhasır ekonomik bölge sınırlandırma antlaşmalarını tanımadığını belirten Türkiye, 2011 Eylül'ünde Rum Yönetimi'nin sondaj çalışmalarını başlatacağı haberleri üzerine gerekli önlemlerin alınacağı ve bundan vazgeçilmezse KKTC ile benzer antlaşma imzalanacağını belirtmiştir. Türkiye istemini açıkça belirtmiş fakat bunun yerine getirilmesi için bir tarih belirtmemiştir. Kıbrıs'taki barış çabalarına atıfta bulunarak Hipotez 3'e uygun olarak eylemin durdurulması zorunluluğu hissettirilmeye çalışılmış fakat aciliyet vurgusu yapılmamıştır.

TPAO adına Piri Reis gemisi sismik araştırma için 23 Eylül 2011'de Akdeniz'e gitmiştir. Piri Reis'i korumak üzere Türk Donanması unsurları görevlendirilmiştir.²³⁹ 26 Eylül 2011 tarihinden itibaren Ada'nın güneyinde iki boyutlu sismik araştırma faaliyetlerine başlamıştır. Türkiye böylelikle gerilimi tırmandırmadan, ancak GKRY'ne yaptıkları faaliyetleri tanımadıkları mesajını açıkça vermiştir. Çalışma sonuçlarının gemi dönünce analiz edileceği ve olası gaz çıkışlarını olduğu yerlerin tespit edileceğini ifade edilmiş, sonuçlara göre geminin muhtemel gaz çıkışlarının olabileceği yerlerde 1-2 metrelik yüzey sondajı yapmak

---

²³⁹ Yavuz, "Piri Reis...".

için tekrar yola çıkabileceği çalışma esnasında bildirilmiştir. Esas amacın bir defaya mahsus değil gerekirse tekrar gelinebileceğini belirterek baskı uygulamaktır.

Zorunluluk kısmına Rum kesimi dışında üçüncü taraflar açısından bakacak olursak Türkiye'nin Mısır'a rasyonel davranması için sürekli uyarılarda bulunduğunu görmekteyiz. Türkiye Mısır'a GKRY ile imzaladığı antlaşmanın kaybına olduğu dile getirilmiştir. Mısır'ın imzaladığı anlaşma GKRY ile değil Türkiye ile olsaydı çizilecek ortay hay Mısır ile Anadolu kıyıları arasında çizilecekti. Bu durumda ortay hat daha kuzeyde bulunacaktı. Böyle bir durumda Mısır'ın kıta sahanlığı 12000 km² daha fazla olacaktı.²⁴⁰ Bu alanda yaklaşık olarak Mısır'ın topraklarının %1'ine tekabül ederken Kıbrıs Adasından da daha büyük bir alan demektir.²⁴¹

Türkiye, konuya taraf olan diğer bir ülke Lübnan üzerinde de zorunluluk duygusu yaratmaya çalışmıştır. Lübnan ile GKRY arasında imzalanan Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Antlaşması imzalanması üzerine Türk Dışişleri Bakanlığı Lübnan'ın Ankara Büyükelçiliğine nota vermiştir. Notada antlaşmanın Türkiye ve KKTC'nin hak ve çıkarlarının dikkate alınmadığı belirtilip böyle bir antlaşmanın yürürlüğe konmaması talep edilmiştir. Lübnan bu antlaşmayı imzalamış olsa da henüz onaylamamıştır. Bu durumda Türkiye'nin notasının etkili olduğunu düşünmek mümkündür.

Kriz bağlamında doğrudan Rum Yönetimine verilmek istenen zorunluluk hissi bu içinde bulunduğu eylemin durdurulması yönündedir. Zorunluluğun kaynağı olarak da Kıbrıs'taki müzakere sürecinin sağlıklı şekilde devam edebilmesi işaret edilmektedir.

Yaptırımı Kararlaştırmak:

Türkiye, Rum Yönetimi'nin faaliyetlerine karşı istemini açıkça belirtmiştir. Fakat GKRY'den istenen faaliyetlerine Kıbrıs sorunu çözülünceye kadar askıya almasının gerçekleşmemesi durumunda yaptırımın ne olacağı açık bir şekilde belirtilmemiştir. Ancak baskıyı aşamalı arttırma strateji çerçevesinde Rum tarafının eylemden vazgeçmesi için adımlar atılmıştır.

---

²⁴⁰ Sertaç Hami Başeren, TUDAV, “Doğu Akdeniz’de İş İşten Geçmeden”, http://www.tudav.org/index.php?option=com_content&view=article&id=95%3Adou-akdeniz-serhat-h-baeren&catid=40%3Amuhenhasr-ekonomik-boelge&Itemid=54&lang=tr [22.07.2013].

²⁴¹ Başeren, “Doğu Akdeniz’de İş...”.

20 Haziran 2007 tarihinde gerçekleştirilen Millî Güvenlik Kurulu²⁴² Toplantısı sonucunda yapılan basın bildirisinde de, Doğu Akdeniz’de giriştiği eylemlerle bölgede bir istikrarsızlık unsuru olmayı sürdüren Rum Yönetimi’nin, Ada’nın tümünü ilgilendiren konulardaki girişimlerinin geçerli olmadığı vurgulanmış, ülkemizin Doğu Akdeniz’deki hak ve çıkarlarının korunması yönünde yürütülen çabaların devam edeceği kamuoyuna açıklanmıştır.

Rum Yönetimi’nin Tablo 3’te belirtildiği gibi krizi tırmandıran eylem olarak 2011 Eylül ayı başında Akdeniz’de sondaj çalışmalarını başlatacağını duyurmasıyla başlayan gelişmeler sonrası Türkiye, Rum Kesimi sondaja başlarsa KKTC’yle benzer antlaşma yaparız, uyarısında bulunmuştur. Noble Energy faaliyete başlayınca 21 Eylül’de New York’ta Türkiye ile KKTC arasında Kıta Sahanelığı Sınırlandırma Anlaşması imzalanmıştır. KKTC Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu 24 Eylül 2011 tarihinde New York’ta Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri’ne krizin çözümüne ilişkin önerilerde bulunmuştur. Bu öneriler KKTC ile Türkiye arasında Kıta Sahanelığı Antlaşması imzalanmış olsa dahi geçerliliğini korumaktadır. GKRY sondaj faaliyetlerini durdurmazsa KKTC’nin Türkiye’nin de desteğiyle başlattığı doğal gaz ve petrol arama faaliyetlerinin devamına uluslararası düzlemde meşruiyet kazanacağı ve Eroğlu’nun önerileri hayata geçirilinceye kadar KKTC’nin, Türkiye’nin de desteğiyle Ada’nın güneyi dâhil petrol ve doğal gaz arama faaliyetlerine devam edeceği belirtilmiştir. Türk tarafının güneyde faaliyette bulunması GKRY’nin uygulamalarını tanımadığını göstermektedir.

KKTC ile Türkiye arasında yapılan Antlaşmadan sonra ve TPAO’ya KKTC tarafından 2 Kasım 2011’de yapılan sözleşme ile ruhsatlar verilmiştir. TPAO’ya verilen ruhsat bölgelerinin bir kısmı ile GKRY’nin kendi ilan ettiği ruhsat sahalarının bir kısmı çakışmaktadır. Bu durumda TPAO’nun bir araç gönderip çakışan bölgelerde faaliyette bulunması esnasındaki gelişmeler krizin yönünü önemli ölçüde değiştirecektir. TPAO adına gidecek olan araç güvenlik açısından tehlikede olacaktır. Muhtemeldir ki bu araç Türk Donanması tarafından alınacak önlemlerle gidecektir. Bu durumda Rum yönetimi askeri kuvvetleri ile bunu engellemeye çalışması ihtimallerden biridir. Eğer böyle bir durum gerçekleşirse söylem ve eylem tutarlılığı

---

²⁴² Üçüncü bölümde karar alma mekanizması içinde dış politikaya ilişkin görev ve yetkileri ayrıntılandırılmıştır.

örtüşmesi halinde Türkiye'nin buna cevap vermesi gerekir. Bunların yaşanması çatışma riskini getirebileceği gibi GKRY'nin de kararlılığını ölçecektir.

İstemin Yerine Getirilmesi İçin Öngörülen Teşvikler:

Hipotez 4: *İstemin yerine getirilmesi için ödüller verilmesi karşı tarafı eyleminden vazgeçirmeye ikna edebilir.*

Türkiye'nin, kıyı devletlerle ve GKRY'nin de bulunduğu uluslararası bir toplantıda Akdeniz'de deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasının görüşülmesi önerisi GKRY'ne karşı açık kapının bırakıldığı noktadır. Kıta sahanlığı hukuken kıyı devletine deniz tabanını ve deniz tabanının altını kapsayan bu kıta sahanlığında doğal kaynak arama ve işletme konularında münhasır yetkiler vermektedir. Deniz hukukuna göre karşılıklı kıyıları olan devletler kıta sahanlığı sınırlandırması için antlaşma yapabilirler.

Bu sınırlandırma antlaşması yapılmadığı gerekçesiyle GKRY'nin tavrı Türkiye açısından kabul edilebilir değildir. GKRY ise bunun Türkiye'ye zarar veren bir boyutu olmadığını belirtmektedir. Ancak Türkiye bu konuda hakkaniyet ölçülerine uygun bir çözüm bulunması için diplomatik açıdan girişimleri öncelikli tutmaktadır. Zaten Dışişleri Bakanlığının 5 Ağustos 2011 tarihli açıklaması bu ilkeye vurgu yapmaktadır.²⁴³ Kıbrıs Rum tarafı tek yanlı olarak tüm Ada adına, Ada'nın bütününe ait olan doğal kaynaklar konusunda söz söyleme, girişimde bulunma veya anlaşma imzalama hak ve yetkisine sahip değildir. Bu tür faaliyetler, Ada'da ve bölgede gerginlik yaratmakta, kurucu halk olan Kıbrıs Türklerinin Ada'nın doğal kaynaklarından eşit şekilde yararlanma hakkını engellemektedir.

GKRY'nin faaliyetleri Kıbrıs Sorununa ilişkin halen devam etmekte bulunan görüşmeler sürecine zarar vermektedir. Yeni bir ortaklık kurulması amacıyla Ada'nın geleceğini belirlemeye yönelik görüşmelerin devam etmekte olduğu ve kritik bir aşamaya ulaştığı bu dönemde, GKRY'nin tek yanlı faaliyetlerde bulunmasının taşıdığı risk yüksektir. Rum Yönetiminin bu tavırları hareketler uzlaşma çabalarına zarar vermektedir.

---

²⁴³ "T.C. Dışişleri Bakanlığı GKRY'nin Doğu Akdeniz'de Petrol ve Doğalgaz Arama Faaliyetleri Hakkında Açıklama, 5 Ağustos 2011", **Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/no_-181_-5-agustos-2011_-gkry_nin-dogu-akdeniz_de-petrol-ve-dogalgaz-arama-faaliyetleri-hk_.tr.mfa. [22.07.2013].

KKTC Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu 24 Eylül 2011 tarihinde New York'ta Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne sunduğu öneriler içinde de krizin sorunsuz çözümünü amaçlayan ve GKRY için ödül diyebileceğimiz ayrıntılar bulunmaktadır. GKRY ve KKTC'nin denizdeki arama ve sondaj faaliyetlerini karşılıklı ve eşzamanlı olarak durdurmaları sağlanamaz ise BM aracılığıyla kurulacak üçlü bir komiteyle petrol ve doğal gaz gelirlerinin paylaşım oranlarının tespiti ve bu gelirlerin Kıbrıs sorununun kapsamlı çözümünün finansmanı için kullanılması önerilerini sunmuştur. Bu öneriler *status quo ante*'ye dönmek veya Ada'daki iki toplum için adil paylaşım ile krizin sorunsuzca atlatılması GKRY için teşvik sayılabilir.

Türkiye, GKRY'nin Doğu Akdeniz'de faaliyetlerini durdurmasının sonucu olarak kıyı devletlerin içinde bulunduğu bir antlaşmayla adil bir paylaşımı öngörmektedir. Ayrıca Eroğlu'nun BM'ye sunduğu çözüm planı kapsamında GKRY'nin faaliyetlerini durdurması halinde Türkiye'nin KKTC ile imzaladığı antlaşmanın gerekleri de yerine getirilmeyecektir. Hipotez 4'e uygun olarak Türkiye vereceği ödülleri belirtmiştir.

4.3.1.1.2. Zorlayıcı Diplomasinin Türüne Karar Vermek

Hipotez 5: Krizi tırmandırmamak için Türkiye zorlayıcı diplomasinin hafif bir türü olan dene gör stratejisini kullanmıştır.

Kriz esnasında Türkiye'nin zorlayıcı diplomasinin dene ve gör türünü kullandığını görmekteyiz. Ayrıca her deneyip beklediği aşamada olumsuz cevap almasıyla baskıyı bir basamak daha üst kademeye taşıyarak baskıyı aşamalı arttırma taktiğini de kullanmaktadır. Dene ve gör stratejisinin gereği olarak istem açıkça dile getirilmiştir. Fakat istemin yerine getirilmesi için ultimatombu gibi belli bir tarih verilmemiştir.²⁴⁴ Bunun için karşı taraf ikna edilirken aciliyet duygusu uyandırılmamıştır.

---

²⁴⁴ Aksu, *Türk Dış Politikasında...*, 33.

GKRY, ilan ettiği petrol arama sahalarını ruhsat için ihaleye açınca Türkiye bu konuda sessiz kalmayacağını belirtmek üzere faaliyete geçmiştir. Hipotez 5'teki gibi dene gör eylemlerine başlamıştır. Önce Akdeniz'de tatbikatlar yapılmaya başlanmıştır. 2007 yılının Mart ayında başlayan ve Haziran ayında da devam eden tatbikatların yapıldığı sahaların koordinatları National Geospatial-Intelligence Agency ve Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğüne yayımlanmıştır. Anılan koordinatlar incelendiğinde tatbikat sahalarının GKRY'nin ilan ettiği Münhasır Ekonomik Bölge ve petrol arama sahaları ile çakıştığı ancak Kıbrıs Adası'nın karasuları dışında ve uluslararası hukuka tamamen uygun bir şekilde oluşturulduğu görülmektedir.²⁴⁵ 2-5 Mayıs 2007 tarihleri arasında denizaltı, savaş gemileri ve uçaklar ile gerçek mermiler kullanarak yapılan tatbikat, Kıbrıs Adasının ilk kez 12-25 mil güneyinde gerçekleştirilmiştir. Deniz Kuvvetlerinin planlı tatbikatlarından olan Deniz Kurdu tatbikatları, son beş senedir ağırlıklı olarak Ege Denizi'nde yapılırken, 2007 yılında Doğu Akdeniz'de yapılmıştır. "Bölgedeki gelişmeler karşısında bunun özellikle yapılmış bir tercih olduğunu düşünmemek mümkün değildir."²⁴⁶ Türkiye Hipotez 5'e uygun olarak caydırıcı eylemlerde bulunmuştur.

²⁴⁵ Başeren, **Doğu Akdeniz Deniz...**, 20.

²⁴⁶ Başeren, "Doğu Akdeniz'de İş...".

Rumlara gözdağı

BAHADIRSELİM DİLEK

ANKARA - Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY) Doğu Akdeniz'de petrol arama gereğini gösterip Mısır ve Lübnan ile ayrı ayrı münhasır ekonomik bölge sınırlarının anlaşması yapmasının ardından, belirlediği 13 bölgede petrol araştırma ruhsatı vermek için çıktığı ihalelerin dolmasına iki buçuk ay kala, Türkiye Rumlara, "Doğu Akdeniz'deki haklarımızın takipçiyiz" mesajı verdi. Türk Deniz Kuvvetleri'ne bağlı gemiler, çarşamba günü Rum deniz sahasına 12 mil uzaklıkta "bayrak gösterdi". GKRY'nin, Kıbrıs Adası'nın güney ve güneybatısında üç ya da beş tane, Türkiye'nin olası münhasır ekonomik bölgesi ile örtüşen 13 petrol arama bölgesi belirlemesinden sonra çıktığı ihalede geri sayım sürerken, Ege Denizi'nde "Anadolu Yıldızı-2007" arama-kurtarma tatbikatı icra eden Türk Deniz Kuvvetleri'ne bağlı gemiler ve Türk Hava Kuvvetleri'ne bağlı uçaklardan bir bölümü, rutin faaliyet bölgelerinin dışına Kıbrıs Adası

civarına kaydırıldı. Bu unsurlar, Rum Kesimi'nin karasularını ihlal etmeyecek şekilde 12 mil açığındaki uluslararası sulara gelerek bayrak gösterdi.

Rum Savunma Bakanlığı toplandı

Türk gemilerinin faaliyeti Larnaka ve Limasol'den izlenebildi. Acil çağrı ile toplantı yapan Rum Savunma Bakanlığı ise petrol ihalesine giren şirketlerin ruhsatsız olmaları için sessiz kalmayı tercih etti.

KKTC'deki askeri kaynaklar, Deniz ve Hava Kuvvetleri'ne bağlı birliğin çarşamba günü Rum deniz sahasına 12 mil uzaklıkta, uluslararası sulara kendilerine verilen görevi icra ettiğini dile getirdiler. Aynı kaynaklar Türkiye'nin bütün adanın garantörüne sahip olduğuna dikkat çekerken, tatbikat ile "Türkiye'yi saf dışı bırakarak bölgede petrol arıyamazsınız" mesajının verildiğini belirttiler. 4 Mayıs'ta da yine Kıbrıs Adası civarında Türk deniz ve hava kuvvetlerinin Deniz Kurdu-1 planlı ortak tatbikatını düzenleyeceği kaydedildi.

Cumhuriyet, 7 Mayıs 2007.

PETROL ARAMA KRİZİ

Güney Kıbrıs'a tatbikatla gözdağı

MAHMUT GÜRER

GAZİ MAĞUSA - Türk Silahlı Kuvvetleri ile KKTC Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı'nın Doğu Akdeniz'de ortaklaşa düzenledikleri Caner Gönyeli 2007 tatbikatı başladı. KKTC Güvenlik Kuvvetleri Komutanı Mehmet Eröz, "Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin tek tarafı olarak Kıbrıs'ın güneyinde petrol arama iznine yönelik çeşitli ülkelerle anlaşmalar imzalaması, uluslararası hukuka uygun ve geçerli değildir" dedi. Rumlara petrol arama bölgesi ilan ettiği alanda gerçekleştirilen tatbikatın başlaması nedeniyle briefing veren Tümgeneral Eröz, "Türkiye uluslararası hukuktan doğan çıkarlarını koruma konusundaki kararlılığını göstermek için söz konusu bölgelerde eğitim ve tatbikat icra etme dahil gerekli gördüğü tedbirleri almaya devam edecektir" dedi.

Cumhuriyet, 13 Haziran 2007.

Türkiye Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığının dört bölgedeki (TPO/XVI/A, TPO/XVI/D, TPO/XVI/E ve TPO/XVI/F) ruhsat ve arama izni taleplerini 9 Ağustos 2007 tarihli Resmî Gazete ile ilan etmiştir. Uluslararası hukuk açısından bakıldığında, Türkiye ilgili bölgelerde kıta sahanlığı haklarına sahip olduğunu üstü örtülü olarak resmen uluslararası kamuoyuna bildirmektedir. TPO/XVI/A sahası, ilan edilen diğer üç sahaya bakarak stratejik önemi en büyük olan sahadır. Bu saha, doğuda Türkiye'nin daha önce batısında hak sahibi olduğunu ilan ettiği 32° 16' 18" meridyenine, güneyde ise Anadolu ile Mısır kıyıları arasındaki ortay hatta dayanmaktadır. TPO/XVI/A bölgesi, doğuda 32° 16' 18" meridyenine, güneyde ise Anadolu ile Mısır kıyıları arasındaki ortay hatta dayandığı noktalarda, Türk kıta sahanlığının ve münhasır ekonomik bölgesinin sınırlarını üstü örtülü olarak ama resmen çizmiştir. Ayrıca TPO/XVI/A bölgesi, GKRY'nin ilan ettiği bloklar ile çakışmaktadır. Bu durum Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de haklarına sahip olacağını, GKRY'nin vereceği ruhsatları tanımayacağını, bu ruhsatlara dayanarak sahada yürütülecek faaliyetlere müsaade etmeyeceğini ve müdahale edebileceğini göstermektedir.

Türkiye Kıyı Emniyet Genel Müdürlüğü, denizcilere Malene Ostervold isimli geminin 14 Kasım 2008 tarihinden başlayarak ikinci bir duyuruya kadar belirtilen koordinatlar arasında jeofizik araştırma yapacağı duyurusunda bulunmuştur.²⁴⁷ Yunan firkateynleri aracı durdurup bölgeden ayrılmalarını istemişse de red cevabı almışlardır. Yunanistan'ın müdahalesinden sonra Türk Dışişleri Bakanlığı 14-18 Kasım 2008 tarihleri arasında ilan edilen duyuruda belirtilen bölgede geminin araştırmayı gerçekleştirdiğine bildiren bir açıklamada bulunmuştur.

²⁴⁷ Başeren, **Doğu Akdeniz Deniz...**, 20.

Türkiye Gazetesi, 14 Haziran 2007.

4.3.1.1.3. Hedef Ülkenin Karar Alıcılarının Rasyonelliğine İlişkin Veriler

GKRY, 2000'lerin başında Akdeniz'de zengin doğal kaynaklar olduğu bilgisiyle bölgede öncelikli olarak Yunanistan'la daha sonra çevre ülkelerle görüşmelere başlamıştır. Bu görüşmeler mümkün olduğunca göz önünde olmaktan kaçınılarak yapılmıştır.

Tablo 4: GKRY Karar Alma Süreci Aktörleri		
Devlet Başkanı	Glafkos Klerides	(28.02.1993-28.02.2003)
	Tasos Papadopoulos	(28.02.2003-28.02.2007)
	Dimitris Hristofyas	(28.02.2007-28.02.2013)
	Nikos Anastasiadis	(28.02.2013-Görevde)
İktidar Partisi	DISY (Demokratik Seferberlik Partisi)	(28.02.1993-28.02.2003)
	DİKO (Demokratik Parti)	(28.02.2003-28.02.2007)
	AKEL (Emekçi Halkın İlerici Partisi)	(28.02.2007-28.02.2013)
	DISY (Demokratik Seferberlik Partisi)	(28.02.2013-Görevde)
Temsilciler Meclisi Başkanı	Dimitris Hristofias	(07.06.2001-28.02.2008)
	Marios Garoyan	(07.02.2008- 02.06.2011)
	Yannakis Omiru	(02.06.2011-Görevde)
Dışişleri Bakanı	Ioannis G. Kasoulides	(09.04.1997-28.02.2003)
	George Iacovou	(01.03.2003-12.06.2006)
	Yiorgos Lillikas	(13.06.2006-16.07.2007)
	Erato Kozakou-Marcoullis	(16.07.2007-02.03.2008)
	Markos Kyprianou	(03.03.2008-05.08.2011)
	Erato Kozakou-Marcoullis	(05.08.2011-28.02.2013)
	Ioannis G. Kasoulides	(01.03.2013-Görevde)

İlgili kurumların resmi sitelerinden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

GKRY Ticaret, Sanayi ve Turizm Bakanı Nikos Rolandis, Kıbrıs'ın da hak sahibi olduğu petrol ve doğalgaz yatakları bulunduğunu, konuyu Mısır Petrol Bakanı ile görüştiklerini doğrulamıştır. Ancak Cumhurbaşkanı Glafkos Klerides'in, olayın siyasi boyutlarından korktuğu ve sessiz kalınmasını istediğine ilişkin haberler basında yer almıştır.²⁴⁸ AKEL Partisi Genel Sekreteri Dimitris Hristiyofas'ın daha temkinli davranarak, “*bu konudaki tutumumuz doğru değildir*” şeklinde konuşarak, konuyla ilgili ayrıntılı açıklamaların yapılması gerektiğini belirttiği görülmektedir.²⁴⁹

²⁴⁸ Simerini, 27.01.2007.

²⁴⁹ Simerini, 27.01.2007.

Basında yer aldığı şekliyle Kıbrıs-Mısır ve İsrail arasındaki deniz bölgesinde zengin petrol ve doğalgaz yataklarının bulunduğu ortaya çıkması ve bazı kıyı-ıdar ülkelerle görüşmelerin yapılmakta oluşunun GKRY karar alıcılarını temkinli davranmaya yönelttiği anlaşılmaktadır. Rumların büyük bir gizlilik içinde yürütmeyi tercih etmelerine rağmen bu konu Kıbrıs'taki Mısır Büyükelçisi'nin Cyprus Weekly adlı İngiliz gazetesine yaptığı açıklamalarda, söylentileri doğrulamasıyla ortaya çıkmıştır.

Konunun almakta olduğu politik ve jeopolitik boyutlardan dolayı Cumhurbaşkanı Klerides, altı ay önce petrol ve gaz yatakları bulunduğu bilgisini alınca, mesai arkadaşlarının konuyu dillendirmemelerini rica etmiştir. GKRY Cumhurbaşkanı Glafkos Klerides, söylentiler üzerine iktidar ortakları DİSİ ve eş başkanları Nikos Anastasiadis ve Yorgo Vasiliu'yu bilgilendirmiştir. Anastasiadis, görüşmenin ardından yaptığı açıklamada, Hükümetin konuyla ilgili sahip olduğu bilgiler, atılan ve atılacak adımlarla ilgili bir genel bilgilendirme yapıldığını, söyleyecek başka bir şey bulunmadığı yönünde açıklama yapmıştır.²⁵⁰ Vasiliu ise her şeyin daha başlangıç noktasında bulunduğunu belirterek, bu konunun tartışılmaması gerektiği yönünde görüşünü belirtmiştir.²⁵¹ GKRY karar alıcılarının açıklamaları göstermektedir ki konu hükümet içinde ve kulislere konuşulup kamuoyundan gizlenmektedir. Bunun da sebepleri arasında Kıbrıs sorunu ve diğer ülkelerle ilişkiler olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Fileleftheros isimli gazete kıta sahanlığının belirlenmesinin üzerine gidilmesinin nedeninin, Kıbrıs sorunu, üsler ve diğer ülkelerle ilişkiler olduğu yönünde haber yapmıştır.²⁵² Atina'nın Ta Nea gazetesinde yayımlanan haberde ekonomik alanda yeni ufuklar doğuran bu olayın, ülkeler arasında çıkar karmaşası yaşatmasından ve Ankara'nın da olaya müdahale etmesinden endişe duyan hükümetin, tansiyonu düşük tutmaya çalıştığı şeklinde haber vererek GKRY karar alıcılarının endişelerine yer vermiştir.²⁵³

GKRY, Türkiye'nin konuya dikkat çeken açıklamalarını egemenlik hakların kullanımı olarak cevaplamış ve uluslararası kamuoyunda dikkatleri üzerine

---

²⁵⁰ "Petrol Ve Doğalgaz Yatakları Kıbrıs Hükümetini Tedirgin Etti", **To Vima**, 30.01.2001.

²⁵¹ "Akdeniz'de Yedi Ülkenin Poker Oyunu", **EKSUSİA**, 01.2.2001.

²⁵² "Kıta Sahanlığı... Bunun Belirlenmesi Yönüne Gitmeyişimizin Nedeni, Kıbrıs Sorunu, Üsler Ve Diğer Ülkelerle İlişkiler" **Fileleftheros**, 02.02.2001.

²⁵³ Yorgos Calakos, "Petrol Yatakları Kıbrıs'ta Tartışma Konusu Oldu", **Ta Nea**, 02.02.2001.

çekmemeye çalışmıştır. 2004 yılında AB'ye üye olacak olması bu konuda Güney Kıbrıs'ı cesaretlendirmiş ve güç asimetrisi elde edecek olmanın rahatlığıyla adımlarını hızlandırmıştır.

Rum Yönetimi, ilan ettiği petrol arama sahaları ruhsatlarının ihale sürecinde Türkiye'ye karşı sessiz kalmayı tercih etmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 2-5 Mayıs 2007 tarihleri arasında yaptığı tatbikata katılan Türk gemilerinin faaliyetleri Larnaka ve Limasol'dan izlenebilmiştir. Acil toplantı yapan Rum Savunma Bakanlığı ise petrol ihalesine giren şirketlerin rahatsız olmaması için sessiz kalmayı tercih etmiştir. GKRY Lideri Tasos Papadopoulos, Rum Yönetimi'nin petrol konusundaki tutumunun, açıklama yapılmaması ve bu konunun kamuoyu önünde tartışılmaması yönünde olduğunu daha önceden birçok kez belirtmiştir. Bu siyasi tutum sayesinde, Türkiye'nin bölgeye yönelik itirazları gündeme getirilmeyecek ve petrol ihalesine giren şirketler açısından önem arz eden sahanın siyasi ve hukuki açıdan problemsiz olma özelliğinin korunması sağlanacaktı. Rum Yönetimi sözcü vekili Vasilis Palmas, 4 Mayıs 2005'te yaptığı açıklamada, Türk Silahlı Kuvvetlerinin, hava ve deniz imkânlarını kullanarak Kıbrıs'ın güneybatı açıklarında askerî tatbikat yürüttüğünü, fakat tatbikatın uluslararası sularda icra edildiğini ve uluslararası sözleşmeleri ihlal etmediğini söyleyerek, ortamın gerginleştirilmemesi yönündeki Rum Yönetimi'nin tavrını ortaya koymuştur.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin 2-5 Mayıs 2007 tarihlerinde gerçekleştirdiği tatbikatlar ile ilgili olarak GKRY BM Daimî Temsilciliği aracılığı ile BM'ye bir mektup vermiştir. GKRY bu mektupta, tatbikatın GKRY'nin güneyindeki karasularının yakınında, Lefkoşa FIR'ını ihlal ederek, uçuş ve seyrüsefer güvenliğini tehlikeye düşürerek ve gerçek mermiler kullanılmak suretiyle gerçekleştirildiğine yer verilmiştir. Her egemen ülkenin askerî tatbikatlar gerçekleştirme hakkı saklı olmakla birlikte, Türk Deniz Kuvvetlerinin söz konusu tatbikatının Türkiye'nin coğrafi konumu ve çıkarları bakımından ilgisiz bir bölgede ve GKRY'ye herhangi bir bildirimde bulunmadan yapıldığını belirtmiştir. Bu hareketin ancak hasımca bir hareket olarak yorumlanabileceği iddia edilmekte ve bunların Türkiye'nin BM Şartını ihlal etmesine ve Doğu Akdeniz'de bölgesel güvenliğin bozulmasına yol açmasına açık bir kanıt teşkil ettiğini öne sürmektedir.²⁵⁴

---

²⁵⁴ Başeren, **Doğu Akdeniz Deniz...**, 21.

GKRY mektubunda, Mısır ve Lübnan ile yaptığı uluslararası hukuka aykırı Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırma Antlaşmalarını tanımayan Türkiye'ye, bunları hukuka aykırı ruhsat sahaları ve ihalelerle tanıtma çabalarının doğurduğu rahatsızlıkları görmezden gelmektedir. Bunu yerine, Lefkoşa FIR'ını bahane edip dikkatleri FIR ihlali gibi gerçekte var olmayan kavramlara dayalı yapay sorunlara çekmeye çalışmaktadır. *“Türkiye yaptığı tatbikatları Hydrolant mesajları ve NAVTEX ilanları ile duyurarak uçuş ve seyrüsefer güvenliğinin tehlikeye düşmesini önlemek için gerekli tedbirleri almıştır. Aksi anlama gelebilecek GKRY iddiaları tamamen gerçek dışıdır.”*²⁵⁵

Rum Kesimi'nin petrol arama girişimlerine iten çok fazla etken bulunmaktadır. Avrupa'nın çok büyük bir ekonomik krizle mücadele ediyor olması, Rum ekonomisini de ciddi bir krizin içine sürüklemiş durumdadır. Kıbrıs Rum Yönetimi, Rum Milli Muhafız Ordusu'nun (RMMO) Zigi'deki Evangelos Floarkis Deniz Üssü'nde 11 Temmuz 2011'de meydana gelen patlama ardından ciddi mali hasarın oluşması, Rum ekonomisini oldukça sarsmıştır. Bu ortamda Kuzey Kıbrıs'tan elektrik almak durumunda kalan Rum hükümeti halkın da büyük tepkisiyle karşılaşmıştı. Halk tarafından istifası istenen GKRY Devlet Başkanı Dimitris Hristofyas, işsizlik, ekonominin kötü gidişatı ve bunların üzerine bir de Hükümetin meclise sunduğu ekonomik pakete yedi yeni verginin dâhil edilmesi protestoların şiddetini arttırmıştır. Bu açıdan bakıldığında Rum Kesimi'nin petrol arama meselesi hem ekonomik hem de siyasi sebeplerle ulusal onur haline getirilmiştir. Bu sayede durumu hem iç kamuoyunun dikkatini dağıtmak hem de dış politikada Türkiye'ye karşı kullanmak yoluna gittiği söylenebilir.

Rum Yönetim kendi içinde bir krizin içindedir. Ancak Hristofyas krizi kendi lehine çevirmeye çalışmaktadır. Hristofyas'ın içeride zor bir dönem yaşamasının yanında muhalefetten de dış politika açısından destek alamamaktadır. Kıbrıs sorunu ile ilgili müzakerelerde Hristofyas'ın “dönüşümlü başkanlık, ağırlıklı oy ve 50 bin Türkiye kökenli KKTC vatandaşının adada kalması” önerilerini geri çekmesi istenmektedir. Hristofyas Annan Planı'nda olduğu gibi GKRY'ni uzlaşmaz tavır içinde göstermekten kaçınmaktadır. GKRY'de 11 Temmuz'da patlak veren siyasi, ekonomik ve sosyal kriz, Kıbrıs çözüm müzakerelerini de etkiledi ve Rum lideri Dimitris Hristofyas yoğunlaştırılmış müzakerelere ara verilmesi konusunda geçerli

²⁵⁵ Başeren, *Doğu Akdeniz Deniz...*, 21.

bir bahane bulmuş oldu. Hristofyas'ın talebiyle Kıbrıs görüşmelerine ara verildi. GKRY 2012 yılında AB dönem başkanı olması avantajlarını kullanarak Kıbrıs müzakerelerini Temmuz 2012 sonrasına da sarkacak şekilde uzatmaya çalışmaktadır. Bu süre içerisinde üzerinde bir sorumluluk hissetmeden Doğu Akdeniz'de faaliyetlerini derinleştirecektir.

KKTC, GKRY'nin tek yanlı doğalgaz çıkarma girişimiyle ortaya çıkan krizin aşılması için 25 Eylül 2011'de BM'ye 4 maddelik bir çözüm planı önermişti. Türkiye'nin de destek verdiği bu maddelerden en önemlisi ise, BM Genel Sekreterinin tarafların eşit katılımıyla bir komite oluşturulması istenmesidir. Bu önerinin kabulü halinde Türkiye-KKTC Kıta Sahaneliği Antlaşması'nın gereği yapılmayacağından, gerilimin de giderilmesi mümkün olacaktır. Buradaki sıkıntı Rum tarafındadır. Bu planın kabul edilmesi Rum Yönetimi'ni iç politika da sıkıntıya sokabilir. Dimitri Hristofyas'ın bu önerileri kabul etmesi 2013 yılında yapılacak cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde bir teslim politikası gibi algılanıp kolaylıkla propaganda edilebilir. Ayrıca Hristofyas milliyetçi duyguları kullanarak kamuoyunda popülaritesini arttırıp seçim öncesi yatırım fikri karar alıcının kişisel çıkarı için hamleleri olarak düşünülebilir.

Burada Türkiye'nin AB adaylığının da etkisiyle çözüm sürecinde buna çok fazla itiraz etmeyeceğini düşünmektedir. Çünkü Kıbrıs sorununun çözülmesi Türkiye'nin AB üyeliği için önemli bir konudur. Bundan yararlanmak isteyen GKRY bunun üzerine politikalarını kurmaktadır. Bu sayede GKRY Türkiye tarafından tanınma yolunda büyük avantaj sağlayabileceğini umut edilmiştir. Buradaki varsayım kıta sahanlığının sınırlandırılmasıyla ilgili antlaşmada KKTC'nin uluslararası tanınırlığı olmaması nedeniyle mecburen GKRY'nin Türkiye tarafından muhatap alınacağı üzerinedir.

Tüm bu gelişmeler değerlendirildiğinde Rum Yönetimi Doğu Akdeniz kıta sahanlığına ilişkin konularında oldubitti ile sonuca varmaya çalıştığını görmekteyiz. Türkiye sürekli olarak bölgede sorun çıkaran devlet olarak gösterilmeye çalışmaktadır.

4.3.1.1.4.Krize Özgü Bağlamsal Değişkenleri Dikkate Almak

Doğu Akdeniz'de yaşanan krizde doğrudan ele alınan taraflar Türkiye ve GKRY'dir. Fakat Türkiye, GKRY'ni bir devlet olarak tanımamaktadır. Türkiye

tanımasa da uluslararası kamuoyunun çoğunluğu tanıdığı gibi Türkiye'nin aday olduğu Avrupa Birliği'ne de üyedir. Türkiye Akdeniz'de yapılacak bir kıta sahanlığı sınırlandırmasının işbirliği içinde yapılmasını arzulamaktadır. Bu durumda GKRY'ni muhatap olarak alıp aynı masaya oturması gerekmektedir. Ancak Kıbrıs sorunu çözülene kadar şu ana kadar gelinen aşamalar dâhilinde mümkün değildir. Bu durum kriz için yapılmak istenecek görüşmelerde önemli bir sıkıntı olacaktır.

2008 yılı itibariyle başlayan Kıbrıs için barış görüşmelerine de yeni bir boyut eklenmiştir. Annan Planı ne kadar ölü kalmış olsa da onda öngörülen kıta sahanlığına ilişkin konular federal devlete bırakılmakta idi. Şuan yürütülen müzakerelerde temel sorunlar üzerinden gidebilmek için bu mümkün olabilirdi. Ancak Türkiye ve KKTC GKRY'nin tek taraflı girişimlerini durdurulmasını Kıbrıs sorununa ilişkin görüşmeleri tıkayan bir durum olarak görmektedir.

4.3.1.1.5. Krizde Zorlayıcı Diplomasi Stratejisi: Başarıyı Etkileyen Koşullar

Zorlayıcı diplomasi strateji bakımından başarı A. George tarafından dokuz ölçüte göre analiz edilebilir. Biz de örnek olayımızı –bağımsız değişkenler dışında– bu ölçütler üzerinden analiz edebiliriz.

Amacın Açıklığı:

Hipotez 6: Amacın açık olması karar alıcının krizi yönetme başarısını olumlu yönde etkilemektedir.

Türkiye, GKRY'nin Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları sınırlandırmalarına sessiz kalmamıştır. GKRY'nin oluşturmaya çalıştığı yeni statükoyu tanımadığını gerek yazılı açıklamalar gerek fiili olarak bölgedeki çalışmaları ile göstermiştir. Kıbrıs sorunu çözülmeye kadar Ada etrafındaki deniz yetki alanlarının sınırlandırması için tarafların tek taraflı adım atmaması Türkiye'nin temel istemini oluşturmaktadır. Hipotez 6'ya uygun olarak Türkiye amacını açıkça belirtmektedir.

Türkiye GKRY'nin attığı her adım karşısında amacını açıkça belirtmiştir. Doğu Akdeniz'de var olan durumun değişmesi Kıbrıs'taki müzakere sürecine zarar verecek gelişmelerdir. Adaya ait her türlü kaynak ve kullanımı Kıbrıs'taki her iki topluluğa da aittir. Bunu adil paylaşımı yönünde faaliyet göstermeyen Rum Yönetimi'nin tavrı Türkiye tarafından tanınmamaktadır. Diğer taraftan Türkiye'nin kıyı devleti olarak haklarına saygı gösterilmemesi durumu vardır. Türkiye 2004

yılındaki notasında kıta sahanlığı haklarını saklı tuttuğu bölgeyi belirtmiştir.²⁵⁶ Daha sonra 2007 yılında bu bölgede petrol arama ruhsat sahası ilan etmiştir. Böylece Türkiye kıta sahanlığı sınırlarını ilan etmiştir. GKRY'nin bu alanları da tecavüz eden kıta sahanlığı sınırlandırması ve içerisinde petrol arama ruhsat sahası ilan etmesi Türkiye için kabul edilemez olarak görülmüştür. Türkiye açık bir şekilde bölgeye ait haklarını kararlılıkla koruyacağını bildirmiştir.

Atılan adımlarla Türkiye amacını ve istemini net bir şekilde belirtmiştir. Türkiye kendi kıta sahanlığı haklarını saklı tutmakla birlikte Kıbrıs sorunu çözüme kavuşuncaya dek bu konuda tek taraflı bir adım atılmasını engellemektir. Eğer atılmış bir adım varsa ki GKRY oldubittiler ile yeni bir durum yaratmaya çalışmıştır, Türkiye bunları tanımadığını bildirmiştir.

Motivasyonun Yeterliliği:

Hipotez 7: Karar alıcının krizin çözümü sürecindeki kararlılığı karşı tarafın istekleri yerine getirmesi için etkili olmaktadır.

Doğu Akdeniz'de yaşanan olaylara karşı Türkiye'nin duruşundaki kararlılığı destekleyecek unsurlar bulunmaktadır. Türkiye Akdeniz'e kıyısı olan bir devlettir. Akdeniz yarı kapalı deniz özelliğini göstermektedir. Yarı kapalı denizlerde deniz yetki alanlarına ilişkin sınırlandırma söz konusu olduğunda kıyı devletlerin işbirliği ile bunu sonuçlandırması gerekmektedir. Bu kurallar dikkate alındığında Türkiye'nin kendi dâhil olmadığı anlaşma ile Akdeniz'de Türkiye'nin haklarını zedeleyebilecek bir alanda oluşturulacak hukuki ya da fiili bir duruma karşı çıkma hakkı bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye 2004'te konuya ilişkin notası ile deniz hukukuna uygun olarak kendi kıta sahanlığına ilişkin bölgeyi tanımlamış ve buradaki haklarını saklı tuttuğunu açıklamıştır. GKRY'nin faaliyetleri deniz hukuku açısından işbirliğini görmezden gelmek olduğu gibi Türkiye'nin deniz alanlarındaki egemenlik haklarının da ihlali demektir. Türkiye her ne kadar açıkça bir yaptırım öngörmemiş olsa da GKRY'ni eyleminden vazgeçirecek yönde adımlar atmaktadır.

Diğer taraftan Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de 32° 16' 18'' ve 27° 22' 00'' meridyenleri, bu meridyenler arasında kalan Antalya Gazipaşa'dan Muğla Deveboynu Burnu'na kadar Anadolu kıyıları ve bu kıyıları ile Mısır kıyıları

²⁵⁶ T.C. BM Daimî Temsilciliği, "17 Şubat 2003 tarihinde GKRY ile Mısır Arap Cumhuriyeti arasında gerçekleştirilen Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırması Antlaşmasına İtiraz Notası", (2004/Turkuno DT/4739, 2 Mart 2004), **Law of the Sea Bulletin**, cilt 54, s.127.

arasındaki ortay hatla örtüşen 33° 50' 00'' enlemi arasında kalan bölgedeki kıta sahanlığının yüz ölçümü yaklaşık 145.000 km²'dir. Bu alan Türkiye'nin tüm kıta sahanlığının yaklaşık üçte birini oluşturmaktadır. GKRY'nin kontrol altına almaya çalıştığı alan, Kıbrıs Adası'nda hükmettiği alandan büyüktür. Bu hesaplamalara bakıldığında GKRY'nin uygulamalarında hakkaniyetin göz ardı edildiğini görmekteyiz. Ayrıca Türkiye'nin oldukça geniş bir alandaki haklarının kullanımının engellenerek bunun yerine küçük bir alana sıkıştırılması da kabul edilebilir değildir.

Son olarak Türkiye Kıbrıs'taki Türklerin Ada'ya ait kaynak ve zenginliklerden yararlanmasının önlenmesine göz yummak istememektedir. Bu durum Türk tarafının ekonomik ve siyasi açıdan haklarının aşınmasına neden olur. Böyle bir davranın arkasında iki önemli neden daha yatmaktadır. Birincisi Kıbrıs'ta gelişen olaylara milli dava gözüyle bakılmaktadır. Bunun için hassas bir konudur ve savunulması karar alıcının lehinedir. İkincisi ise son yıllarda Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğindeki Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı dış politikası Türkiye'yi bölgesel güç olma yolunda adımlar atmaktadır. Bölgedeki sorunlara çözüm için müdahil olunmaya çalışılırken Kıbrıs için pasif bir politika izlemek mümkün değildir.

Motivasyonun Asimetrisi:

Hipotez 8: Rakip tarafın motivasyonunun yüksek olması, talepleri yerine getirme hususunda istekli olmamasına neden olmaktadır.

Rum Kesimi'nin petrol arama çabalarının hem ekonomik hem politik motivasyon kaynağı vardır. Rumların deniz yetki alanlarında oldu-bitti yaratması ile dengeleri kendi lehine çevirmeye çalıştığını görmekteyiz. Doğu Akdeniz'de petrolün varlığına ilişkin kanıtların ortaya çıkması GKRY'ni cesaretlendirici bir unsur olmuştur. Nitekim bunun üzerine hükümetin cesaret aldığı, arama ve çıkarma olan bundan sonraki adımı atmaya hazırlandığı, konuyla ilgili bakanlardan oluşan özel komitenin yapacağı toplantıların ardından da bundan sonraki adımların detaylarını ele alacağı haberleri asında sıklıkla yer almaya başlamıştır.²⁵⁷

Doğu Akdeniz'de Güney Kıbrıs'ın 2004 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti adı ile Avrupa Birliği'ne girmesi ile bir güç asimetrisi oluştuğunu söylemek mümkündür.

---

²⁵⁷ "Uydular Petrol Gösteriyor", **Fileleftheros** 23.08.2001.

Türkiye ise AB ile müzakere sürecinde aday ülkedir. Üstelik Kıbrıs sorunu Güney Kıbrıs'ın da sorunu olmasına rağmen çözümü Türkiye'nin üyeliği için koşul haline getirilmiştir. 2012 yılında GKRY AB dönem başkanlığını üstlenmiştir. Türkiye Avrupa Birliği Bakanı Egemen Bağış, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni dönem başkanlığı süresince muhatap kabul etmeyeceklerini belirten açıklamada bulunmuştur.²⁵⁸ Rum Yönetimi Türkiye'nin içinde bulunduğu bu koşullar dâhilinde Akdeniz'de atılacak adımlara çok fazla ses çıkaramayacağını düşünmüş olmalıdır.

Kıbrıs Rum yönetimi Dışişleri Bakanı Markulli, 16 Eylül 2011'de, uluslararası toplumun, Rum yönetiminin Doğu Akdeniz'de petrol ve doğalgaz çıkarma yönündeki planlarını Türkiye'nin güçlü itirazlarına karşın desteklediğini söylemiştir.²⁵⁹ Markulli, Rum radyosuna yaptığı açıklamada, Rum yönetiminin konuyla ilgili tatmin edici düzeyde siyasi destek aldığını belirterek, ABD merkezli Noble Energy firmasına ait bir platformun petrol araştırmasının yapılacağı bölgeye ulaştığını açıklamıştır.²⁶⁰

12. sahadaki ilk sondaj çalışmasının Amerikan Noble Enerji Şirketi'nce yapılacak olması, Türkiye'yi her yönden sıkıntıya sokacaktır. Türkiye sondaj çalışmalarını engelleme kararlılığında ABD'yi ve ardından AB'yi karşısına alma riskiyle karşı karşıyadır. Rum Yönetimi bu durumun kendi lehine olduğunun farkındadır. GKRY Dışişleri Bakanı Erato Kozaku Markulli, Türkiye'nin, Kıbrıs'ın Münhasır Ekonomik Bölgesinde olası hidrokarbon yataklarının araştırılması ve çıkarılması yönündeki yasal haklarına karşı bulunduğu tehdit ve eylemlerinin, Ankara'nın AB üyelik süreci üzerinde çok ciddi etkileri olacağı yönünde açıklama yapmıştır.²⁶¹

Bu arada Rum Yönetimi Başkanı Dimitris Hristofyas, Rum tarafında faaliyet gösteren üniversitelerden Avrupa Üniversitesi'nde kendisine fahrî doktora unvanının verildiği törende yaptığı konuşmada; enerji rezervleri ışığı altında Kıbrıs bölgesinin ve Ortadoğu'nun jeostratejik önemine işaret ederek, son zamanlardaki adımlarını

---

²⁵⁸ "CHP Milletvekili Sn. Umut Oran'ın Başbakan Sn. Recep Tayyip Erdoğan'a Yönelttiği Sorulara İlişkin Yanıt", **Avrupa Birliği Bakanlığı** (Sayı: B.18.0HUK. 0744/04096, No:7/846. 29 Kasım 2011), <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-0846c.pdf> [12.12.2012].

²⁵⁹ "Kıbrıs petrol içinde mi yüzüyor?", **Haber 7**, 22 Eylül 2011, <http://www.haber7.com/haber/20110922/Kibris-petrol-icinde-mi-yuzuyor.php> [28.11.2011]

²⁶⁰ "Kıbrıs petrol içinde...", 22 Eylül 2011.

²⁶¹ **Kıbrıs Haber Ajansı**, 12 Ağustos 2007

bölge devletlerinin ve halklarının malum çıkarlarına hizmet eden girişimler olarak değerlendirmiştir. Hristofyas, “Kıbrıs stratejik konumunu, bölge ülkeleriyle yaptığı stratejik ittifakları ve kendi olası hidrokarbon rezervlerini kullanarak Avrupa’nın enerji ikmal merkezi haline gelebilir”²⁶² ifadesini kullanmıştır. Bu açıklama da bölgedeki Arap Baharı, Filistin sorunu gibi nedenlerle hâkim olan istikrarsızlığın enerji güvenliğini tehlikeye düşürdüğünü, Rum Yönetimi’nin girişimlerinin Avrupa’nın çıkarına olacağı vurgusunu yapmak istemiştir. Muhtemeldir ki bu nedenle de Avrupa Birliği Güney Kıbrıs’a statükoyu ihlal eden davranışlarına karşı uyarıda bulunmamaktadır. AB üyeliği sebebiyle güç asimetrisine sahip GKRY’nin Hipotez 8’e uygun olarak kriz yönetimi için motivasyonu bulunmaktadır.

Aciliyet/Zorunluluk Duygusu Yaratma:

Hipotez 9: Aciliyet/zorunluluk duygusu yaratmak karşı tarafın istemleri yerine getirmesini hızlandırmada etkili olur.

Türkiye bu krizde zorlayıcı diplomasi türü olarak dene ve gör stratejisini kullanmaktadır. Krizin başlamasıyla Türkiye istemini açıkça dile getirmiştir. Fakat istemin yerine getirilmesi için bir zaman vermemiştir. Bunun için aciliyet duygusundan bahsetmek mümkün değildir.

Aciliyet olmaksızın istemin yerine getirilmesinin zorunluluğu üzerinde durulmuştur. Hipotez 9’un aciliyet değil ama zorunluluk kısmı gerçekleşmektedir. GKRY, Doğu Akdeniz’de münhasır ekonomik bölge oluşturup bu bölgede ruhsat sahaları ilan edip imtiyaz haklarını Noble Energy şirketine vermesi ve sondaj faaliyetlerinin başlama aşamasına gelmesi ile Türkiye göstereceği tepkileri belirtmiştir. Rum Yönetimi, Türkiye’nin tepkilerini görmezden gelmiş ve 12. parselde sondaj çalışmalarına başlamıştır. Türkiye TPAO’na ait gemileri Türk Donanması unsurları eşliğinde bölgeye gönderse de Rum tarafı bunu ciddiye almamıştır. Hatta Hristofyas bu durumu, Türkiye’nin son zamanlardaki aslanlıklarının içinin boş olduğu, şeklinde değerlendirmiştir.

Güçlü Liderlik:

Hipotez 10: Liderin kişilik yapısının güçlü olması krizin yönetilmesinde olumlu etkisi olmaktadır.

---

²⁶² “Alternatifler İnceleniyor”, Kıbrıs 31 Aralık 2011, http://www.kibrisgazetesi.com/index.php/cat/3/news/131288/PageName/Guney_Kibris [10.11.2012].

Siyasi lider olarak Recep Tayyip Erdoğan'ı 2003'ten beri başbakan olarak görmekteyiz. Siyasette yeni olmasa da milli görüşün içinden yeni bir oluşumla çıkmış bir parti ve siyasetçi görmekteyiz. Erdoğan, biz farklıyız üzerindeki kurgusu söylemlerine de yansımıştır. Sert bir üsluba sahip Erdoğan bunu dış politikada da kullanmaktan çekinmemektedir. Türkiye'yi bölgesel güç yapma hedefinde olan iktidar dış politikada komşularla sıfır sorun siyasetini izlemektedir. İstikrarın pek hâkim olmadığı bir bölgede bunun gerçekleştirilmesi zor olsa da Başbakan bunu savunmakta ve bölgedeki olaylara çıkarlar doğrultusunda müdahil olma eğilimi göstermektedir. Bunun en net örneğini İsrail- Filistin çatışmasındaki tavrında görmekteyiz. Bu kadar aktif bir politika izleme gayretindeyken Kıbrıs'ta sessiz kalması mümkün değildir.

Erdoğan, Kuzey Kıbrıs ile imzalanan Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Antlaşması'ndan sonra yaptığı açıklamada, 2003 yılından bu yana, Ada'daki tek yönetmiş gibi, Ada'nın tümü adına Rum yönetiminin petrol ve doğal gaz konusunda attığı adımı eleştirmiştir. *“2003 yılından bu yana ikili düzeyde ve uluslararası platformlarda KKTC ile birlikte önemle vurguladığımız bu görüşlerimize ve ikazlarımıza rağmen Rum yönetimi, geçmişte ara verdiği petrol ve doğalgaz arama çalışmalarını yeniden başlatmış, sözde 12. ruhsat sahasına bir sondaj platformu intikal ettirerek, 19 Eylül 2011 tarihinde doğalgaz sondaj çalışmalarına başlamıştır. Rumların bu sorumsuz, tahrik kar ve tek yanlı adımını protesto ediyoruz. Bu adım, BM müzakerelerinde kritik ve belirleyici bir aşamaya geldiği bir dönemde atılmış olup, Rum tarafının Kıbrıs Türklerinin eşit hak ve çıkarlarını hiçe saydığını, Kıbrıs Türkleri ile ortak bir gelecek paylaşmak istemediğini ve böylece kapsamlı çözüme hazır olmadığını göstermektedir,”*²⁶³ sözleriyle Erdoğan bu konudaki tavrını dile getirmiştir. Hipotez 10'a uygun olarak güçlü liderliğin varlığını görmekteyiz.

Başbakan ayrıca petrol şirketlerini de bu konuda uyarmıştır: *“Bu vesileyle Rumlarla iş yapan ve yapacak uluslararası petrol doğal gaz şirketlerini de uyarmak istiyoruz. Bu şirketlerin Türkiye'deki enerji projelerine alınmaması ve bunlara bir takım müeyyideler uygulanması konusunda da Enerji Bakanlığımız ayrıca bir*

---

²⁶³ “Doğu Akdeniz’de Sertleşen Rekabette Türkiye ile KKTC”, **Siyaset Dergisi** (Ekim 2011) . <http://www.siyasetdergisi.com.tr/Haber/DOĞUAKDENIZ'DESERTLESEN-REKABETTE-TURKIYE-ILE-KKTC/148> [22.07.2013].

çalışma başlatmıştır. Türkiye bugün olduğu gibi gelecekte de kendisine yaraşır şekilde sağduyu ile hareket edecek bir garantör ülke olmanın sorumluluğu, bilinci içerisinde adımlarını atacaktır; gerginlik ve krizden medet umanlara da prim vermeyecektir.”²⁶⁴

Ulusal Destek:

İç destek açısından bakacak olursak iktidarın sadece söylem olarak yürüttüğü komşularla sıfır sorun politikasına geline nokta (İsrail ile bozulan ilişkiler, Arap Baharı sebebiyle Mısır ve Suriye ile gerginleşen ilişkiler) inanç azalmaktadır. Sorunsuz bir dış politikanın sorunlarla dolması inancı azaltırken diğer taraftan Erdoğan’ın liderlik ruhu halk nezdinde olumlu karşılanmaktadır. Bir diğer noktada Kıbrıs’ın Türk halkında farklı bir algı uyandırmasıdır. Kıbrıs Türkiye için milli bir davadır. Bu sebeple Kıbrıs ile ilgili gelişmeler Türk halkının hassas konularındandır. Bu sebeple iktidar sıfır sorun politikasını yürütemese de Kıbrıs’a milli mesele olarak yaklaşarak destek alınması mümkündür.

Cumhuriyet Gazetesi’nde yer alan Mümtaz Soysal’ın konuya ilişkin bir yazısı halkın konuya ilişkin desteğine bir örnek olarak göstermek mümkündür.

“...Türkiye’ye düşen, bu oyunlara şimdiye kadar olduğundan daha sert biçimde karşı çıkmak ve örneğin söz konusu petrol alanlarında bir şeyler yapılmaya kalkılırsa, olupbittilere karşı denizde kuvvet kullanacağını şimdiden açıklamaktır. Ne yazık ki, bugünün uluslararası hukuk düzeninde ‘hak’kın arkasına ‘kuvvet’ koymadan olunmuyor. Herhangi bir konuda hiç hakkı olmayanlar bile yalnız kuvvet kullanarak hak sahibi olmaya yeltindikleri bir dünyada Türkiye’nin böyle durumlarda askeri gücünü devreye sokmaktan çekinmemesi gerekir. O güç, bu durumlar için vardır ve Silahlı Kuvvetleri için ne gerekiyorsa vermektan kaçınmayan Türk halkının ordusundan beklediği de budur.”²⁶⁵

Uluslararası Destek:

Hipotez 11: Karar alıcıya uluslararası desteğin olması krizin istenen yönde yönetilmesini ve çözüme kavuşmasını sağlar.

Doğu Akdeniz’de yaşanan olaylar karşısında Türkiye statükoyu koruma yönünde tavır sergilemiştir. Bunu 2007’deki notasında GKRY’nin ilan edeceği hükümsüz ruhsat sahalarında imtiyaz hakkı talep edebilecek üçüncü devlet ve şirketleri uyararak göstermiştir. Fakat Türkiye’nin destek alabildiğini söylemek pek mümkün değildir.

²⁶⁴ “Doğu Akdeniz’de Sertleşen...”.

²⁶⁵ Mümtaz Soysal, “Petrol Kurnazlıkları”, **Cumhuriyet**, 31.01.2007.

GKRY'nin Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırma Antlaşması imzaladığı devletler ile Türkiye'nin o dönemki konuyla ilgili görüşmelerine bakmak gerekmektedir. Rum Yönetimi ilk olarak Mısır ile 17 Şubat 2003 tarihinde Antlaşma imzalamıştır. Antlaşma öncesinde Mısır GKRY Büyükelçisi basına beyanatlar vererek ülkesi ile GKRY'nin doğal gaz alanında işbirliğini düşündüklerini herhangi bir antlaşma ortada olmasa da düzenleme yapılabileceğini, BMDHS'ne taraf iki devletin olası sorunları kolayca çözebileceğini belirtmiştir.²⁶⁶ Mısır, bu konudaki müzakerelere muhatap olarak tek bir Kıbrıs olarak GKRY'ni aldıklarını da açıklamışlardır. 14 Şubat 2003'te Mısır ve Rum basınında çıkan GKRY Sanayi, Ticaret ve Turizm Bakanı'nın 17 Şubat 2003'te Kahire'yi ziyaret edeceği ve MEB sınırlandırması ile ilgili bir antlaşmanın imzalanacağı haberler üzerine Türk Dışişleri Bakanlığı yetkilileri 15 Şubat 2003 tarihinde Mısır'ın Ankara Büyükelçisi ile görüşme yapmıştır.²⁶⁷ Görüşmede GKRY'nin Ada'nın tamamını temsil etmediği için Ada'nın deniz yetki alanlarını sınırlandırma yetkisine tek başına sahip olmadığı, böyle bir antlaşmanın Kıbrıs'taki barış görüşmelerini olumsuz etkileyeceği; diğer taraftan bu konunun Türkiye ve diğer bölge ülkelerinin hak ve çıkarlarını ilgilendirdiği, bu nedenlerle Mısır'ın GKRY ile bu tür bir antlaşma imzalamaktan kaçınması istenmiştir.²⁶⁸ 16 Şubat 2003'te Türkiye'nin Kahire Büyükelçisi Mısır Dışişleri Bakanlığı yetkilileri ile görüşerek benzer şekilde Türkiye'nin görüşlerini bildirmiştir.²⁶⁹ Bu görüşmede Mısır temsilcisi söz konusu antlaşmayı doğrulamış, ancak antlaşmanın siyasi değil teknik bir sözleşme olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Mısır'ın deniz yetki alanları sınırlandırmasına ihtiyaç duyduğunu bunu bölgedeki tüm ülkelerle gerçekleştirmek istediklerini, Kıbrıs için de böyle bir antlaşmayı uluslararası tanınan hükümet ile yapmak zorunda olduklarını belirtip Mısır'ın Kıbrıs sorununa müdahil olma niyetinde olmadıklarını, GKRY ile imzalanacak antlaşmanın Ada'nın kuzeyini ilgilendirmediğini ifade etmiştir.²⁷⁰

6 Ekim 2005 tarihinde Lübnan ile GKRY arasında Münhasır Ekonomik Bölge İçin İşbirliği Memorandumu imzalanınca Türkiye konuyla ilgili olumsuz

---

²⁶⁶ Başeren, **Doğu Akdeniz Deniz...**, 19.

²⁶⁷ Şenay Kaya, **Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz Sorunları** (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007), 37.

²⁶⁸ Kaya, **Uluslararası Deniz Hukuku...**, 38.

²⁶⁹ Başeren, **Doğu Akdeniz Deniz...**, 20.

²⁷⁰ Kaya, **Uluslararası Deniz Hukuku...**, 39.

görüşlerini Lübnan Başbakan ve Dışişleri Bakanı'na iletmiştir. 2007'nin Ocak ayında Lübnan ile Rum Yönetimi'nin antlaşma için yürüttüğü müzakerelerin imza aşamasına geldiği haberleri üzerine Dışişleri yetkilileri Lübnan Büyükelçisi ve Dışişleri Bakanlığı ile görüşmelerde bulunmuş fakat olumlu bir netice alınamayarak antlaşmanın 17 Ocak 2007'de imzalandığı öğrenilmiştir.²⁷¹ Bunun ardında Türk Dışişleri Bakanlığı Lübnan'ın Ankara Büyükelçiliği'ne Mısır'a karşı öne sürülen gerekçelerle antlaşmanın yürürlüğe konmaması talep edilmiştir.²⁷² Lübnan'ın bu antlaşmayı onaylamamış olmasında Türkiye'nin notasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Bu konuda diğer bir aktör de İsrail'dir. GKRY 17 Aralık 2010 tarihinde Lefkoşa'da İsrail ile bir Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırma Antlaşması imzalamıştır. Bu anlaşmanın yapılmasına yönelik görüşmelerin varlığı üzerine Türk Dışişleri Bakanlığı bunun bir antlaşmaya dönüşmemesi için İsrail ile görüşmede bulunmuş; GKRY ile bu tür bir anlaşma yapılmasının, Kıbrıs Türklerinin hak ve çıkarlarını yok saymak anlamına geleceği, Kıbrıs müzakerelerini olumsuz etkileyeceği ve Doğu Akdeniz'de barış ve istikrara katkı sağlamayacağı vurgulanmıştır. 16 Aralık 2010 tarihinde İsrail'in Ankara Büyükelçisine Bakanlık Müsteşarı benzer şekilde Türkiye'nin görüşlerini açıklamıştır. Tüm bunlara rağmen, söz konusu antlaşma 17 Aralık 2010 tarihinde imzalanmıştır.

Krizin aktörlerinden Rum tarafının petrol arama ruhsatı verdiği Noble Energy şirketi de kriz içinde değerlendirmek gerekmektedir. Rum Yönetimi Ticaret Bakanlığı Enerji Müdürü Solon Kasinis, 10 Ağustos 2007 tarihinde, EXXON, MOBIL, SHELL ve BP gibi büyük şirketlerin petrol arama izni için şu aşamada ilgi göstermediklerini teyit etmiş, 2008 yılının ilk 6 ayında yapılan izin verme işleminin ikinci aşamasında daha fazla ilgi göstereceklerine inandığını açıklamıştır. Exxon-Mobil Amerikan, BP İngiliz, Shell Hollanda, Total Fransa, Lukoil Rusya merkezli şirketlerdir. Bu önemli petrol şirketleri kendi ülkelerinin menfaatlerinin temsilcileri olmuşlardır. Örneğin Exxon-Mobil hiçbir zaman Amerikan menfaatleri ile ters düşmediği gibi, Amerikan dış politikasının oluşturulmasına da yoğun şekilde iştirak etmektedir. Fakat Doğu Akdeniz'deki duruma müdahil olmak istemediklerini görmekteyiz. Bunun açıklaması herhangi bir kaynakta bulunmasa da son dönemde

---

²⁷¹ Başeren, **Doğu Akdeniz Deniz...**, 25.

²⁷² Başeren, **Doğu Akdeniz Deniz...**, 25.

gündemde oldukça yer tutan Wikileaks belgelerinde bu konuda bazı bilgiler yer almaktadır²⁷³:

“2007’de Rum Kesimi’nin ABD elçisi Ronald Schlicher, ‘Türkiye’nin petrol arama çalışmalarına karşı tutunduğu tavrı, ciddi yatırımcıları korkutabilir. Uluslararası enerji şirketlerinin birçoğu Türkiye’de aktif, neden Türkiye’de garanti olanı riske atalım diyorlar.’ Şeklinde ifadeleri bulunduğu iddia edilmektedir. Kayıtlara göre İngiliz yetkililer, ABD ile yaptıkları özel görüşmede, kıta sahanlığı anlaşmasına rağmen Kıbrıs’ta petrol aranmasına karşı çıkmayacaklarını söylemiş. Tabii İngiltere bunu kamuoyunda açıkça ifade etmeyecek ifadesi de dikkat çekici. 2009’daki kayıtlara göre ABD’nin konuyla ilgili yasal bir tutuma girmeyeceği belirtiliyor. O sıralarda KKTC lideri olan Mehmet Ali Talat, Noble şirketini KKTC’ye pay vermezse dava etmekle tehdit etmişti.”

Hipotez 11’de belirtilen dış destek bu kriz özelinde bulunamamıştır. Bunun bölgesel gelişmeler, AB adaylık süreci gibi sebepleri bulunmaktadır. Buna bağlı olarak da kriz hala sonuçlanmamış gelişen bir krizdir.

Tırmanma Korkusu Yaratma:

Hipotez 12: *Karşı tarafa tırmanma korkusu yaratmak rakibin istemleri yerine getirmesini hızlandırır.*

GKRY’ne karşı Türkiye gereken her türlü önlemin alınabileceği mesajını vermiştir. Hatta Rum tarafının sondajdan vazgeçmemesi üzerine Türk Donanması unsurları ile Piri Reis gemisini Ada’nın açıklarına göndermiştir. Türkiye’nin göndereceği gemi her ne iş görecektir olursa olsun Türkiye’nin amacı ben Akdeniz’de varım ve senin yaptığın faaliyetleri tanımıyorum mesajını vermektir. Ayrıca Türkiye Akdeniz’de krizin yaşanmaya başlamasından sonra bölgede yaptığı tatbikatlarla da zorlayıcı diplomasi çerçevesinde askeri güç artırımını belirterek kuvvet kullanma tehdidinin bir seçenek olduğunu göstermiştir.

Türkiye’nin zorlayıcı diplomasi ile uyguladığı bakıyı aşamalı arttırmanın bir seviyesi olarak Rumlar’ın ikazları dikkate almaması üzerine KKTC ile imzaladığı Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Antlaşması imzalanmış ve daha sonra KKTC petrol arama ruhsat sahaları imtiyazı TPAO’na verilmiştir. Bu sahaların Ada’nın güneyini de kapsıyor olması tırmanmanın Türkiye tarafından göze alındığını göstermektedir. Hipotez 12’ye uygun olarak Türkiye dene gör ile tırmanma korkusu yaratsa da GKRY motivasyonunun güçlülüğünden ve sahip olduğu güç asimetrisinden dolayı istemleri yerine getirmekten kaçınmaktadır.

²⁷³ Mehveş Evin, “Kimdir Bu Noble Enerji?”, **Milliyet**, 24 Eylül 2011, <http://gundem.milliyet.com.tr/kimdir-bu-nobleenerji/gundem/gundemyazardetay/24.09.2011/1442345/default.htm> [22.07.2013].

Çözümeye İlişkin Koşullarda Açıklık:

Hipotez 13: *Krizin çözümü için istenenler için izlenecek yol rakibe açıkça ifade edilirse rakip bunları uygulamada istekli olur ve krizin çözümü hızlanır.*

Krizin sona ermesi için Türkiye KKTC ile birlikte hareket etmektedir. Hakkı gasp edildiği düşünülen KKTC ile ortak hareket edilmekte ve desteklendiği görülmektedir. Türkiye açık bir şekilde istemini dile getirmiştir: Kıbrıs sorunu çözümlene kadar Ada etrafında deniz yetki alanları belirlemekten kaçınılması, bu bağlamda GKRY'nin başlattığı tek taraflı eylemine son vermesi istenmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız, *“bildiğiniz gibi Kıbrıs açıklarında herhangi bir hakkın bütün Kıbrıs halkına ait olduğunu söylüyoruz. Sayın Başbakanımız da bunu açık bir dille belirtmişti. Eğer bu konuda tek taraflı bir davranış olmazsa tabii ki bu yumuşama anlamına gelir”*²⁷⁴ açıklamasında bulunmuştur. Bu açıklamadan Türkiye'nin istediğinin en yalın olarak tek taraflı girişimlerden kaçınılması olduğunu anlamaktayız.

Çözüm yolunun dillendirilmesi KKTC Cumhurbaşkanı'nın 24 Eylül 2010'da BM'ye sunduğu önerilerdedir. Bu öneriler GKRY ve KKTC'nin denizdeki arama ve sondaj faaliyetlerini karşılıklı ve eşzamanlı olarak durdurmaları, bu sağlanamaz ise BM aracılığıyla kurulacak üçlü bir komiteyle hidrokarbon faaliyetleri için KKTC ve GKRY'nin yazılı rızalarının alınması, petrol ve doğal gaz gelirlerinin paylaşım oranlarının tespiti ve bu gelirlerin Kıbrıs sorununun kapsamlı çözümünün finansmanı için kullanılması olarak sıralanmıştır.

Rum tarafından krizin çözümüne ilişkin benzer yönde bir açıklama gelmiştir. Hristofyas, doğru bir çözüm ile Yunanistan'ın ve Türkiye'nin de dahil olacağı bir proje ile çıkartılacak doğal gazın Avrupa'ya taşınması projesinin kendilerince mümkün olduğunu belirtmiştir.²⁷⁵ *“Muhtemel doğalgaz ve petrol bulunması Kıbrıs Türk tarafına, Kıbrıs sorununun çözümü açısından ilave bir teşvik olur. Hükümetimiz, ortaya çıkacak bütün menfaatlerin yeniden birleşmiş bir Kıbrıs'ta Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler tarafından kullanılmasını istiyor. Bu tezi Kıbrıslı*

²⁷⁴ “Bakan Yıldız: Piri Reis Gitmesi Gereken Yere Gitti”, **Hürriyet**, 26 Eylül 2011, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=18834358> [22.07.2013].

²⁷⁵ “Alternatifler İnceleniyor”, **Kıbrıs Gazetesi**, 31 Aralık 2011, http://www.kibrisgazetesi.com/index.php/cat/3/news/131288/PageName/Guney_Kibris [22.07.2013].

Türk lider Sayın Eroğlu'na sıklıkla tekrarlıyoruz,"²⁷⁶ diyerek kendince çözümlerini beyan etmişlerdir.

Fakat burada sonuca ulaşmayı güçleştirecek durumlar bulunmaktadır. Rum tarafı bulanacak rezervlerin ortak kullanımının mümkün olduğunu söylese de bunun hangi oranda ve nasıl olacağı bir sorundur. Bir diğer sorunda krizin petrol ya da doğal gaz gibi önemli ekonomik unsurları olsa da kriz önemli bir boyutuyla siyasidir. GKRY'nin Kıbrıs'ta tek otoriteymiş gibi yaptığı antlaşmalar bulunmaktadır. Kıbrıs Türkleri'nin ekonomik olarak payına düşen verilse bile siyasi olarak eksik kalan bir yanı olacaktır. Diğer taraftan Türkiye tanımadığı bir devlet olan GKRY ile bunları müzakere etmesi mümkün görünmemektedir. Türkiye bunun ikili değil uluslararası toplantı adı altında görüşülmesini talep etmektedir. Rum tarafı ise AB üyesi bir devlet olarak tanınma arzusuyla buna yanaşmamaktadır. Böylece Hipotez 13'de belirtildiği gibi çözüm yolları açıkça belirtilse de GKRY aldığı uluslararası destekle krizde geri adım atmamaktadır.

4.3.1.2. İkinci Evre: Tırmanma Korkusu Yaratma / Karşı Tırmandırmayı Engellemek/ Misilleme Stratejileri

Doğu Akdeniz deniz yetki alanları krizinde uygulanan bir diğer strateji ise karşı tırmandırmayı engellerken uygulanan misilleme stratejisidir. Saldırgan bir strateji olarak Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından gerçekleştirilen oldu-bitti / fiili durum yaratma stratejisini karşılamak için başlatılan zorlayıcı diplomasi strateji (dene-gör) süreç içerisinde Rum Yönetimi'nin sürdürdüğü tırmandırma girişimleri sonucunda sınırlı bir etki yaratmış ve Türkiye gelişen kriz sürecinde stratejilerini gözden geçirmek zorunda kalmıştır. Bu süreç içerisinde kuvvet kullanma tehdidinden yararlanma seçeneği daha az dillendirilirken özellikle KKTC ile imzalanan anlaşmalarla Rum Yönetimi'ne karşı misilleme/misliyle mukabele stratejisi uygulanmaya başlanmıştır.

4.3.1.2.1. Strateji Değişikliğinin Nedenleri

Hipotez 14: Değişen uluslararası koşullar kriz yönetiminde strateji değişikliğine sebep olmuştur.

---

²⁷⁶ "Alternatifler İnceleniyor", **Kıbrıs Gazetesi**, 31 Aralık 2011.

Türkiye bölgede gelişen olaylar ve diğer ülkelerle ilişkilerindeki değişiklikler ile krizin yönetilmesi farklı bir hal almıştır. Krizi tırmandırmak Türkiye'nin çıkarları ile örtüşmemektir. Bunun için zorlayıcı diplomasi stratejisi yerine Hipotez 14'e uygun olarak Tablo 3: Türkiye'nin Kriz Yönetim Stratejilerinde belirtildiği gibi krizi tırmandırmaktan kaçınarak krizi zamana yaymak ve misillemelerle dengelemeyi sağlamaya yönelmiştir.

Doğu Akdeniz'de Güney Kıbrıs'ın 2004 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti adı ile Avrupa Birliği'ne girmesi ile bir güç asimetrisi oluştuğunu söylemek mümkündür. Türkiye ise AB ile müzakere sürecinde aday ülkedir. Üstelik Kıbrıs sorunu Güney Kıbrıs'ın da sorunu olmasına rağmen çözümü Türkiye'nin üyeliği için koşul haline getirilmiştir. Diğer taraftan AB doğruca üye ülke GKRY destekleyerek Türkiye'nin Doğu Akdeniz ile ilgili uygulamalarını 2012 İlerleme Raporunda eleştirmiştir. “AB, AB'ye üye devletlerin, BM Deniz Hukuku Sözleşmesi dâhil, uluslararası hukuka ve AB müktesebatına uygun olarak, diğerleri yanında, ikili anlaşmalar yapma, doğal kaynaklar ile ilgili arama yapma ve bunlardan yararlanmayı da kapsayan egemenlik hakları olduğunu vurgulamıştır.”²⁷⁷ Bu sorun iki taraf arasında diğer bir sorun olan Kıbrıs Sorunu ile de ilişkilidir. Bu Kıbrıs Sorunu çözülünceye kadar Doğu Akdeniz ile ilgili adım atmamayı ileri süren Türkiye diğer yandan Kıbrıs Sorununun çözümü için AB tarafından sıkıştırılmaktadır. Müzakere başlıklarının bir kısmı Kıbrıs Sorununun çözülmemesi sebebiyle kapatılmıştır. Karar alıcı olarak hükümet Kıbrıs sorunu çözüm sürecini ve AB üyelik sürecini düşünerek Doğu Akdeniz'de adımlar atmaya çalışmaktadır. Bir yandan da kendi ilan ettiği deniz yetki alanları ile ilgili hakların zedelenmesi ve Kıbrıs Adası'nda Türk halkının hakları yok sayılmaktadır. Tüm bu değişkenler ile Türkiye krizi tırmandırmadan fakat taviz vermeden krizi çözmeye çalışmaktadır.

4.3.1.2.2. Stratejinin Uygulanması

Hipotez 15: Krizin ikinci evresinde krizi zamana yayma ve misilleme stratejisi uygulanmıştır.

GKRY'ne karşı Türkiye gereken her türlü önlemin alınabileceği mesajını vermiştir. Hatta Rum tarafının sondajdan vazgeçmemesi üzerine Türk Donanması

²⁷⁷ “2012 İlerleme Raporu”, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf [15.03.2013].

unsurları ile Piri Reis gemisini Ada'nın açıklarına göndermiştir. Türkiye'nin göndereceği gemi her ne iş görecektir olursa olsun Türkiye'nin amacı ben Akdeniz'de varım ve senin yaptığın faaliyetleri tanımıyorum mesajını vermektir. Ayrıca Türkiye Akdeniz'de krizin yaşanmaya başlamasından sonra bölgede yaptığı tatbikatlarla da zorlayıcı diplomasi çerçevesinde askeri güç artırımını belirterek kuvvet kullanma tehdidinin bir seçenek olduğunu göstermiştir.

Türkiye'nin zorlayıcı diplomasi ile uyguladığı bakıyı aşamalı arttırmanın bir seviyesi olarak Rumların ikazları dikkate almaması üzerine KKTC ile imzaladığı Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Antlaşması imzalanmış ve daha sonra KKTC petrol arama ruhsat sahaları imtiyazı TPAO'na verilmiştir. Bu sahaların Ada'nın güneyini de kapsıyor olması tırmanmanın Türkiye tarafından göze alındığını göstermektedir. Ama artık tırmandırmak çıkarlara uygun gözükmemektedir.

GKRY'nin münhasır ekonomik bölge ve petrol arama sahası ilanı ile bu alanların ihale süreçlerinde. Fakat Rum Yönetimi eyleminden vazgeçmemiştir. 15 Eylül 2011'de, Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin Adanın güneyinde sondaj faaliyetlerine başlaması halinde Türkiye ile KKTC arasında bir Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Anlaşması yapılması hususunda mutabakata varıldığını taraflar bildirmiştir. 23 Eylül 2011'de bölgede petrol arama çalışmaları yapmak üzere sismik gemi gönderilmiştir. Türkiye böylelikle gerilimi tırmandırmadan, ancak GKRY'ne, KKTC'de yaşayan Türkleri tanımazsan, ben de seni tanımıyorum mesajını açıkça vermektedir.

GKRY'nin 12. sahada petrol arama faaliyetlerinin başlamasından sonra diğer adımı olarak Türkiye KKTC ile Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Antlaşması imzalamıştır. Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz'de Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Antlaşmanın genel hükümleri itibariyle uluslararası teamüllere uygun bir kıta sahanlığı anlaşması olduğu belirtilmiştir.²⁷⁸ Anlaşmanın 1. maddesinde, yirmi yedi coğrafi koordinat verilerek sınırlandırma çizgisi tarif edilmiştir, bu çizginin doğu ve batı uçlarının ilerletilmesi konusunun gelecekte ilgili taraflar arasında uluslararası hukuk kurallarına ve hakkaniyet ilkelerine göre yapılacak anlaşmalara bağlandığı ve bir anlamda konunun Kıbrıs meselesinin çözümüyle ilişkilendirilmiştir. Anlaşma ile öngörülen sınırlandırma

---

²⁷⁸ “Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs...”, **Başbakanlık**, 6.

çizgisinin ülkemizin Ege konusundaki görüşleriyle uyumlu olduğu Antlaşmanın 2. maddesinde, Anlaşmanın ekinde yer alan ve sınırlandırma çizgisinin gösterildiği harita hakkında teknik bilgiler yer almaktadır. Antlaşmanın 3. maddesinde, sınırlandırma çizgisinin üzerinde bulunabilecek doğal kaynak rezervlerinin işletilmesi için tarafların görüşmeler yapmasının hükme bağlanmıştır. 4. madde ile Antlaşmanın, Kıbrıs Türklerinin Ada'nın kıta sahanlığının tümü üzerindeki meşru, eşit ve ayrılmaz haklarını haleldar etmeyeceği duyurulmuştur.²⁷⁹ Bu maddenin amacının, KKTC ve GKRY'nin bundan böyle sadece kendi deniz sahalarındaki kaynaklardan yararlanacakları yönündeki algılamaların önlenmesi ve Kıbrıs Türklerinin Ada'nın tüm kıta sahanlığına ilişkin haklarını saklı tuttuğunun kayda geçirilmesi olduğu belirtilmiştir. Bu madde ile ayrıca, Türkiye ve KKTC'nin Kıbrıs meselesine kapsamlı çözüm bulunması çabalarını sürdüreceğinin de açık bir şekilde vurgulanarak aksi yönde ileri sürülebilecek iddiaların önceden boşa çıkarılmasının hedeflendiğine de değinilmiştir. Antlaşmanın 5. maddesinde uyuşmazlıkların çözümü ile ilgili hükümlerin düzenlenirken; 6 maddesinde, tüm uluslararası anlaşmalarda yer alan yürürlüğe giriş ile ilgili standart hükümlerin yer aldığı, Antlaşmanın onay sürecinin bir an önce tamamlanmasının hem Türkiye hem de KKTC'nin Doğu Akdeniz'deki hak ve menfaatlerinin korunması açısından hayati önemi olduğu ifade edilmiştir.

KKTC ile Türkiye arasında antlaşma imzalanmasına rağmen eğer Rumlar geri adım atacak olurlarsa antlaşmanın hükümleri uygulanmayacağı açıklanmıştır. Fakat Rum tarafı eyleminden vazgeçmemiştir. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Ekonomi ve Enerji Bakanlığı arasında, 2 Kasım 2011 tarihinde, KKTC'nin kara ve deniz alanlarında sahip olduğu ruhsat alanlarını kapsayan bir Petrol Sahası Hizmetleri ve Üretim Paylaşımı Sözleşmesi imzalanması Rumları caydırmak için diğer bir adım olmuştur. Masrafların tamamı kendisine ait olmak üzere, TPAO tarafından yürütülecek faaliyetlerin ana hatları ile belirlendiği bu Sözleşme, 23 Kasım 2011 tarihli KKTC Resmi Gazetesi'nde yer alan Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.

---

²⁷⁹ “Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs...”, **Başbakanlık**, 6.

Türkiye'nin misilleme strateji uygulamasına rağmen Rum tarafı petrol arama ruhsat sahaları için ikinci ihaleyi başlatmıştır.²⁸⁰ Kıbrıs Rum Kesimi'nin Avrupa Birliği Dönem Başkanlığı'nın avantajlarını da kullanarak Doğu Akdeniz'de ikinci sondaj ve doğalgaz arama ihalesinde ısrar etmektedir. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Selçuk Ünal Rumların ikinci ihale sürecini şu şekilde yorumlamıştır: “GKRY'nin açtığı sözde ihaleye konu olan deniz alanlarının Ada'nın batısındaki bir bölümü Türkiye'nin Akdeniz'deki kıta sahanlığı alanı ile çakışmaktadır. Türkiye, bu alanlarda hiçbir faaliyete müsaade etmeyecektir. İhaleye konu olan deniz alanlarının Ada'nın güneyindeki büyük bölümünün KKTC tarafından TPAO'ya verilen ruhsat sahaları ile çakıştığını; Uluslararası petrol şirketlerinin bu alanlarda ileride faaliyette bulunmaları, KKTC ve TPAO ile karşı karşıya gelmelerine ve arzu edilmeyen gerginliklerin ortaya çıkmasına sebep olabilecektir. İlgili ülkeler ve petrol şirketlerini sağduyulu hareket etmeye ve ihaleden çekilmeye davet ediyoruz”²⁸¹

KKTC Başbakanı İrsen Küçük Rumların ikinci ihale sürecini şu şekilde yorumlamıştır: “*Haklarımızın Rumlar tarafından gasbedilmesine seyirci kalamayız. Haklarımızı Anavatanımız Türkiye'nin de desteğiyle korumak konusundaki kararlılığımız tamdır*”²⁸² açıklaması Türkiye'nin KKTC ile birlikte hareket ettiği görülmektedir.

Türkiye GKRY'nin Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de hak ve menfaatlerini ihlal ettiğini, Kıbrıs Adası etrafındaki kaynaklardan ada halkının her ikisinin de hakkı olduğunu ve Kıbrıs Adası'na ait kaynakların paylaşımı için Kıbrıs Sorunun çözülmesinin beklenmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Türkiye GKRY'nin yapmış olduğu ihlalden vazgeçirmeye çalışmaktadır. Fakat bunda iki tarafın ilişkileri dışında varolan krizin yönetim strateji ve başarısını etkileyecek üçüncül müdahiller bulunmaktadır.

---

²⁸⁰ “Notice Announcing The Second Licensing Round Offshore Cyprus Concerning The Authorisation For Hydrocarbons Exploration”, **GKRY Ticaret, Sanayi ve Turizm Bakanlığı**, [http://www.mcit.gov.cy/mcit/mcit.nsf/all/934821A2162C709EC22579AA0029ED64/\\$file/Anouncement-Invitation_2012%20\(EN\).pdf?openelement](http://www.mcit.gov.cy/mcit/mcit.nsf/all/934821A2162C709EC22579AA0029ED64/$file/Anouncement-Invitation_2012%20(EN).pdf?openelement) [22.07.2013].

²⁸¹ “Türkiye 15 ülkeyi uyardı: ‘Gaza gelmeyin’”, **Milliyet**, 31.07.2012, <http://dunya.milliyet.com.tr/turkiye-15-ulkeyi-uyardi-gaza-gelmeyin-/dunya/dunyadetay/31.07.2012/1574164/default.htm> [22.07.2013].

²⁸² “Rumlar'dan Doğu Akdeniz'de 2. Hamle”, **Kanal B**, 16.02.2012, <http://www.kanalb.com.tr/haber.php?HaberNo=39606#.UOxprORFWXs>

Türkiye'nin bölgedeki ülkeler, Akdeniz'e kıyısı olan devletler, olaya dolaylı olarak Noble Energy ile müdahil olan Amerika ile ilişkiler ve diğer taraftan Kıbrıs Sorunu dahilinde AB ile ilişkiler düşünülerek kriz değerlendirildiğinde krizi tırmandırmak ya da tırmandırmamak arasında bir seçim yapması gerekmektedir. Tüm bu ilişki ağı göstermektedir ki krizin tırmandırılması Türkiye'nin çıkarına olmamaktadır.

Davos'ta "one minute" krizi ile İsrail ile ilişkiler gerginleşmeye başlamış, Mavi Marmara krizi ile gerginlik iyice artmıştır. Arap Baharı sonrasında Suriye'deki olaylarda Suriye yönetimine karşı tutum sergileyen Türkiye'nin Suriye ile ilişkileri bozulmuştur. Bu durumda Türkiye'nin dikkate alınmadı Suriye ile GKRY arasında bir MEB Antlaşması imzalanabilir. Noble Energy Şirketi GKRY'de MEB sahalarında rezerv araması için ruhsat sahibi olan şirketin menşei ABD'dir. ABD yatırım yapan şirketini korumak zorunda hissedebilir. ABD'nin bu yönde davranması Türkiye'nin ABD ile gerginlik yaşamasına sebep olacaktır ve bu da Türkiye'nin çıkarına olmayacaktır. Diğer taraftan Avrupa Birliği'ne girmeye çalışan Türkiye krizin diğer tarafı olarak karşısında bir AB üyesi ülke görmektedir. GKRY, AB üyesi ülke olması sebebiyle Türkiye'nin adaylık sürecini etkileyebilir. Ayrıca AB doğruca üye ülke GKRY destekleyerek Türkiye'nin Doğu Akdeniz ile ilgili uygulamalarını 2012 İlerleme Raporunda eleştirmiştir. "AB, AB'ye üye devletlerin, BM Deniz Hukuku Sözleşmesi dâhil, uluslararası hukuka ve AB müktesebatına uygun olarak, diğerleri yanında, ikili anlaşmalar yapma, doğal kaynaklar ile ilgili arama yapma ve bunlardan yararlanmayı da kapsayan egemenlik hakları olduğunu vurgulamıştır."²⁸³ . Bu sorun iki taraf arasında diğer bir sorun olan Kıbrıs Sorunu ile de ilişkilidir. Bu Kıbrıs Sorunu çözülünceye kadar Doğu Akdeniz ile ilgili adım atmamayı ileri süren Türkiye diğer yandan Kıbrıs Sorununun çözümü için AB tarafından sıkıştırılmaktadır. Müzakere başlıklarının bir kısmı Kıbrıs Sorununun çözülmemesi sebebiyle kapatılmıştır.

Türkiye'nin diğer ülkelerle ve AB ile olan ilişkileri düşünüldüğünde GKRY ile olan krizin tırmandırılması Türkiye'nin çıkarına olmayacaktır. Fakat Türkiye GKRY'nin MEB ve kıta sahanlığı ihlallerini hak ve menfaatlerine tehdit olarak

---

²⁸³ "2012 İlerleme Raporu", **Avrupa Birliği Genel Sekreterliği**,
http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf

görmektedir. Bu sebeple krizi tırmandırmamadan karşı tarafı eyleminden vazgeçirmek gerekmektedir. Türkiye GKRY'nin petrol arama sahası ilanları ve diğer üçüncü ülkelerle yaptığı anlaşmalara uyarı ve kuvvet kullanma tehdidi ile cevap vermiştir. GKRY'nin sondaj çalışmalarına başlaması ve bundan vazgeçmemesi üzerine Türkiye misilleme ile karşılık vermiştir. KKTC ile Kıta Sahanlığı Andlaşması imzalamış ardından TPAO'ya belirlenen ruhsat sahalarında petrol arama ruhsatları verilmiştir. GKRY AB üyesi olması ve diğer üçüncü ülkelerle Türkiye'nin kötü ilişkileri sebebiyle güç asimetrisinden faydalanarak krizi tırmandırması muhtemeldir. Rum Yönetimi oldu-bittiler ile tırmanan kriz sayesinde menfaat sağlayabilir ve bu ortamda kendini haklı çıkarmaya çalışabilir. Türkiye ise diğer ülkeler ile ilişkilerini daha fazla gerginleştirmek istememektedir. Diğer tarafta uzun yıllardır uğraştığı AB üyeliği için müzakere sürecini daha da zora sokmak istemez. Noble Energy Şirketi'nin yaşayacağı bir sorun sebebiyle de ABD ile karşı karşıya gelmeyi rasyonel bulmamaktadır. Bu koşullar altında misilleme stratejisi ile GKRY'nin krizi tırmandırmasını engellemeye çalışarak hak ve menfaatlerine yönelik ihlali kaldırmak istemektedir.

Krizin sona ermesi için Türkiye KKTC ile birlikte hareket etmektedir. Hakkı gasp edildiği düşünülen KKTC ile ortak hareket edilmekte ve desteklendiği görülmektedir. Türkiye açık bir şekilde istemini dile getirmiştir: Kıbrıs sorunu çözülene kadar Ada etrafında deniz yetki alanları belirlemekten kaçınılması, bu bağlamda GKRY'nin başlattığı tek taraflı eylemine son vermesi istenmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız, *“bildiğiniz gibi Kıbrıs açıklarında herhangi bir hakkın bütün Kıbrıs halkına ait olduğunu söylüyoruz. Sayın Başbakanımız da bunu açık bir dille belirtmişti. Eğer bu konuda tek taraflı bir davranış olmazsa tabii ki bu yumuşama anlamına gelir”*²⁸⁴ açıklamasında bulunmuştur. Bu açıklamadan Türkiye'nin istediğinin en yalın olarak tek taraflı girişimlerden kaçınılması olduğunu anlamaktayız.

Fakat burada sonuca ulaşmayı güçleştirecek durumlar bulunmaktadır. Rum tarafı bulanacak rezervlerin ortak kullanımının mümkün olduğunu söylese de bunun hangi oranda ve nasıl olacağı bir sorundur. Bir diğer sorunda krizin petrol ya da doğal gaz gibi önemli ekonomik unsurları olsa da kriz önemli bir boyutuyla siyasidir.

---

²⁸⁴ “Bakan Yıldız: Piri Reis Gitmesi Gereken Yere Gitti”, **Hürriyet**, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=18834358>

GKRY'nin Kıbrıs'ta tek otoriteymiş gibi yaptığı antlaşmalar bulunmaktadır. Kıbrıs Türkleri'nin ekonomik olarak payına düşen verilse bile siyasi olarak eksik kalan bir yanı olacaktır. Diğer taraftan Türkiye tanımadığı bir devlet olan GKRY ile bunları müzakere etmesi mümkün görünmemektedir. Türkiye bunun ikili değil uluslararası toplantı adı altında görüşülmesini talep etmektedir. Rum tarafı ise AB üyesi bir devlet olarak tanınma arzusuyla buna yanaşmamaktadır.

Türkiye'nin BM'ye yazdığı mektuplar ve verilen notalara bakıldığında GKRY'nden istenen kıta sahanlığı ile ilgili faaliyetlerine son vermesidir. Kıbrıs etrafında kıta sahanlığı tespitinin Ada'daki çözüm sonrasına kadar dondurulması istenmektedir. Kriz tırmandırılmasını engellemek için bu şekilde sürece yayarak zaman kazanılmaya çalışılmaktadır.

12. sahadaki ilk sondaj çalışmasının Amerika merkezli Noble Enerji Şirketi'nce yapılıyor olması, Türkiye'nin dikkatli adım atmasına sebep olmaktadır. Türkiye sondaj çalışmalarını engelleme kararlılığında ABD'yi ve ardından AB'yi karşısına alma riskiyle karşı karşıyadır. Rum Yönetimi bu durumun kendi lehine olduğunun farkındadır. Noble Energy Şirketi GKRY'de MEB sahalarında rezerv araması için ruhsat sahibi olan şirketin menşei ABD'dir. ABD yatırım yapan şirketini korumak zorunda hissedebilir. ABD'nin bu yönde davranması Türkiye'nin ABD ile gerginlik yaşamasına sebep olacaktır ve bu da Türkiye'nin çıkarına olmayacaktır.

Davos'ta "one minute" krizi ile İsrail ile ilişkiler gerginleşmeye başlamış, Mavi Marmara krizi ile gerginlik iyice artmıştır. Arap Baharı sonrasında Suriye'deki olaylarda Suriye yönetimine karşı tutum sergileyen Türkiye'nin Suriye ile ilişkileri bozulmuştur. Bu durumda Türkiye'nin dikkate alınmadığı Suriye ile GKRY arasında bir MEB Antlaşması imzalanabilir.

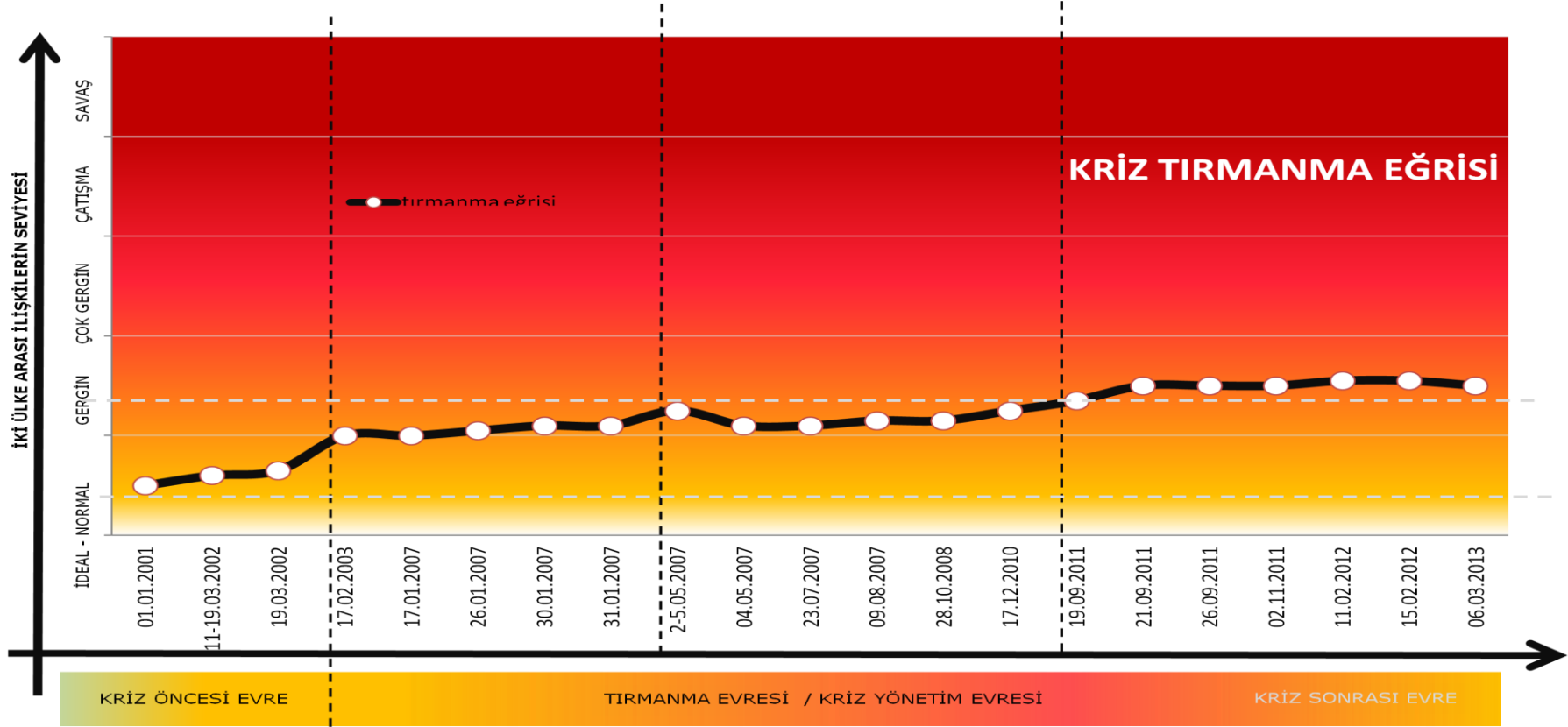
Türkiye'nin bölgedeki ülkeler, Akdeniz'e kıyısı olan devletler, olaya dolaylı olarak Noble Energy ile müdahil olan Amerika ile ilişkiler ve diğer taraftan Kıbrıs Sorunu dahilinde AB ile ilişkiler düşünülerek kriz değerlendirildiğinde krizi tırmandırmak ya da tırmandırmamak arasında bir seçim yapması gerekmektedir. Tüm bu ilişki ağı göstermektedir ki krizin tırmandırılması Türkiye'nin çıkarına olmamaktadır.

Tablo 5: Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Krizi Süreçsel Özeti

1.1.2001	Petrol arama ruhsatına ilişkin haberlerinin çıkması
11-19.03.2002	Northern Access gemisinin sismik araştırma yapması.
19.3.2002	Türkiye'nin Northern Access gemisinin faaliyetlerini engelleme çabası
17.2.2003	Mısır-GKRY MEB sınırlandırma antlaşmasının imzalanması
17.1.2007	Lübnan-GKRY MEB sınırlandırma antlaşmasının imzalanması
26.1.2007	GKRY petrol arama ruhsat sahası ruhsat ilanı
30.1.2007	Türkiye Dışişleri Bakanlığı'nın Kıbrıs'ın durumuna ve kıta sahanlığı ilanına ilişkin açıklaması
31.1.2007	GKRY'nin BM'ye Mektubu
2-5.05.2007	Türkiye nin Doğu Akdeniz'de tatbikat yapması.
4.5.2007	GKRY ruhsat sahası ihale ilan etmesi
23.7.2007	Türkiye BM daimi temsilcisi eliyle Ban Ki-Moon'a mektup gönderdi
9.8.2007	Türkiye'nin TPAO'ya ruhsat vermesi
28.10.2008	Noble Energy'e ruhsat verilmesi
17.12.2010	GKRY-İsrail MEB Antlaşması
19.9.2011	Noble Energy'nin sondaja başlaması
21.9.2011	Türkiye- KKTC MEB Anlaşması
26.9.2011	Piri Reis'in Kıbrıs etrafına gitmesi
2.11.2011	Türkiye-KKTC arasında KKTC'nin kara ve deniz alanlarında sahip olduğu ruhsat alanlarını kapsayan bir Petrol Sahası Hizmetleri ve Üretim Paylaşımı Sözleşmesi imzalanması
11.2.2012	GKRY'nin 2. tur ihale ilanı
15.2.2012	Türkiye'nin 2. tur ihaleyi protestosu
6.3.2013	Mısır'ın GKRY ile MEB Antlaşmasını askıya aldığına ilişkin haberler

Tarafımızdan Hazırlanmıştır.

Şekil 9: Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Krizi Tırmanma Süreci

Aydın Şihmantepe, "Kardak Krizi Sürecinin Kriz Yönetim Prensipleri Açısından İncelenmesi", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Nisan 2013, s.17, Yıl 9 :141'den yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

5. SONUÇ

Doğu Akdeniz’de kriz GKRY’nin tüm Kıbrıs’ı temsil eden meşru hükümetmiş gibi diğer kıyı ülkeleri ile Ada etrafında kıta sahanlığı/münhasır ekonomik bölge ilan etmesi ile başlamıştır. Rum Yönetimi yapılan antlaşmaların uluslararası hukuka uygun olduğunu ve üçüncü ülkelerin haklarını tecavüz etmediğini ileri sürmektedir. Ayrıca Rum tarafı deniz yetki alanlarını BM’ye bildirmeleri ve uluslararası kamuoyunca tanındıkları iddiasıyla haklı olduklarını, eğer bir sorun varsa Türkiye’nin kendileriyle işbirliği yapmasını istemektedir.

Türkiye, GKRY’nin Ada etrafında tek otoriteymiş gibi deniz yetki alanı sınırları belirleyip Kıbrıslı Türkleri Ada’nın kaynaklarından mahrum edemeyeceği ve ilan ettiği sözde alanlarda kendi *ab initio ve ipso facto* hakları olduğunu savunmaktadır. Tüm bu nedenlerle GKRY’nin Ada etrafında başlattığı girişimlere son vermesini istemektedir. Karşı tarafın başlattığı statükoyu bozan eylem karşısında Türkiye savunma stratejisi olan zorlayıcı diplomasiyi kullanmaktadır.

Türkiye’nin karar alma mekanizması bağlamında Doğu Akdeniz deniz yetki alanlarına yönelik ihlal karar alıcı tarafından egemenlik haklarına yönelik bir tehdit, dolayısıyla kriz olarak algılanmıştır. İlk başta gerek Dışişleri Bakanlığı’nın açıklamaları gerek BM aracılığı ile verilen notalar ile diplomatik olarak kriz öncesi evre yönetilmeye çalışılmıştır. Fakat krizin tetikleyeni olarak 17 Şubat 2003’te GKRY’nin Mısır ile MEB Sınırlandırma Anlaşması imzalaması uyuşmazlığın bir kriz yönetimi olarak algılanıp bu yönde stratejiler geliştirilmesini doğurmuştur. Karşı tarafın yani GKRY’nin yarattığı oldu-bittinin ve fiili ihlal durumunun sonlanması için ve sınırlı kuvvet kullanma tehdidini içeren bir strateji benimsenmiştir. Bu noktada düşük düzeyde bir zorlayıcı diplomasi stratejisi olan “dene-gör” stratejisi tercih edilmiştir. Çünkü dene-gör stratejisinde talep açıkça belirtilir fakat talebin yerine getirilmesi için bir zaman dilimi belirtilmez ve tehdit üzerinde de yoğunlaşmaz. Bu durum düşman üzerinde aciliyet duygusu oluşturmaz. Sadece istem belirtilerek karşı tarafın eyleminden vazgeçip geçmeyeceği beklenir, eyleminden vazgeçmemesi halinde nasıl bir aşamaya geçileceği belirlenmeye

çalışılır. Türkiye de bu krizde istemini açıkça dillendirmiş fakat zaman ve tehdit üzerinde durmamaktadır.

Alexander George'nin tanımladığı zorlayıcı diplomasi stratejinin başarısını etkileyen krize özgü dokuz değişken bulunmaktadır. Birincisi GKRY'nin tek taraflı girişimlerinin son bulması olarak dile getirilen isteme uygun olarak *amacın açık bir şekilde belirlenmesidir*. Türkiye, GKRY'nin Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları sınırlandırmalarına sessiz kalmamıştır. GKRY'nin oluşturmaya çalıştığı yeni statükoyu tanımadığını gerek yazılı açıklamalar gerek fiili olarak bölgedeki çalışmaları ile göstermiştir. Buna göre Kıbrıs sorunu çözülmeye kadar Ada etrafındaki deniz yetki alanlarının sınırlandırması için tarafların tek taraflı adım atmaması Türkiye'nin temel istemini oluşturmaktadır. İkinci olarak *motivasyonun yeterliliği* konusunda Türkiye Kıbrıs'taki Türklerin Ada'ya ait kaynak ve zenginliklerden yararlanmasının önlenmesine göz yummak istememektedir. Bu durum Türk tarafının ekonomik ve siyasi açıdan haklarının aşınmasına neden olur. Böyle bir davranın arkasında iki önemli neden daha yatmaktadır. Birincisi Kıbrıs'ta gelişen olaylara milli dava gözüyle bakılmaktadır ve hassasiyeti vardır. İkincisi ise Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğindeki Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetinin dış politikadaki Türkiye'yi bölgesel güç olarak kabul ettirme hedefleridir. Bu iki sebep karar alıcı motivasyonunu sağlamaktadır. *Motivasyonun asimetrisi* olarak üçüncü ölçüte baktığımızda ise ekonomik kriz içinde olan bir GKRY karşımıza çıkmaktadır. Bu durum karar alıcıyı yeni ekonomik kaynak arayışına itmektedir. Diğer taraftan AB üyesi ülke olma sebebiyle Türkiye'nin AB üyeliğine aday olmasından kaynaklanan güç asimetrisi rakibin motivasyonunu sağlamaktadır. Ayrıca bölgedeki son gelişmeler de (Arap Baharı, Türkiye-İsrail arasında yaşanan krizler gibi) GKRY'nin motivasyonunu arttırmaktadır. A. George'nin ölçütlerinden dördüncüsü *aciliyet/zorunluluk duygusu yaratma* bu kriz yönetimi sürecinde henüz düşük düzeydedir. Çünkü Türkiye zorlayıcı diplomasi türü olarak "dene ve gör" stratejisini kullanmaktadır. Krizin başlamasıyla Türkiye istemini açıkça dile getirmesine rağmen istemin yerine getirilmesi için "dene ve gör"e uygun olarak bir zaman vermemiştir. Bunun için aciliyet duygusundan bahsetmek mümkün değildir. Beşinci ölçüt olarak *güçlü liderliği* görmekteyiz. Gerek kriz yönetiminde gerek zorlayıcı diplomasi özelinde liderin rolü oldukça önemlidir. Aynı zamanda çalışmada seçtiğimiz neoklasik realist teoride lidere ve özelliklerine önem atfetmektedir. Bu kriz özelinde

de görmekteyiz ki lider olarak Recep Tayyip Erdoğan'ın güçlü bir kimliği vardır. İktidarın dış politikada bölgesel güç olma hedefi Başbakanı güçlü lider olma yoluna sevk etmiştir. Her ne kadar dış politikanın mimarı ve görünen yüzü Dışişleri Bakanı olarak Ahmet Davutoğlu olsa da nihai kararların alınması ve uygulanması sürecinde Erdoğan'ın baskın lider konumunda olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda bölge ülkeleri ile ilişkilerde aktif olmaya çalışan bir iktidar görmekteyiz. *İç destek* olan altıncı ölçüt Kıbrıs'ın milli bir dava olarak algılanması sebebiyle tamdır denebilir. Kıbrıs'ın Türk halkı zihninde oluşan farklı bir yeri vardır. Bu sebeple toplum adeta varlığa/vatana bir tehdit gibi algılanmaktadır. Bu sebeple Kıbrıs ile ilgi konularda halkın desteği yüksek olacaktır. Ayrıca ulusal basın ve kitle iletişim araçlarının da konuyu yakından izleyerek gelişmelerden kamuoyunu haberdar ettiği görülmektedir. Bu krizde muhtemeldir ki en önemli ölçüt olan yedincisi *uluslararası destektir*. Türkiye'nin bu noktada destek alabildiğini söylemek mümkün gözükmemektedir. Uluslararası desteğin ilk ayağı olarak bölge ülkeleri ile Türkiye'nin ilişkisine bakacak olursak Türkiye'nin İsrail ile Filistin politikası, Davos'taki gerginlik ve Mavi Marmara olayı sebebiyle sıkıntılı bir ilişkisi bulunmaktadır. Diğer taraftan Ege'de deniz yetki alanları için anlaşamadığı Yunanistan gibi bir komşusu vardır. Yunanistan ile Kıbrıs söz konusu olduğunda ise taban tabana zıt politikaları bulunmaktadır. Ortadoğu'ya baktığımızda ise Arap Baharı ile Suriye ve Mısır ile gerginleşen ilişkileri bulunmaktadır. Bölge ülkelerle ilişkileri böyleyken AB ve ABD olmak üzere iki küresel aktör karşısına çıkmaktadır. AB kendi enerji politikaları bağlamında GKRY korur bir tavır sergilemektedir. Bunu 2012 Türkiye İlerleme Raporu'nda konuya ilişkin bölümde açıkça belirtmiştir. ABD ise bölgede istikrarın devamlılığı ve enerjide uluslararası bir şirketi olan Noble Energy ile rezervin bir payını kontrol altında tutmak istemektedir. Tüm bu sebeplerle Türkiye'nin uluslararası desteği olduğunu söyleyememekteyiz. Sekizinci ölçüt *tırmanma korkusu yaratmaktır*. 2007 yılının Mart ayında başlayan ve Haziran ayında da devam eden tatbikatların yapıldığı sahaların koordinatları National Geospatial-Intelligence Agency ve Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğüne yayımlanmıştır. Anılan koordinatlar incelendiğinde tatbikat sahalarının GKRY'nin ilan ettiği münhasır ekonomik bölge ve petrol arama sahaları ile çakıştığı ancak Kıbrıs Adası'nın karasuları dışında ve uluslararası hukuka tamamen uygun bir

şekilde oluşturulduğu görülmektedir.²⁸⁵ 2-5 Mayıs 2007 tarihleri arasında denizaltı, savaş gemileri ve uçaklar ile gerçek mermiler kullanarak yapılan tatbikat, Kıbrıs Adasının ilk kez 12-25 mil güneyinde gerçekleştirilmiştir. Deniz Kuvvetlerinin planlı tatbikatlarından olan Deniz Kurdu tatbikatları, son beş senedir ağırlıklı olarak Ege Denizi'nde yapılırken, 2007 yılında Doğu Akdeniz'de yapılmıştır. Türkiye Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığının dört bölgedeki (TPO/XVI/A, TPO/XVI/D, TPO/XVI/E ve TPO/XVI/F) ruhsat ve arama izni taleplerini 9 Ağustos 2007 tarihli Resmî Gazete ile ilan etmiştir. Uluslararası hukuk açısından bakıldığında, Türkiye ilgili bölgelerde kıta sahanlığı haklarına sahip olduğunu üstü örtülü olarak resmen uluslararası kamuoyuna bildirmektedir. Rumların ruhsat sahibi şirket olan Noble Energy'nin 2011 yılında sondaj faaliyetlerine başlaması ve sondajdan vazgeçmemesi üzerine Türk Donanması unsurları ile Piri Reis gemisini Ada'nın açıklarına göndermiştir. Türkiye'nin göndereceği gemi her ne iş görecektir olursa olsun Türkiye'nin amacı "ben Akdeniz'de varım ve senin yaptığın faaliyetleri tanımıyorum" mesajını vermektir. Son ölçüt *çözümüne ilişkin koşullarda açıklıktır*. Buna göre karşı tarafın yapması gerekenin hangi yolla gerçekleşeceği söylenecektir. Çözüm yolunun dillendirilmesi KKTC Cumhurbaşkanı'nın 24 Eylül 2010'da BM'ye sunduğu önerilerdedir. Bu öneriler GKRY ve KKTC'nin denizdeki arama ve sondaj faaliyetlerini karşılıklı ve eşzamanlı olarak durdurmaları, bu sağlanamaz ise BM aracılığıyla kurulacak üçlü bir komiteyle hidrokarbon faaliyetleri için KKTC ve GKRY'nin yazılı rızalarının alınması, petrol ve doğal gaz gelirlerinin paylaşım oranlarının tespiti ve bu gelirlerin Kıbrıs sorununun kapsamlı çözümünün finansmanı için kullanılması olarak sıralanmıştır. Rum tarafından krizin çözümüne ilişkin benzer yönde bir açıklama gelmiştir. Hristofyas, doğru bir çözüm ile Yunanistan'ın ve Türkiye'nin de dâhil olacağı bir proje ile çıkartılacak doğal gazın Avrupa'ya taşınması projesinin kendilerince mümkün olduğunu belirtmiştir.²⁸⁶ Burada sorun muhatapların, "ilgili taraf"ların kimler olacağı haline gelmektedir. GKRY, Türkiye ile bu konuda anlaşmaya razı olabilecek iken Türkiye tanımadığı bir devlet olarak GKRY ile aynı masaya oturamamaktadır. Diğer

---

²⁸⁵ Başeren, **Doğu Akdeniz Deniz...**, 20.

²⁸⁶ "Alternatifler İnceleniyor", **Kıbrıs Gazetesi**, 31 Aralık 2011, http://www.kibrisgazetesi.com/index.php/cat/3/news/131288/PerPageName/Guney_Kibris [22.07.2013].

yandan GKRY de Kıbrıs'ın tek temsilcisi iddiasıyla KKTC ile ayrı varlıklar olarak masaya oturmak istememektedir.

Türkiye'nin diğer ülkelerle ve AB ile olan ilişkileri düşünüldüğünde GKRY ile olan krizin tırmandırılması gelişen süreçle Türkiye'nin çıkarına olmayacaktır. Fakat Türkiye GKRY'nin MEB ve kıta sahanlığı ihlallerini hak ve menfaatlerine tehdit olarak görmektedir. Bu sebeple krizi tırmandırmadan karşı tarafı eyleminden vazgeçirmek gerekmektedir. Türkiye GKRY'nin petrol arama sahası ilanları ve diğer üçüncü ülkelerle yaptığı anlaşmalara uyarı ve kuvvet kullanma tehdidi ile cevap vermiştir. GKRY'nin sondaj çalışmalarına başlaması ve bundan vazgeçmemesi üzerine ise Türkiye farklı bir stratejiye yönelerek misilleme ile karşılık vermiştir. KKTC ile Kıta Sahanlığı Antlaşması imzalamış ardından TPAO'ya belirlenen ruhsat sahalarında petrol arama ruhsatları verilmiştir. GKRY, AB üyesi olması ve diğer üçüncü ülkelerle Türkiye'nin kötü ilişkileri sebebiyle güç asimetrisinden faydalanarak krizi tırmandırması muhtemeldir. Rum Yönetimi oldu-bittiler ile tırmanan kriz sayesinde menfaat sağlamaya ve bu ortamda kendini haklı çıkarmaya çalışmaktadır. Türkiye ise diğer ülkeler ile ilişkilerini daha fazla gerginleştirmek istememektedir. Diğer tarafta uzun yıllardır uğraştığı AB üyeliği için müzakere sürecini daha da zora sokmak istemez. Noble Energy Şirketi'nin yaşayacağı bir sorun sebebiyle de ABD ile karşı karşıya gelmeyi rasyonel bulmamaktadır. Bu koşullar altında misilleme stratejisi ile GKRY'nin krizi tırmandırmasını engellemeye çalışarak aynı zamanda Kıbrıs sorunu bağlamında sürece yayararak zaman kazanma ile birlikte hak ve menfaatlerine yönelik ihlali kaldırmak istemektedir.

Türkiye'nin bu krizi yönetirken A. George'nin kriz yönetim ilkelerinden hareketle asker-sivil dengesini sağladığını görmekteyiz. Sivil süreç Dışişleri Bakanlığı tarafından sivil bürokrasi ile yönetilmektedir. Diğer taraftan askeri destek de sağlanmaktadır. Özellikle ilk evre de zorlayıcı diplomasi uygulamasında sınırlı kuvvet kullanma tehdidi askeri bürokrasi ile koordinasyon sonucunda sağlanmıştır. Krizin çözümü sonrasında Kıbrıs sorununun varlığı ve bunun çözümü için gelecek sürecin diplomatik boyutu düşünülerek Kıbrıs sorunu bağlamında diplomatik siyasalar geliştirilmektedir. Karşı tarafa krizden çıkmayı sağlayacak çözüm yolları gösterilmiştir. GKRY'ne bu konunun çözüm süreci kapsamında değerlendirilmesi gerektiği telkin edilmektedir. Türkiye süreci askeri-sivil bürokrasi koordinasyonu ile

özüm yolları göstererek krizi tırmandırmadan GKRY'nin oldu-bitti ile yarattığı fiili durumu sonlandırmak istemektedir.

Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı krizi analizinde analiz birimi olarak devletin iç özellikleri etkili olmuştur. Krizin yönetiminde iç destek, ülkenin ekonomik-askeri gücü, iktidar önemli unsurlar olmaktadır. Diğer taraftan uluslararası sistemin etkileri krizin akışını oldukça etkilemiştir. Uluslararası gelişmeler krizi o kadar etkilemiştir ki Türkiye değişen ilişkileri sebebiyle izlediği stratejiyi değiştirmek ve kuvvet kullanma tehdidini hafifletmek/ertelemek zorunda kalmıştır. Karar alıcı aktörün liderlik profili de hem iç desteği sağlamakta hem kriz yönetimi sürecindeki diğer durumlarda etkili olmaktadır. Bu bileşke göstermektedir ki çalışmanın başında seçtiğimiz neoklasik realist model kriz analizine uygun bir teori olmuştur. Birincisi bağımsız değişkendir. Bu anarşik sistemde ülkenin görece gücüdür. İkincisi ara değişken olarak sistem baskısından etkilenen karar alıcının algısı ve ülkenin araçlarının dayanıklılığıdır. Bunlar sistemden etkilendiği için bu değişken iç ile dış arasındaki bağa vurgu yapar.²⁸⁷ Üçüncüsü bağımlı değişken olarak dış politika çıktısıdır. Kriz analizimiz sürecinde neoklasik realizmin bu değişkenlerini belirttiğimiz gibi kullanmış olduk.

---

²⁸⁷ Rose, "Neoclassical...", 150.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Aksu, Fuat. **Türk Dış Politikasında Zorlayıcı Diplomasi**. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2008.
- Allison, Graham and Zelikow, Philip. **Essence of Decision: Explaining Cuban Missile Crisis**. New York: Longman, 1999.
- Aknur, Müge. "TSK'nın Dış Politika Üzerindeki Etkisi". **Türkiye'nin Değişen Dış Politikası**. Ed. Cüneyt Yenigün ve Ertan Efeğil. Ankara: Noble, 2010. ss
- Arı, Tayyar. **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**. İstanbul: Alfa Yayınları, 2004.
- Başeren, Sertaç Hami. **Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı**. İstanbul: Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları No:31, 2010.
- _____. **Ege Sorunları**. Ankara: Türk Deniz Araştırmaları Merkezi Yayınları, 2006.
- Birand, Mehmet Ali. **Emret Komutanım**. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1986.
- Brevning, Marijke. **Foreign Policy Analysis: A Comparative Introduction**. New York: Palgrave Macmillan, 2007.
- Brecher, Michael. **Decision in Crisis Israel, 1967 and 1973**. London: University Of California Press, 1980.
- _____ and Wilkenfeld, Jonathan. **A Study of Crisis**. Michigan: The University of Michigan Press, 2003.
- Brown, Chris and Ainley, Kirsten. **Uluslararası İlişkileri Anlamak**. İstanbul: Yayınodası Yayınları, 2006.
- Bull, Hedley. **The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics**. Londra: Macmillan, 1977.
- Burchill, Scott and Linklater, Andrew. "Introduction". **Theories of International Relations**. Ed. Scott Burchill ve diğ. New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- Burchill, Scott. "Liberalism". **Theories of International Relations**. Ed. Scott Burchill ve diğ. New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- Burchill, Scott ve diğerleri, **Theories of International Relations**. New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- Burcu Bostanoğlu. **Türkiye-ABD İlişkilerinin Politikası**. Ankara: İmge Kitabevi, 2008.

- Checkel, Jeffrey T. "Constructivism and Foreign Policy", **Foreign Policy: Theories, Actors and Cases**. ed. Steve Smith, Amelia Hadfield ve Tim Dunne Oxford: Oxford University Press, (2008). ss. 71-82. (Aktaran: Efegil, Ertan. **Dış Politika Analizi Ders Notları**. Ankara: Noble, 2012.)
- Craig, G. A. and George, A. L.. **Güç ve Devlet Yönetimi: Günümüzün Diplomatik Sorunları**. çev. İhsan Dağı ve Emir Yüksel. Ankara: Dış Politika Enstitüsü, 1997.
- Devlen, Balkan, Özgür Özdamar. "Neoclassical Realism and Foreign Policy Crises". **Rethinking Realism in International Relations**. Ed. Annette Freyberg, Inan Ewan Harrison, Patrick James. Maryland: The Johns Hopkins University Press, 2009: 136-164.
- Devetak, Richard. "Critical Theory". **Theories of International Relations**. Ed. Burchill ve diğ. New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- Donnelly, Jack. "Realism". **Theories of International Relations**. Ed. Burchill ve diğ. New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- Doyle, M. **Ways of War and Peace: Realism, Liberalism and Socialism**. New York: W W Norton & Co Inc, 1997.
- Efegil, Ertan. **Dış Politika Analizi Ders Notları**. Ankara: Noble, 2012.
- Eralp, Atilla. "Theory in International Relations: Three Major Debates". Yayınlanmamış makale Ankara: ODTÜ, 1989 (Aktaran: Tanırsever, Oktay F. "Yöntem Sorunu: Gelenekselcilik ve Davranışsalcılık Tartışması". **Devlet Sistem ve Kimlik**. Ed. İhsan D. Dağı ve diğ. İstanbul: İletişim, 2010.
- Fox, William T.R. "E.H. Carr and Political Realism: Vision and Revision," **Review of International Studies**, s.11, 1985: 1-16.
- Haluk Günugür. **Avrupa Birliği'nin Hukuk Düzeni**. Ankara: EKO Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi, 2007.
- Hermann, Charles F. **Crises in Foreign Policy: A Simulation Analysis**. Indianapolis: The Bobbs-Merrill Company, 1969.
- _____. "Crisis". **The Oxford Companion to Politics of the World**. Ed. Joel Krieger. New York: Oxford University Press, 1993.
- _____. "International Crisis as a Situational Variable". **International Politics and Foreign Policy**. Ed. James N. Rosenau. New York: Free Press, 1969: 409-421.
- _____. "Threat, Time and Surprise: A Simulation of International Crises". **International Crises: Insights from Behavior Research**. Ed. Charles F. Hermann New York: Free Press, 1972.
- Hey, Jeanne A.K. **Theories of Dependent Foreign Policy and the Case of Ecuador in the 1980's**. Ohio University Press, 1995.
- Horkheimer, M. **Critical Theory**. New York, 1972. 215. (Aktaran Devetak, Richard. "Critical Theory". **Theories of International Relations**. Ed. Burchill ve diğ. New York: Palgrave Macmillan, 2005.)
- George, Alexander L.. "Inadvertent Wars-Introduction". **Avoiding War**. Ed. Alexander George. USA: Westview Press, 1991: 31-36.

- _____ and Timothy J. McKeown. "Case Studies and Theories of Organizational Decision-Making". **Advances in Information Processing in Organizations**. Vol. 2. ed. Robert Coulam and Richard Smith. Greenwich: JAI Press, 1985: 21-52.
- _____. "Strategies for Crisis Management". Ed. Alexander L. George. **Avoiding War**. USA: Westview Press, 1991: 377-395.
- Grotius, Hugo. **Savaş ve Barış Hukuku**. İstanbul: Say, 2011.
- Işık, Nurser Gökdemir. **Kıta Sahaneliği, Hukuki Rejimi ve Ege Denizi Uyuşmazlığı**. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, 2010.
- Kepecioğlu, H. **Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları**. İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, 2008.
- Kut, Şule. "Türk Dış Politikasında Ege Sorunu". **Türk Dış Politikasının Analizi**. Ed. Faruk Sönmezöglü. İstanbul: Der Yayınları, 2004: 507-525.
- Lebow, Richard Ned. **Why Nations Fight: Past and Future for War**. United Kingdom: Cambridge University Press, 2010.
- Linklater, Andrew. "The English School". **Theories of International Relations**. Ed. Burchill ve diğ. New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- Hans J. Morgenthau. **Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace**. Boston: McGraw-Hill Higher Education, 2006.
- Pazarıcı, Hüseyin. **Uluslararası Hukuk**. Ankara: Turhan Kitabevi, 2008.
- _____. **Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap**. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 571, 1989.
- Richardson, James L. "Crisis Management: A Critical Appraisal", **New Issues in International Crisis Management**. Ed. Gilbert R. Winham, Boulder and London: Westview Press, 1988: 13-36.
- Rose, Gideon. "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy". **World Politics**. 1988: 144-172.
- Sandıklı, Atilla, Erdem Kaya. "Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Barış". **Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri**. Ed. Atilla Sandıklı. İstanbul: BİLGESAM Yayınları, 2012: 133-165.
- Tanırsever, Oktay F. "Yöntem Sorunu: Gelenekselcilik ve Davranışsalcılık Tartışması". **Devlet, Sistem ve Kimlik**. Ed. İhsan D. Dağı ve diğ. İstanbul: İletişim, 2010.
- Wight, Martin. **Power Politics**. ed. Hedley Bull ve Carsten Holbraad. London: Penguin, 1986. (Aktaran: Devlen, Balkan, Özgür Özdamar. "Uluslararası İlişkilerde İngiliz Okulu Kuramı: Kökenleri, Kavramları ve Tartışmaları". **Uluslararası İlişkiler**. c. 7, s.25, 2010: 43-68.)
- _____. "Why Is There No International Theory?". **Diplomatic Investigations**. Ed. Herbert Butterfield and Martin Wight. London: Allen and Unwin, 1966. (Aktaran: Atilla Sandıklı ve Erdem Kaya. "Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Barış". **Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri**. Ed. Atilla Sandıklı. İstanbul: BİLGESAM Yayınları, 2012: 133-165.)

- Yılmaz, Aytekin. **Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler**. Ankara: Kadim Yayınları, 2012.
- Young, Oran R. **The Intermediaries: Third Parties in International Crisis**. Princeton: Princeton University Press, 1967.
- Yüzbaşıoğlu, Necmi. **Anayasa Hukuku El Kitabı**. İstanbul: Beta,2007.
- Zengin, Gürkan. **Hoca: Türk Dış Politikasında Davutoğlu Etkisi**. İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2010.

Dergiler ve Gazeteler

“Akdeniz’de Yedi Ülkenin Poker Oyunu”. **Eksusia**. 01.2.2001.

Aksu, Fuat. “Ege ve Kıbrıs Sorunlarının Çözümünde Avrupa Birliği’nin Tutumu”. **Stratejik Araştırmalar Dergisi**. Yıl 2. Sayı 3 (Şubat 2004). 103-132.

Aydın, Mustafa. “Uluslararası İlişkiler’de Yaklaşım, Teori ve Analiz”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**. c. 51. s. 1 (1996): 71-114.

Bozkurt, Enver. “Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı”. **Uluslararası Hukuk ve Politika**. c.2. s.5. (2006): 50-74.

Calakos, Yorgos. “Petrol Yatakları Kıbrıs'ta Tartışma Konusu Oldu”. Ta Nea. 02.02.2001.

Devlen, Balkan, Özgür Özdamar. “Uluslararası İlişkilerde İngiliz Okulu Kuramı: Kökenleri, Kavramları ve Tartışmaları”. **Uluslararası İlişkiler**. c.7. s.25 (2010): 43-68.

Erhan, Çağrı. “Kıbrıs’ın Kuzeyinde de Biz Petrol Arayalım”. **Türkiye Gazetesi**. 30 Ağustos 2011.
<http://www.turkiyegazetesi.com.tr/makaledetay.aspx?id=504455>
[22.07.2013].

Evans, Graham, Jeffrey Newham. **The Penguin Dictionary of International Relations**. London: Penguin, 1998. 101-102 (Aktaran Lehman, Kai. "Crisis Foreign Policy As Process Of Self Organization". **Cambridge Review of International Affairs**. c.24. s.1, 2011: 27-42.)

Filelefthros. 6 Ekim 2005. (Aktaran: Başeren, Sertaç Hami. **Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı**. İstanbul: Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, 2010.)

Galtung, Johan “Violence, Peace, and Peace Research”, **Journal of Peace Research**, c.6. s.3 (1969):183 (Aktaran: Sandıklı, Atilla, Erdem Kaya. “Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Barış”, **Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri**. Ed. Atilla Sandıklı, İstanbul: BİLGESAM Yayınları, 2012: 133-165.)

“GKRY’nin, Türkiye’nin 17 Şubat 2003 tarihinde GKRY ile Mısır Arap Cumhuriyeti arasında gerçekleştirilen Münhasır Ekonomik Bölge

Sınırlandırması Antlaşmasına itirazı ile ilgili bildirimini” . **Law of the Sea Bulletin**. (28 Aralık 2004) c. 57. :124-125.

“Kıta Sahaneliği... Bunun Belirlenmesi Yönüne Gitmeyişimizin Nedeni, Kıbrıs Sorunu, Üsler ve Diğer Ülkelerle İlişkiler”. **Fileleftheros**. 02.02.2001.

Lijphart, A. “The Structure of The Theoretical Revolution in International Relations”. **International Studies Quarterly**, c.18. s.1. 1974: 41-74 (Aktaran: Tanırsever, Oktay F. “Yöntem Sorunu: Gelenekselcilik ve Davranışsalılık Tartışması”. **Devlet Sistem ve Kimlik**. Ed. İhsan D. Dağı ve diğ. İstanbul: İletişim, 2010.)

Mitrany, David. “The Functional Approach to World Organisation”. **International Affairs**. c. 24, s. 3 (1948): 350-363.

Öztürk, Osman Metin. “Türk-İsrail Askeri İşbirliği Üzerine”. **Avrasya Dosyası İsrail Özel Sayısı**. c. 5. s. 2 (İlkbahar, 1999): 250-257.

Rathbun, Brian. “A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism as the Logical and Necessary Extension of Structural Realism”. **Security Studies**. s. 17 (1994): 294-321.

Sandıklı, Atilla ve Emekler, Bilgehan .“21. Yüzyılda Yeni Güvenlik Anlayışları ve Yaklaşımları”.**Uluslararası Balkan Kongresi, 28-29 Nisan 2011**. Kocaeli Üniversitesi, 2011.

Soysal, Mümtaz. “Petrol Kurnazlıkları”. Cumhuriyet.31.01.2007.

Şıhmantepe, Aydın. “Kardak Krizi Sürecinin Kriz Yönetim Prensipleri Açısından İncelenmesi”. **Güvenlik Stratejileri Dergisi**. s.17. Yıl 9. Nisan 2013.

Taliaferro, Jeffrey W. "State Building for Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource Extractive State". **Security Studies**. vol. 15. no. 3 (2006).

“Petrol Ve Doğalgaz Yatakları Kıbrıs Hükümetini Tedirgin Etti”. **To Vima**. 30.01.2001.

“Rumlar'dan Doğu Akdeniz'de 2. Hamle” **Kanal B**. 16.02.2012.

<http://www.kanalb.com.tr/haber.php?HaberNo=39606#.UOXprORFWXs>

“Uydular Petrol Gösteriyor”. **Fileleftheros**. 23.08.2001.

Yaycı, Cihat. “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye”. **Bilge Strateji**. c.4. s.6. Bahar 2012.

İnternet Kaynakları

“Alternatifler İnceleniyor”. **Kıbrıs Gazetesi**. 31 Aralık 2011.

http://www.kibrisgazetesi.com/index.php/cat/3/news/131288/PageName/Guney_Kibris [22.07.2013].

“Annan Planı”, **AB Bülteni**,

<http://www.abbulteni.org/pdf/ANNANPLANITR0ZET.pdf> [22.12.2011].

“CHP Milletvekili Sn. Umut Oran’ın Başbakan Sn. Recep Tayyip Erdoğan’a Yönelttiği Sorulara İlişkin Yanıt”. **Avrupa Birliği Bakanlığı**. Sayı:

- B.18.0HUK. 0744/04096, No:7/846. 29 Kasım 2011.
<http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-0846c.pdf> [22.07.2013].
- “Bakan Yıldız: Piri Reis Gitmesi Gereken Yere Gitti”. **Hürriyet**. 26 Eylül 2011.
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/18834358.asp> [22.07.2013].
- Başeren, Sertaç Hami. “Doğu Akdeniz’de Gerilim”. **TUDAV**.
http://www.tudav.org/index.php?option=com_content&view=article&id=95%3Adouakdenizserhathbaeren&catid=40%3Amuenhasr-ekonomikboelge&Itemid=54&lang=tr [22.07.2013].
- Başeren, Sertaç Hami. “Doğu Akdeniz’de İş İşten Geçmeden”. **TUDAV**.
http://www.tudav.org/index.php?option=com_content&view=article&id=95%3Adou-akdeniz-serhat-hbaeren&catid=40%3Amuenhasrekonmikboelge&Itemid=54&lang=tr [22.07.2013].
- “Çözüm Önerileri Masada”. **EURACTIV**. 31 Aralık 2011.
<http://www.euractiv.com.tr/yazici-sayfasi/interview/kibrista-sondaj-krizine-fransizlar-da-dahil-oluyor-cozum-onerileri-masada-021338> [22.07.2013].
- “Doğu Akdeniz’de Sertleşen Rekabette Türkiye ile KKTC”. **Siyaset Dergisi**. Ekim 2011.
<http://www.siyasetdergisi.com.tr/Haber/DO%C4%9EU-AKDENIZ%E2%80%99DE-SERTLESEN-REKABETTE-TURKIYE-ILE-KKTC/148> [22.07.2013].
- “Donanmamız Bunun İçin Var”. **Milliyet**. 2 Eylül 2011.
<http://www.milliyet.com.tr/Siyaset/SonDakika.aspx?aType=SonDakika&ArticleID=1433880&Date=02.09.2011&Kategori=siyaset&b=Donanmamiz%20bunun%20icin%20var> [22.07.2013].
- Evin, Mehveş. “Kimdir Bu Noble Enerji?”. **Milliyet**. 20 Eylül 2011.
<http://gundem.milliyet.com.tr/kimdirbunobleenerji/gundem/gundemyazardetay/24.09.2011/1442345/default.htm> [22.07.2013].
- Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Ticaret, Sanayi ve Turizm Bakanlığı**,
<http://www.mcit.gov.cy/mcit/mcit.nsf/All/DF23BB4BFAFA614CC22572AE00220E5A?OpenDocument>, [22.07.2013]
- “Cumhuriyetten Günümüze Başbakanlık Teşkilatı”. **Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık**. <http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/pHistory.aspx> [22.07.2013].
- “İsrail ile GKRY Arasında İmzalanan Münhasır Ekonomik Bölge Antlaşması Hakkında Türk Dışişleri Bakanlığı Açıklaması”. 21 Aralık 2010.
http://www.mfa.gov.tr/no_-288_-21aralik-2010_-israil-ile-gkry-arasinda-imzalanan-meb-anlasmasi-hk_.tr.mfa [22.07.2013].
- “Kıbrıs Petrol İçinde mi Yüzüyor?”. **Haber7**. 22 Eylül 2011.
<http://www.haber7.com/haber/20110922/Kibris-petrol-icinde-mi-yuzuyor.php> [22.07.2013].
- “Legal Information Relevant to The United Nations Convention On The Law of the Sea, Cyprus, Geographical coordinates showing baseline for measuring the breadth of the territorial sea”, **Law of The Sea Bulletin**, No:24 (Aralık 1993): 6-10.
- Milli Güvenlik Kurulu**, <http://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/hakkimizda>.

- “Noble & Delek Swap Interests in Cyprus Offshore”. **Natural Gas Europe**. 12.12.2011 <http://www.naturalgaseurope.com/noble-and-delek-swap-interests-in-cyprus-offshore-3968> [16.07.2013].
- “Notice Announcing The Second Licensing Round Offshore Cyprus Concerning The Authorisation For Hydrocarbons Exploration”. **GKRY Ticaret, Sanayi ve Turizm Bakanlığı**. [http://www.mcit.gov.cy/mcit/mcit.nsf/all/934821A2162C709EC22579AA0029ED64/\\$file/Anouncement-Invitation_2012%20\(EN\).pdf?openelement](http://www.mcit.gov.cy/mcit/mcit.nsf/all/934821A2162C709EC22579AA0029ED64/$file/Anouncement-Invitation_2012%20(EN).pdf?openelement) [22.07.2013].
- “Offshore Cyprus Hydrocarbon Exploration”. **GKRY Ticaret, Sanayi ve Turizm Bakanlığı**. http://www.mcit.gov.cy/mcit/mcit.nsf/dmlhexploration_en/dmlhexploration_en?OpenDocument [22.07.2013].
- “Özersay: Rum Tarafı İle Hesaplaşmak Gerekebilir”. **Haber Kıbrıs**. 17.08.2011. http://haberkibris.com/030965cc-2011_08_17.html [22.07.2013]
- Tezcan, Ercüment. “Kıbrıs Adası Açıklarında Petrol ve Doğalgaz Arama Faaliyetleri Kapsamında Ortaya Çıkan Krizin Hukuki ve Siyasi Boyutları”. **Ankara Strateji Enstitüsü**. 18 Eylül 2011. <http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-ercument-tezcan/kibris-adasi-aciklarinda-petrol-ve-dogalgaz-arama-faaliyetleri-kapsaminda-ortaya-cikan-krizin-hukuki-ve-siyasi-boyutlari/> [22.07.2013].
- “Territorial Sea Law. No:45 of 1964”. http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/CYP_1964_Law.pdf [22.07.2013].
- “Türkiye – KKTC Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Antlaşması İmzalanmasına İlişkin Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması 21 Eylül 2011”. http://www.mfa.gov.tr/no_-216_-21-eylul-2011-turkiye-_kktc-kita-sahanligi-sinirlendirma-anlasmasi-imzalanmasina-iliskin-disisleri-bakanligi-basin-ac_.tr.mfa [22.07.2013].
- “Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Tarihçesi”. **Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı**. <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-cumhuriyeti-disisleri-bakanligi-tarihcesi.tr.mfa> [22.07.2013].
- “Türk Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması”. 30 Ocak 2007. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. http://mfa.gov.tr/MFA_tr/BasinEnformasyon/Aciklamalar/2007/Ocak/NO18_30Ocak2007.htm [22.07.2013].
- “Türkiye 15 ülkeyi uyardı: ‘Gaza gelmeyin’”. **Milliyet**. 31.07.2012. <http://dunya.milliyet.com.tr/turkiye-15-ulkeyi-uyardi-gaza-gelmeyin-/dunya/dunyadetay/31.07.2012/1574164/default.htm> [22.07.2013].
- “17 Şubat 2003 tarihinde GKRY ile Mısır Arap Cumhuriyeti arasında gerçekleştirilen Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırması Antlaşmasına itiraz notası”, (2004/Turkuno DT/4739, 2 Mart 2004), **Law of the Sea Bulletin**, c. 54, s.127. http://www.un.org/depts/los/doalos_publications/los_bult.htm.127 no 54 [22.07.2013]

“2012 İlerleme Raporu”. **Avrupa Birliği Genel Sekreterliği**.
http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf [15.03.2013].

Anayasa ve Yasalar

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. 1982.

Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun (3056 S.K.). 19.10.1984. **Resmi Gazete**. 18550.

Dışışleri Bakanlığı Teşkilat Kanunu (6004 S.K.). 13.07.2010. **Resmi Gazete**. 27640.

Milletlerarası Andlaşmaların Yapılması, Yürürlüğü Ve Yayınlanması İle Bazı Andlaşmaların Yapılması İçin Bakanlar Kuruluna Yetki Verilmesi Hakkında Kanun (244 S.K.). 11.06.1963. **Resmi Gazete**. 11425.

Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu (2945 S.K.). 11.11.1983. **Resmi Gazete**. 18218.

Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu (211 S.K.). 10.01.1961. **Resmi Gazete**. 10703.

Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz’de Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (6344 S.K.). 12.07.2012. **Resmi Gazete**. 28351.

Tezler

Kaya, Şenay 2007. **Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz Sorunları**. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZGEÇMİŞ

8 Temmuz 1988'de İstanbul'da doğdu. Yenilevent Lisesi'nden mezun oldu. 2005 yılında kazandığı Kocaeli Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 2010 yılında mezun oldu. Üniversitenin ilk yılında İngilizce hazırlık sınıfına devam etti. Üniversite yıllarında akademik alana olan ilgisini fark etmesiyle lisans sonrası eğitime devam etmeye karar verdi. Lisans eğitiminin ardından üniversiteden mezun olduğu 2010 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü tezli yüksek lisans programında lisansüstü eğitime başladı. TÜBİTAK'ın 1001-Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Projesi kapsamında yürütücülüğünü Doç. Dr. Fuat Aksu'nun yaptığı "Türkiye'de Dış Politika Krizlerinde Karar Verme ve Kriz Yönetimi Süreç Analizi" isimli projede araştırmacı/bursiyer olarak görev almaktadır. Uluslararası İlişkiler, Türk Dış Politikası, Türk-Yunan İlişkileri, Güvenlik, Kriz Yönetimi, Uluslararası Hukuk ilgi alanları arasındadır.